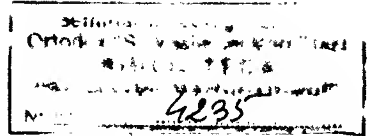
Traducerea s-a făcut după textul grecesc, publicat în *PG* 48, col. 963-1054.

Mulțumim doamnei Victoria D. Fecioru pentru permisiunea de a publica această carte.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
IOAN GURĂ DE AUR, st.
Despre preoție/ Sfântul Ioan Gură de Aur, Sf. Grigorie din Nazianz, Sf. Efrem Sirul; trad., introd. și note de Pr. Dumitru Fecioru. - București: Editura Sophia; Biserica Ortodoxă, 2004
ISBN 973-8207-98-3
ISBN 973-7957-14-8

I. Grigorie de Nazianz, st.
II. Ephrem Syrus, sanctus
III. Fecioru, Dumitru (trad.; pref.)

262.14

SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR
SFÂNTUL GRIGORIE DIN NAZIANZ
SFÂNTUL EFREM SIRUL

Despre preoție

Traducere, introducere și note de
Pr. Dumitru Fecioru

Tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfințitului Părinte GALACTION,
Episcopul Alexandriei și Teleormanului

Editura Sophia

Editura Biserica Ortodoxă
București, 2004

Redactori: Marinela Bojin, Irina Floarea
Coperta: *Omiliile Sfântului Grigorie din Nazianz,* miniatură, sec. XI-XII

Introducere

Despre preoţie s-a scris şi s-a vorbit mult. Au scris şi au vorbit şi sfinţi, şi teologi. S-a scris cu drag şi cu dorinţa de a ridica tot mai mult spre culmile sfinţeniei pe slujitorii preoţiei, pe preoţi. Dar oricât s-ar scrie despre preoţie şi oricât s-ar vorbi, niciodată nu este de ajuns. Preoţia are atâtea înălţimi, atâtea adâncimi, atâtea taine, încât cu foarte multă greutate poate fi cunoscută şi descrisă după cuviinţă. Preoţia este întocmai ca un munte mare, ce-şi înalţă cu maiestate vârful spre ceruri, cu mult dincolo de nori. Alpiniştii îl explorează, se caţără pe el. Unii ajung de cunosc văile şi adâncimile de la poalele lui; alţii ajung până la jumătate; alţii se caţără pe înălţimile care fac coroană piscului celui mai înalt; alţii reuşesc de a se urca până unde fruntea muntelui se îngeamănă uneori cu norii; alţii, rari, rari de tot, ating piscul cel mare. Dar nici unul dintre aceşti alpinişti nu poate spune că a străbătut toate cărările muntelui, că i-a cunoscut toate frumuseţile, că i-a admirat înălţimile, că a ascultat muzica tuturor izvoarelor lui, că şi-a desfătat privirile cu toată bogăţia florilor lui. Toţi spun că muntele e frumos, fiindcă e frumos chiar şi în puţinul ce l-au cunoscut; toţi spun că muntele e grandios, că e măreţ, fiindcă e grandios, e măreţ chiar şi la înălţimea la care au ajuns.

După părerea mea şi după credinţa mea, cunosc un singur om, care a putut cunoaşte muntele în întregime; iar acel om este un mare sfânt, care, după mărturia altui sfânt, slujeşte acum chiar la treptele tronului Dumnezeirii; iar acel om este autorul Sfintei Liturghii, al Sfin-

tei Liturghii care se săvârşeşte de cele mai multe ori pe an. Acest om este Sfântul Ioan Gură de Aur. El singurul, după părerea mea şi după credinţa mea, urcând acest munte maiestuos al preoţiei, l-a cunoscut în întregime. A fost un vultur, care, cu ajutorul aripilor lui, a explorat muntele în întregime, iar cu ochii lui vultureşti, şi din zbor, şi de pe piscul cel mai înalt al muntelui, a văzut toată frumuseţea muntelui, toată maiestatea lui. A văzut celelalte piscuri ale muntelui, care-i fac coroană muntelui celui mare; a văzut cele de jur-împrejurul lui; şi-a scăldat privirile în lacrima izvoarelor lui. El singur, Sfântul Ioan Gură de Aur, el singur a cunoscut, după părerea mea şi după credinţa mea, toate înălţimile muntelui, toate adâncimile lui, toate tainele lui. A cunoscut toate frumuseţile lui, dar i-a văzut şi prăpăstiile, şi strâmtorile, şi primejdiile. Din pricina asta, el singur a putut scrie, a putut să ne lase ghidul acestui munte frumos, grandios şi măreţ. De acolo de sus, de la acea înălţime ameţitoare a muntelui, a scris povăţuitorul, îndrumătorul acesta minunat: „Despre preoţie“, care a ajutat pe mulţi să urce piscul muntelui. Mulţi, foarte mulţi, cu ajutorul celui întru sfinţi părintele nostru Ioan Gură de Aur, au urcat până în vârful muntelui şi şi-au dat seama de frumuseţea şi de maiestatea muntelui. Dar nici unul, de la el şi până astăzi, n-a putut să ne descrie atât de frumos, atât de exact şi atât de complet, nici toate tainele muntelui, nici toate înălţimile lui, nici toate adâncimile lui. Fiecare din cei care au încercat să descrie ascensiunea făcută de ei au descris numai cărarea ascensiunii, numai cărarea urcuşului lor. N-au putut îmbrăţişa tot muntele; le-a lipsit perspectiva, le-au lipsit aripile şi ochii de vultur ai Sfântului Ioan Gură de Aur.

Pentru că a fost vultur, sfântul liturghiei noastre de fiecare zi a putut să ne dea ghidul acesta complet, ghidul acesta desăvârşit, numit „Despre preoţie“. Acest îndrumător ne descrie grandiosul munte al preoţiei în toată frumuseţea lui. Sfântul Ioan Gură de Aur ne ia de mână şi ne duce spre piscul lui. Ne arată toate potecile care duc sus; ne îndreaptă privirile, în drumul spre înălţime, spre toate frumuseţile lui. Şi muntele acesta al preoţiei are frumuseţi chiar la poalele lui ! Ne arată frumuseţile, dar ne atrage luarea-aminte şi asupra primejdiilor. Poteca urcă, dar e alunecoasă ! Trebuie să ne înfigem bine piciorul în pământ; să ne uităm şi în dreapta şi în stânga. În dreapta, să nu cădem în prăpastie; în stânga, să nu ne vină cumva de sus o piatră sau o stâncă desprinsă din munte. Să nu fim nici totdeauna cu ochii pe sus, dar nici numai cu ochii la picioare. Şi aşa, Sfântul Ioan Gură de Aur, de mână cu noi, ne arată toate tainele, toate înălţimile, toate adâncimile preoţiei. Nici unul din noi, oricât de sfântă i-ar fi viaţa, oricât de consumat teolog ar fi, oricât de rugător ar fi, de-ar încerca să scrie despre preoţie, nu poate scrie niciodată complet şi nici desăvârşit. Lipsesc aripile de vultur şi ochii vultureşti cu care harul lui Dumnezeu a înzestrat numai pe unul singur dintre toţi Sfinţii Părinţi, dintre toţi scriitorii bisericeşti, pe Sfântul Ioan Gură de Aur.

Au scris despre preoţie şi alţi Sfinţi Părinţi, ca să amintesc de ei. A scris Sfântul Grigorie de Nazianz, a scris Sfântul Efrem Sirul, a scris Sfântul Ambrozie al Milanului, a scris Sfântul Grigorie Dialogul. Da, dar nici unul din ei nu se urcă la înălţimea la care s-a urcat Sfântul Ioan Gură de Aur, nici unul din ei nu priveşte preoţia în toată înălţimea ei, în toată întinderea ei, în toată frumuseţea ei. Fiecare priveşte numai câte o

latură. Fiecare descrie numai cărarea pe care a reușit el să ajungă până la vârf. Fiecare ne împărtășește numai experiența urcușului său, a ascensiunii sale.

Dacă sfinți atât de mari, ca Sfântul Grigorie din Nazianaz, ca Sfântul Efrem Sirul, ca Sfântul Ambrozie al Milanului, ca Sfântul Grigorie Dialogul, n-au putut scrie totul despre preoție, ce pot spune eu despre mine, care încerc să scriu acum despre același subiect, când nu am nici talentul poetic al Sfântului Grigorie din Nazianz, nici viața de rugăciune și de asceză a Sfântului Efrem Sirul, nici știința Sfântului Ambrozie și nici simțul practic al Sfântului Grigorie Dialogul.

N-aș fi încercat niciodată să vorbesc despre preoție sub toate aspectele ei, căci îmi cunosc puterile. De aceea mă voi mărgini să înfățișez numai un aspect al preoției: sublimitatea ei. Voi încerca adică să arăt în ce e sublimă preoția, ce o face să fie sublimă. Dar și aceasta nu o voi face eu, ci îl voi lua în ajutor pe Sfântul Ioan Gură de Aur; lui mă încredințez și capăt curaj. Mă predau lui. Îmi pun mâna mea în mâna lui și-l rog să mă povățuiască, să mă conducă pe grandiosul munte al preoției, cunoscut atât de bine de el; îl rog să-mi arate cărarea care duce la sublimul preoției.

Dar ce este sublimul ?

Sublimul se manifestă sub două forme: în spectacolul grandorii, sub forma întinderii, a nemărginitului, și în spectacolul puterii, sub forma luptei, a luptei dintre elemente.

Numim sublim marea liniștită, a cărei întindere n-o poți cuprinde cu ochii și al cărei sfârșit nu-l poți sesiza cu simțurile. Numim sublim întinsul cerului, plin de puzderia de stele dintr-o noapte senină de august, al cărui spațiu astral privirea nu-l poate străbate. Numim

sublim tăcerea adâncă a unei nopți întunecoase, ale cărei taine simțurile nu le pot descifra.

Și în marea liniștită, și în cerul înstelat, și în tăcerea nopții, avem sublimul în spectacolul grandorii, sub forma întinderii, a nemărginitului. În fața acestui sublim, simțim nimicnicia noastră, simțim neputința noastră, neputința în fața unor spectacole de sublim, cum este acela plin de taină și de necunoscut al tăcerii unei nopți întunecoase; ne cuprinde sentimentul penibil de neliniște, de teamă.

Sublimul în spectacolul puterii se manifestă altfel. Nu mai e static, e dinamic și se manifestă sub forma luptei.

Spunem că mucenicii creștini au fost sublimi în lupta lor pentru credință. Erau bătuți, loviți, sfâșiați, tăiați în bucăți, aruncați fiarelor sălbatice, întinși pe roată, aruncați în cazane cu plumb topit; totuși erau puternici în lupta aceasta a lor; rămâneau în picioare, erau nedoborâți, ca un stejar în lupta cu furtuna – alt spectacol de sublim din natură. Mucenicii erau sublimi în suferințele lor, în lupta lor, pentru că erau conștienți că numai prin suferința lor, prin sângele vărsat, prin carnea ce sfârâie pe grătarele înroșite, prin carnea ce li se desprinde de trup, prin viața ce li se pierde, capătă o adăugire de viață, o altă viață, mai bună, mai frumoasă; pentru că erau conștienți că se simt în siguranță, deoarece, prin mucenicia lor, slujeau unei puteri mari, lui Dumnezeu.

Caracterele sublimului ar fi deci: grandoarea și puterea, însoțite de sentimentele respective; grandoarea însoțită de sentimentul nimicniciei, al neputinței, al fricii și chiar al groazei; puterea însoțită de conștiința unui elan, a unui adaos de viață, a unei puteri personale dobândite prin sentimentul siguranței pe care-l capeți prin prezența unei puteri în afară de tine, a lui Dumnezeu.

Are preoția caracterele acestea ale sublimului, ca să o putem numi sublimă, ca să putem vorbi de sublimitatea ei ? Vom găsi în ea grandoarea, măreția ? Vom găsi în preoție, și în care moment al ei, sentimentul acesta al nimicniciei preotului, al neputinței lui, al fricii, ba chiar al groazei în fața măreției preoției ? Vom găsi în preot puterea ? Vom găsi în ea, în slujitorul ei, conștiința unui elan, a unui adaos de viață, a unei creșteri de viață ? Vom găsi în ea sentimentul siguranței căpătat de preot prin prezența unei puteri în afară de el, prin prezența lui Dumnezeu ?

Este sublimă preoția ?

Da, este sublimă, îmi răspunde povățuitorul meu, acela pe care l-am luat să mă conducă prin maiestuosul munte al preoției, acela care cunoaște toate înălțimile, toate adâncimile, toate tainele preoției. Da, îmi răspunde Sfântul Ioan Gură de Aur, preoția este sublimă, este o mare dregătorie, este o slujbă nespus de însemnată (*Despre preoție* III, 8; III, 1; III, 5).

Din pricina acestei măreții a preoției, din pricina înălțimii ei, Sfântul Ioan Gură de Aur a fugit de ea când era tânăr. „Din ziua aceea în care mi-ai împărtășit bănuiala, spune Sfântul Ioan Gură de Aur prietenului său Vasile, că e vorba să fiu hirotonit, am fost adeseori în primejdie de a-mi amorți desăvârșit trupul; atâta frică și atâta tristețe mi-a cuprins sufletul. Când mă gândeam la slava, la sfințenia, la frumusețea aceea duhovnicească, la înțelepciunea și bună-cuviința Miresei lui Hristos și mă gândeam și la păcatele mele, nu conteneam să o plâng pe ea, iar pe mine să mă nefericesc, să suspin neîncetat și să-mi spun plin de nedumerire așa: Al cui a fost, oare, gândul să mă hirotonească pe mine ? Cu ce a păcătuit așa de greu Biserica lui Dumnezeu ? Cu ce a mâniat așa de cumplit pe Stăpânul ei, să-mi fie dată

mie, celui mai netrebnic dintre toți oamenii și să sufere o atât de mare rușine ? Aceste gânduri îmi treceau adeseori prin minte; și nemaiputând suferi aducerea-aminte de o necuviință atât de mare, zăceam cu gura deschisă, ca paralizații, fără să pot vedea sau auzi ceva. Când neputința aceasta așa de cumplită mă lăsa – că uneori se depărta –, urmau lacrimi și tristețe. După ce mă săturam de lacrimi, venea în locul lor iarăși frica, care-mi tulbura, îmi zăpăcea și-mi zguduia mintea. Într-o așa de mare tulburare și frământare sufletească am trăit de când am auzit că e vorba să fiu hirotonit“ (*Ibidem* VI, 12). „De frica și de groaza acestei măreții a preoției, continuă a-mi grăi Sfântul Ioan Gură de Aur, am primit hirotonia tocmai târziu, și atunci cu greu, când eram trecut de 40 de ani."

Dacă vrei să afli sublimitatea, n-o căuta nici în deplina sănătate a trupului preotului, nici în prestanța lui fizică; n-o căuta nici în cultura lui, în pregătirea lui literară sau științifică, în formația lui intelectuală. Nu căuta sublimitatea preoției nici în elocința preotului, în talentul lui oratoric. Poate mult și cultura, și elocința, dar nu sunt sublime. N-o căuta nici chiar în viața ascetică a preotului, că mulți credincioși, nu numai bărbați, ba chiar și femei, pot posti, pot dormi pe pământul gol, pot face privegheri prelungite (*Ibidem* II, 2), dar asta nu-i face sublimi. Nu căuta apoi sublimitatea preoției nici în virtutea preotului. Virtutea îl pune pe calea sfințeniei, dar nu-l înalță spre sublim. „Omul care dă bani celor nevoiași sau omul care ajută în alt chip pe cei nedreptățiți este și el cu ceva de ajutor celor din jurul lui, dar este cu mult inferior preotului; deosebirea dintre unul și altul este tot atât de mare cât este și deosebirea dintre suflet și trup“ (*Ibidem* II, 4). Toate acestea, și sănătatea trupului, și cultura, și

ormația intelectuală a preotului, și elocința, și asceza, și irtutea sunt piscuri ale măreţului munte al preoției; dar ceste piscuri nu fac sublimul preoţiei. Pentru a da de ublimul ei, trebuie să mergi mai sus, tocmai pe piscul el mai mare al muntelui. Trebuie să lași la vale de tot cele piscuri pe care se poate urca orice credincios și să e sui pe vârful cel mai înalt al muntelui, pe vârful care rece dincolo de nori, pe vârful care atinge cerul. Aici reoţia apare plină de măreţie, de putere, de frumuseţe. Aici îl găsim pe preot sublim. Copleșit de măreţia preoiei, copleșit de puterea ei, preotul se simte mic, neputinios; se simte stăpânit de frică, iar uneori de groază chiar.) nimicnicie, o neputinţă, o frică, o groază cu alt coninut decât conţinutul obișnuit al acestor cuvinte. Preotul, e acest pisc al sublimului preoţiei, se simte o nimica, se imte mic, dar e mare; se simte neputincios, dar e puterric, tot atât de puternic ca și viaţa; se simte cuprins de rică, de groază; dar frica și groaza lui sunt pline de nădejdi; îi dau siguranța că se găsește în mâinile unui Stăân măreț, înfricoșător, dar iubitor, atât de iubitor cum 1-a mai întâlnit pe nimeni pe pământ.

Pe piscul acesta înalt, care trece dincolo de nori și atinge cerul, preotul este sublim în două momente – îmi spune mai departe acela căruia i-am pus mâna mea în mâna lui, ca să mă povăţuiască prin maiestuosul munte al preoţiei: este sublim în scaunul duhovniciei și în faţa sfântului jertfelnic.

În scaunul spovedaniei, preotul are o putere „pe care Dumnezeu n-a dat-o nici îngerilor, nici arhanghelilor. Nu s-a spus îngerilor, ci oamenilor: „*Oricâte veți lega pe pământ vor fi legate și în cer și oricâte veți lega pe pământ vor fi dezlegate și în cer*" (Matei 18, 18). Au și stăpânitorii pământului puterea de a lega; dar leagă numai trupurile. Puterea de a lega a preoţilor însă leagă sufletele și străbate cerurile; Dumnezeu întărește sus în ceruri cele făcute de preoți jos pe pământ; Stăpânul întărește hotărârea dată de robi. Ce oare altceva a dat Dumnezeu preoţilor decât puterea cerească? Domnul a spus: „*Cărora veți ierta păcatele, se vor ierta și cărora le veți ține, vor fi ținute*" (Ioan 20, 23). Ce putere poate fi mai mare ca aceasta? Domnul a spus iarăși: „*Tatăl a dat toată judecata Fiului*" (Ioan 5, 22). Văd însă că toată această putere a fost încredinţată de Fiul preoţilor. Au fost înălţaţi la slujba aceasta atât de mare, ca și cum de pe acum s-ar fi mutat în ceruri, ca și cum ar fi depășit firea omenească, ca și cum ar fi scăpat de toate patimile omenești" (*Despre preoție*, III, 5). În faţa preotului, în scaunul de duhovnicie, îngenunchează și cel cu diadema pe cap, de care se tem toţi, îngenunchează însă și sărmanul care nu are nici cămașă pe el. Urechilor preotului li se destăinuiesc adâncuri și noiane de păcate. Înaintea lui curg șiroaie de lacrimi. Aici, în acest scaun de duhovnicie, preotul are putere cât Dumnezeu. Dumnezeu i-a dat-o. Când preotul rostește deasupra capului celui îngenuncheat în fața sa: „Și eu, nevrednicul preot și duhovnic, cu puterea ce-mi este dată mie, te iert și te dezleg de toate păcatele tale" (*Molitfelnic,* București, 1937, p. 65), iertare și dezlegare se dă și sus, în ceruri. Când preotul, în scaunul de spovedanie, iartă păcatele, în același timp, sus în ceruri, îngerii lui Dumnezeu șterg din cărțile lor păcatele iertate de preot. Îngerii, care slujesc lui Dumnezeu, ascultă de porunca preotului, de glasul preotului. Și nu mă minunez atâta că cei mari ai pământului se pleacă și îngenunchează în fața preotului, cât mă spăimântez că Împăratul împăraților, Domnul domnilor, se pleacă preotului și-i face voia lui.

Iată, dar, sublimitatea preoției, iată măreția și puterea preotului ! Este trup, este sânge, carne și oase, dar are putere mai mare decât un arhanghel. În fața mâinii lui, cu degetele închipuind semnul sfintei cruci și făcând semnul sfintei cruci, diavolul fuge, păcatele se șterg, lanțurile cad, lacrimile se usucă, sufletele se slobozesc și pleacă luminate, ușurate, vesele, fericite.

Sublim este preotul în scaunul de duhovnic – îmi spune mai departe Sfântul Ioan Gură de Aur –, dar tot atât de sublim, dacă nu mai sublim încă, este în fața Sfântului Altar, în fața sfântului jertfelnic. „Dacă ai putea să te gândești ce lucru mare este ca, om fiind și îmbrăcat încă în trup și sânge, să te poți apropia de fericita și nemuritoarea fire a Dumnezeirii, atunci ai putea înțelege bine cu câtă cinste a învrednicit pe preoți harul Sfântului Duh" (*Despre preoție*, III, 5), atunci ai putea înțelege mai bine sublimitatea preoției. „Preoția se săvârșește pe pământ, dar are rânduiala cetelor cerești. Și pe bună dreptate, că slujba aceasta n-a rânduit-o un om sau un înger sau un arhanghel sau altă putere creată de Dumnezeu, ci Însuși Mângâietorul. Sfântul Duh a rânduit ca preoții, încă pe când sunt în trup, să aducă lui Dumnezeu aceeași slujbă pe care o aduc îngerii în ceruri" (*Ibidem*, III, 4). De fiecare dată când se săvârșește Sfânta Liturghie, preotul coboară cerul pe pământ. Cu mâinile lui de tină și cu glasul lui de om, aduce pe Dumnezeu pe Sfânta Masă, de pe tronul slavei Sale din ceruri. Când preotul rostește: „Și fă adică pâinea aceasta, cinstit trupul Hristosului Tău, iar ce este în potirul acesta cinstit sângele Hristosului Tău, prefăcându-le cu Duhul Tău cel Sfânt" (*Sfintele și dumnezeieștile liturghii*, București, 1937, p. 156), preotul are în fața sa infinitul, are în fața sa Dumnezeirea; are în fața sa pe

Domnul Hristos, pe Domnul Acela iubitor de oameni, Care a dat lumină orbilor, a dat grai muților, a deschis auzul surzilor, a înzdrăvenit mădularele slăbănogilor, a curățit trupurile leproșilor, a slobozit pe cei îndrăciți de demoni, a tămăduit pe cei bolnavi, a înviat pe cei morți. Preotul are atunci în fața sa pe Domnul, Care la Cina cea de Taină, la ultima cină cu ucenicii Săi, le-a spus: „*Luați, mâncați, acesta este trupul Meu, care se frânge pentru voi spre iertarea păcatelor. Beți dintru acesta toți, acesta este sângele Meu, al Legii celei noi, care pentru voi și pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor*" (Matei 26, 26-28). Preotul are atunci în fața sa pe Domnul pironit pe cruce, încununat cu cunună de spini, străpuns în coastă cu sulița. Preotul are atunci în fața sa pe Domnul, Care a rostit pe cruce cuvintele: „*Săvârșitu-s-a !*" (Ioan 19, 30). Mântuirea lumii s-a făcut ! Preotul are atunci în fața sa dragostea nemărginită a lui Dumnezeu față de lume, „*căci atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Fiul Său cel Unul-Născut L-a dat, ca tot cel ce va crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică*" (Ioan 3, 16). Preotul are atunci în fața sa, pe Sfântul Altar, dragostea lui Dumnezeu, jertfa lui Dumnezeu, pe Dumnezeu Însuși.

Sentimentul nimicniciei preotului în fața Dumnezeirii de pe Sfântul Altar, adusă de preot din ceruri cu puterea Sfântului Duh, îl copleșește. Frica îl zdrobește, groaza îi taie răsuflarea. „Mai socotești, oare, că mai ești printre oameni și că mai stai pe pământ, când vezi că Domnul stă jertfit pe Sfânta Masă, iar pe preot stând lângă jertfă rugându-se ? Mai socotești, oare, că ești printre oameni și că stai pe pământ ? Nu socotești, oare, că te-ai mutat dintr-o dată în cer, că ai scos din suflet orice gând trupesc și că privești numai cu sufletul gol și cu mintea cu-

rată cele din ceruri ?" (*Despre preoție,* III, 4). „Înfricoșătoare și cu totul cutremurătoare erau și preoția și slujba adusă lui Dumnezeu în timpul Legii vechi, înainte de venirea harului, de pildă: clopoțeii și rodiile (Ieș. 28, 29-30), pietrele scumpe, cele de pe piept și cele de pe umăr (Ieș. 28, 9-12), mitra (Ieș. 28, 4), chidara (Ieș. 28, 3), haina lungă până la călcâie (Ieș. 28, 4, 27), tabla cea de aur (Ieș. 28, 32), sfintele sfintelor, tăcerea adâncă din lăuntrul templului. Dar dacă te uiți la preoția și la slujba adusă lui Dumnezeu, acum, în timpul harului, vei vedea că cele înfricoșătoare și cele cu totul cutremurătoare ale Legii vechi sunt mici și că în această privință sunt adevărate cele spuse de Pavel despre Legea veche (II Cor. 3, 10), că *Legea veche, cu toată slava ei, era fără de slavă, față de Legea nouă, din pricina slavei covârșitoare a acesteia* (*Despre preoție,* III, 4).

Vrei să-ți arăt și în alt chip – îmi spune mai departe Sfântul Ioan Gură de Aur – cât este de mare sfințenia preoției, cât este de sublimă preoția ? „Închipuie-ți, spune Sfântul Ioan Gură de Aur, că vezi pe proorocul Ilie și că nenumărat popor stă în jurul lui; jertfa este așezată pe pietre și toți ceilalți stau liniștiți, în tăcere adâncă; numai proorocul Ilie se roagă; apoi dintr-o dată vezi că se pogoară din cer peste jertfă flacăra (III Regi 18, 18-38). Minunate sunt acestea și pline de uimire. Dar mută-te acum cu mintea de la cele săvârșite de Ilie la cele ce se săvârșesc de preot pe Sfânta Masă. Vei vedea nu numai fapte minunate, ci și fapte care depășesc orice uimire. Preotul stă în fața Sfintei Mese; nu pogoară foc din cer, ci pe Duhul cel Sfânt; se roagă vreme îndelungată, nu ca să pogoare o flacără de sus, spre a mistui cele puse înainte, ci ca să se pogoare harul peste jertfă, spre a aprinde cu ea sufletele tuturora și a le face

mai strălucitoare decât argintul înroșit în foc" (*Despre preoție,* III, 4). Când preotul săvârșește Sfânta Jertfă, „atunci și îngerii stau împrejurul preotului. Tot altarul și locul din jurul jertfelnicului se umple de puterile cerești în cinstea Celui ce se află pe jertfelnic. Cele ce se săvârșesc atunci pe Sfântul Altar sunt îndestulătoare să ne încredințeze de toate acestea. Am auzit pe cineva povestind că un bătrân, bărbat minunat, care avea adeseori descoperiri, i-a spus că a fost învrednicit odată de o vedenie ca aceasta: în timpul săvârșirii Sfintei Jertfe a văzut dintr-o dată, atât cât i-a fost cu putință, mulțime de îngeri, îmbrăcați în veșminte strălucitoare, stând în jurul altarului, cu ochii plecați în jos, așa cum stau soldații când împăratul este în fața lor. Și eu o cred. Un altul mi-a povestit – n-o aflase de la altul, ci el însuși fusese învrednicit să vadă și să audă – că dacă cei care pleacă de pe lumea aceasta s-au împărtășit cu Sfintele Taine cu conștiința curată, când își dau sufletul sunt însoțiți de aici de îngeri, din pricina Sfintei Împărtășanii pe care au luat-o" (*Despre preoție,* IV, 4).

Mare și înfricoșată taină ! Dumnezeu se lasă ținut de mâinile omenești ale preotului. Preotul se apropie de Dumnezeire. Altădată, pe timpul Legii vechi, când Dumnezeu S-a pogorât pe Muntele Sinai spre a da lege poporului iudeu, S-a pogorât înconjurat de fulgere, de trăznete, de zgomot, de ceață, de întuneric, de groază. Nimeni dintre iudei, afară de Moise, nu s-a putut apropia nici de munte, necum de Dumnezeu. Toți cei ce se apropiau de poalele muntelui piereau (Ieș. 19, 16-21). Acum însă Se pogoară Dumnezeu pe altarele tuturor bisericilor creștine, la fiecare sfântă liturghie, de câte ori preotul își înalță mâinile către cer. Și Domnul din ceruri ascultă glasul preotului și vine pe Sfânta Masă și

„se sfarămă şi se împarte Mielul lui Dumnezeu, Cel ce se sfarămă şi nu se desparte, Cel ce se mănâncă pururea şi niciodată nu se sfârşeşte, ci pe cei ce se împărtăşesc îi sfinţeşte" (*Sfintele şi dumnezeieştile liturghii*, Bucureşti, 1937, p. 166). Nu Se pogoară Domnul din ceruri cu fulgere, cu trăznete, cu întuneric şi cu groază; se pogoară liniştit, dulce, cu dragoste; Se pogoară cu harul Său, nu cu mânia Sa. „Oare nu ştii – spune Sfântul Ioan Gură de Aur – că sufletul omenesc n-ar putea suporta focul acela al jertfei, ci toţi am pieri până la unul, dacă n-ar sta în ajutorul nostru din belşug harul lui Dumnezeu ?" (*Despre preoţie,* III, 4).

La glasul preotului care se roagă în timpul Sfintei Liturghii, Domnul se pogoară din ceruri spre a Se da tuturor credincioşilor Săi. Mângâietorul, Sfântul Duh, a rânduit slujba Sfintei Liturghii pentru ca Domnul să fie împărţit tuturor celor ce cred în El. În clipa aceasta a împărtăşirii, „Fiul, Care stă sus cu Tatăl, este ţinut în clipa aceea în mâini de toţi şi Se dă pe Sineşi tuturor celor ce voiesc să-L sărute şi să-L primească. Toţi fac aceasta cu ochii credinţei" (*Despre preoţie,* III, 4).

Slujba Sfintei Liturghii o săvârşeşti – îmi grăieşte Sfântul Ioan Gură de aur – ca să pogori pe Dumnezeu din ceruri pentru sfinţirea ta şi pentru sfinţirea tuturor credincioşilor tăi, ca toţi „să-L strângă în braţe pe Domnul", ca „toţi să se înroşească cu sângele Lui", „ca sufletele tuturora prin împărtăşire să se facă mai strălucitoare decât argintul înroşit în foc" (*Despre preoţie,* III, 4). Acesta este rostul tău ! Pentru aceasta Duhul cel Sfânt a pus în rânduiala Sfintei Liturghii rugăciuni ca acestea: „Dă-le lor, Doamne, ca totdeauna să slujească Ţie cu frică şi cu dragoste şi nevinovaţi şi neosândiţi să se împărtăşească cu Sfintele Tale Taine şi să se învrednicească de

cereasca Ta împărăţie" (*Sfintele şi dumnezeieştile liturghii*, Bucureşti, 1937, p. 138); şi alta: „Tu, dar, Stăpâne, pe cele puse înainte, tuturora spre bine le tocmeşte după trebuinţa deosebită a fiecăruia: cu cei ce călătoresc pe uscat, pe apă şi în văzduh, împreună călătoreşte; pe cei bolnavi îi tămăduieşte, Cel ce eşti doctorul sufletelor şi al trupurilor noastre" (*Ibidem,* p. 165). Iar înainte de a te împărtăşi, tu te rogi aşa: „Şi ne învredniceşte, prin mâna Ta cea puternică, a ni se da nouă preacuratul Tău trup şi prea cinstitul Tău sânge şi prin noi la tot poporul Tău" (*Ibidem, p. 165)*; şi după ce te-ai împărtăşit tu, cu sfântul potir în mâini, având în el nepreţuitele şi nemuritoarele Taine ale lui Hristos, din mijlocul uşilor împărăteşti, chemi pe toţi credincioşii cu cuvintele: „Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste să vă apropiaţi" (*Ibidem,* p. 174). Îi chemi pe toţi să se împărtăşească; iar credincioşii, după ce s-au împărtăşit, cântă, aducând laudă lui Dumnezeu, aşa: „Să se umple gurile noastre de lauda Ta, Doamne, ca să lăudăm slava Ta, că ne-ai învrednicit pe noi să ne împărtăşim cu sfintele, dumnezeieştile, nemuritoarele, preacuratele şi de viaţă făcătoarele Tale Taine" (*Ibidem,* p. 175).

Pentru aceasta, deci, săvârşeşti Sfânta Liturghie. Pentru ca să aduci pe Dumnezeu din ceruri, ca să te sfinţeşti tu şi să sfinţeşti pe credincioşii tăi. Dar teme-te, cutremură-te când faci aceasta; şi când săvârşeşti Sfânta Taină a Euharistiei şi când împărtăşeşti cu trupul şi sângele Domnului pe credincioşii tăi ! Teme-te şi te înfricoşează şi pentru tine şi pentru ei ! Eşti un nou Moise. Te apropii şi tu de Dumnezeu. Eşti un Moise al Legii celei noi. Nu mai este nevoie să te sui, ca altădată Moise, pe Muntele Sinai, ca să-L vezi pe Dumnezeu, ca să te apropii de Dumnezeu. Nu mai este nevoie să te

sui, dar e nevoie să fii tot atât de curat ca și Moise. Tu ești pe piscul cel mai înalt al slujirii preoțești. Prin harul Duhului Sfânt, la rugăciunea ta Se pogoară Dumnezeu pe Sfântul Altar. Tu, o nimica, ai în fața ta nemărginirea. Tu, praf și pulbere, ai în fața ta Dumnezeirea. „Spune-mi, te rog – întreabă Sfântul Ioan Gură de aur – unde-l vom pune pe preot când cheamă Duhul cel Sfânt, când săvârșește prea înfricoșătoarea jertfă și când atinge necontenit pe Stăpânul obștesc al tuturor ? Cât de mare curăție, cât de mare evlavie îi vom cere ? Gândește-te ce fel trebuie să fie mâinile acelea care slujesc, ce fel trebuie să fie limba aceea care rostește acele cuvinte" (*Despre preoție,* IV, 4). „Trebuie să fie atât de curat ca și cum ar sta chiar în cer, împreună cu puterile cele îngerești" (*Despre preoție,* III, 4). „Sufletul preotului trebuie să fie mai curat decât înseși razele soarelui, pentru ca Duhul cel Sfânt să nu-l părăsească niciodată și ca să poată spune: *Iar de acum nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine*" (Gal. 2, 20, *Despre preoție,* VI, 2).

Săvârșește, preote, sfânta slujbă a Sfintei Liturghii cu toată curăția trupească și sufletească. Fă-ți pravila cerută de rânduielile bisericești, citește rugăciunile pentru sfânta împărtășire. Nu le citi numai ca să le citești, ci pentru ca să-ți înalți sufletul către Dumnezeu, ca să te pocăiești. Împacă-te cu toată lumea; împacă-te cu cel cu care slujești la același altar. Mărturisește duhovnicului păcatele săvârșite. Nu săvârși păcate de moarte. Nu fi trufaș, nu fi iubitor de argint, nu curvi, nu te mânia, nu fi lacom, nu pizmui, nu cleveti, nu te lenevi spre fapte bune. Ferește-te de beție și de îmbuibare. Postește, roagă-te, fă milostenii. Dar postește, roagă-te și fă milostenii fără fățărie.

Așa curățit trupește și sufletește și împăcat cu toată lumea, apropie-te de Sfânta Masă, pe piscul cel înalt al slujirii preoțești, pentru a primi în mâinile tale trupul Dumnezeului Celui viu, trupul Dumnezeului care ține universul în palmă.

Aceeași purtare de grijă trebuie să ai și de curăția trupească și sufletească a credincioșilor tăi, pe care-i împărtășești în timpul săvârșirii Sfintei Liturghii. Ia aminte, „*nu da cele sfinte câinilor, nici nu arunca mărgăritarele înaintea porcilor, ca nu cumva să le calce în picioare și, întorcându-te, să te sfâșie*" (Matei 7, 6). Ia aminte că „*oricine va mânca pâinea aceasta sau va bea paharul Domnului cu nevrednicie, va fi vinovat față de trupul și sângele Domnului. Să se cerceteze, însă, omul pe sine și așa să mănânce din pâine și să bea din pahar. Căci cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, își mănâncă și își bea osândă, nesocotind trupul Domnului*" (I Cor. 11, 27-29). Dumnezeu îl va osândi și pe credinciosul care s-a împărtășit cu nevrednicie cu Sfintele Taine, dar te va osândi și pe tine, că nu i-ai fost un bun învățător, că nu l-ai povățuit cum trebuia, că nu i-ai arătat cât de curat trebuie să fie pentru a putea primi sfântul trup și sânge al Domnului spre iertarea păcatelor și mântuire, iar nu spre judecată și osândă.

Ia aminte, dar ! Harul lui Dumnezeu te-a suit pe piscul cel mai înalt al slujirii preoțești. Ești puternic. Poți lega și dezlega sufletele. Poți scoate din iad sufletele și le poți băga în rai. Ai o putere pe care Dumnezeu n-a dat-o nici îngerilor, nici arhanghelilor. Ție ți-a dat, cât ești pe pământ, puterea aceasta de a ierta păcatele credincioșilor tăi. Ești puternic. Poți, cu fărâma ta de trup, în care pâlpâie sufletul, poți pogorî pe Dumnezeu din ceruri, ca să te sfințească și să te mântuie și ca și tu, la

rândul tău, să sfințești și să mântui pe credincioșii tăi. Sfințește-te, îndumnezeiește-te cu trupul lui Dumnezeu cât mai des. Sfințește și îndumnezeiește la fel și pe credincioșii tăi. O, poți ! Toată puterea aceasta este în mâna ta. Ți-a dat-o Dumnezeu.

Dar, ferește-te ! Ia aminte că ești pe cel mai înalt pisc. Ia aminte și ferește-te ! Ești înconjurat de ispite. Te bat furtuni mari. Știi, doar, că piscurile cele mai înalte sunt cele mai bântuite de furtuni. Acolo, pe piscul amețitor de înalt pe care te găsești, suflă vântul cel mai puternic. Acolo, pe piscul acela amețitor de înalt, tunetele se slobozesc chiar în preajma ta. Acolo, pe piscul acela amețitor de înalt, este gheață și zăpadă, când la poalele muntelui înfloresc crinii, înfloresc trandafirii. Ești pe loc înalt, sublim ! Dar tocmai de aceea, ia aminte ! Ferește-te !

Pr. D. FECIORU

SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR

Tratatul despre preoție
și
Omilia rostită
când a fost hirotonit preot

Tratatul despre preoție[1]

[1] „Tratatul despre preoție“ al Sfântului Ioan Gură de Aur a apărut într-o ediție în colecția „Sources chrétiennes“, nr. 272: Jean Chrysostome, *Sur le sacerdoce* (*Dialogue et Homélie*). Introduction, texte critique, traduction et notes, par Anne-Marie Malingrey, professeur honoraire à l'Université de Lille III, Paris, 1980. Această ediție a fost folosită la traducerea de față.

Cu privire la timpul compunerii „Tratatului despre preoție“, au fost propuse mai multe date: unii socot că Sf. Ioan Gură de Aur l-a scris în timpul viețuirii sale în sihăstria din munții de lângă Antiohia, adică între anii 372 și 378; alții pun compunerea sa în timpul diaconatului său, deci între 381 și 386; Anne-Marie Malingrey, ultimul editor al textului grec, care folosește pentru ediția sa 86 de manuscrise, dintre care două sunt din secolul IX – *Sinaiticus* gr. 375 și *Basileensis* gr. 39 (B. II. 15) –, acceptă în parte ipoteza penultimului editor J. A. Nairn – Περι ιερωσύνς *(De sacerdotio)* of St. John Chrysostom (Cambridge Patristic Texts), Cambridge, 1960 –, care propune o dată posterioară anului 386, bazându-se pe textul din *Omilia V la Osea* (MG, 56, 131), în care Sf. Ioan Gură de Aur, vorbind despre preoție, spune: „Dar despre preoție și cât este de măreață vrednicia ei, vom vorbi în alt timp“. Și pe temeiul acestei mărturii, care nu e concludentă pentru o lucrare de proporțiile „Tratatului despre preoție“, pune data compunerii pe timpul rostirii cuvântărilor la Osea, adică în perioada 386-390, mai precis, puțin după 386 sau, mai probabil, în anul 387; Anne-Marie Malingrey, la rândul ei, socotind că „Tratatul despre preoție“ este o lucrare care presupune o experiență pastorală personală, schimbă data compunerii scrierii și o situează în 390, recunoscând totuși că, în lipsa unor repere sigure, data compunerii rămâne în domeniul ipotezelor. Socotesc însă că pentru a face dreptate și operei și omului, trebuie să plasăm compunerea „Tratatului despre preoție“ în anii de sihăstrie, 372-378, dacă ne gândim că Sf. Ioan Gură de Aur a fost un om excepțional, un om de geniu – iar la genii vârsta și experiența personală trag puțin în cumpănă –, care putea vorbi fără experiențe pastorale despre frumusețile, măreția, primejdiile și căderile slujirii preoțești. Aceasta, mai ales dacă citim cu luare-aminte propriile sale cuvinte din „Tratatul despre preoție“: „Ca să nu se întâmple și cu mine asta, spune Sf. Ioan Gură de Aur, Dumnezeu m-a ținut în rândul celor mai de jos membri ai Bisericii, printre care și dintru început am fost“ (III, 10). Apoi: „Nu te minuna, dar, dragă

prietene, că n-am mulți părăși ! Nu am mulți, pentru că am fugit de lume și de orice legătură cu oamenii. N-ar trebui să te minunezi că nu păcătuiesc ! Nu păcătuiesc, pentru că dorm. Nu cad, pentru că nu lupt. Nu sunt rănit, pentru că nu iau parte la luptă. Spune-mi, te rog, cine va putea grăi împotriva mea și-mi va descoperi ticăloșia mea ? Acoperișul acesta ? Căsuța aceasta ? Dar ele nu pot slobozi glas. Poate mama, care știe mai bine decât toți viața mea ? Dar ea, mai cu seamă, nu se amestecă în viața mea și nu m-am certat vreodată cu ea. Dar chiar dacă s-ar fi întâmplat asta, nici o mamă nu este atât de lipsită de dragoste de fiul ei și nu-și urăște atât fiul, încât, fără vreo pricină constrângătoare și fără să o silească cineva, să-l vorbească de rău și să-l bârfească la toți pe cel pe care l-a purtat în pântece, pe care l-a crescut și l-a alăptat" (VI, 7). În sfârșit: „Sunt stăpânit și acum de dragostea de slavă deșartă; deseori mă trezesc și-mi dau seama că am fost stăpânit; uneori îmi și pedepsesc sufletu-mi robit. Dorințe păcătoase năvălesc și acum asupra mea, dar flacăra pe care ele o aprind e mai slabă, că ochii mei trupești nu pot găsi materie pentru foc. Am scăpat cu totul de a mai vorbi de rău pe altul și de a auzi pe altul vorbind de rău, că n-am cu cine să vorbesc; zidurile acestea nu pot slobozi glas. Dar n-a fost cu putință să scap și de mânie, deși nu-i nimeni care să mă pornească spre mânie. Îmi aduc aminte însă deseori de oameni stricați și de faptele lor; iar amintirea lor face să mi se răzvrătească inima; dar nu până la sfârșit, că îndată îi potolesc aprinderea și o înduplec să se liniștească, spunându-i că nu se cade, că-i cea mai mare ticăloșie să lași păcatele tale și să le iscodești pe ale altora. Dacă însă aș veni printre oameni și aș fi prins de mii și mii de griji și de necazuri, n-aș mai putea să-mi dau aceste sfaturi și să găsesc gânduri care să-mi dea acestea îndrumări... Dacă aș intra în învălmășagul lumii, toate aceste fiare sălbatice – slava deșartă, îngâmfarea, invidia, iubirea de arginți, desfrânarea – s-ar năpusti cu furie asupra mea; mi-ar sfâșia sufletul, m-ar îngrozi și mi-ar face și mai crâncen războiul cu ele. Chiar așa, stând aici, cu mare greutate le voi învinge; dar le voi învinge cu harul lui Dumnezeu și lor nu le va mai rămâne decât urletul. De asta nu părăsesc căsuța aceasta, nu ies nicăieri, nu vorbesc cu nimeni, n-am nici o legătură cu nimeni și îndur să aud și alte nenumărate învinuiri la fel cu cele pe care le-am mai auzit" (VI, 12).

Dar oricând ar fi fost scris – în singurătatea chiliei sau în mijlocul Antiohiei –, „Tratatul despre preoție" rămâne o carte de geniu, care s-a răspândit curând și a circulat și în Răsărit și în Apus. În 392, Fericitul Ieronim îl are în mână și îl citește (*De viris illustribus*, 129), iar în secolul următor este tradus în limba latină de Anien; traducerea lui este tipărită, nu mult după descoperirea tiparului, la Köln, în 1470 (A. M. Malingrey, *op. cit.*, p. 40-41). Textul grec a fost publicat pentru prima dată de Erasm, în 1525; apare apoi în numeroase ediții, fie în ediții separate, fie în edițiile greco-latine ale marilor editori: Savilius, Fronton du Duc, Bernard de Montfaucon și, în sfârșit, Migne. În *Patrologia greacă* a lui Migne, „Tratatul despre preoție" este tipărit în vol. 48, 623-692. În limba română, această operă a Sfântului Ioan Gură de Aur – pe care unii vor să o facă dependentă de „Cuvântul de apărare pentru fuga în Pont", al Sfântului Grigorie din Nazianz – a văzut lumina tiparului în 1820, în traducerea lui Iosif, episcolul Argeșului: *A celui întru sfinți părintelui nostru Ioan Gură de Aur, Cuvinte șase pentru preoție,* București, 1820. Numele traducătorului ni-l dă Dionisie, „arhiepiscop și mitropolit a toată Ungrovlahia", în prefața lucrării: „...Pentru aceasta dară nu numai Arhiereii, ci și Preoții sunt datori a le ceti pre aceastea minunate și de Duhul Sfânt insuflate cuvinte, și mai înainte de hirotonie și după hirotonie, ca cunoscând dintru aceastea datoriile Preoțești, să se silească ca obiceiurile ceale nepotrivite Preoției să le părăsească, iar ceale cuviincioase să le îmbrățișeaze. Că cu acest scop s-au și tâlmăcit prin osârdia iubitorului de Dumnezeu Episcop al Argeșului, iar al nostru întru Domnul preaiubit frate Chir IOSIF, de unul din cei ce au tâlmăcit și *Theologhicon* al Sfântului Ioan Damaschin". – Românii de peste munți au îmbogățit cu încă două noi traduceri ale acestei lucrări literatura noastră bisericească. Prima: Scrierea S. Ioannu Gură de Aur *Despre preoție.* Tradusă în limba romană de Iosifu Baracu, Parohu la Biserica Sfântului Nicolae în Brașovu Sibiiu, în tipografia arhidiecesană, 1865. „Precuvântarea" traducerii datată „1-ea ianuarie 1865", este scrisă de mitropolitul Andrei Șaguna. Din cuvintele marelui mitropolit, aș dori să împărtășesc cititorilor mai întâi gândurile acestui deosebit organizator bisericesc, cu mari inițiative, despre lucrarea Sfântului Ioan Gură de Aur: „Prin urmare din aciastă scriere a Sfântului Hriosostomu voru putea înțelege toți creștinii noștrii în ce chipu să aleagă ei pre Preoții și Episcopii săi... Scrierea aceasta umple de binecuvântare pe lumeanu ca și pe Preotu, pe junele, care se pregătește pentru Preoție, ca și pe Preotulu încăruntitu în Preoție" (p. III-IV); apoi despre geneza acestei traduceri: „Astfeliu de carte ne-au lipsitu noaă Româniloru de relegea ortodocsă orientale; celu puțânu, eu nu știu că scrierea aciasta a lui Ioannu Hrisostomu aru esista la noi tradusă. De aceea neajungându-mi timpulu spre a o traduce singuru, am poftitu pre Parohulu nostru din Brașovu Iosifu Baracu ca să o traducă; ceea ce au și făcutu și eu censurându-o și aflându-o de bună m'amu otărâtu a o da la lumină, adecă a o da Preoțiloru, Diaconiloru, cliriciloru și tuturoru cărturariloru noștri, ca o făclie luminătoare, spre a o întrebuința de unu izvoru nesăcatu de învățătură la alegeri de fețe bisericești și la împlinirea grelei chiemări a Preoțiloru și Episcopiloru" (IV-V).

A doua: *Cartea santului Ioanu Chrisostomu, Despre Preuția*, Tradusă de Ioanu P. Papiu, preutu gr. cat. la Institutulu Corectoriu din Gherla, cu tipariulu Tipografiei Diecesane, 1869. În prefața sa, Ioan P. Papiu spune: „Dintru scrisorile acestui Parente mi am fostu propusu încă de multisioru ca se traducu cartea despre preuția... însă parte prin intervenirea

împregiurariloru ne prevediute, parte prin loviturile sortiei îndreptate de mana cea atotu poternica a înaltului destinu Domnedieescu, a bene voitu Domnedieu a despune ca ceea ce mi-a fostu propusu se nu se impleneaskă pana acuma" (p. IV-V). Iar cu privire la traducerea însăși zice: „Ce se tiene de traducere m-am nesuitu dupa debilile-mi poteri a o pune în aintea P. Ven mieu cetitoriu in unu stilu pre câtu se pote de usioru si la intielesu – ne urmandu orbisiu neci litere'a originalului grecescu: Ioannis Chrysostomi De sacerdotio libri sexte e recensione Io. Alberti Bengelli, neci abatendume tare dupa alaturatele traduceri germana și italiana, ce la avusem de îndemana, – ci am căutatu mai multu la firea limbei romaneșci si la esenti'a lucrului – avendu în aintea ochiloru acrescerea binelui sufletescu și marirea lui Domnedieu" (p. VI).

După 13 ani, se tipărește o nouă traducere: *Tractatulu* sfântului Ioanu Gură de Auru, *Despre Preoție*, tradusu de Pr. St. Călinescu, Profesoru la Seminarulu Centralu din Bucuresci, Cu o disertațiune a traducătorului despre Sf. Ioanu, Bucuresci, 1882. Preotul Profesor St. Călinescu dedică traducerea sa elevilor seminariști: „Junime studiosă a seminarelor ! Cartea, ce'ți înfățișezu în traductiune, este opera unuia din sufletele cele mai curate ce a creatu crestinismulu; este opera unui spiritu care a întelesu și practicatu principiele crestinismului mai bine decât ori-cine. Sufletulu teu inocentu și curatu este singurulu sanctuaru, căruia se pote încredința îngrijirea și păstrarea acestui depositu santu și inalienabilu. Pentru acesta ție'ți dedicu acestă lucrare, invitându-te de a priimi, a o înțelege, a te pătrunde de valoarea tainei și a-ți conforma vieța și activitatea pastorală cu preceptele ce vei afla aci". Traducerea lui St. Călinescu a apărut mai întâi în revista „Ortodoxul", 1881 (2), 12-19, 32-35, 89-97, 153-158, 209-212, 220-223, 257-261, 310-319, 371-376, 435-446, 467-477, 517-522, 538-542, 567-581, 614-620, 634-643. Traducerea preotului profesor St. Călinescu – cărțile II-VI – a fost publicată de profesorul Dr. D. G. Boroianu în: *Dreptul Bisericesc*, vol. I, Iași, 1899, 487-606, iar mai târziu de însuși traducătorul în lucrarea sa: *Povățuitor în activitatea pastorală a preotului*, București, 1908, 123-267.

În 1941, preotul Aristide N. Geamănul tipărește la Craiova o nouă traducere: Sf. Ioan Hrisostom, *Despre preoție*. Traducere după textul grecesc tipărit de Ioan Albertus Bengelus la Lipsca în 1866, iar în 1957, preotul D. Fecioru publică în: „Biserica Ortodoxă Română", anul 75, paginile 928-1011, o altă traducere a aceleiași opere. Și astfel, în decurs de 137 ani, opt oameni ai Bisericii Românești, între care un mitropolit și un episcop, și-au îndreptat gândul și dragostea lor spre geniala scriere a Sfântului Ioan Gură de Aur și au pus-o la îndemâna slujitorilor altarelor noastre. Nici o altă lucrare patristică nu s-a bucurat de o atât de mare prețuire. Este omagiul pe care Biserica Ortodoxă Română îl aduce scrierii Sfântului Ioan Gură de Aur. Dar literatura teologică românească a mers

CARTEA ÎNTÂI

CAPITOLUL 1

Dovada dragostei Marelui Vasile față de mine

Am avut mulți prieteni sinceri și adevărați[2], care cunoșteau și păzeau cu sfințenie legile prieteniei. Dar unul dintre aceștia mulți îi întrecea pe toți prin dragostea ce mi-o purta. Ambiționa să-i lase în urmă pe prietenii mei tot atât de mult pe cât aceștia lăsau în urmă simplele mele cunoștințe. A fost lângă mine tot timpul. Am urmat aceleași studii și am avut aceiași profesori[3].

mai departe: a publicat textul grec al jelaniei mamei Sfântului Ioan Gură de Aur din „Tratatul despre preoție": St. Ioan Chrysostomul (*Bucăți alese*). Text grec, publicat și adnotat de Iuliu Valaori, București, 1904, p. 74-77 (Ministerul cultelor și al Instrucțiunii Publice. Din publicațiile „Casei Școalelor").

[2] Într-adevăr, a avut mulți prieteni omul care a scris pagini atât de frumoase despre prietenie și i-a înălțat în scrierile sale adevărate imne. O parte din aceste pagini sunt adunate în: Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre dragoste și prietenie*, traducere de Pr. D. Fecioru; iar despre prietenie la Sf. Ioan Gură de Aur au scris: Pr. Marin Braniște, *Concepția Sfântului Ioan Gură de Aur despre prietenie și dragoste*, în: *Studii Teologice*, 1957 (9), p. 649-672 și Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Frumusețile prieteniei în concepția lumii vechi și a Sfinților Părinți*, în: *Glasul Bisericii*, 1954 (13), p. 505-511.

[3] Dascăl de retorică i-a fost celebrul retor și sofist Libaniu (314-393). Știrea ne-o dau Socrate (*Ist. Bis.*, VI, 3, MG, 67, 665) și Sozomen (*Ist. Bis.*, VIII, 2, MG, 67, 1513). Libaniu îl prețuia atât de mult pe elevul său, că la moartea sa, după relatările lui Sozomen, fiind întrebat de niște prieteni pe cine ar dori să lase ca urmaș al său, a răspuns: „Pe Ioan, de nu mi l-ar fi furat creștinii". Ca dascăl de filosofie l-a avut pe filosoful Andragatie, despre care nu știm altceva decât cele spuse de istoricii amintiți mai sus. Trebuie să fi fost un eclectic. Ca dascăli de teologie și îndrumători duhovnicești, Sf. Ioan Gură de Aur i-a avut pe Meletie al

Una ne era și râvna și sârguința pentru studiile pe care le făceam. La fel ne era și dorința, născută din aceleași năzuințe. Nu numai când mergeam la dascăli, dar și când i-am părăsit, când a trebuit să ne hotărâm ce drum este mai bun pentru noi de ales în viață, și atunci am fost tot de o părere.

În afară de asta, mai erau și alte pricini care ne-au păstrat nestricată și trainică această bună înțelegere. Nu se putea mândri unul mai mult ca altul cu măreția patriei sale. Nu eram eu prea bogat, iar el sărac lipit pământului. Averea fiecăruia dintre noi era la fel, precum la fel ne erau și gândul și voința. Neamul nostru, al lui și al meu, ne era la fel de slăvit. Totul era deopotrivă, după cum deopotrivă ne erau și gândurile noastre.

CAPITOLUL 2

Ce l-a oprit de a locui cu mine

Dar când a fost vorba să îmbrățișăm viața cea fericită a monahilor și filosofia cea adevărată[4], atunci talerele

Antiohiei (360-381), pe Flavian, patriarhul de mai târziu al Antiohiei (391-404), pe Diodor al Tarsului (+394) și pe Carterie Ascetul, despre care nu știm mai mult decât numele.

[4] Prin „filosofie“ sau „filosofia cea adevărată“, Sf. Ioan Gură de Aur înțelege religia creștină, învățătura și concepția creștină despre lume și viață, singura care poate purta pe drept și cu adevărat numele de filosofie, după cum se exprimă el. Adevărații filosofi, după Sf. Ioan Gură de Aur, au fost următorii învățăturii lui Hristos. În scrierile din tinerețe (*Către Teodor cel căzut*, MG, 47, 277-316; *Cele trei cărți împotriva celor care atacă viața monahală*, MG, 47, 319-386; *Comparație între împărat și monahi*, MG, 47, 387-392), îndrăgostit de monahism, Sf. Ioan Gură de Aur identifică „filosofia cea adevărată“ cu „viața fericită a monahilor“ și lasă să se înțeleagă că numai monahii pot realiza integral filosofia, con-

balanței n-au mai fost deopotrivă. Talerul lui se ridica în sus, iar eu, legat încă de poftele lumii, pogoram talerul meu, îl îngreunam cu nălucirile tinereții și-l sileam să rămână jos. Ne-a rămas, e drept, nezdruncinată ca și mai înainte, prietenia noastră, dar s-au întrerupt obișnuitele noastre legături. De altfel, nici nu pot trăi la un loc doi oameni care nu se străduiesc pentru aceleași lucruri. Când am ridicat însă puțin capul din vâltoarea vieții, prietenul meu m-a primit cu brațele deschise; dar nici așa, egalitatea de mai înainte nu s-a mai putut păstra. În curgerea vremii, mă întrecuse; era mai tare decât mine, era mai presus de mine, se ridicase sus, sus de tot.

Și totuși, pentru că era bun la suflet și pentru că prețuia mult prietenia mea, s-a despărțit de toți ceilalți prieteni și-și petrecea tot timpul alăturea de mine. Dorea asta și mai înainte; dar, după cum am spus, trândăvia mea[5] îl împiedica. Că nu era cu putință ca eu, care îmi petreceam la tribunal tot timpul[6], care eram pa-

cepția creștină despre lume și viață. Această părere a Sf. Ioan Gură de Aur trebuie înțeleasă în contextul și limitele epocii istorice în care a trăit; ea nu poate fi generalizată, căci filosofia nu se reduce la doctrina creștină și cu atât mai puțin la viața monahală.

[5] Cuvântul „trândăvie“, ῥαυνμία, nu are la Sfântul Ioan Gură de Aur sensul de lene sau lene prelungită, ci de viață păcătoasă, de nesocotire a legilor morale; ῥαυνμος este omul care trăiește în păcate și nu are destulă voință să părăsească viața sa ticăloasă. Dar, în textul acesta, Sf. Ioan Gură de Aur nu ne vorbește de lenea sa, ci de „nălucirile tinereții“ sale, de „poftele lumii“ care-l legau de lume; pe două din ele ni le numește în acest capitol: frecventarea tribunalului și dragostea de spectacole teatrale.

[6] Ἐν τῷ διχαστνρίῳ προσεδεύοντα. Cuvântul προσεδεύω are două sensuri. Unul: „a sta lângă cineva“, altul: „a se ocupa mereu cu ceva“. După prima însemnare, am avea traducerea: „eu care stăteam la tribunal“, adică frecventam tribunalul, luam parte la procesele ce se dezbăteau acolo. Cu alte cuvinte, Sf. Ioan Gură de Aur, după ce a terminat studiile de retorică și de filosofie, se ducea des la tribunal pentru a audia pledoariile avocaților și duelurile lor retorice. După a doua însemnare, am avea

sionat de spectacole teatrale, să mă mai văd des cu el, care stătea necontenit cu ochii pironiți în cărți și nu ieșea niciodată în oraș. Aceasta a și fost pricina despărțirii noastre de mai înainte. Dar când am început să duc aceeași viață ca și el, prietenul meu și-a dat dintr-o dată la iveală dorința, nutrită de multă vreme în sufletul său. Nu se mai îndura să mă lase singur nici o frântură de zi. Nu înceta rugându-mă să părăsim casa părintească și să trăim amândoi îndeobște. Mă învinsese. Și lucrul era aproape să se împlinească.

Dar jelaniile necontenite ale mamei[7] mele m-au împiedicat să fac prietenului meu acest har, dar, mai bine spus, să primesc eu de la el acest dar.

---

traducerea: „eu care eram ocupat mereu la tribunal“, adică eram avocat. Cu alte cuvinte, Sf. Ioan Gură de Aur, în perioada dintre terminarea studiilor profane și retragerea în pustie, a funcționat ca avocat la tribunalul din Antiohia. Unii dintre interpreții și biografii Sfântului Ioan Gură de Aur au tradus astfel cuvântul προσεδεύω și au susținut că a profesat avocatura; alții însă, cei mai mulți și cei mai noi, traduc cuvântul acesta după prima lui însemnare și explică faptul că mergea la tribunal prin pasiunea lui pentru pledoarii frumoase. Pasiunea după cuvântul frumos, bine alcătuit, îl mâna la tribunal, nu profesia. Într-adevăr, nu întâlnim în scrierile sale nici un loc din care să desprindem vreo aluzie că a fost avocat sau că ar fi avut intenția să se facă avocat.

[7] Puține, foarte puține lucruri știm despre mama Sfântului Ioan Gură de Aur, Antusa, această strălucită femeie, mamă și creștină, pereche de cinste a celorlalte mame creștine: Emilia, mama sfinților Vasile cel Mare și Grigorie al Nisei, Nona, mama Sfântului Grigorie din Nazianaz, și Monica, mama Fericitului Augustin. Aș îndrăzni chiar să spun că Antusa le întrece în virtute și în ostenelile cele pentru virtute pe aceste femei creștine, pentru că ea, pe lângă toate celelalte nevoințe, a avut de îndurat și „cuptorul cel de foc al văduviei“. A rămas văduvă de tânără, tânără de tot, la douăzeci de ani, îndată după nașterea fiului ei, pe când copilul încă „nici nu putea vorbi“, deci la un an-doi după căsătorie. Nu s-a gândit „să se căsătorească a doua oară, ci a rămas în mijlocul tulburărilor și frământărilor“. Ei bine, greutățile văduviei, „de care-și dau seama numai cele ce suferă văduvia“, după cum însăși spune, îndurate cu răbdare și resemnare, pun pe fruntea Antusei o a patra cunună pe lângă cele trei cununi cuvenite

Când mama a simțit ce am de gând să fac, m-a luat de mână și m-a dus în camera ei. S-a așezat alăturea de mine, pe patul în care m-a născut. A început să verse râuri de lacrimi și să adauge cuvinte mai jalnice ca lacrimile.

Plângând, mi-a grăit așa:

„Eu, copilul meu, n-am avut norocul să mă bucur multă vreme de frumoasele însușiri ale tatălui tău[8]. Așa a vrut Dumnezeu ! Moartea lui a urmat nașterii tale și te-a lăsat pe tine orfan, iar pe mine văduvă înainte de vreme. Numai cele ce suferă văduvia pot cunoaște bine greutățile ei. Graiul nu-i în stare să zugrăvească furtuna și viforul suferite de o fată tânără ca mine, abia ieșită din casa părintească, neiscusită în treburile gospodăriei,

---

ca femeie, mamă și creștină, pe care le are alături de Emilia, Nona și Monica. Virtutea acestei mame a uimit pe cel din urmă reprezentant de seamă al păgânismului în agonie, pe celebrul Libaniu, dascălul Sfântului Ioan Gură de Aur. Pe acest filosof păgân nu l-a uimit nici virtutea Antusei ca femeie, nici virtutea ei ca mamă, nici virtutea ei ca creștină, ci virtutea ei ca văduvă. Curăția văduviei ei și înălțimea morală la care-și ducea văduvia l-au făcut să exclame cuvinte ce încununează și pe mamă și pe fiu. Știrea aceasta ne-o dă chiar Sfântul Ioan Gură de Aur, foarte zgârcit de altfel în detalii biografice, în lucrarea sa: „*Către o femeie rămasă de tânără văduvă*“ (MG., 48, 601): „Mi-amintesc că odinioară, pe când eram tânăr, spune Sf. Ioan Gură de Aur, dascălul meu de retorică – și era un păgân convins până în măduva oaselor – a lăudat în fața multora pe mama. După cum îi era obiceiul, a întrebat pe cei de lângă el, cine sunt. Unul i-a spus că sunt fiul unei văduve. M-a întrebat apoi ce vârstă are mama și de când e văduvă. Când i-am spus că are patruzeci de ani și că sunt douăzeci de ani de când a pierdut pe tatăl meu, s-a minunat și a strigat cu glas mare uitându-se la cei de față: „Ah, ce femei au creștinii !“.

[8] Tatăl Sfântului Ioan Gură de Aur, coborâtor dintr-o familie nobilă și bogată, se numea Secundus și era stratilat, adică general în armata Siriei (Paladie, *Dialogul*, MG, 47, 18; Socrate, *Ist. Bis.*, MG, 67, 665). După nume pare a fi roman de origine. Pe aceeași cale ne pune și numele mătușii sale, sora tatălui său, Sabiniana (Paladie, *Istoria Lausiacă*, cap. 41, ed. Butler, 129).

aruncată dintr-odată într-o durere atât de mare și silită să facă față unor griji mai presus de vârsta și de firea ei. Trebuie să pună la treabă pe slugi, să fie cu luare-aminte la răutățile lor, să zădărnicească intrigile rudelor, să îndure cu curaj amenințările celor care strâng birurile și neomenia slujbașilor la plata impozitelor. Dacă răposatul tată lasă în urma sa un copil, alte greutăți pe capul tinerei văduve ! De e fată, e drept, vin pe capul mamei și așa mulțime de griji; totuși este scutită de cheltuieli și frică; dar de e băiat, o năpădesc în fiecare zi nenumărate temeri și mai multe griji. Nu mai vorbesc de cheltuielile de bani pe care trebuie să le facă, dacă dorește să-l crească așa cum trebuie crescut un copil de starea lui.

Dar nici unul din aceste necazuri nu m-a făcut să mă căsătoresc a doua oară și să aduc un nou soț în casa tatălui tău. Am rămas în mijlocul frământărilor și al tulburărilor. N-am căutat să scap de cuptorul de foc al văduviei. Mai întâi am fost ajutată de mila cea de sus; apoi, nu mică mângâiere mi-a adus în acele clipe cumplite și vederea necontenită a chipului tău, care-mi păstra icoana însuflețită a răposatului tău tată, cu care semeni atât de mult. De aceea, chiar pe când erai prunc, pe când încă nici nu învățaseși să vorbești, pe vremea când copiii bucură mai cu seamă pe părinți[9], mult m-ai mângâiat.

Nu poți apoi să-mi spui și să mă învinuiești că da, am îndurat văduvia cu curaj, dar, silită de văduvie, am împuținat averea tatălui tău ! Știu că mulți copii, rămași

[9] Sfântul Ioan Gură de Aur era deci cam de un an-doi când a murit tatăl său, căci copiii, cam la această vârstă, când nu pot vorbi, ci stâlcesc cuvintele, „bucură mai cu seamă pe părinții lor".

fără tată, au pățit așa. Eu însă ți-am păstrat neștirbită întreaga ta avere. N-am cruțat însă nici o cheltuială, ca să pot să-ți dau o creștere aleasă și să-ți fac un nume; dar toate aceste cheltuieli le-am făcut din averea mea, din averea cu care am venit de la părinții mei.

Să nu socotești că-ți spun acum acestea ca să-ți reproșez ceva ! Nu ! Îți cer însă un har pentru toate câte pentru tine am făcut. Nu mă lăsa văduvă a doua oară, nici nu-mi aprinde din nou în suflet stinsa mea durere. Așteaptă sfârșitul meu. Poate peste puțin timp voi pleca și eu. Voi, tinerii, mai aveți nădejde să ajungeți la adânci bătrânețe; dar noi, cei bătrâni, nu așteptăm altceva decât moartea. Când mă vei da pământului și vei pune oasele mele alături de oasele tatălui tău, pleacă în călătorii cât de îndepărtate, străbate orice mare vrei. Atunci nimeni nu-ți va pune piedici. Dar atâta vreme cât mai am în mine suflare, îngăduie să locuiești alăturea de mine. Să nu superi pe Dumnezeu în zadar și fără de folos, aducând atât de mari necazuri peste capul meu, care cu nimic nu ți-am greșit.

Dacă ai însă vreo pricină să mă învinuiești, că te împovărez cu griji lumești, că te silesc să-ți administrezi singur averile, te rog, nu te uita că-ți sunt mamă, nu ține seama de creșterea ce ți-am dat, nu ține seamă de dragostea ce ți-o port ! Nu ține seamă de nimic ! Fugi de mine, cum fugi de vicleni și de dușmani ! Dar dacă fac totul ca să-ți dau cât mai mult răgaz pe calea vieții ce vrei să apuci, acest lanț, de n-ar fi altă pricină, da, acest lanț să te țină alături de mine. De-ai spune că ai nenumărați prieteni care te iubesc, află, dragul meu, că nici unul nu-ți va oferi bucuria unei libertăți atât de

mari cum ți-o ofer eu, pentru că nici unul nu poartă grijă, la fel ca mine, de bunul tău nume".

Acestea și altele, mai multe ca acestea, mi-a grăit mama. Am împărtășit spusele mamei vrednicului meu prieten. Dar cuvintele acestea nu numai că nu l-au mișcat, ci, dimpotrivă, stăruia mai mult, cerând ceea ce-mi ceruse și mai înainte.

CAPITOLUL 3

Înșelăciunea pe care am întrebuințat-o pentru a-l face să se lase hirotonit

În vremea aceasta, pe când el mă ruga mereu să-i urmez gândul, iar eu mă împotriveam, s-a răspândit pe neașteptate un zvon, care ne-a tulburat pe amândoi. S-a zvonit că e vorba să ne urce la vrednicia preoției. Eu, îndată ce am auzit cuvântul acesta, am fost cuprins de teamă și nedumerire. Teamă, ca nu cumva să fiu hirotonit fără de voia mea; nedumerire, că nu știam cum de le-a trecut prin minte bărbaților acelora să gândească așa ceva de mine. Mă uitam la mine și nu găseam nimic care să mă facă vrednic de această cinste.

Vrednicul meu prieten a venit la mine îndeosebi și mi-a făcut cunoscute cele ce se vorbeau; credea că nu auzisem de acest zvon. M-a rugat să fim și acum tot atât de uniți, ca și mai înainte, atât în faptele noastre, cât și în gândurile noastre. Îmi spunea că este gata să mă urmeze pe calea ce-o voi alege, fie că refuz cinstea ce mi se face, fie că o primesc. Simțindu-i însă dorința și dându-mi seama de paguba ce aș aduce-o obștii Bisericii dacă, din pricina slăbiciunii mele, aș lipsi turma lui Hristos de un tânăr atât de bun și atât de destoinic în păstorirea credincioșilor, nu i-am destăinuit gândul ce-l aveam – deși mai înainte niciodată nu-mi trecuse prin minte să-i ascund vreunul din gândurile mele –, ci i-am spus doar atât că trebuie să amânăm pe altă dată luarea unei hotărâri. Deocamdată nu ne zorește nimic. L-am convins îndată să nu se mai îngrijească de asta și a rămas pe deplin încredințat că am să fiu alături de el, trup și suflet, dacă se va întâmpla cumva așa ceva.

N-a trecut multă vreme și a venit timpul să ne hirotonească. Eu m-am ascuns. El însă, fără să știe de fuga mea, a fost luat sub o altă pricină și a primit jugul. Era încredințat, pe temeiul făgăduielilor ce-i făcusem, că îl voi urma negreșit; dar, mai bine spus, socotea chiar că fusesem hirotonit înaintea lui. Unii din cei de față, văzându-l întristat din pricina hirotoniei, l-au înșelat, spunându-i că e nepotrivit ca omul care părea tuturor îndărătnic – vorbeau de mine – să se plece cu multă supușenie hotărârii părinților, iar el, care este cu mult mai înțelept și mai supus, să se îndărătnicească, să umble după slavă deșartă, să sară, să se zvârcolească și să se împotrivească. Cu aceste cuvinte l-au potolit.

Când a auzit că am fugit de hirotonie, a venit la mine, peste măsură de amărât. S-a așezat lângă mine; voia să-mi vorbească; cuprins însă de tristețe, nu putea rosti, cu cuvântul, silnicia ce o suferise. Când își deschidea gura, durerea îi împiedica graiul, îi frângea cuvântul înainte de a trece printre dinți.

Văzându-l cu șiroaie de lacrimi pe obraji și tulburat până în adâncul sufletului și cunoscând pricina, am început să râd de bucurie. L-am apucat de mână și am

simțit nevoia să-l sărut. Am dat apoi slavă lui Dumnezeu că uneltirea mea a avut un sfârșit atât de bun, așa cum totdeauna l-am dorit. El, când m-a văzut vesel și bucuros, s-a amărât și s-a întristat și mai mult; i-a trecut prin minte că nu-l înșelam acum întâia oară.

CAPITOLUL 4

Învinuirile pe care mi le-a adus că l-am înșelat

După ce și-a potolit puțin tulburarea sufletului, mi-a spus:

– M-ai disprețuit și n-ai ținut deloc seamă de mine. Pricina n-o cunosc. Dar dacă nu ți-a păsat de mine, trebuia cel puțin să te îngrijești de bunul tău nume. Așa însă ai deschis gurile tuturora. Toți spun că ai fugit de această slujire pentru că ți-e dragă slava deșartă. Nu este om care să nu-ți aducă această învinuire. Eu însă nu mai pot ieși în oraș; atât de mulți oameni se apropie de mine în fiecare zi și mă învinuiesc. Când mă văd că apar undeva în oraș, cunoscuții și prietenii mă iau deoparte și-mi aruncă în obraz cea mai mare parte din învinuiri. Îmi spun: „Cunoșteai gândurile lui ! N-avea doar nici o taină față de tine ! Nu trebuia să le ascunzi ! Trebuia să ni le împărtășești nouă și am fi găsit noi negreșit mijlocul să-l prindem și să-l hirotonim !". Eu roșeam. Îmi era rușine să le spun că nu știam că aveai de gând să fugi, ca nu cumva să socotească fățărnicie prietenia noastră. N-ai să tăgăduiești nici tu că nu-i așa, de vreme ce te-ai purtat așa cu mine. Am socotit că e bine

să ascund celor străini și celor care au o părere bună despre noi cusururile noastre. Pregetam să le spun adevărul, să le spun cum s-au petrecut lucrurile. Eram silit, deci, să tac, să-mi plec ochii în pământ, să ocolesc pe cei cu care mă întâlneam și să fug din calea lor.

Dacă aș scăpa de învinuirea asta, totuși n-aș putea scăpa de alta, că sunt un mincinos. Nimeni nu vrea să mă creadă că m-ai pus și pe mine, Vasile[10], în rândul

[10] Acum pentru întâia oară dezvăluie Sf. Ioan Gură de Aur numele prietenului său. E interesant de remarcat că aflăm numele său nu din gura sa, ci din gura prietenului său. Este în obiceiul Sf. Ioan Gură de Aur de a nu da numele persoanelor de care vorbește. Astfel, numele mamei sale nu-l cunoaștem de la el, deși vorbește de ea în mai multe rânduri (*Către o femeie rămasă de tânără văduvă*, MG, 48, 601; *Tratatul despre preoție*, I, 2; VI, 7), ci de la Socrate (*Ist. Bis.*, VI, MG, 67. 665). La fel, vorbește de dascălul său de retorică fără să ne spună numele său (*Către o femeie rămasă de tânără văduvă*, MG, 48, 601). Pe Flavian, episcopul Antiohiei, în prezența căruia a rostit majoritatea cuvântărilor sale, nu-l numește niciodată cu numele său, ci „dascăl obștesc" (*Cuvânt la Nașterea Domnului*, MG, 49, 358) sau: „păstor și dascăl obștesc" (*Cuvânt la Înălțarea Domnului*, MG, 50, 443), sau: „obștesc părinte și dascăl" (*Cuvântul I la Rusalii*, MG, 50, 458). Mai mult, chiar în cuvintele de laudă în cinstea unor sfinți sau mucenici, abia de amintește o dată numele celui encomiat; ba, uneori, cum e de pildă în *Cuvântul de laudă la Sf. mucenic Lucian* (MG, 50, 519-26), nu-i spune deloc numele. Într-o singură cuvântare encomiastică la Sf. Meletie, numele patriarhului Antiohiei revine de mai multe ori pe buzele lui. E o abatere de la regulă și caută să o justifice: „De aceea și eu acum, nu la întâmplare, ci înadins și cu râvnă țes numele lui în cuvintele mele. Și după cum cel ce împletește cunună de aur pune printre mulțimea nestematelor și mărgăritare, ca să facă și mai strălucitoare cununa, tot așa și eu, împletind astăzi cunună de laudă peste capul acesta fericit, țes cât mai des în șirul cuvântului meu, ca pe niște mărgăritare, numele lui, cu nădejdea că prin asta am să fac mai dorit și mai strălucitor cuvântul meu" (MG, 50, 515). Cine este acest Vasile, prieten bun și coleg de școală al Sfântului Ioan Gură de Aur ? S-au făcut fel și fel de ipoteze pentru identificarea lui. Istoricul bisericesc Socrate (*Ist. Bis.*, VI, 3, MG, 67, 668) îl identifică cu Sf. Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareei Capadociei, iar Fotie (*Biblioteca*, MG, 103, 493) cu Vasile al Seleuciei. Identificările acestea au fost dovedite ca neîntemeiate târziu de tot de Cezar Baronius (*Annales ecclesiastici ad an., 382*, Aug. Vindel, 1738, IV, 540-1).

Baronius arată temeiurile pentru care nu poate fi identificat Vasile, prietenul Sfântului Ioan Gură de Aur, cu Sf. Vasile cel Mare: 1. Sf. Vasile cel Mare s-a născut în Cezareea Capadociei și a studiat la Atena, pe când Vasile, prietenul Sfântului Ioan Gură de Aur era originar din Antiohia și tot în acest oraș și-a făcut studiile; 2. Sf. Vasile cel Mare a fost sfințit în Cezareea Capadociei, și nu în Antiohia. Nici identificarea cu Vasile al Seleuciei nu-i mai fericită, pentru că acesta a trăit mult mai târziu; a luat parte la sinodul al patrulea ecumenic de la Calcedon din 451, iar în 458 semnează împreună cu alți episcopi din Isauria o scrisoare către împăratul Leon I. E cu neputință, dar, ca un om care a trăit încă o jumătate de secol cel puțin după moartea Sfântului Ioan Gură de Aur să-i fi fost coleg de școală. Baronius, la rândul său, vine și el cu o ipoteză, spunând că numai unul din cei doi Vasile care au semnat actele sinodului al doilea ecumenic de la Constantinopol (381), Vasile episcopul Rafaneei sau Vasile episcopul Byblosului, poate fi identificat cu Vasile prietenul Sfântului Ioan Gură de Aur. Tillemont (*Mémoires pour servir à l'histoire ecclésiastique des six premiers siècles*, Paris, 1706, XI, 552), și Stilting (*Acta Sanctorum, Sept.* IV, 425) au arătat însă că episcopul Byblosului trebuie înlăturat, pentru că nu se numea Vasile, ci Vasilide (J.D. Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima colectio*, Florentiae, 1759, III, 568). Putea fi vorba, deci, numai de Vasile, episcopul Rafaneei, mai ales că acești doi cercetători, ca și cei ce au îmbrățișat această ipoteză, situează Rafaneea în imediata apropiere a Antiohiei și deci cei doi prieteni își puteau îndeplini ușor făgăduința luată la sfârșitul tratatului de a se vedea cât mai des (VI, 13). Dar nici ipoteza aceasta n-a putut rezista în fața faptelor. Rafaneea nu putea satisface dorința celor doi prieteni, că nu se afla lângă Antiohia, ci la o depărtare de șase zile de călătorie, în Syria Secunda, la granița dintre Syria Secunda și Fenicia; iar între cele două orașe, între Antiohia și Rafaneea, se puteau număra cel puțin cinci scaune episcopale: Gabbus, Seleucia, Apamea, Larisa, Epifania (cf. Dr. A. Naegle, în: *Johannes Chrysostomus, Sechs Bücher über das Priestertum, aus dem griechischen übersetzt und in einer Einleitung neu besprochen und gewürdigt,* Kempten und München, 1916, 10-17 (*Bibliothek der Kirchenväter*, Bd. 27). Iată, dar, că toate strădaniile vreme de secole ale cercetărilor de a identifica pe acest Vasile cu unul din personajele păstrate de istorie au rămas infructuoase. Curiozitatea noastră n-a fost satisfăcută. Trebuie să ne mulțumim cu atât cât ne-a spus Sf. Ioan Gură de Aur despre prietenul său: că era din Antiohia, că se trăgea dintr-o familie tot atât de slăvită și tot atât de bogată ca și a lui și că a fost făcut preot. Poate ar fi trebuit ca cercetătorii vieții Sfântului Ioan Gură de Aur să se oprească aici. Dar nu ! Unii au mers mai departe. Și pentru că n-au găsit în documentele păstrate de istorie un Vasile pe măsura prietenului descris cu atâta zgârcenie de Sf. Ioan Gură de Aur în prologul „Tratatului despre preoție" – ca și cum

acelora cărora nu le era îngăduit să cunoască ascunzișurile sufletului tău. Dar să nu mai lungesc vorba despre asta, de vreme ce așa ți-a plăcut să te porți cu mine !

Dar cum voi suferi oare cealaltă rușine ? Unii te învinuiesc și spun că ai fugit din pricina mândriei tale fără margini, alții că ai fugit din pricină că ți-i dragă slava lumii; alții, acuzatori și mai necruțători, te învinuiesc și de una și de alta.

Mai mult încă, ocărăsc și pe cei ce ne-au făcut această cinste, spunând: „Bine le-a făcut ! Trebuia încă să-i facă de râs și de ocară și mai mult, că au lăsat la o parte atât de mulți și atât de vrednici bărbați și au ridicat deodată la o cinste atât de mare, pe care nici în vis nu se așteptau s-o aibă, pe niște tineri, care până mai ieri-alaltăieri se tăvăleau în plăcerile lumii, numai pentru că au încruntat din sprâncene câtăva vreme, că au purtat haine de culori închise și au făcut-o pe triștii și îngândurații ! Iar oamenii, care au trăit în înfrânare, din copilărie până la adânci bătrâneți, stau printre credin-

documentele și istoria ar trebui să vorbească de toți oamenii și de toate faptele –, au tăgăduit însăși istoricitatea prologului și au declarat că întreg prologul nu-i decât o ficțiune literară. Sf. Ioan Gură de Aur, spun aceștia, a născocit un prieten, pe Vasile, cel mai bun și cel mai devotat dintre toți prietenii lui, a născocit hirotonia lui Vasile și propria sa fugă de hirotonie, pentru ca să aibă astfel prilejul să vorbească despre măreția, frumusețea și greutățile preoției; dar acești cercetători nesocotesc un fapt: Sf. Ioan Gură de Aur adresa lucrarea sa contemporanilor săi, unor oameni care-l cunoșteau și pe el și viața sa. Putea el, oare, vorbi despre un prieten inexistent, putea, oare, spune că a fost chemat să fie hirotonit, că a fugit de hirotonie, că prietenul său a fost hirotonit, dacă toate aceste fapte n-ar fi fost reale ? Nu ! Ar fi aruncat o umbră și o îndoială asupra întregii sale lucrări chiar de la primele pagini. Să nu uităm, apoi, că Sf. Ioan Gură de Aur a fost mai mult un om de realități decât de imaginație. El a scris istorie și a făcut istorie.

cioșii de rând și sunt conduși de copiii lor, care nici n-au auzit de legile după care trebuie să conducă această înaltă dregătorie.

Astfel de învinuiri și altele mai grele ca acestea ni le aduc neîncetat cei ce ne atacă. N-am cum să mă apăr de aceste învinuiri. Te rog, dar, spune-mi tu ! Nu cred că ai fugit de preoție așa fără de pricină și fără de rost, numai ca să-ți atragi asupră-ți dușmănia unor bărbați atât de mari, ci cu cap și chibzuială. De asta cred că ți-e gata și cuvântul de apărare. Spune-mi, dar, ce pricini îndreptățite pot spune celor ce ne învinuiesc ?

Nu-ți cer să te dezvinovățești de răul pe care mi l-ai făcut ! Nu-ți cer să te dezvinovățești că m-ai înșelat, că m-ai trădat, că n-au avut, în ochii tăi, nici un preț bucuriile pe care ți le-am făcut până acum ! Eu mi-am adus sufletul meu și l-am pus, ca să spun așa, în mâinile tale. Tu însă te-ai purtat față de mine cu tot atâta viclenie câtă ai fi întrebuințat de ar fi fost vorba să te aperi de un dușman. Dacă știai că preoția este de folos, n-ar fi trebuit să fugi de câștigul ei; iar dacă știai că e păgubitoare, ar fi trebuit să mă scapi de pagubă și pe mine, cel mai bun prieten al tău, după cum spuneai ! Ai făcut însă totul ca să fiu hirotonit. Nu era nevoie de viclenie și de fățărnicie cu mine, care m-am purtat cu tine, și în faptă și în cuvânt, totdeauna fără vicleșug și fără ascunziș.

Dar, după cum am spus, nu te învinuiesc acum de asta. Nu te țin de rău pentru pustietatea ce-ai adus-o peste mine, curmând acele frumoase întâlniri, de pe urma cărora am cules de atâtea ori atâta bucurie și folos. Le las pe toate astea la o parte ! Rabd totul în tăcere și cu blândețe. Și nu pentru că ai păcătuit față de mine

cu blândețe, ci pentru că din ziua în care am îndrăgit prietenia ta, mi-am pus această lege: să nu te silesc niciodată să te dezvinovățești de supărările ce mi-ai face.

Știi și tu doar că nu-i mică paguba ce-ai adus-o peste mine. Îți amintești de cele ce spuneam, și noi și cunoscuții noștri, totdeauna despre noi, că ne este de mare folos unirea noastră, că prietenia noastră ne întărește. Toți ceilalți spuneau că prietenia noastră va aduce mult folos și altora mulți. Eu nu m-am gândit niciodată că aș putea aduce, atât cât atârnă de mine, vreun folos cuiva. Îmi ziceam însă că de pe urma acestei uniri și prietenii vom avea marele câștig că nu vom putea fi biruiți de cei ce voiesc să se lupte cu noi. Nu încetam să-ți amintesc acestea: *„Timpurile sunt grele, vrăjmașii mulți; dragostea cea curată a pierit; i-a luat locul prăpădul invidiei. Mergem prin mijlocul lațurilor, călcăm pe creste de ziduri de cetate“* (Sirah 9, 18). Unii sunt gata să se bucure de nenorocirile ce s-ar abate peste noi; alții, mulți, stau și ne pândesc din toate părțile. Nu este nimeni care să ia parte la durerile noastre sau sunt chiar foarte puțini. Vezi, dar, să nu stricăm cumva unirea noastră și să ajungem de râsul lumii ! Să nu ne fie cumva paguba mai mare ca batjocura. Scriptura spune: *„Când fratele este ajutat de frate, sunt ca o cetate întărită și ca o împărăție ferecată cu zăvoare“* (Pilde 18, 19). Să nu surpi curăția acestei prietenii ! Să nu sfărâmi zăvoarele ei !

Aceste și altele mai multe ca acestea îți spuneam mereu. N-am bănuit niciodată că are să mi se întâmple una ca asta. Dimpotrivă, socoteam că ești însuflețit de o prietenie sănătoasă. De-ți grăiam așa, apoi o făceam

pentru că voiam să întăresc și mai mult prietenia noastră. De unde să știu eu că dădeam, după cum se vede, leacuri unui bolnav. Și așa eu, nefericitul, nu m-am ales cu nimic și nici n-am câștigat ceva cu această mare purtare de grijă. Ai aruncat dintr-o dată toate cuvintele mele. Nu te-ai gândit că mă lași ca pe o corabie fără încărcătură în mijlocul unui ocean fără de margini. Nu te-ai gândit la valurile acelea sălbatice, pe care neapărat trebuie să le înfrunt. La cine să alerg, dacă se va întâmpla cumva să fiu defăimat, batjocorit, ocărât sau supărat ? Că trebuie neapărat să se întâmple adesea și acestea. La cine mă voi duce ? Cui îi voi împărtăși tristețile mele ? Cine va voi să-mi ia apărarea ? Cine va opri pe cei ce mă supără ? Cine-i va face să nu mă mai supere ? Cine mă va mângâia ? Cine mă va face să îndur cu curaj grosolăniile celorlalți ? Nu-i nimeni ! Tu stai departe de acest cumplit război și nu poți auzi strigătul meu.

Îți dai oare seama ce rău m-ai făcut ? Cunoști oare, cel puțin acum, după ce m-ai lovit, că mi-ai dat o lovitură de moarte ? Dar să las acestea la o parte. Nu se mai pot îndrepta cele făcute și nici nu se poate găsi ieșire în cele fără ieșire. Ce voi spune însă celorlalți ? Cum mă voi apăra de învinuirile lor ?

Capitolul 5

Apărarea mea

Ioan: Fii fără grijă, i-am răspuns eu. Sunt gata să-ți dau socoteală nu numai de faptele de care mă învinuiești, ci voi încerca să-ți dau socoteală, atât cât voi fi în stare, și de acelea de care nu m-ai învinuit. Și dacă vrei, voi începe să mă apăr mai întâi de acestea.

Aș fi un om necugetat și tare nerecunoscător dacă, îngrijorat de părerea ce o au străinii despre mine, aș face totul ca străinii să înceteze de a mă învinui, dar n-aș căuta să te conving că nu te-am nedreptățit pe tine, cel mai bun prieten al meu, pe tine, care te-ai purtat cu mine cu atât de mare dragoste, că n-ai vrut să mă învinuiești nici de faptele de care spui că te-aș fi nedreptățit, ci, mai mult, ai nesocotit binele tău și te-ai îngrijit de al meu. Dacă aș face asta, ar părea că nepăsarea mea este mai mare decât dragostea ta.

Capitolul 6

Se poate folosi înșelăciunea pentru a fi de folos cuiva

Cu ce te-am nedreptățit ? Îți pun această întrebare, că de aici vreau să intru în oceanul apărării mele. Te-am nedreptățit, oare, că te-am înșelat, pentru că ți-am ascuns gândul meu ? E drept, te-am înșelat, dar am făcut asta și spre folosul tău, al celui înșelat, și spre folosul acelora cărora te-am dat, înșelându-te.

Dacă, în general vorbind, înșelăciunea este un rău și dacă nu-i îngăduit să o întrebuințezi nici în caz de nevoie, sunt gata să primesc pedeapsa pe care o vrei. Dar, mai bine spus, tu nici nu vei voi să mă pedepsești cândva; de aceea eu însumi îmi voi da pedeapsa pe care judecătorii o dau făcătorilor de rele, dovediți de acuza-

tori ca vinovați. Dar dacă înșelăciunea nu este totdeauna păgubitoare, ci este bună sau rea, după gândul celor ce se folosesc de ea, atunci încetează de a mă învinui că te-am înșelat, ci dovedește-mi că am întrebuințat înșelăciunea cu gând rău. Iar dacă n-am întrebuințat-o cu gând rău, ci cu gând bun, atunci este drept ca tu, om cu judecată, să mă lauzi că te-am înșelat, nu să mă hulești și să mă învinuiești.

Înșelăciunea, făcută la timp potrivit și cu gând bun, aduce atât de mare câștig, încât mulți au fost pedepsiți că n-au folosit-o. Cercetează, de vrei, viața marilor generali de altădată și vei vedea că cele mai multe victorii ale lor sunt fapte de înșelăciune. Vei vedea că generalii care au biruit prin înșelăciune sunt mai lăudați decât cei care au câștigat biruințele luptând pe față; aceștia au câștigat bătăliile cu mai multe pierderi, și de bani și de oameni, încât biruința nu le-a adus vreun câștig. Pierderile lor sunt tot atât de mari ca și ale învinșilor; și unora și altora le-au pierit și trupele și li s-au golit și vistieriile. În afară de asta, învinșii nu îngăduie învingătorilor să se bucure de toată gloria biruinței; o parte din această glorie, și nu una mică, o culeg și învinșii, că au fost învinși numai cu trupurile, dar sunt biruitori cu sufletul. Dacă n-ar fi căzut, doborâți la pământ, dacă moartea nu i-ar fi făcut să înceteze lupta, dorința lor de luptă nu s-ar fi oprit. Alta este însă situația generalului care poate birui prin înșelăciune ! Aruncă peste dușmani nu numai nenorocire, ci și batjocură. Într-o astfel de luptă nu mai dobândesc, ca dincolo, laude pentru vitejie și învingătorii și învinșii, ci laudele se cuvin numai celor care au biruit prin înșelăciune, prin istețime. Mai mult încă ! O victorie câștigată prin istețime face ca patria să

se bucure neștirbit de victorie. Istețimea sufletului nu-i ca bogăția de bani și mulțimea de oștiri. Banii se cheltuiesc și părăsesc pe stăpânii lor, când sunt folosiți des în războaie; dar istețimea, cu cât o folosești mai mult, cu atâta crește.

Dar nu numai în vreme de război e bună și de neapărată trebuință înșelăciunea, ci și în timp de pace. Nu numai în treburile publice, ci și în casa fiecăruia, când e întrebuințată cu gând bun de bărbat față de femeie, de femeie față de bărbat, de tată față de fiu, de prieten față de prieten și chiar de copil față de tată. Fiica lui Saul n-a putut scăpa pe David, bărbatul ei, din mâinile lui Saul altfel decât înșelându-și tatăl (I Regi 19, 9-17). La rândul său, Ionatan, fratele ei, vrând să mântuie pe cel salvat de sora lui, pe David, ajuns iarăși în primejdie de moarte, s-a folosit de aceleași arme ca și femeia (I Regi 20, 4-42).

Vasile: Tot ce-mi spui, mi-a zis Vasile, n-are nici o legătură cu mine. Nu-ți sunt nici vrăjmaș, nici dușman și nici nu fac parte din cei ce încearcă să-ți facă vreun rău. Dimpotrivă, mi-am lăsat voința mea în seama voinței tale și totdeauna m-am îndreptat încotro ai poruncit tu.

CAPITOLUL 7

O faptă ca aceasta nu trebuie numită înșelăciune, ci purtare de grijă

Ioan: Dar, prea iubite și scump prieten, tocmai pentru asta ți-am spus mai înainte că întrebuințarea înșelă-

ciunii e bună nu numai în vreme de război, nici numai față de dușmani, ci chiar în vreme de pace și față de cei mai dragi prieteni. Ca să vezi că înșelăciunea este de folos atât pentru cei ce înșală, cât și pentru cei înșelați, du-te și întreabă pe doctori cum scapă de boli pe bolnavi ! Vei auzi de la ei că nu le e îndestulătoare numai știința medicală singură, ci au nevoie uneori și de înșelăciune; adaugă științei medicale și înșelăciunea și reușesc așa să facă sănătoși pe cei bolnavi. Când bolnavii sunt îndărătnici, când boala este grea, iar sfaturile doctorilor nu mai au nici o putere, atunci trebuie neapărat ca doctorii să ia masca înșelăciunii, ca să poată ascunde, ca pe scenă, adevărul faptelor. Îți voi povesti, de vrei, una din multele viclenii pe care am auzit că le întrebuințează doctorii. Odată l-a cuprins pe cineva o febră grozav de puternică. Temperatura se ridica din ce în ce mai mult. Bolnavul nu voia să ia nici una din doctoriile care puteau să-i scadă temperatura. Dar dorea, stăruia și se ruga de toți cei ce veneau la patul lui să-i dea vin mult, ca să-și potolească pofta aceea pierzătoare. Dacă i-ar fi făcut cineva gustul, nu numai că temperatura i-ar fi crescut și mai mult, dar nenorocitul ar fi damblagit. În o împrejurare ca aceasta, știința medicală este neputincioasă; nu avea nici un mijloc ca să vină în ajutorul bolnavului. A fost, deci, înlăturată cu totul știința medicală și i-a luat locul înșelăciunea. Ca să vezi cât de mare este puterea ei, ascultă ! Doctorul a luat o oală nouă de lut, abia scoasă din cuptor, a cufundat-o în vin, apoi a scos-o goală și a umplut-o cu apă. În urmă a poruncit să se acopere ferestrele camerei, în care zăcea bolnavul, cu perdele groase, ca nu cumva lumina să vădească viclenia. I-a dat bolnavului să bea din oală,

spunându-i că-i plină cu vin. Bolnavul, înșelat îndată de mirosul puternic de vin, care-i izbea nările chiar înainte de a lua vasul în mâini, nu s-a mai uitat să vadă ce-i în oală, ci, convins că-i vin, înșelat de întuneric și îmboldit de poftă, a smuls cu grabă oala și a băut din ea până s-a săturat. Și așa i-a scăzut temperatura și a îndepărtat primejdia ce-l amenința. Ai văzut ce folositoare a fost înșelăciunea ? Dacă aș vrea să înșir toate vicleniile folosite de doctori, ar trebui să-mi lungesc la nesfârșit cuvântul.

Dar de acest leac, de înșelăciune, nu se folosesc numai cei ce îngrijesc bolile trupului, ci se folosesc des și cei ce îngrijesc bolile sufletului. Astfel, prin înșelăciune, fericitul Pavel a adus la credință multe mii de iudei (Fapte 21, 20). Cu acest gând, a tăiat împrejur pe Timotei (Fapte 16, 1-3), el care îi amenință pe galateni că Hristos nu le va folosi la nimic dacă se vor tăia împrejur (Gal. 5, 2). Tot cu acest gând s-a supus legii (Fapte 21, 23-36), el, care socotea că este o pagubă să mai cauți să te îndrepți prin lege, o dată ce ai crezut în Hristos (Filip. 3, 7).

Mare este puterea înșelăciunii ! Cu o singură condiție: să nu fie făcută cu gând viclean. Dar, mai bine spus, o astfel de înșelăciune nici nu trebuie numită înșelăciune, ci bună rânduială, înțelepciune și meșteșug în stare să te ajute să găsești multe ieșiri acolo unde nu-i ieșire și să îndrepți un suflet cu păcate. Eu n-aș putea numi pe Finees ucigaș, cu toate că a omorât doi oameni cu o singură lovitură (Num. 25, 1-18); nici pe Ilie, cu toate că a ucis o sută de ostași cu căpitanii lor (4 Regi 1, 9-12), cu toate că a făcut să curgă râu de sânge, junghiind pe preoții idolilor (3 Regi 18, 40). Dacă am

face asta, dacă am judeca faptele oamenilor în ele însele, independent de intenția cu care oamenii le-au săvârșit, atunci am putea osândi pe Avraam ca ucigaș al propriului său copil (Fac. 22, 1-10), iar pe Iacov, nepotul lui Avraam, și pe Moise, strănepotul lui Avraam, i-am putea învinui de viclenie și șiretenie. Că unul, Iacov, a pus mâna pe dreptul de întâi născut (Fac. 27, 1-29), iar altul, Moise, a adus în tabăra israeliților bogățiile egiptenilor (Ieș. 12, 35-36). Dar lucrurile nu stau așa, nu stau așa ! Departe de noi această cutezanță ! Nu numai că nu le aducem acestor bărbați nici o vină, dar îi mai și admirăm pentru faptele lor, pentru că și Dumnezeu i-a lăudat. Da, e drept să fie numit înșelător acela care se folosește cu gând rău de înșelăciune, dar nu acela care face asta cu gând curat. De multe ori trebuie să înșeli, ca, prin acest meșteșug, să poți fi de mare folos; că dacă lucrezi pe față, poți pricinui mare rău celui pe care n-ai vrut să-l înșeli.

CARTEA A DOUA

CAPITOLUL 1

Preoția este cel mai mare semn al dragostei de Hristos

Aș putea să-ți vorbesc încă și mai mult, ca să-ți arăt că un om poate să se folosească de înșelăciune ca să facă bine; dar, mai bine spus, o faptă ca aceasta nici n-ar trebui numită înșelăciune, ci minunată rânduială. Sunt însă și cele grăite îndestulătoare să o dovedească. De aceea socot că ar fi împovărător și plictisitor să mai lungesc de prisos cuvântul. E rândul tău, deci, să-mi dovedești acum că nu m-am folosit de înșelăciune spre câștigul tău.

Vasile mi-a spus: Dar ce câștig am avut eu de pe urma acestei rânduieli sau înțelepciuni sau oricum ți-ar plăcea s-o numești, ca să mă încredințez că nu m-ai înșelat ?

Ioan: Ce câștig mai mare ai putea avea decât acela că prin hirotonirea ta îndeplinești tocmai acele fapte numite de Hristos semne ale dragostei pentru El ?

Hristos, vorbind cu Petru, verhovnicul apostolilor, l-a întrebat: „*Petre, Mă iubești ?*“. Petru i-a mărturisit că da. Hristos atunci a adăugat: „*Dacă Mă iubești, păstorește oile Mele !*“ (Ioan 21, 15-17). Învățătorul îl întreabă pe ucenic dacă Îl iubește. Nu-l întreabă ca să afle de este iubit de Petru – cum putea face asta Hristos, Care cunoaște gândurile tuturora ? –, ci ca să ne arate cât de mult Îi este la inimă purtarea de grijă de oile Sale

cele cuvântătoare. O dată ce lucrul acesta este vădit, atunci vădit va fi și celălalt, anume că Hristos dă mare și nespusă plată celui care se ostenește cu păzirea oilor Sale cele cuvântătoare, prețuite atât de mult de El. Dacă noi socotim râvna unor oameni, pe care îi vedem că poartă grijă de slugile și de vitele noastre, ca un semn al dragostei lor pentru noi, deși pe toate acestea le avem cu bani, ce trebuie să spunem de răsplata mare pe care o va da Hristos păstorilor turmei Sale celei cuvântătoare, pe care a cumpărat-o, nu cu bani, nici cu ceva asemănător, ci cu propria Sa moarte și Și-a dat sângele Său ca preț al turmei Sale ? (I Cor. 6, 20; 7, 23).

De aceea, după ce Petru I-a răspuns lui Hristos: *„Tu știi, Doamne, că Te iubesc !“* (Ioan 21, 15) – și a luat ca martor al dragostei sale chiar pe Cel pe care-L iubea –, Mântuitorul nu S-a mulțumit cu atâta, ci a adăugat și semnul dragostei de Hristos: păstorirea oilor Sale cuvântătoare (Ioan 21, 5, 16, 17). Hristos n-a vrut atunci să arate cât Îl iubea Petru pe Hristos – asta o știm noi din atâtea alte fapte ale lui Petru –, ci a vrut să-i arate lui Petru și nouă tuturor cât de mult își iubește El Biserica Sa, pentru ca și noi să o iubim mult.

Pentru ce Dumnezeu n-a cruțat pe Fiul Său Unul-Născut ? (Rom. 8, 32). Pentru ce L-a dat pe singurul Fiu pe care Îl avea ? (Ioan 3, 16). Pentru ca să împace cu El pe cei ce-I erau dușmani (Rom. 5, 10), pentru ca să-și facă popor ales (Tit 2, 14). Pentru ce Și-a vărsat Hristos Sângele Său ? Pentru ca să dobândească aceste oi, pe care le-a încredințat lui Petru și celor după el[1]. Pe bună

[1] „Lui Petru și celor de după el“ – τῷ Πέτρω χαὶ τοις μετ᾽ ἐκείνον. Unii teologi catolici au luat acest text drept mărturie a Sfântului Ioan Gură de Aur în favoarea primatului papal. B. Marini (*Il Primato di S.*

dreptate spunea deci Hristos: *„Cine este oare sluga credincioasă și înțeleaptă pe care o va pune domnul său peste casa lui ?“* (Matei 24, 45). Și aici, cuvintele acestea par a fi cuvintele unui om nedumerit. Dar Hristos, Care a rostit aceste cuvinte, nu le-a rostit pentru că ar fi fost nedumerit, ci, după cum atunci când l-a întrebat pe Petru dacă Îl iubește, nu i-a pus această întrebare pentru că avea nevoie să știe de-L iubește ucenicul Său, ci pentru că voia să arate covârșitoarea Sa dragoste pentru oile turmei Sale celei cuvântătoare, tot așa și acum,

Pietro e dei suoi successori, în: *S. Giov. Crisostomo*, Roma, ed. II, 1922) îl folosește ca argument principal, traducând textul grec prin: „Petro et successoribus eius“. Dar traducerea aceasta este forțată și spune mai mult decât era intenția Sfântului Ioan Gură de Aur. Ca să nu fiu suspectat de confesionalism, voi aduce mărturiile teologilor romano-catolici pentru dovedirea falsității unei astfel de interpretări și concluzii. Astfel, Chr. Baur în: *Des hl. Kirchenlehrers Johannes Chrysostomus, Kommentar zum Evangelium des hl. Mathäus*, Kempten u. München, I, 1915, XLVI, n. 2 (Bibliothek der Kirchenväter, Bd. 23) califică traducerea aceasta „inexactă“ –, iar în lucrarea: *Der heilige Johannes Chrysostomus und seine Zeit*, München, 1929, I, 290), spune: „Hrisostom se exprimă mult mai general, și prin „celor de după el“ s-a gândit în general la toți păstorii cărora aveau să le fie încredințate, după Petru, oile lui Hristos“. Dr. August Naegle (*Op. cit.*, 118, n. 5) spune: „Marini merge incontestabil prea departe. Hrisostom se gândește în general la urmașii lui Petru în funcția lor episcopală de păstori“. „Succesorii lui Petru, spune Nairn (*Op. cit.*, 27, n. 18, citat după Naegle, I, c), sunt episcopii din orice țară și din orice epocă“. Însuși M. Jugie, marele apărător al primatului papal și al dogmei catolice, Jugie, care nu evită în toiul luptei expresiile tari și nepotrivite cu seninătatea unui cercetător obiectiv, el însuși, într-un articol în care tocmai vrea să facă din Sf. Ioan Gură de Aur un apărător al primatului papal (*Saint Jean Chrysostome et la primauté du pape*, în: *Echos d'Orient*, 1908, p. 193, n. 2), declară textual: „Unii văd o afirmație categorică a primatului papal în pasajul din *De Sacerdotio*, II, 1 (MG, 48, 632): ἅ τῷ Πέτρω καὶ τοῖς μετ᾽ἐκεῖνον ἐν χέιριξεν, pe care traducătorul latin l-a tradus prin „quas Petro et successoribus eius tradidit“. Evident că în τοῖς μετ᾽εκεῖνον papii sunt cuprinși; dar întrebarea este de a ști dacă expresia îi vizează numai pe ei. După context, se pare că Sf. Ioan Gură de Aur desemnează pe toți aceia care au în grijă sufletele“.

când a spus: *„Cine este oare sluga credincioasă și înțeleaptă“*, n-a rostit aceste cuvinte pentru că nu știa cine este credincios și înțelept, ci pentru că a voit să arate cât de rari sunt cei credincioși și înțelepți și cât de măreață este această slujire a păstoririi turmei lui Hristos. Vezi acum și cât de mare este răsplata acestei slujbe: *„Peste toate averile sale o va pune“* (Matei 24, 47).

Mai poți pune deci la îndoială gândul meu ? Mai poți spune că m-am folosit de înșelăciune cu gând rău, când tu ai să fi pus peste toate averile lui Dumnezeu și ai să îndeplinești acele îndatoriri despre care Hristos îi spunea lui Petru că, dacă le va îndeplini, va întrece pe toți ceilalți apostoli ?

Hristos l-a întrebat pe Petru doar atât: *„Petre, Mă iubești mai mult decât aceștia ?“* (Ioan 21, 15). Cu toate că ar fi putut să-i spună: „Petre, dacă Mă iubești, ține post, culcă-te pe pământul gol, priveghează îndelung, vino în ajutorul celor nedreptățiți, fii tatăl orfanilor, sprijinitorul văduvelor !“. Așa însă le-a lăsat la o parte pe toate acestea, și ce i-a spus ? Atât: *„Paște oile Mele“* (Ioan 21, 15, 16, 17).

Capitolul 2

Slujirea preoției este mai mare decât celelalte slujiri

Postul, culcatul pe pământul gol, priveghcrile prelungite și toate celelalte pot fi îndeplinite cu ușurință de mulți credincioși, nu numai de bărbați, ci și de femei. Dar când e vorba de stat în fruntea Bisericii, când e

vorba de încredințat purtarea de grijă a atâtor suflete, femeile să se dea la o parte din fața unei slujbe atât de înalte, și chiar cea mai mare parte din bărbați ! Să fie puși în această slujbă înaltă numai bărbații aceia care întrec cu mult pe toți ceilalți oameni, în virtutea sufletului, pe cât era mai înalt Saul decât iudeii în înălțimea trupului (I Regi 10, 23); și chiar cu mult mai înalți ! Nu-mi căuta pentru preoție oameni care întrec în înălțime pe ceilalți numai cu un cap ! Ci pe cât e de mare deosebirea dintre ființele necuvântătoare și oameni, tot pe atât de mare să fie și deosebirea dintre păstor și păcătoși, ca să nu spun chiar ceva mai mult. E vorba de primejdii cu mult mai mari !

Păstorul care pierde oile, sau pentru că i le-au răpit lupii sau pentru că i le-au furat hoții, sau pentru că a dat boala în ele, sau pentru că a venit peste ele vreo altă nevoie, poate fi iertat de stăpânul turmei; iar dacă-i cere socoteală, paguba se mărginește la bani. Dar omul căruia i s-a încredințat turma cea cuvântătoare a lui Hristos, suferă mai întâi nu pagubă la bani, ci pagubă în propriul lui suflet.

Capitolul 3

Slujirea preoției are nevoie de un suflet mare și minunat

Apoi are de dus o luptă cu mult mai grea și mai cumplită. N-are de luptat cu lupii, n-are a se teme de hoți, nici a se îngriji să alunge boala din turmă ! Dar atunci, cu cine se războiește, cu cine se luptă ? Ascultă

pe fericitul Pavel, care spune: „*Lupta noastră nu este cu sângele și cu trupul, ci cu începătorile, stăpâniile, cu stăpânitorii întunericului veacului acestuia, cu duhurile răutății cele din văzduhuri*“ (Efes. 6, 12). Ai văzut ce mulțime cumplită de dușmani, ce oștiri sălbatice ? Nu sunt înarmate cu săbii, ci le e de-ajuns firea lor în loc de orice armă. Vrei să vezi acum și altă oștire, dușmană, crudă și nemiloasă, care stă lângă această turmă ? Și pe aceasta o vei vedea tot din foișorul de pază al lui Pavel. El, care ne-a vorbit de acei dușmani, tot el ni-i arată și pe aceștia, grăind așa: „*Cunoscute sunt faptele trupului ! Acestea sunt: desfrânarea, adulterul, necurăția, neînfrânarea, închinarea la idoli, vrăjitoria, vrajba, sfada, gelozia, mânia, gâlceava* (Gal. 5, 19-20), *clevetirea, șoptirea la ureche, semeția*“ (2 Cor. 12, 20), și altele mai multe decât acestea. Că Pavel n-a înșirat aici pe toți dușmanii, ci a lăsat ca după felul acestora să-i cunoaștem și pe ceilalți. Mai mult ! Cei ce voiesc să vateme o turmă de oi nu se războiesc cu ciobanul, când îl văd că fuge; lasă lupta cu el și se mulțumesc cu răpirea oilor. Aici, nu. Chiar dacă dușmanii răpesc toată turma, nici așa nu lasă în pace pe păstor. Dimpotrivă, îl atacă mai cumplit, se înverșunează mai mult împotriva lui și nu se opresc până ce nu îl înving sau cad ei învinși. În afară de asta, bolile oilor le cunoaștem ușor: de le e foame, de a intrat molima în ele, de sunt rănite sau de a venit vreo altă nevoie peste ele. Și nu-i puțin lucrul acesta pentru îndepărtarea pricinilor care le supără. Dar mai avem și un alt mijloc, mai mare, care ne ajută să vindecăm grabnic bolile oilor. Care ? Când oile nu vor să primească de bună voie leacurile, păstorii pot să le silească. Le e ușor să le lege,

când trebuie să ardă sau să taie partea bolnavă; le e ușor să le țină închise vreme îndelungată, când e spre folosul lor; să le dea altă hrană în locul celei obișnuite, să le oprească de la adăpat și să facă, cu multă ușurință, tot ceea ce duce la însănătoșirea lor. Cu bolile sufletești ale oamenilor, lucrurile nu stau așa. Mai întâi nu le poți vedea ușor, că „*nimeni dintre oameni nu știe cele ale omului, în afară de duhul omului, care este în el*“ (1 Cor. 2, 11). Ce doctorie să dea bolii, când nu știe felul ei, iar de cele mai multe ori nici nu poate bănui dacă e bolnav ? Iar dacă ajunge să cunoască boala, atunci greutatea este și mai mare, că preotul nu are atâta putere pentru vindecarea oamenilor, câtă putere are păstorul pentru vindecarea oilor. Și aici trebuie să lege, să oprească de la mâncare, să ardă, să taie. Dar nu stă în puterea preotului ca bolnavul să primească leacurile, ci în puterea celui bolnav. Cunoscând aceste lucruri, Pavel, acel minunat bărbat, spunea corintenilor: „*Că nu avem stăpânire peste credința voastră, ci suntem împreună-lucrători la bucuria voastră*“ (2 Cor. 1, 24). Nouă, creștinilor, mai mult decât oricărui om, nu ne e îngăduit să îndreptăm pe oamenii păcătoși cu sila. Judecătorii au toată libertatea să întrebuințeze forța față de răufăcători, când cad sub puterea legii; îi împiedică, împotriva voii lor, să mai facă rău. Noi însă nu trebuie să-l facem pe păcătos mai bun cu sila, ci prin convingere. Că nu ni s-a dat de legile noastre atâta libertate pentru împiedicarea celor ce păcătuiesc. Dar chiar dacă ni s-ar fi dat această putere, tot n-am putea-o întrebuința, deoarece Dumnezeu nu încununează pe cei ce se depărtează cu sila de rău, ci pe cei care se depărtează de bunăvoie. De aceea este nevoie de multă dibăcie ca

bolnavii, de bunăvoie, să fie convinși să se supună îngrijirilor preoților; și nu numai atât, ci chiar să le mulțumească pentru îngrijire. Dar dacă bolnavul se zbate când e legat – că e stăpân pe voința lui –, atunci își înrăutățește mai mult boala; dacă nu primește sfaturile, care-s tăioase ca sabia, prin disprețul aruncat acestor sfaturi, bolnavul adaugă altă rană lângă vechea rană, și încercarea preotului de a vindeca boala ajunge pricina unei boli mai grele. Nimeni nu poate fi vindecat cu sila și împotriva voii lui.

Capitolul 4

Preoția este plină de greutăți și primejdii

Ce e de făcut ? Dacă te porți mai blând cu un păcătos care are nevoie de mai multă asprime și nu faci o tăietură adâncă în sufletul celui care are nevoie de o astfel de tăietură, atunci ai făcut tăietura, dar n-ai tăiat răul. Dimpotrivă, dacă tai fără cruțare răul, așa cum trebuie, bolnavul, din pricina durerilor, de multe ori se deznădăjduiește, aruncă dintr-o dată totul, și doctoriile și pansamentul, sfărâmă jugul, rupe bandajele și se pierde. Pot să-ți dau multe pilde de oameni care au căzut în păcate și mai mari, tocmai pentru că li s-a dat un canon pe măsura păcatelor lor. De aceea canonul nu trebuie dat pe măsura păcatelor săvârșite, ci după starea sufletească a păcătosului, ca nu cumva, voind să coși ce e rupt, să faci ruptura mai mare, ca nu cumva, căutând să ridici pe cel căzut, să-l faci să cadă și mai jos. Oamenii slabi sufletește, înclinați spre o viață ușuratică și legați mult de plăcerile lumii, mândri încă și de neamul lor și de funcțiile lor înalte, dacă sunt întorși de la păcatele lor cu vorbă bună și încetul cu încetul, pot fi scăpați, dacă nu desăvârșit, cel puțin în parte, de păcatele ce le au; dar dacă li se dă dintr-o dată un canon, oricât de mic ar fi, nu pot fi îndreptați. Pentru că un suflet, când a fost silit să-și piardă orice rușine, cade în nesimțire; nu-l mai înduplecă nici cuvintele blajine, nici amenințările și nu-l mai mișcă nici binefacerile lui Dumnezeu, ci ajunge mult mai rău decât cetatea pe care o mustra profetul, zicând: „*Fața de desfrânată a ajuns fața ta și nu te-ai rușinat de nimeni*“ (Ier. 3, 3). De aceea păstorul de suflete are nevoie de multă pricepere și de mii de ochi, ca să vadă din toate părțile starea sufletească a păcătosului. Și după cum mulți oameni se amețesc și-și pierd nădejdea mântuirii, pentru că nu pot îndura canoanele prea aspre, tot așa sunt unii care, pentru că nu li s-a dat un canon pe măsura păcatelor lor, ajung nepăsători, ajung cu mult mai răi decât înainte și săvârșesc păcate și mai mari. Trebuie, dar, ca preotul să nu lase nimic din acestea necercetat; ci să cerceteze bine și să dea canonul potrivit cu starea sufletească a fiecărui păcătos, ca să nu-i fie munca zadarnică.

Preotul are mult de lucru nu numai în privința aceasta, ci și când e vorba de adus la Biserică mădularele despărțite de ea. Păstorul de oi duce turma lui unde vrea, că oile îl urmează. Dacă vreo oaie se abate de la calea cea dreaptă, dacă lasă pășunea cea bună și se duce să pască în locuri sterpe și prăpăstioase, este de ajuns ca păstorul să strige mai tare, ca să aducă la turmă oaia răzlețită. Dar dacă un om se rătăcește de la dreapta credință, păstorul

sufletesc are nevoie de multă muncă, de multă stăruință, de multă răbdare. Nu-l poate aduce cu sila la credință, nici nu-l poate sili cu amenințări, ci trebuie să-l convingă, ca să-l poată întoarce iarăși la adevărul de la care mai înainte s-a depărtat. De aceea preotul trebuie să aibă un suflet mare și curajos, ca să nu se descurajeze, să nu se deznădăjduiască de mântuirea celor rătăciți. Trebuie să gândească și să spună necontenit așa: *„Poate că le va da lor Dumnezeu pocăință spre cunoașterea adevărului și să scape de cursa diavolului"* (2 Tim 2, 25-26). De aceea a spus Domnul ucenicilor Săi: *„Cine este, oare, sluga credincioasă și înțeleaptă ?"* (Matei 24, 45). Omul care se îngrijește numai de mântuirea lui, mărginește numai la el folosul strădaniei sale; dar păstorul de suflete întinde folosul strădaniei sale la tot poporul. Omul care dă bani celor nevoiași sau omul care ajută în alt chip pe cei nedreptățiți, este și el cu ceva de folos celor din jurul lui, dar cu mult mai puțin decât preotul; deosebirea dintre unul și altul este tot atât de mare pe cât e deosebirea dintre suflet și trup.

Deci, pe bună dreptate a spus Domnul că grija de turma Lui este un semn al iubirii de El.

CAPITOLUL 5

Pentru că-l iubesc pe Hristos, de aceea am fugit de preoție

Vasile mi-a spus: Dar tu nu-L iubești pe Hristos ?

Ioan: Îl iubesc și nu voi înceta nicicând a-L iubi. Mă tem însă să nu supăr pe Cel pe care-L iubesc.

Vasile mi-a spus: Nu găsesc altă enigmă mai mare ca spusa ta ! Dacă Hristos a poruncit celui care-L iubește să-I păstorească oile, cum, dar, spui tu că nu le păstorești, tocmai pentru că-L iubești pe Cel ce a dat această poruncă ?

Ioan: Cuvintele mele, i-am răspuns eu, nu sunt o enigmă, ci foarte clare și simple. Ar fi trebuit să pui la îndoială cuvintele mele, dacă aș fi fugit de preoție când aș fi fost în stare să îndeplinesc această slujbă așa cum vrea Hristos. Dar unde este enigma cuvintelor mele, când slăbiciunea sufletului meu arată că nu sunt potrivit pentru preoție ? Mă tem ca nu cumva să iau în primire turma lui Hristos înfloritoare și bine hrănită, iar eu, din pricina lipsei mele de grijă, să o vatăm și să pornesc împotriva mea mânia lui Dumnezeu, Care-Și iubește atât de mult turma, încât S-a dat pe El pentru mântuirea și răscumpărarea ei (Ioan 3, 16).

Vasile mi-a spus: Glumești, când grăiești așa. Dacă vorbești serios, apoi nu știu în ce alt chip mi-ai dovedi mai bine că am avut dreptate când m-am supărat, decât prin aceste cuvinte, prin care te străduiești să-mi alungi supărarea. Știam și mai înainte că m-ai înșelat și că m-ai dat pe mâna acelora ! Acum însă, când și încerci să te dezvinovățești, acum o știu cu mult mai bine. Acum aflu și-mi dau seama bine în ce necazuri m-ai adus. Dacă tu ai fugit din preoție din pricină că-ți dădeai seama că sufletul tău nu-i în stare să facă față marilor sarcini ale unei astfel de slujiri, ei bine, atunci ar fi trebuit ca pe mine mai întâi să mă fi scăpat de astfel de greutăți, chiar dacă aș fi dorit mult de tot să ajung preot ! Nu-ți mai spun că toată voința mea am pus-o în mâinile tale. Așa însă ai nesocotit binele meu și ți-ai

văzut numai de al tău. Ce bine ar fi fost să-l fi nesocotit numai ! Dar nu ! Ai și uneltit ca să cad cu ușurință în mâinile celor ce voiau să mă prindă. Nu poți să te dezvinovățești spunând că te-a înșelat părerea bună ce o aveau oamenii despre mine și că această părere te-a făcut să bănuiești lucruri mari și minunate despre mine. Nu-s nici mare, nici vestit. Dar chiar dacă oamenii ar fi crezut asta, tu n-ar fi trebuit să pui părerea mulțimii înaintea adevărului. Dacă nu ți-aș fi dat prilejul să mă cunoști, ai fi avut o pricină binecuvântată să iei o astfel de hotărâre, întemeiată și pe părerea oamenilor. Dar dacă nici un alt om nu-mi cunoaște așa de bine sufletul cum mi-l cunoști tu, ba, mai mult, mi-l cunoști mai bine decât cei ce m-au născut și m-au crescut, ce cuvânt vrednic de crezare mai poți avea, ca să convingă pe cei ce te aud că nu m-ai împins în această primejdie cu bună știință ?

Dar să las acum toate acestea ! Nici de acestea nu te silesc să te aperi ! Îți cer numai să-mi spui cum să mă apăr eu înaintea celor care ne învinuiesc.

Ioan: Dar nici nu voi începe să mă apăr de învinuirile pe care mi le aduc alții, i-am răspuns eu, până ce nu voi îndepărta mai întâi din sufletul tău tot ce te chinuie și te supără, chiar dacă mi-ai spune de mii de ori că nu-mi aduci nici o învinuire.

Mi-ai spus că aș fi putut fi iertat, de nu te cunoșteam, că aș fi putut scăpa de învinuirea de a te fi adus aici, de nu-ți cunoșteam bine sufletul și viața. Dar pentru că nu din neștiință te-am dat pe mâna lor, ci dintr-o desăvârșită cunoaștere a vieții tale, de aceea n-am nici o dezvinovățire binecuvântată și nici un cuvânt de apărare întemeiat.

Sunt însă cu totul de altă părere, pentru că socot că astfel de lucruri au nevoie de multă cercetare. Nu trebuie să te mulțumești numai cu părerea mulțimii, când e vorba să alegi un om vrednic de preoție, ci, o dată cu aceasta, trebuie să-l cercetezi și pe el mai mult decât orice și, mai presus de toate, viața lui. Când fericitul Pavel a spus: *„Trebuie să aibă și mărturie bună de la cei din afară“* (1 Tim. 3, 7), n-a înlăturat cercetarea amănunțită și temeinică și nici n-a spus că părerea mulțimii este o dovadă îndestulătoare a vredniciei lui. Că Pavel, după ce vorbise mai înainte multe despre însușirile sufletești ale celui ce are să se facă preot (1 Tim. 3, 1-6), a adăugat mai pe urmă și această condiție, ca să ne arate că la astfel de alegeri nu trebuie să ne mulțumim numai cu părerea mulțimii, ci trebuie adăugate și celelalte însușiri. Se întâmplă de multe ori ca părerea mulțimii să fie greșită; dar dacă cercetezi mai înainte viața și sufletul celui propus pentru preoție, nu mai poți bănui nici o primejdie din partea părerii mulțimii. De aceea Pavel cere să vezi și care e părerea mulțimii, după ce i-ai cercetat mai înainte viața și sufletul. Nu s-a mărginit să spună atât doar: *„Trebuie să aibă o mărturie bună“*, ci a adăugat *„și de la cei din afară“*, voind să arate că înainte de părerea mulțimii este nevoie de o cercetare amănunțită a celui propus pentru preoție.

Așadar, pentru că și eu îți cunoșteam sufletul mai bine decât părinții tăi, după cum chiar tu însuți ai mărturisit, de aceea este drept să mă slobozești de orice învinuire.

Vasile: Dar tocmai din pricina asta, mi-a spus Vasile, n-ai să scapi de învinuire, de-ar voi cineva să te învinovățească. Nu-ți aduci aminte, oare, de micimea su-

fletului meu ? N-ai cunoscut-o și din cuvintele mele și adeseori și din faptele mele ? Nu-ți băteai joc mereu de slăbiciunea sufletului meu, că-mi pierd repede curajul chiar în cele mai neînsemnate necazuri ?

CAPITOLUL 6

Dovada virtuții lui Vasile și a dragostei lui puternice

Ioan: Îmi amintesc, i-am răspuns, și adeseori am auzit aceste cuvinte de la tine ! N-aș putea tăgădui. Dacă-mi băteam joc uneori de tine, apoi o făceam în joacă, și nu înadins. Dar n-am să mă cert acum cu tine pentru asta. Îți cer însă ca și tu să fii tot atât de deschis cu mine cum sunt și eu, când îți voi aminti una dintre bunele tale însușiri sufletești. Dacă vei încerca să spui că mint, nu te voi cruța, ci-ți voi dovedi că spui asta mai mult din smerenie decât din dragoste de adevăr. Iar pentru adevărul spuselor mele nu mă voi sluji de alt martor, ci chiar de cuvintele și faptele tale.

Mai întâi vreau să te întreb: Știi cât de mare e puterea dragostei ? Hristos a lăsat la o parte toate minunile pe care aveau să le facă apostolii și a spus: *„Întru aceasta vor cunoaște oamenii că sunteți ucenicii Mei, dacă vă veți iubi unii pe alții“* (Ioan 13, 35). Iar Pavel a spus că dragostea este plinirea legii (Rom. 13, 10) și, dacă lipsește dragostea (1 Cor. 13, 1-2), harismele[2] nu

[2] Harismele sunt niște daruri supranaturale date de Dumnezeu unora dintre creștinii epocii apostolice și imediat apostolice pentru întărirea și sporul duhovnicesc al comunității primare creștine. O enumerare a

sunt de nici un folos. Ei bine, această virtute minunată, acest semn după care se cunosc ucenicii lui Hristos, care stă mai presus de harisme, dragostea, o văd sădită adânc în sufletul tău și încărcată de mult rod.

Vasile: Mărturisesc și eu, mi-a spus Vasile, că am multă grijă de această virtute și-mi dau cea mai mare silință să împlinesc porunca dragostei. Dar nici pe jumătate n-am îndeplinit-o, tu însuți poți da mărturie, dacă ai voi să spui adevărul și nu mi-ai vorbi ca să-mi faci plăcere.

Ioan: Îți voi dovedi, i-am răspuns eu; iar amenințarea de mai înainte o prefac în faptă, ca să-ți dovedesc că vrei mai curând să te smerești decât să spui adevărul.

Îți voi vorbi de o faptă pe care ai săvârșit-o de curând, ca să nu bănuiască cineva că, povestind o faptă de demult, încerc să ascund adevărul cu ajutorul depărtării în timp, când uitarea nu mai îngăduie verificarea spuselor.

Când un prieten al nostru a fost calomniat că e un îngâmfat, că ocărăște pe toată lumea și era în mare primejdie, atunci tu, fără să te fi chemat cineva și fără să te fi rugat cel primejduit, te-ai aruncat în mijlocul primejdiilor. Asta a fost fapta. Dar, ca să te combat chiar cu propriile tale cuvinte, îți voi aminti cuvintele rostite

acestor harisme o dă Sfântul Apostol Pavel în *Epistola întâi către Corinteni* 12, 8-10. Aceste harisme sunt: 1. *Înțelepciunea*, o înțelepciune superioară înțelepciunii firești; 2. *Cunoștința*, cunoașterea unor lucruri inaccesibile prin puterile naturale ale omului; 3. *Credința*, credința aceea care poate muta munții din loc; 4. *Vindecarea bolilor* fără ajutorul științei medicale; 5. *Facerea de minuni*; 6. *Proorocia*; 7. *Deosebirea duhurilor*, darul de a cunoaște dacă un harismatic este de la Dumnezeu sau nu; 8. *Vorbirea în limbi* sau *glosolalia*, darul de a vorbi și alte limbi decât cele știute; 9. *Tălmăcirea limbilor*, darul de a face cunoscute cele grăite de glosolali.

de tine atunci. Când unii te țineau de rău pentru purtarea ta, iar alții te lăudau și te admirau, tu le-ai spus celor ce te țineau de rău: „Ce să fac ? Nu știu să iubesc altfel, decât să-mi dau sufletul când trebuie să scap pe un prieten de primejdie !". Ai rostit, cu alte cuvinte, dar cu același înțeles, cele spuse de Hristos ucenicilor Săi, când a definit dragostea desăvârșită: *„Nimeni nu are o dragoste mai mare decât aceasta, ca să-și pună cineva sufletul pentru prietenii săi"* (Ioan 15, 13). Așadar, dacă o dragoste mai mare decât aceasta nu se poate găsi, atunci tu ai ajuns la capătul ei; iar prin cele ce-ai făcut și prin cele ce-ai spus, te-ai suit pe culmile ei. De aceea te-am dat în mâna acelora; de aceea am urzit viclenia.

Te-ai convins, în sfârșit, că nu te-am împins spre slujirea preoțească nici cu gând rău, nici pentru că voiam să te arunc în primejdie, ci pentru că știam că vei fi folositor Bisericii ?

Vasile: Socotești, oare, îndestulătoare puterea dragostei, m-a întrebat Vasile, pentru îndreptarea aproapelui ?

Ioan: Mai cu seamă dragostea, i-am răspuns eu, poate ajuta în cea mai mare măsură la îndreptarea aproapelui nostru.

Iar dacă vrei să-ți aduc dovezi și de priceperea ta, voi face-o și pe asta și-ți voi arăta că ești tot atât de priceput, pe cât ești de iubitor.

La auzul acestor cuvinte, Vasile și-a plecat ochii în jos, s-a făcut roșu la față și mi-a zis:

Vasile: Să nu mai vorbim de mine acum. Știi doar că chiar de la început ți-am cerut să nu vorbim de asta. Dar dacă-mi poți spune ce să răspund celor ce ne atacă,

îți voi asculta cu multă plăcere cuvintele. Lasă, deci, la o parte această luptă cu umbrele ! Spune-mi cum să ne apărăm înaintea tuturora, atât înaintea celor care ne-au cinstit, chemându-ne să ne facă preoți, cât și înaintea acelora care sunt supărați că am ocărât pe cei ce ne-au cinstit.

CAPITOLUL 7

Am fugit de hirotonie pentru că n-am voit să aduc ocară celor care m-au ales

Ioan: Mă și grăbesc s-o fac, i-am răspuns lui Vasile. Îmi va fi ușor să mă apăr și de învinuirile ce mi se aduc, o dată ce am reușit să-ți dovedesc că te-ai supărat degeaba pe mine.

Care este acuzația ce mi se aduce ? Ce vini mi se pun în spate ?

Mi se spune că am ocărât și am pricinuit o mulțime de neplăceri acelora care au voit să mă hirotonească, pentru că n-am primit cinstea cu care au vrut să mă cinstească.

Față de o astfel de învinuire spun mai întâi acestea: Nu trebuie să ne uităm că ocărâm pe oameni dacă, pentru a-i cinsti, suntem nevoiți să păcătuim înaintea lui Dumnezeu. Pot spune mai mult, că chiar pentru cei care s-au supărat pe mine că am refuzat această cinste, chiar pentru ei supărarea lor nu-i lipsită de primejdie, ci e însoțită de mare pagubă. Pentru că sunt de părere că oamenii afierosiți lui Dumnezeu, oamenii care privesc numai la Dumnezeu, trebuie să fie atât de pătrunși de

evlavie, încât să nu socotească purtarea mea o ocară, chiar dacă ar fi fost ocărâţi de mii şi mii de ori. Se vede deci, de aici, că nici prin minte nu mi-a trecut să supăr pe acei care au voit să-mi facă cinstea să mă hirotonească.

Dacă aş fi fugit de hirotonie pentru că sunt mândru şi îndrăgostit de slava lumii, aşa cum ai spus de multe ori că mă acuză unii, atunci aş fi întărit spusele acuzatorilor mei şi aş fi săvârşit cel mai mare păcat, că aş fi dispreţuit pe nişte bărbaţi mari şi minunaţi şi, pe lângă aceasta, şi binefăcători ai mei. Că dacă merită pedeapsă cel ce face rău unuia care nu i-a făcut nici un rău, ce pedeapsă n-aş merita eu, dacă aş face rău unor oameni care din proprie iniţiativă au voit să mă cinstească? Nici nu se poate spune că m-au chemat să mă hirotonească pentru că au vrut să mă răsplătească, că le-aş fi făcut vreun bine mare sau mic! Ce pedeapsă, dar, n-aş merita, de le-aş răsplăti binele cu rău? Iar dacă acest lucru nu mi-a trecut niciodată prin minte şi dacă am fugit de sarcina grea a preoţiei mânat de alt gând, atunci pentru ce acuzatorii mei nu vor să mă ierte? Iar dacă nu vor să-mi laude fapta, pentru ce mă învinuiesc că am voit să-mi cruţ sufletul? Atât de străin mi-a fost gândul de a-i ocărî pe bărbaţii aceia, care m-au propus pentru hirotonie, încât aş putea spune chiar că i-am cinstit prin refuzul meu. Să nu te minunezi, de ţi se par ciudate cuvintele mele. Ţi le voi explica îndată.

Dacă aş fi primit această cinste, ar fi putut – de nu toţi, dar cel puţin cei cărora le place să bârfească –, ar fi putut bănui şi spune multe, atât despre mine, cel hirotonit, cât şi de cei ce m-au propus pentru hirotonie. Ar fi putut spune, de pildă, că aceştia s-au uitat la bogăţia

mea, că au admirat strălucirea neamului meu, că m-au înălţat la această treaptă pentru că i-am linguşit. N-aş putea zice dacă nu i-ar fi trecut cuiva prin minte să spună că i-am cumpărat cu bani. Ar mai fi putut spune bârfitorii şi acestea: Hristos a chemat la această înaltă dregătorie pescari, făcători de corturi şi vameşi; aceştia însă dispreţuiesc pe cei ce se hrănesc de pe urma muncii lor de fiecare zi şi-l laudă şi-l admiră pe unul care se ocupă cu ştiinţele profane şi trăieşte fără să muncească. Pentru ce oare au trecut cu vederea pe cei ce au îndurat mii şi mii de sudori pentru trebuinţele Bisericii, iar pe acesta, care n-a gustat niciodată din astfel de osteneli, ci şi-a cheltuit toată viaţa de până acum în munca deşartă a studierii ştiinţelor profane, pe acesta l-au ridicat pe neaşteptate la această cinste?

CAPITOLUL 8

Prin fuga mea i-am ferit de ocară

Acestea şi mai multe decât acestea ar fi putut spune bârfitorii mei dacă primeam această înaltă dregătorie. Aşa însă nu pot. Le-am tăiat orice prilej de bârfire. Nu pot să mă acuze nici pe mine de linguşeală, nici pe aceia de simonie, afară numai dacă unii ar voi să o facă fără rost pe nebunii. Cum s-ar putea, oare, ca unul care linguşeşte, care cheltuieşte bani ca să dobândească o cinste, să o lase altora tocmai când trebuie să o primească? S-ar asemăna cu un plugar care ar îndura multe osteneli cu munca pământului, ca ogorul său să se acopere cu roade bogate, ca teascurile sale să se reverse

de vin, dar, după nenumărate osteneli și multe cheltuieli de bani, ar lăsa altora atâta belșug de roade, tocmai când să secere lanurile și să culeagă via !

Vezi, dar, că atunci când aș fi primit această înaltă dregătorie, atunci aș fi dat prilej să fie bârfiți cei ce m-au chemat, chiar dacă spusele ar fi fost departe de adevăr; atunci s-ar fi putut spune că n-au făcut alegerea întemeiați pe o dreaptă socotință. Așa însă nu le-am îngăduit să deschidă gura, nici măcar să o caște.

Acestea și altele mai multe decât acestea s-ar fi spus de la început. După ce aș fi primit însă această slujire, n-aș mai fi reușit să mă apăr de cei ce m-ar fi vorbit de rău în fiecare zi, chiar dacă aș fi făcut totul fără greș, ca să nu spun că aș fi fost silit să fac multe greșeli, atât din pricina lipsei de experiență, cât și din pricina vârstei. Așa însă i-am scăpat de învinuiri pe cei ce m-au chemat să mă hirotonească; altfel, i-aș fi acoperit cu fel și fel de ocări. Ce n-ar fi spus ? Că au încredințat unor copii fără minte lucruri atât de minunate și de mari; că au pângărit turma lui Dumnezeu; că a ajuns creștinismul batjocură și jucărie de copii. Dar așa „*toată fărădelegea își va astupa gura sa*“ (Ps. 106, 42).

Dacă ar spune bârfitorii și despre tine asta, tu le vei arăta îndată prin fapte că nu trebuie judecată priceperea după vârstă, că nu trebuie cunoscut bătrânul după părul alb și că, negreșit, trebuie oprit nu tânărul, ci neofitul, de la o astfel de slujire. Mare e deosebirea între unul și altul.

CARTEA A TREIA

CAPITOLUL I

Cei care au bănuit că am fugit de preoție din mândrie au arătat că au o idee greșită despre preoție

Spusele mele de până acum ți-au arătat că n-am fugit de preoție ca să aduc ocară celor care m-au cinstit cu această vrednicie și că nici n-am vrut să-i fac de rușine.

Voi încerca acum să-ți arăt, atât cât voi putea, că n-am făcut asta nici pentru că sunt mândru.

Dacă ar fi fost vorba să fiu ales general sau împărat și aș fi refuzat, poate că s-ar fi putut bănui așa ceva; sau, mai bine spus, nimeni nu mi-ar fi spus că am refuzat o astfel de slujbă pentru că am fost mândru, ci toți mi-ar fi spus că am refuzat-o pentru că am fost nebun. Dar ar îndrăzni, oare, cineva să-mi aducă vina că am fugit de preoție pentru că sunt mândru, când este știut că preoția este o dregătorie cu mult mai mare, când preoția este tot atât de superioară demnității împărătești, pe cât de superior este sufletul față de trup ? N-ar fi, oare, necugetat să numim nebuni pe cei care refuză slujbele de mai mică însemnătate, iar pe cei care refuză cele mai mari demnități să-i numim mândri, și nu nebuni ? Ar fi la fel ca și cum ai învinui de nebunie, și nu de mândrie, pe un om care, din dispreț pentru cireada de vite, nu vrea să fie văcar, iar pe altul, care nu pri-

mește să fie împăratul întregii lumi și stăpânul tuturor oștilor, l-ai învinui de mândrie, și nu de nebunie.

Cu mine lucrurile nu stau așa ! Nu stau așa ! Cei care spun că am fugit de preoție pentru că sunt mândru, se acuză de mândrie pe ei înșiși mai mult decât pe mine. Numai faptul că le-a putut trece prin minte că un om ar putea disprețui o slujbă atât de mare ca preoția, este o dovadă de ideea greșită ce o au despre preoție. Într-adevăr nu le-ar fi trecut prin minte să spună despre mine că am fugit de preoție pentru că sunt mândru, dacă ei înșiși n-ar socoti preoția o slujbă ca orice slujbă, o slujbă de care nici nu face să vorbești ! Pentru ce nimeni n-a îndrăznit nicicând să gândească așa ceva despre vrednicia îngerilor și să spună că un suflet omenesc, din mândrie, n-ar vrea să îndeplinească înalta slujire a îngerilor ? Că mari lucruri ne închipuim noi de puterile acelea ! Iar gândul acesta nu ne lasă să credem că un om poate să-și închipuie o altă slujbă mai mare decât slujba îngerilor. Deci, pe bună dreptate pot fi acuzați de mândrie acuzatorii mei mai mult decât mine. Că n-ar fi gândit asta despre alții, dacă mai întâi ei înșiși n-ar fi socotit preoția o slujbă fără de valoare.

CAPITOLUL 2

N-am fugit de preoție nici pentru că umblu după slavă deșartă

Dacă însă mă acuză că am fugit de preoție pentru că umblu după slavă, le voi dovedi că se contrazic și se dezic pe față. De altfel nici nu știu ce alte pricini ale

fugii mele de preoție mi-ar mai pune în spate, dacă ar înceta să mă învinuiască de păcatul slavei deșarte !

CAPITOLUL 3

Dacă aș fi urmărit slava deșartă, ar fi trebuit mai degrabă să mă preoțesc

Dacă m-ar fi stăpânit dragostea de slavă deșartă, ar fi trebuit mai degrabă să primesc preoția decât să fug de ea. Pentru ce ? Pentru că mi-ar fi adus multă slavă. M-ar fi făcut renumit și vestit, ar fi făcut pe toată lumea să creadă despre mine lucruri mari și minunate, că eu, cu toată tinerețea mea, cu toate că m-am despărțit de puțină vreme de frământările și grijile lumii, am părut dintr-o dată în ochii tuturor atât de bun și de vrednic, încât să fiu pus înaintea celor care și-au cheltuit întreaga lor viață pe drumul plin de osteneli al virtuții și să iau mai multe voturi decât toți aceia. Așa însă, în afară de câțiva, cea mai mare parte a Bisericii nu mă cunoaște nici din nume și nici nu știe toată lumea că am fugit de preoție, ci doar câțiva oameni; și cred că nici toți aceștia nu știu bine ce s-a întâmplat. Poate că mulți dintre ei socotesc sau că n-am fost ales deloc sau că, după alegere, am fost îndepărtat de preoți pentru că am părut nevrednic, nu pentru că am fugit de buna mea voie.

Vasile: Cei care cunosc adevărul, mi-a spus Vasile, te vor lăuda.

Ioan: Dar mi-ai spus, i-am răspuns eu, că tocmai aceștia, care cunosc adevărul, mă hulesc, spunând că sunt un îngâmfat, că umblu după slavă deșartă. De

unde, deci, mai pot nădăjdui laudă ? De la cei mulți ? Dar aceștia nici nu știu cum s-au petrecut lucrurile. De la cei puțini ? Dar și aici lucrurile s-au întors împotriva mea. Tu n-ai venit doar cu alt scop la mine acum, decât ca să afli cum trebuie să te aperi de învinuirile acelora.

Dar pentru ce stărui eu atât de mult acum asupra acestor lucruri ? Stărui ca să arăt că, chiar dacă ar ști toți cum s-au petrecut lucrurile, nici atunci n-ar trebui să se spună despre mine că sunt un om mândru sau că umblu după slava lumii. Îngăduie puțin și vei înțelge ce vreau să spun. În afară de asta, mai este și aceea că-i amenință mare primejdie nu numai pe cei care au îndrăzneala să disprețuiască preoția din pricina mândriei sau de dragul slavei deșarte, dacă este cumva vreun astfel de om – eu n-o cred –, ci și pe cei care pun pe seama altora astfel de gânduri.

Capitolul 4

Preoția este un lucru înfricoșător, iar cultul creștin este mult mai înfricoșător decât cultul legii vechi

Preoția se săvârșește pe pământ, dar are rânduiala cetelor cerești. Și pe foarte bună dreptate, că slujba aceasta n-a rânduit-o un om sau înger sau un arhanghel sau altă putere creată de Dumnezeu, ci Însuși Mângâietorul. Sfântul Duh a rânduit ca preoții, încă pe când sunt în trup, să aducă lui Dumnezeu aceeași slujbă pe care o aduc îngerii în ceruri. Pentru aceea preotul trebuie să fie atât de curat, ca și cum ar sta chiar în cer, printre puterile cele îngerești.

Înfricoșătoare și cu totul cutremurătoare erau și preoția și slujba adusă lui Dumnezeu în timpul Legii vechi, înainte de venirea harului, de pildă: clopoțeii și rodiile (Ieș. 28, 29-30), pietrele scumpe, cele de pe piept și cele de pe umăr (Ieș. 28, 9-12), mitra (Ieș. 28, 4), chidara (Ieș. 28, 36), haina lungă până la călcâie (Ieș. 28, 4, 27), tabla cea de aur (Ieș. 28, 32), sfintele sfinților, tăcerea adâncă din lăuntrul templului. Dar dacă te uiți la preoția și la slujba adusă lui Dumnezeu acum, în timpul harului, vei vedea că cele înfricoșătoare și cele cu totul cutremurătoare ale Legii vechi sunt mici și că în această privință sunt adevărate cele spuse de Pavel despre Legea veche, că *„Legea veche, cu toată slava ei, era fără de slavă, față de Legea nouă, din pricina slavei covârșitoare a acesteia“* (2 Cor. 3, 10).

Mai socotești, oare, că mai ești printre oameni și că mai stai pe pământ, când vezi că Domnul stă jertfă pe Sfânta Masă, iar pe preot stând lângă jertfă rugându-se, când vezi că toți se înroșesc cu împărtășirea cu cinstitul Sânge al lui Hristos ? Mai socotești, oare, că mai ești printre oameni și că stai pe pământ ? Nu socotești, oare, că te-ai mutat dintr-odată în cer, că ai scos din suflet orice gând trupesc și că privești numai cu sufletul gol și cu mintea curată cele din ceruri ? O, minune ! O, iubire de oameni a lui Dumnezeu ! Fiul, Care stă sus cu Tatăl, este ținut în clipa aceea în mâini de toți și se dă pe Sineși tuturor celor ce voiesc să-L sărute și să-L primească. Toți fac aceasta cu ochii credinței. Ți se par, oare, vrednice de disprețuit toate acestea sau sunt ele așa, că poți să o faci pe mândrul față de ele ?

Vrei să vezi și dintr-o altă minune cât este de mare sfințenia preoției ?

Închipuie-ți că vezi pe Ilie proorocul și că nenumărat popor stă împrejurul lui; jertfa este așezată pe pietre și toți ceilalți stau liniștiți, în tăcere adâncă, numai proorocul Ilie se roagă; apoi dintr-odată vezi că se pogoară din cer peste jertfă flacăra (3 Regi 18, 18-36). Minunate sunt acestea și pline de uimire ! Dar mută-te acum cu mintea de la cele săvârșite de Ilie, la cele ce se săvârșesc de preot pe Sfânta Masă. Vei vedea nu numai fapte minunate, ci și fapte care depășesc orice uimire. Preotul stă în fața Sfintei Mese; nu pogoară foc din cer, ci pe Duhul cel Sfânt; se roagă vreme îndelungată, nu ca să se pogoare o flacără de sus, spre a mistui cele puse înainte, ci ca să se pogoare harul peste jertfă, spre a aprinde cu ea sufletele tuturora și a le face mai strălucitoare decât argintul înroșit în foc.

Cine poate deci disprețui această prea înfricoșătoare slujbă ? Numai un nebun sau un ieșit din minți ! Oare nu știi că sufletul omenesc n-ar putea suporta focul acela al jertfei, ci toți am pieri până la unul, dacă n-ar sta în ajutorul nostru din belșug harul lui Dumnezeu ?

Capitolul 5

Mari sunt puterea și cinstea preoților

Dacă ai putea să te gândești ce lucru mare este ca, om fiind și îmbrăcat încă în trup și sânge, să te poți apropia de fericita și nemuritoarea fire a Dumnezeirii, atunci ai putea înțelege bine cu câtă cinste a învrednicit

pe preoți harul Sfântului Duh. Prin preoți se săvârșesc și Sfânta Jertfă și alte slujbe, întru nimic mai prejos de Sfânta Jertfă și în ce privește vrednicia preoțească și în ce privește mântuirea noastră. Oameni, care trăiesc pe pământ și locuiesc pe el, au primit îngăduința să administreze cele cerești și au o putere pe care Dumnezeu n-a dat-o nici îngerilor, nici arhanghelilor. Nu s-a spus îngerilor, ci oamenilor: *„Oricâte veți lega pe pământ, vor fi legate și în cer și oricâte veți dezlega pe pământ, vor fi dezlegate și în cer“* (Matei 18, 18). Au și stăpânitorii pământului puterea de a lega; dar leagă numai trupurile. Puterea de a lega a preoților însă leagă sufletele și străbate cerurile; Dumnezeu întărește sus în ceruri cele făcute de preoți jos pe pământ; Stăpânul întărește hotărârea dată de robi. Ce oare altceva a dat Dumnezeu preoților decât toată puterea cerească ? Domnul a spus: *„Cărora veți ierta păcatele, se vor ierta și cărora le veți ține, vor fi ținute“* (Ioan 20, 23). Ce putere poate fi mai mare ca aceasta ? Domnul a spus iarăși: *„Tatăl a dat toată judecata Fiului“* (Ioan 5, 22). Văd însă că toată această putere a fost încredințată de Fiul preoților. Au fost înălțați la slujba aceasta atât de mare, ca și cum de acum s-ar fi mutat în ceruri, ca și cum ar fi depășit firea omenească, ca și cum ar fi scăpat de toate patimile omenești. Te întreb acum: Când un împărat dă unuia din supușii săi cinstea aceasta de a băga și de a scoate de la închisoare pe cine vrea, cinstea dată lui îl face cu vază înaintea tuturor și demn de invidiat; dar când Dumnezeu dă preotului o putere cu atât mai mare cu cât este mai de preț cerul decât pământul și sufletul decât trupul, cum poate să li se pară unora că preoția este o slujbă atât de neînsemnată, încât să poată să le treacă

prin minte că un om, căruia i s-a încredințat preoția, ar disprețui darul ? Doamne ferește de o astfel de nebunie ! Că e curată nebunie să disprețuiești o slujbă atât de mare, fără de care nu putem dobândi nici mântuirea, nici bunătățile făgăduite.

CAPITOLUL 6

Preoții sunt slujitorii celor mai mari daruri ale lui Dumnezeu

Dacă nu poți intra în Împărăția cerurilor, de nu te naști din nou din apă și Duh (Ioan 3, 5), dacă pierzi viața veșnică, de nu mănânci trupul Domnului și nu bei sângele Lui (Ioan 6, 54), iar dacă toate acestea nu se săvârșesc altfel decât numai prin mâinile acelea sfinte ale preoților, atunci cum vei putea, fără preoți, să scapi de focul gheenei sau să dobândești cununile cele pregătite ?

Preoții sunt aceia cărora li s-a încredințat zămislirea noastră cea duhovnicească; ei sunt aceia cărora li s-a dat să ne nască prin botez. Prin preoți ne îmbrăcăm în Hristos (Gal. 3, 27); prin preoți suntem îngropați împreună cu Fiul lui Dumnezeu (Rom. 6, 4; Col. 2, 12); prin preoți ajungem mădularele fericitului cap al lui Hristos (Col. 3, 15). Prin urmare, e drept ca preoții să fie pentru noi nu numai mai înfricoșători decât marii demnitari și decât împărații, dar mai cinstiți și mai iubiți chiar decât părinții. Părinții ne-au născut din sânge și din voința trupului (Ioan 1, 13); preoții însă ne sunt pricinuitorii nașterii noastre din Dumnezeu, ai acelei

fericite nașteri din nou, ai libertății celei adevărate și ai înfierii după har. Preoții iudeilor aveau numai puterea să vindece trupul de lepră (Lev. 14, 2-32); dar, mai bine spus, nici nu aveau puterea să vindece, ci numai să vadă dacă cineva a fost sau nu vindecat de lepră (Lev. 14, 2-3). Și știi doar cât de dorită era slujba preoților Vechiului Testament ! Preoții Noului Testament însă au luat puterea să vindece, nu lepra trupului, ci necurăția sufletului; n-au luat numai puterea de a vedea dacă cineva a fost sau nu vindecat, ci puterea deplină de a vindeca. Deci cei care disprețuiesc pe preoți sunt cu mult mai nelegiuiți decât Datan și cei dimpreună cu el (Num. 16, 1-35) și vrednici de mai mare pedeapsă. Aceia, deși pretindeau o slujbă ce nu li se cuvenea, totuși aveau o foarte bună părere despre preoție și au arătat asta prin râvna ce-o aveau ca să ajungă preoți. Aceștia însă, care privesc cu dispreț preoția acum, când a fost cu mult mai împodobită, când a fost ridicată la o atât de mare înălțime, săvârșesc un păcat cu mult mai mare decât aceia, pentru că pornesc de la un gând cu totul contrar gândului ce însuflețea atunci pe Datan și pe cei împreună cu el. Că nici nu este egal disprețul de a dori o slujbă care nu ți se cuvine, cu disprețul de a nesocoti o slujbă cu atât de mari bunătăți; deosebirea dintre un dispreț și altul este tot atât de mare pe cât de mare este și deosebirea dintre admirație și dispreț.

Care este, deci, sufletul acela atât de ticălos, încât să disprețuiască bunătățile atât de mari ? Eu aș spune că nu-i nici unul, afară numai dacă ar suferi de streche drăcească.

Dar să mă întorc iarăși la ideea pe care am părăsit-o. Dumnezeu a dat preoților o putere mai mare decât

părinților noștri trupești, nu numai când ne pedepsesc, ci și când ne fac bine. Deosebirea între unii și alții este tot atât de mare pe cât de mare este deosebirea între viața de acum și viața viitoare. Părinții noștri ne nasc pentru viața de acum; preoții, pentru viața viitoare; unii nu ne pot apăra nici de moartea aceasta trupească și nici nu pot îndepărta bolile ce vin peste noi; ceilalți, de multe ori, au mântuit chiar suflete bolnave și pe cale de a pieri, pentru că le-au făcut unora mai ușoară pedeapsa, iar pe altele chiar de la început nu le-au lăsat să cadă în păcate, nu numai cu ajutorul învățăturilor și al sfaturilor, ci și cu ajutorul rugăciunilor. Preoții au puterea să ne ierte păcatele nu numai când ne nasc din nou prin Sfântul Botez, ci și după ce ne-au botezat. *„Este cineva bolnav dintre voi*, spune Scriptura, *să cheme preoții Bisericii și să se roage pentru el, ungându-l cu untdelemn întru numele Domnului; și rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav și-l va ridica pe el Domnul și de va fi făcut păcate i se vor ierta lui*" (Iacov 5, 14-15). În afară de asta, părinții nu pot fi de vreun folos copiilor nici dacă greșesc față de vreunul din mărimile și puternicii pământului; preoții însă au potolit de multe ori chiar mânia lui Dumnezeu, nu a unor dregători sau împărați. Va mai îndrăzni acum cineva să-mi aducă vina că am fugit de preoție pentru că sunt mândru, pentru că o socotesc o nimica ?

Socot că cele spuse au sădit în sufletele ascultătorilor mei o teamă atât de mare de preoție, încât aceștia vor învinui de mândrie și de îndrăzneală nu pe cei ce fug de preoție, ci pe cei care, din proprie inițiativă, se apropie de ea și se străduiesc, pe toate căile, să dobândească această cinste.

Dacă cei cărora li s-a încredințat conducerea statelor au dus la pieire și statele ce li s-au încredințat spre conducere și s-au pierdut și pe ei, dacă n-au fost oameni pricepuți și cu mintea foarte ascuțită, câtă pricepere și câtă putere, și personală, și de sus, crezi oare că trebuie să aibă, ca să nu greșească, cel care a fost învrednicit să împodobească pe Mireasa lui Hristos ?

CAPITOLUL 7

Și Pavel se temea când se uita la măreția preoției

Nimeni n-a iubit pe Hristos mai mult ca Pavel; nimeni n-a arătat o râvnă mai mare ca el; nimeni n-a fost învrednicit de mai mult har; totuși, după atâtea daruri, se temea încă și tremura de această dregătorie și pentru credincioșii lui. *„Mă tem*, spunea el, *ca nu cumva, precum șarpele a amăgit pe Eva, așa să strice gândurile voastre și să le abată de la curăția cea întru Hristos*" (2 Cor. 11, 3); și iarăși: *„Cu frică și cu cutremur mare am fost la voi*" (1 Cor. 2, 3). Așa grăia un om care a fost răpit până la al treilea cer și a luat parte la tainele lui Dumnezeu (2 Cor. 12, 2-4), care, după ce a crezut în Hristos, a fost în tot atâtea primejdii de moarte câte zile a trăit (2 Cor. 4, 11; Rom. 8, 36). Așa grăia un om, care n-a voit să se folosească nici de puterea dată lui de Hristos, ca să nu smintească pe vreunul din credincioși (2 Tes. 3, 9). Așadar, dacă Pavel, care a săvârșit fapte ce depășesc poruncile lui Dumnezeu, care nu urmărea deloc folosul său, ci folosul credincioșilor (1 Cor. 10, 24; 10,

33; Filip. 2, 4; Rom. 14, 19; 15, 2), dacă, deci, Pavel se temea totdeauna când se gândea la măreția apostoliei sale, ce vom păți noi, oare, care urmărim în toate faptele noastre numai folosul nostru, noi, care nu numai că nu săvârșim fapte care să depășească poruncile lui Hristos, ci chiar le călcăm în cea mai mare parte ? Pavel spune: *„Cine este slab și eu să nu fiu slab ? Cine se sminteşte şi eu să nu ard ?“* (2 Cor. 11, 29). Aşa trebuie să fie preotul ! Dar, mai bine spus, nu numai aşa ! Mici sunt acestea și o nimica față de cele ce vreau să le spun. Ce anume ? *„Doream,* spune Pavel, *să fiu anatema de la Hristos pentru frații mei, rudele mele cele după trup“* (Rom. 9, 3). Dacă poate cineva să sloboadă acest glas, dacă are cineva un suflet atât de mare încât să se înalțe până la o astfel de dorință, ei bine, un astfel de om merită să fie învinuit dacă fuge de preoție. Dar dacă este lipsit de această virtute a lui Pavel, atât cât sunt eu, ei bine, un astfel de om merită să fie urât, nu atunci când fuge de preoție, ci când primește preoția.

CAPITOLUL 8

Multe păcate săvârşeşte un om care se face preot, dacă nu-i foarte destoinic

Să ne închipuim că e vorba de alegerea unui comandant de oștire și că cei care au puterea să facă numirea ar chema un fierar sau un cizmar sau un alt meseriaș și i-ar încredința lui conducerea oștirii. Ei bine, eu n-aş lăuda pe ticălosul acela care ar primi o astfel de slujbă și care și-ar da toate silințele să se arunce de bunăvoie într-o

primejdie sigură. Dacă pentru a fi preot este de ajuns numai să te numești păstor, să-ți îndeplinești la întâmplare slujba și nu-i nici o primejdie, atunci dau voie oricui să-mi aducă vina că am fugit de preoție pentru că umblu după slavă deșartă. Dar dacă pentru a fi preot e nevoie de multă pricepere, iar înainte de pricepere e nevoie de mult har de la Dumnezeu, de purtări bune, de viață curată, de virtute mai mare decât cea omenească, atunci nu mă lipsi de iertare pe mine, care n-am vrut să mă pierd în zadar și fără rost. Dacă m-ar duce cineva la o corabie mare, cu mulți vâslași și încărcată cu mărfuri de mare preț, și mi-ar porunci să mă așez la cârma vasului, ca să trec Marea Egee sau Marea Tireniană[1], l-aş refuza de la primul cuvânt. Iar dacă cineva m-ar întreba pentru ce fac asta, i-aş răspunde: „Ca să nu scufund corabia“. Nimeni nu mă va învinovăți că am fost atât de prevăzător acolo unde e vorba de pierderea de averi și unde moartea se mărginește numai la moartea trupului. Pentru ce atunci, dar, vă mâniați și mă urâți că nu m-am aruncat, fără să mă gândesc, într-o primejdie atât de mare, acolo unde credincioșii de sub conducerea mea n-aveau să se înece în marea aceasta, ci în adâncul cel de foc, unde n-avea să-i aștepte moartea aceasta, care desparte sufletul de trup, ci moartea cealaltă, care aruncă la chin veșnic și sufletul împreună cu trupul ?

Vă rog și mă cucerese vouă, să nu faceți asta ! Îmi cunosc sufletul ! Știu că e neputincios și mic. Cunosc măreția slujirii preoțești ! Știu cât e de greu să fii preot !

[1] Mări recunoscute încă de pe timpul lui Homer ca mări agitate și pline de primejdii pentru corăbieri. Marea Egee este cuprinsă între Grecia și Asia Mică, iar Marea Tireniană scaldă coasta de apus a Italiei până în Sicilia.

CAPITOLUL 9

Preotul este cuprins de slava deşartă şi de păcatele născute din ea

Mai multe sunt valurile care tulbură sufletul preotului, decât vânturile care frământă marea! Mai întâi, dintre toate primejdiile, cea mai primejdioasă este stânca slavei deşarte; este mai primejdioasă decât stânca despre care poeţii povestesc miturile cu sirenele[2]. Mulţi din cei ce au trecut pe lângă această stâncă au scăpat nevătămaţi; pentru mine însă stânca aceasta a slavei deşarte este atât de cumplită, că nici acum, când nici o nevoie nu mă împinge spre prăpastia slavei deşarte, nici acum nu pot scăpa de acest rău. Dacă mi s-ar fi încredinţat păstorirea credincioşilor, aş fi fost dat, aproape cu mâinile legate la spate, fiarelor care locuiesc această stâncă, pentru ca să mă sfâşie în fiecare zi. Care sunt aceste fiare? Mânia, tristeţea, invidia, cearta, hula, pâra, minciuna, făţărnicia, uneltirea, pornirea împotriva celor care nu ne-au făcut nici un rău, bucuria şi mulţumirea sufletească pricinuite de cusururile şi greşelile celorlalţi slujitori, mâhnirea pricinuită de succesele şi bunăstarea altora, dragostea de a fi lăudat, dorinţa după

[2] Homer povesteşte în *Odiseea* (XII, 51-200) despre o stâncă, o insulă din apropierea strâmtorii Mesina (între Italia şi Sicilia), care era locuită de sirene. Acestea, prin cântecul lor fermecător, ademeneau şi pierdeau pe toţi corăbierii care se apropiau de insulă ca să le asculte cântecul. Ulise, pentru a scăpa şi el şi echipajul corăbiei sale de vraja cântecului sirenelor, la sfatul zeiţei Circe, a astupat cu ceară urechile corăbierilor şi a pus să fie legat de mâini şi de picioare de catarg, ca să poată asculta cântecul sirenelor, dar să nu poată îndrepta corabia spre insulă. Numai aşa a scăpat de primejdie.

posturi de cinste – dintre toate patimile dorinţa aceasta duce cel mai mult la pieirea sufletului omenesc –, predicile rostite pentru a fi pe placul credincioşilor, linguşelile slugarnice, dezmierdările josnice, dispreţuirea săracilor, linguşirea bogaţilor, onorurile nemeritate, hatârurile vătămătoare, care aduc primejdie şi celor ce le fac şi celor ce le primesc, frica servilă, vrednică numai de cei mai ticăloşi robi, lipsa de îndrăznire, smerenia mare de ochii lumii, nu smerenia adevărată, îndepărtarea dojenirii şi a mustrării, dar, mai bine spus, dojenirea şi mustrarea chiar peste măsură a celor smeriţi, dar faţă de cei puternici nici îndrăznirea de a deschide buzele. Pe toate aceste fiare şi mai multe decât acestea le hrăneşte şi le creşte stânca aceea a slavei deşarte.

Toţi câţi au căzut în ghearele lor sunt coborâţi într-o robie atât de cumplită, că aceia fac adeseori, de dragul femeilor, multe fapte de care nu-i frumos nici să vorbesc. Legea dumnezeiască le îndepărtează pe femei de la slujba preoţiei (1 Cor. 14, 34), dar ele caută să intre cu sila. Şi pentru că singure nu pot face nimic, fac totul prin alţii; şi au ajuns să aibă putere atât de mare, încât numesc şi dau afară din cler pe cine vor. Din pricina asta a ajuns totul cu susul în jos şi poţi vedea adeverită spusa proverbului, că supuşii conduc pe conducători. Şi de ar fi cel puţin bărbaţi cei care conduc pe conducători! Dar nu, îi conduc nişte femei, cărora nu li se îngăduie nici să înveţe pe alţii în Biserică (1 Tim. 2, 12). Dar pentru ce spun să înveţe? Fericitul Pavel nu le-a îngăduit nici să vorbească în biserică! (1 Cor. 14, 34). Am auzit chiar pe cineva spunând că li s-a dat femeilor atâta libertate, încât ţin de rău chiar pe întâistătătorii

Bisericilor și-i mustră mai amarnic decât își mustră stăpânii slugile.

Să nu se creadă însă că aduc aceste învinuiri tuturor clericilor ! Că sunt, sunt mulți care au scăpat de laturile acestea; și sunt mai numeroși aceștia decât cei care le-au căzut pradă.

CAPITOLUL 10

Nu preoția este de vină, ci trândăvia noastră

Dar nici să se creadă că pun pe seama preoției aceste păcate. Nu sunt atâta de nebun ! Nu-i de vină cuțitul de ucidere, nici vinul de beție, nici puterea trupului de insultă, nici curajul de cutezanță necugetată ! Nu ! Ci toți oamenii cu judecată spun că sunt de vină cei care nu întrebuințează cum trebuie darurile date lor de Dumnezeu; pentru aceasta îi și osândesc. Pentru că însăși preoția ne va învinui, pe bună dreptate, dacă nu o întrebuințăm cum trebuie. Nu-i de vină preoția dacă noi suntem plini de păcatele de care am vorbit, ci noi suntem de vină, noi, care o murdărim, atât cât atârnă de noi, cu atâtea întinăciuni, încredințând-o la întâmplare unor oameni care, fără să-și cunoască bine mai dinainte propriul lor suflet și fără să se uite ce lucru mare e preoția, primesc în grabă hirotonia, dar când vor să împlinească îndatoririle preoției, întunecați de nepriceperea lor, încarcă cu nenumărate păcate și pe credincioșii încredințați lor spre păstorire.

Asta, da, asta era aproape să se întâmple și cu mine, dacă Dumnezeu nu m-ar fi smuls grabnic din aceste primejdii, cruțându-și și Biserica Lui și sufletul meu.

Spune-mi, te rog, de unde socotești că se nasc în Biserică tulburări atât de mari ? După părerea mea, nu vin din altă parte decât de acolo că alegerile și numirile întâistătătorilor Bisericilor se fac fără chibzuială și la întâmplare. Capul Bisericii trebuie să fie înainte de toate foarte puternic, ca să poată ocârmui și pune în bună rânduială duhurile cele rele, care se ridică de jos, din restul trupului; dacă se întâmplă să-i fie capul slab, atunci, neputând respinge atacurile acestea aducătoare de boală, ajunge mult mai slab decât este și duce la pieire, o dată cu el, și restul trupului.

Ca să nu se întâmple și cu mine asta, Dumnezeu m-a ținut în rândul celor mai de jos membri ai Bisericii, printre care și dintru început am fost.

În afară de cele spuse, sunt multe, dragă Vasile, sunt multe alte însușiri pe care trebuie să le aibă preotul, pe care nu le am. Și, înainte de toate, aceasta: să nu-i fi fost sufletul cuprins de dorința de a dobândi această înaltă dregătorie. Dacă a dorit cu înfocare această dregătorie, apoi, atunci când a dobândit-o, își aprinde mai tare flacăra; și, robit cu totul de dorință, îndură fel de fel de necazuri, numai și numai ca să nu o piardă: lingușește, suferă umilințe și înjosiri, cheltuiește bani, bani grei. Unii, luptându-se pentru această înaltă dregătorie, au umplut Biserica de crime și au lăsat orașele pustii. Dar să le trec sub tăcere pe acestea, ca să nu pară unora că spun lucruri de necrezut.

Ar trebui, socot, ca omul să aibă atât de mare respect de preoție, încât să fugă chiar de la început de marile

răspunderi ale preoției; iar dacă a ajuns, de i se întâmplă să săvârșească vreun păcat care-l face vrednic de caterisire, să nu aștepte să-l judece alții, ci s-o ia înaintea judecării lor și să părăsească singur această înaltă slujire. Așa, își va atrage negreșit asupra lui mila lui Dumnezeu; dar dacă se îndărătnicește să rămână, deși-i nevrednic, se lipsește de iertare și aprinde și mai mult urgia lui Dumnezeu, că adaugă un al doilea păcat, și mai grozav.

Dar nimeni nu va îndura asta. Cumplit lucru, cu adevărat, cumplit lucru este să dorești cu putere această cinste ! Nu grăiesc așa, ca să mă împotrivesc spuselor fericitului Pavel; ci chiar sunt de acord cu el. Ce spune Pavel ? „*De dorește cineva episcopie*, spune el, *bun lucru dorește*“(1 Tim. 3, 1). Nu spun că-i cumplit lucru să dorești această cinste; ci-i cumplit lucru să o dorești ca să ajungi stăpân și puternic. Această dorință, socot eu, trebuie izgonită din suflet cu toată sârguința. De la început să n-o lași să ți se cuibărească în suflet, ca să poți lucra în toată libertatea. Omul care n-a dorit să se împodobească cu această cinste, nici nu se teme că o va pierde; iar o dată ce nu se teme, poate săvârși orice faptă, cu libertatea ce se cuvine unor creștini. Dimpotrivă, dacă se teme și tremură că are să fie coborât din dregătorie, atunci suferă o amară robie, plină de o mulțime de necazuri și este silit de multe ori să păcătuiască și față de oameni și față de Dumnezeu.

Sufletul preotului însă nu trebuie să simtă o astfel de teamă. Preotul trebuie să fie ca și ostașii viteji de pe câmpul de bătaie, care luptă cu curaj și cad cu bărbăție. Tot așa și cei care vin la această înaltă slujire: să primească preoția și să o părăsească dacă trebuie, așa cum

se cuvine unor bărbați creștini, încredințați fiind că o astfel de plecare din cler nu le aduce o cunună mai mică decât preoția. Într-adevăr, când ești silit să pleci din cler pentru că n-ai vrut să faci o faptă netrebnică și nevrednică de vrednicia acestei înalte dregătorii, aduci din partea lui Dumnezeu pedeapsă asupra celor care te-au dat afară pe nedrept, iar asupră-ți mare răsplată: „*Fericiți veți fi,* spune Hristos, *când vă vor ocărî pe voi și vă vor prigoni și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, mințind pentru Mine. Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri*“ (Matei 5, 11-12). Așa trebuie să cugeți când ești scos afară din dregătorie de confrații tăi, fie din invidie, fie de hatârul unora, fie din ură, fie pentru altă pricină nedreaptă; iar de se întâmplă să suferi asta de la dușmanii Bisericii, socot că nu mai am nevoie de cuvânt, ca să-ți arăt cât de mare este câștigul pe care ți-l agonisesc aceia, prin răutatea lor. Trebuie, dar, să te uiți cu grijă în toate părțile, să cercetezi cu de-amănuntul, ca nu cumva să se aprindă pe ascuns în sufletul tău vreo scânteie a dorinței de stăpânire și putere. Ar fi de dorit ca, chiar cei care de la început n-au fost stăpâniți de această patimă, să poată scăpa de ea, când ajung preoți. Dar de crești în sufletul tău, chiar înainte de a ajunge preot, această fiară cumplită și nemiloasă, atunci nu-ți pot spune în ce vâlvătaie te aruncă dorința asta, după ce ai ajuns preot.

Pe mine – și să nu socotești că din smerenie aș vrea să te mint cumva –, pe mine mă stăpânește mult această dorință. Și pe lângă toate celelalte și aceasta, nu mai puțin, m-a înfricoșat și m-a făcut să fug de preoție. După cum îndrăgostiții sunt chinuiți mai cumplit de dragoste când stau alături de iubitele lor, dar le piere

dorul cel înverşunat când se duc cât mai departe de ele, tot aşa şi cu cei care doresc cu înfocare această înaltă slujbă; când ajung aproape de ea, patima ajunge de nesuferit; dar de îşi pierd orice nădejde, o dată cu nădejdea li se stinge şi dorinţa.

Aceasta, dar, este o pricină, şi nu mică, a fugii mele de preoţie.

Şi chiar de-ar fi fost numai această pricină, ar fi fost îndestulătoare, ea singură, să mă oprească de la preoţie. Acum îţi voi mai spune şi altă pricină, nu mai mică decât aceasta. Care ? Preotul trebuie să fie înfrânat, veghetor, să aibă ochii în patru, pentru că el trăieşte nu numai pentru el, ci şi pentru o atât de mare mulţime de oameni. Că eu sunt un trândav şi un slăbănog, care abia pot să mă îngrijesc de mântuirea mea, poţi da mărturie tu însuţi, tu, care mai mult decât toţi te sileşti să-mi acoperi scăderile mele cu dragostea ce-mi porţi. Să nu-mi spui că postesc, că priveghez, că mă culc pe pământul gol, ca să-mi supun trupul la o aspră vieţuire. Ştii doar cât de departe sunt, în privinţa asta, de ceea ce ar trebui să fiu. Dar chiar dacă aş fi îndeplinit toate acestea cu scumpătate, totuşi nici aşa, cu trândăvia mea, n-aş fi putut fi de vreun folos credincioşilor încredinţaţi mie spre păstorire. Aceste nevoinţe trupeşti, această aspră vieţuire ar putea fi, într-adevăr, de mare folos unui om care stă închis în cămăruţa sa şi care se îngrijeşte numai de mântuirea lui; dar când e vorba să-ţi împarţi sufletul la atâţia credincioşi, când e vorba să ai o grijă deosebită pentru fiecare păstorit, cum pot ajuta oare aceste nevoinţe trupeşti la desăvârşirea sufletească a credincioşilor, dacă în afară de ele nu mai ai şi un suflet tare şi foarte puternic ?

Să nu te miri dacă eu caut cu atâta stăruinţă în altă parte decât în nevoinţele trupeşti şi în viaţa aspră a preotului, dovada bărbăţiei sufletului său. Nu e lucru greu să mănânci prost, să bei puţin şi să te culci pe un aşternut tare. Vedem că mulţi oameni, mai cu seamă cei de la ţară, trăiesc aşa de când s-au născut, iar alţii, tot mai mulţi, o duc tot aşa de greu, pentru că şi alcătuirea trupului lor şi obişnuinţa le uşurează asprimea unui astfel de trai chinuit; dar nu pot mulţi, ci unul sau doi, îndura ocara, asuprirea, cuvintele grele, zeflemelele de la cei mai mici, unele făcute fără gând rău, altele pe bună dreptate, mustrările nedrepte şi nemeritate şi din partea superiorilor şi din partea inferiorilor. Poţi vedea oameni care îndură cu multă tărie postul, privegherile, culcatul pe un aşternut prost, o viaţă oricât de aspră, dar îşi pierd atâta capul, că ajung mai sălbatici decât cele mai sălbatice fiare, când sunt ocărâţi, luaţi în râs, mustraţi pe drept sau pe nedrept. Pe aceştia mai cu seamă nu-i vom lăsa să intre în curţile preoţiei. Obştea Bisericii nu-i vătămată cu nimic dacă întâistătătorul Bisericii nu se înfrânează de la mâncări, dacă nu umblă desculţ; dar pricinuieşte mari nenorociri şi lui şi credincioşilor dacă se mânie. Nu stă deasupra capului lui ameninţarea lui Dumnezeu dacă nu posteşte, dacă nu se culcă pe pământul gol; dar îl ameninţă iadul şi focul iadului numai dacă se mânie pe cineva (Matei 5, 22). După cum cel care iubeşte slava deşartă, atunci când ajunge într-o slujbă înaltă, slujba aceasta îi aprinde şi mai mult focul, tot aşa şi cel care nu-şi poate stăpâni mânia, nici îndeosebi, nici în legăturile sale cu câţiva oameni, ci se mânie cu uşurinţă, ei bine, un astfel de om, când i se încredinţează purtarea de grijă şi păstorirea unei întregi mul-

ţimi, ca o fiară sălbatică, hăitută din toate părţile de mii de oameni, nu mai poate trăi în linişte nici el, şi aduce şi nenumărate rele peste cei încredinţaţi păstoririi lui.

Nimic nu tulbură atât de mult curăţia minţii şi limpezimea judecăţii ca mânia fără socoteală, care izbucneşte cu multă furie. „*Mânia*, spune Scriptura, *pierde şi pe cei înţelepţi*“ (Pilde 15, 1). Ochiul sufletului, întunecat de mânie, ca într-o luptă în toiul nopţii, nu mai poate deosebi pe prieteni de duşmani, nici pe cei cinstiţi de cei necinstiţi, ci se poartă de-a valma cu toţi la fel; chiar dacă ar avea de suferit de pe urma purtării sale, îndură totul cu uşurinţă, numai şi numai ca să-şi împlinească această plăcere a sufletului. Că plăcere este aprinderea mâniei; o plăcere care munceşte sufletul mai cumplit decât plăcerea trupească, răvăşind toată sănătatea sufeltului; duce cu uşurinţă la îngâmfare, la duşmănii nepotrivite, la ură fără pricină, pe scurt, la păcate; îl face pe om să păcătuiască mereu şi pe degeaba şi-l sileşte să spună şi să săvârşească şi alte multe păcate la fel cu acestea; că sufletul târât în vâltoarea patimii nu mai are pe ce să-şi reazeme puterea lui, ca să facă faţă unei astfel de porniri.

Vasile: Nu mai pot îndura, mi-a spus Vasile, să te batjocoreşti atâta. Cine nu ştie cât de străină este patima aceasta de sufletul tău !

Ioan: Pentru ce, o, fericite, vrei să mă aduci aproape de rug ? Pentru ce vrei să aţâţi fiara potolită din mine ? Nu ştii, oare, că n-am reuşit să-mi potolesc fiara aceasta datorită tăriei mele sufleteşti, ci datorită dragostei mele de linişte şi singurătate ? Nu ştii, oare, că e de dorit ca un om care se mânie uşor, să stea retras de lume, să aibă numai un prieten sau doi, ca să poată scăpa de pâr-

jolul mâniei şi să nu cadă în prăpastia atâtor griji ale păstoririi credincioşilor ? Atunci, ajuns preot, se târăşte nu numai pe el în prăpastia pierzării, ci târăşte o dată cu el şi pe mulţi alţii, şi-i face de nu se mai îngrijesc să se poarte cu blândeţe. Îndeobşte, mulţimea păstoriţilor se uită la purtările conducătorilor lor ca la un model şi caută să se asemene în purtări cu ei (Sirah 10, 2). Cum ar putea, oare, un preot face pe credincioşii săi să nu se mânie, când el însuşi se mânie ? Care dintre credincioşi ar dori să fie măsurat în purtări, când vede că preotul său se mânie ?

Nu-i cu putinţă să rămână ascunse păcatele preoţilor. Dimpotrivă, ies repede la iveală chiar cele mai mici păcate. Un atlet, atâta vreme cât stă în casă şi nu se luptă cu nimeni, poată să-şi ascundă slăbiciunile. Aşa şi cu oamenii care duc această viaţă singuratică şi trăiesc în afară de grijile lumii, au singurătatea ca o perdea ce le acoperă păcatele; dar când sunt scoşi în lume sunt siliţi să-şi dezbrace, ca pe o haină, liniştea şi singurătatea şi să arate tuturor sufletele goale, prin mişcările trupurilor lor. După cum faptele lor cele bune au fost de folos multor credincioşi, pentru că faptele i-au îndemnat şi pe ei la fapte bune, tot aşa şi păcatele lor i-au făcut mai trândavi pentru săvârşirea virtuţii şi mai molatici pentru ostenelile faptelor bune.

De aceea trebuie ca frumuseţea sufletului preotului să strălucească în toate împrejurările din viaţa lui, ca să poată, în acelaşi timp, şi bucura, dar şi lumina sufletele celor ce-l privesc. Păcatele credincioşilor de rând, ca şi cum ar fi săvârşite în întuneric, pierd numai pe săvârşitorii lor, pe când păcatul unui om cu vază şi cunoscut de mulţi, cum este preotul, vatămă îndeobşte pe toţi; pe

cei slabi îi face și mai slabi pentru ostenelile cele pentru virtute, iar pe cei ce vor să fie mai cu luare-aminte asupra lor, pe cei care săvârșesc oarecari fapte de virtute, îi face de se mândresc. În afară de asta, păcatele credincioșilor de rând, chiar dacă sunt săvârșite în văzul lumii, nu zdruncină într-un chip deosebit sufletele oamenilor, pe când păcatele celor ce stau în fruntea acestei slujbe, mai întâi sunt cunoscute de toți, apoi, chiar de-s foarte mici, ele par mari față de păcatele mici ale celorlalți. Toți măsoară păcatul nu cu mărimea păcatului săvârșit, ci cu dregătoria celui ce săvârșește păcatul.

De aceea preotul trebuie să se întărească din toate părțile, ca și cu niște arme de oțel, cu zel mare și neîntreruptă supraveghere a vieții sale. Trebuie să se uite mereu în jurul său, ca nu cumva să-i găsească cineva un loc descoperit și nepăzit și să-i dea o lovitură de moarte. Toți stau în jurul lui gata să-l rănească și să-l doboare; nu numai vrăjmașii și inamicii lui, ci chiar mulți din cei ce-i arată pe față prietenie.

Deci pentru preoție trebuie să se aleagă suflete așa de tari pe cât de tari a arătat odinioară harul lui Dumnezeu, în cuptorul din Babilon, trupurile celor trei tineri (Dan. 3, 2-30). Hrana focului care arde sufletul preotului, nu sunt smoala, câlții și vreascurile, ci alte materii, cu mult mai cumplite ca acestea; că pe suflet nu-l arde focul acela material, ci-l împresoară flacăra atotmistuitoare a invidiei, care se înalță împrejurul lui din toate părțile. Invidia iscodește viața preotului și se năpustește asupra lui mai cu putere de cum se năpustea focul din cuptorul Babilonului asupra trupurilor celor trei tineri. De găsește în viața lui numai o urmă de stuf, adică cel mai mic păcat, flacăra invidiei se lipește iute de el;

arde, într-adevăr, partea putredă, dar o dată cu asta îi pârlește și-i înnegrește cu fumul ei toată viața, de-ar fi ea mai strălucitoare ca razele soarelui. Atâta vreme cât viața preotului este în toate privințele fără cusur, clevetirile nu-l pot atinge; dar dacă se întâmplă să săvârșească un mic păcat, cum este și firesc, că e om și el și călătorește pe oceanul cel mult înșelător al acestei vieți, nu-i mai sunt de folos celelalte fapte bune ca să-l poată scăpa de gurile acuzatorilor, ci acel mic păcat le pune în umbră pe toate. Toți îl judecă pe preot, nu ca pe un om îmbrăcat cu trup și el, cu fire omenească și el, ci ca pe un înger, slobozit de orice slăbiciune omenească. Și după cum de un tiran toți se tem și-l lingușesc, câtă vreme are puterea în mână, pentru că nu-l pot doborî, dar când văd că lucrurile se întorc împotrivă, cei care erau prieteni cu puțin mai înainte leapădă respectul fățarnic ce i-l arătau și ajung dintr-o dată vrăjmași și inamici; și pentru că-i cunosc bine toate scăderile și păcatele lui, se năpustesc asupră-i și-l alungă de la putere, tot așa se întâmplă și cu preoții; cei care cu puțin înainte, pe când preotul era puternic, îl cinsteau și-l slujeau, îndată ce-i găsesc o mică slăbiciune, se pregătesc cu înverșunare să-l alunge din scaun, nu numai ca pe un tiran, ci cu mai multă asprime decât pe un tiran. Și după cum tiranul se teme de garda sa personală, tot așa și întâistătătorul Bisericii tremură de frica celor de lângă el, iar de frica coliturghisitorilor lui mai mult decât de toți; că nu râvnesc alții înalta dregătorie a aceluia cât o râvnesc cei din jurul lui, coliturghisitorii lui; că aceștia, mai bine decât toți, îi cunosc toate tainele lui. Fiind aproape de el, simt înaintea altora de se întâmplă ceva și de aceea pot fi crezuți cu ușurință chiar când clevetesc; și făcând

mari micile lui greșeli, îl pierd pe cel clevetit. S-au schimbat cuvintele Apostolului ! În loc să spunem: *„Și dacă pătimește un mădular, pătimesc toate mădularele împreună cu el; iar dacă este slăvit un mădular, se bucură toate mădularele împreună cu el"* (1 Cor. 12, 26), ar trebui să spunem: „Dacă pătimește un mădular, se bucură toate celelalte mădulare; iar dacă este slăvit un mădular, suferă toate celelalte mădulare". Dacă n-ai multă credință, nu poți ține piept tuturor acestor clevetiri.

Într-un război atât de greu vrei să mă trimiți ? Socotești oare că sufletul meu este atât de puternic, ca să facă față unei lupte atât de complicate și de felurite ? De unde și de la cine ai aflat-o ? Dacă Dumnezeu ți-a spus-o, arată-mi descoperirea și mă voi pleca. Dar dacă nu poți, ci hotărăști asta întemeiat pe o părere omenească, slobozește-te de această înșelăciune. În cele ce mă privesc, este drept să mă crezi mai mult pe mine decât pe alții, că *„nimeni nu știe cele ale omului în afară de duhul omului, care este în el"* (1 Cor. 2, 11).

Socot că, dacă nu te-am putut convinge mai înainte, te-am convins acum, cel puțin prin aceste cuvinte, că dacă aș fi primit această înaltă dregătorie m-aș fi făcut de râs și pe mine și pe cei care m-au ales și m-aș fi reîntors la viața pe care o duc acum, cu multă pagubă sufletească.

Nu numai invidia, dar cu mult mai cumplit chiar decât invidia, dorința de această înaltă dregătorie înarmează de obicei pe mulți împotriva celui ce are această dregătorie. Întocmai ca feciorii care, în dorința de a ajunge cât mai repede stăpâni pe averea părintească, îngreunează bătrânețele părinților, tot așa și unii dintre aceștia, când văd că cineva ocupă dregătoria preoțească

vreme îndelungată, pentru că nu-l pot omorî, se silesc să-l scoată din dregătorie. Că toți doresc să fie în locul lui și fiecare din ei nădăjduiește că spre el are să se îndrepte dregătoria.

CAPITOLUL 11

Trebuie îndepărtată din sufletul preotului dorința iubirii de putere

Vrei să-ți arăt o altă față a acestei lupte pline de mii și mii de primejdii ?

Du-te și privește adunările generale, acelea mai ales în care au loc alegerile conducătorilor bisericești ! Vei vedea că preotul este acoperit cu tot atâtea învinuiri pe cât este de mare numărul credincioșilor. Toți câți au dreptul la vot se împart în mai multe partide. Poți vedea că nici adunarea preoțească nu-i unită; preoții nu-s uniți nici ei asupra episcopului pe care-l au de ales. Fiecare are părerea lui: unul votează pentru cineva, altul pentru altcineva. Pricina acestei învălmășeli vine de acolo că nu urmăresc toți același lucru, singurul care ar trebui urmărit, anume virtutea sufletului. Dar mai sunt și alte pricini care determină alegerea unuia sau a altuia pentru această cinste. De pildă, un alegător spune: Să fie ales cutare, pentru că este de neam strălucit; alt alegător spune: Să fie ales cutare, pentru că este foarte bogat și nu are nevoie să trăiască din veniturile Bisericii; alt alegător propune pe altul, pentru că a trecut la noi de la eretici; alt alegător propune pe altul, pentru că este prieten cu el; alt alegător pe altul, pentru că e rudă cu el;

iar alt alegător pe altul, care îl lingușește; dar nici un alegător nu propune pe cel mai vrednic, nici nu-i pune la încercare sufletul.

Departe de mine însă de a socoti aceste pricini ca vrednice de luat în seamă la alegerea preoților, încât n-aș îndrăzni să propun îndată pentru această dregătorie nici chiar pe unul cu multă evlavie, însușire de neapărată trebuință pentru preoție, dacă în afară de evlavie nu are și multă pricepere. Cunosc mulți oameni care au stat toată viața închiși în chilia lor, oameni istoviți de post, care, atâta vreme cât li s-a îngăduit să fie singuri și să se îngrijească numai de mântuirea lor, bineplăceau lui Dumnezeu și sporeau, nu puțin, în fiecare zi, filosofia lor. Dar când au venit între oameni și au fost siliți să îndrepte neștiințele credincioșilor, unii chiar de la început și-au părăsit posturile, pentru că nu erau destul de pregătiți pentru o slujire atât de mare; alții, siliți să rămână mai departe în posturile lor, n-au mai dus viața îmbunătățită de mai înainte și s-au păgubit și pe ei foarte mult și nici altora nu le-au fost de vreun folos.

Mai mult. Nu voi ridica la dregătoria cea mai înaltă nici pe unul care toată viața și-a cheltuit-o în cea mai de jos treaptă a slujirii bisericești și a ajuns la adânci bătrânețe, numai pentru că-i respect vârsta înaintată. Pentru ce să fac asta, dacă el, cu toată vârsta lui înaintată, este tot nepotrivit pentru dregătoria aceea înaltă ?

Nu spun acum aceste cuvinte cu gândul de a ocărî bătrânețile, nici cu gândul de a legiui să fie îndepărtați negreșit de la astfel de dregătorii cei ce provin din rândurile monahilor – că s-a întâmplat că mulți monahi au împodobit cu strălucire această dregătorie –, ci pentru că mă străduiesc să arăt că dacă nici evlavia singură,

nici bătrânețile adânci nu sunt îndestulătoare spre a arăta pe cineva vrednic de preoție, apoi cu atât mai mult nu îndreptățesc pentru preoție pricinile amintite mai sus: familia strălucită, bogăția, prietenia sau rudenia.

Alții adaugă și alte pricini, și mai nesăbuite decât acestea: unii sunt primiți în cler ca să nu treacă cumva în rândurile vrăjmașilor Bisericii; alții, din pricina răutății lor, ca nu cumva să nu facă mari rele Bisericii, de sunt trecuți cu vederea.

Se poate închipui, oare, o mai mare nelegiuire ? Când s-a pomenit ca oameni răi și plini de nenumărate păcate să fie cinstiți tocmai pentru fapte pentru care ar trebui pedepsiți și să fie ridicați la vrednicia preoțească tocmai pentru fapte pentru care ar trebui să nu li se îngăduie nici pragul bisericii să-l treacă ?

Spune-mi, mai este nevoie să căutăm pricina mâniei lui Dumnezeu, când dăm unor oameni răi și nevrednici să pângărească niște lucruri atât de sfinte și prea înfricoșătoare ? Când păstorirea credincioșilor este încredințată unor oameni cu totul nepotriviți sau unor oameni pentru care preoția este cu mult mai presus decât puterile lor, atunci Biserica nu se deosebește cu nimic de frământarea și învălmășeala apelor din strâmtoarea Eurip[3].

[3] Strâmtoare între insula Eubeea și Grecia, vestită din vechime din pricina fenomenului specific al fluxului apelor sale, în timpul căruia schimbarea curentului apei de la nord la sud și de la sud la nord se face la intervale de timp egale, dar viteza lui e variată, ajungând la lună nouă și lună plină la o viteză de 6 mile pe oră. Liniștea care urmează după fiecare schimbare a curentului de apă ține câteva minute și este folosită de corăbieri pentru trecerea prin strâmtoare, pentru că trecerea în timpul curentului este primejdioasă chiar pentru cele mai mari vapoare. Sunt două perioade ale schimbării curentului apelor: o perioadă regulată, în care curentul se schimbă de patru ori în timp de 24 de ore, și o perioadă neregulată,

Mai înainte râdeam de înalţii funcţionari laici, pentru că la numirea în posturile înalte nu aveau în vedere virtutea sufletului, ci averea, mulţimea anilor şi intervenţiile altor oameni. Dar când am auzit că nesocotinţa asta a pătruns şi în treburile noastre bisericeşti, n-am mai socotit atât de ciudat lucrul acesta. Într-adevăr, pentru ce să ne mai mirăm că fac astfel de păcate oamenii din lume, care umblă după slava lumii, care fac totul de dragul banilor, când cei care se făţăresc că nu-i mai robesc nici banii, nici slava deşartă, fac acelaşi lucru şi nu sunt întru nimic mai buni decât aceştia; când cei care trebuie să lupte pentru cer se tocmesc la numirile în posturile clericale, ca şi cum s-ar tocmai la vânzarea moşiilor sau a altor lucruri; când iau oameni din mulţime şi-i pun în fruntea unor treburi atât de mari, pentru care Fiul Unul-Născut al lui Dumnezeu n-a şovăit să Se golească chiar de slava Lui, să Se facă om, să ia chip de rob (Filip. 2, 7), să fie scuipat şi pălmuit (Matei 26, 67; Marcu 14, 65; Luca 22, 63; Ioan 19, 3) şi să moară cu trupul de moarte de ocară ?

---

trei sau patru zile în timpul primului pătrar al lunii şi tot atâtea zile în timpul ultimului pătrar, când curentul se poate schimba o dată, de două ori, de trei ori, de patru ori, până la de douăsprezece ori şi chiar de paisprezece ori în 24 de ore. Din vechime s-a căutat, fără sorţi de izbândă, explicaţia acestui fenomen. După o veche legendă, se spune că Aristotel (384-322 î.Hr.) s-ar fi înecat în această strâmtoare, de necaz că n-a putut dezlega problema curenţilor din strâmtoarea Eurip. Abia la sfârşitul secolului XIX s-a descoperit că schimbarea curenţilor din strâmtoarea Eurip se sprijină mai cu seamă pe pricini hidrostatice. Cu toate acestea, mai sunt încă şi alte probleme ale acestor curenţi care n-au putut fi explicate suficient nici până azi. Cf. Bürchner, *Euripos*, în: Pauly-Wissowa, *Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, VI, 1907, 1281-3; I. S. Sarres, Εὔριπος, în: Μεγάλν ἑλληνιχὴ ἐγχυχλοπαιδεία, Atena, 1929, XI, 770-771.

Şi nu se mărginesc numai la atâta, ci mai fac şi alte păcate, mai nesăbuite. Nu numai că numesc în posturi din cler oameni nevrednici, dar mai îndepărtează şi pe cei vrednici. Şi astfel, ca şi cum ar trebui să zdruncine trăinicia Bisericii pe două căi sau ca şi cum n-ar fi de ajuns cea dintâi pricină pentru a aprinde mânia lui Dumnezeu, mai adaugă şi pe a doua, tot atât de groaznică. Că, după părerea mea, este tot atât de groaznic să îndepărtezi pe cei buni, ca şi să numeşti pe cei netrebnici. Şi se face asta, pentru ca turma lui Hristos să nu-şi poată găsi din nici o parte nici mângâiere, nici odihnă.

Nu sunt, oare, vrednice aceste fapte de mii şi mii de trăznete ? Nu sunt, oare, vrednice aceste fapte de un iad mai cumplit decât acesta care ne ameninţă ? Totuşi, „*Cel ce nu vrea moartea păcătosului, ci să se întoarcă şi să fie viu*“ (Iez. 18, 23; 33, 11), îndură şi rabdă păcate atât de mari. Cum să nu te minunezi de iubirea Lui de oameni ? Cum să nu te uimească milostivirea Lui ? Oamenii lui Hristos distrug pe cele ale lui Hristos mai cumplit decât vrăjmaşii şi inamicii lui Hristos, iar Hristos, tot bun, le face încă bine şi-i cheamă la pocăinţă. Slavă Ţie, Doamne, slavă Ţie ! Cât de mare e adâncul iubirii Tale de oameni ! Cât de mare e bogăţia răbdării Tale ! Oameni care au ajuns, datorită numelui Tău, oameni cu cinste şi cu vază din nişte oameni de jos şi de nimic, se folosesc de cinstea ce le-ai dat-o împotriva Ta, Cel ce i-ai cinstit, şi îndrăznesc să facă fapte de neîndrăznit: necinstesc cele sfinte, îndepărtează şi izgonesc oameni vrednici şi destoinici, pentru ca cei răi să aibă toată liniştea şi deplina libertate ca să răstoarne tot ce voiesc.

Iar dacă vrei să afli pricinile acestei grozăvii, vei vedea că sunt aceleași ca și pricinile amintite mai înainte, că au o singură rădăcină, sau, ca să zic așa, o singură mamă: invidia. Pricinile pentru care sunt îndepărtați cei vrednici de la preoție nu sunt de un singur fel, ci de mai multe feluri. Iată aceste pricini: cutare, pentru că nu știe să lingușească; cutare, pentru că a jignit pe cutare; cutare, pentru ca să nu se supere cutare, când vede că a fost înlăturat omul lui și a fost numit altul; cutare, pentru că e bun și blând; cutare, pentru că e aspru cu cei ce păcătuiesc; cutare, pentru altă pricină asemănătoare. Nu le lipsesc pricinile; au câte voiesc. Când n-au nici o altă pricină, folosesc și mulțimea bogățiilor ca pricină pentru a îndepărta pe cineva de la această înaltă dregătorie. Nu trebuie, spun ei, numit cineva dintr-o dată în această cinste, ci treptat și încetul cu încetul. Pot găsi și alte motive, câte vor.

Față de toate acestea, eu aș vrea să întreb: Ce trebuie să facă episcopul care are de luptat cu atâtea vânturi ? Cum va ține piept atâtor valuri ? Cum va respinge toate aceste lovituri ?

Dacă rânduiește lucrurile după dreapta judecată, îi face vrăjmași și inamici și ai lui și ai celor numiți de el, pe toți cei care au propus pe alții. Și încep aceștia să-i facă episcopului fel de fel de șicane; stârnesc în fiecare zi tulburări, batjocoresc în fel și chip pe cei numiți de el și nu se lasă până ce sau îi scot din cler sau îi bagă și pe ai lor. Episcopul acesta se aseamănă atunci cu un căpitan de corabie, care are în corabie pirați, care mereu și în fiece clipă îl atacă și pe el, și pe corăbieri, și pe călătorii de pe vas.

Dacă însă episcopul primește în cler pe cei care nu merită, ca să facă pe placul protectorilor în dauna mântuirii sale, atunci în locul lor și-L face dușman pe Dumnezeu. Poate fi, oare, o grozăvie mai mare ca aceasta ? Dar nici așa episcopul nu va putea mulțumi pe toți protectorii; și situația lui va fi și mai grea decât înainte, că toți cei nemulțumiți se vor uni unul cu altul împotriva episcopului și prin asta vor ajunge mai puternici. Precum atunci când pe mare vânturile sălbatice, izbindu-se unele de altele din direcții potrivnice, înfurie și umflă dintr-odată marea, liniștită până atunci, și pierd pe călători, tot așa se tulbură și liniștea Bisericii și pier o mulțime de credincioși, când intră în cler oameni stricați.

Gândește-te acum ce fel de om trebuie să fie acela care are să se împotrivească unei atât de mari furtuni și care are de înlăturat, așa cum trebuie, atâtea piedici din calea binelui obștesc al Bisericii ! Ca să poată lupta cu ușurință împotriva tuturor acestora, trebuie să fie cucernic, dar lipsit de mândrie; temut, dar iubit; autoritar, dar popular; drept, dar larg la suflet; smerit, dar nu slugarnic; aspru, dar înțelegător. Trebuie să înalțe, cu multă autoritate, la treapta preoției numai pe cel vrednic, chiar dacă i-ar sta toți împotrivă; și iarăși, cu aceeași autoritate, să nu primească în cler pe un nevrednic, chiar dacă ar fi toți uniți pentru numirea unuia ca acesta, ci să urmărească numai un singur scop: zidirea Bisericii și să nu facă nimic cu ură și părtinire.

Mă crezi, oare, acum că pe bună dreptate am fugit de preoție ? Și nu ți-am spus încă toate greutățile ei ! Mai am și altele a spune ! Să nu te obosească însă ascultarea ce-o dai unui prieten adevărat, care vrea să te convingă că sunt nedrepte învinuirile ce i le-ai adus. Spusele

mele nu ți-s de folos numai pentru apărarea mea, ci poate îți aduc și ție nu puțin câștig pentru administrarea bisericii tale.

Este de neapărată trebuință ca omul care are de gând să meargă pe această cale a vieții, să cerceteze mai întâi bine totul și apoi să ia această înaltă slujire. Pentru ce ? Pentru că cel care știe bine totul de mai înainte, de nu are alt câștig, îl are pe acela că nu se tulbură când astfel de necazuri vin peste el.

Capitolul 12

Despre văduve

Vrei, dar, să-ți vorbesc mai întâi de sprijinul ce trebuie dat văduvelor sau de purtarea de grijă a fecioarelor care și-au închinat viața lui Dumnezeu, sau de greutățile pe care le întâmpină episcopul ca judecător ? Fiecare din aceste îndatoriri cere o grijă deosebită, iar frica este mai mare ca grija.

Să vorbesc mai întâi de grija care pare mai mică decât celelalte, anume de grija ce trebuie s-o aibă de văduve[4].

Se pare că îngrijirea văduvelor nu dă multă bătaie de cap celor ce se ocupă de ele; că n-au de făcut altceva decât să cheltuiască banii dați pentru întreținea lor. Dar nu-i așa. Și aici e nevoie de multă cercetare, să vezi cine merită și cine nu merită să fie înscrisă în ceata văduvelor, că au urmat mii și mii de necazuri când văduvele au fost

[4] În Antiohia, pe vremea Sfântului Ioan Gură de Aur, după propria sa mărturie, numărul văduvelor întreținute de Biserică se ridica la trei mii. (*Omilia 66 la Matei*, *MG* 58, 630).

înscrise fără luare-aminte și la întâmplare. Multe văduve au stricat case, au desfăcut căsnicii, iar adeseori au fost prinse că fură, că se îmbată și că fac și alte fapte la fel de urâte. Iar întreținerea unor astfel de văduve cu banii Bisericii este pe de o parte pedepsită de Dumnezeu și osândită de oameni, iar pe de altă parte, face pe oamenii de bine și milostivi să nu mai ajute Biserica. Că cine s-ar învoi vreodată ca banii dați de el lui Hristos să fie cheltuiți cu cei ce hulesc numele lui Hristos ? De aceea trebuie făcută multă și amănunțită cercetare, ca nu numai văduvele acestea care hulesc numele lui Hristos, dar nici cele care pot să se întrețină singure să nu împuțineze hrana văduvelor celor neputincioase.

După această cercetare, urmează o altă grijă, nu mică, anume să facă să curgă, ca dintr-un izvor, hrană din belșug văduvelor și să nu le lipsească niciodată. Că omul care sărăcește fără voia lui nu se satură niciodată; cârtește necontenit și-i veșnic nemulțumit. E nevoie de multă pricepere, de multă stăruință, ca să le astupi gurile și să înlături orice pricină de cârtire.

Mulți, când văd pe cineva că nu-i iubitor de arginți, hotărăsc îndată că un astfel de om este nimerit pentru această slujire. Eu socot că nu-i de ajuns numai această măreție sufletească; dar e nevoie să o aibă și pe aceasta înainte de celelalte însușiri, că fără ea episcopul va fi mai degrabă pustiitor al Bisericii decât sprijinitor și lup în loc de păstor. Pe lângă această însușire sufletească trebuie căutat dacă are și alta, răbdarea, care face bune raporturile dintre oameni, care duce și ancorează sufletul ca într-un port liniștit.

Văduvele, din pricina sărăciei, din pricina vârstei și din pricina firii lor femeiești, se poartă cu obrăznicie

nemăsurată. Sau, ca să vorbesc mai limpede, strigă când nu trebuie, învinuiesc fără motiv, se plâng de lucruri pentru care ar trebui să mulțumească, critică ce ar trebui să laude. Întâistătătorul Bisericii trebuie să rabde totul cu curaj; să nu se mânie când îl supără fără rost, nici când îl țin de rău pe degeaba. Că e drept să-ți fie milă de văduve pentru nenorocirea ce le-a lovit, nu să le insulți; și e cea mai mare cruzime să calci în picioare nenorocirea lor și să adaugi la durerea sărăciei și durerea ocării. De aceea un bărbat prea înțelept, care a văzut cât de iubitori de câștig și cât de mândri sunt oamenii, dar a cunoscut bine și cât de grozavă e sărăcia, încât e în stare să doboare la pământ pe cel mai viteaz om și e în stare să-l facă să nu se mai rușineze adeseori de nimic, a spus: *„Pleacă la sărac urechea ta, fără să te întristezi și răspunde-i cu blândețe cele de pace“* (Sirah 4, 8). Se adresează bogatului și-l îndeamnă să fie blând și ușor de găsit de săraci; îi spune să nu se mânie pe cei care îi cer de pomană și să nu se supere de desele lor cereri, ca nu cumva să ajungă dușmanul lor tocmai el, care-i dator să-i ajute. Nu se adresează săracului – că ce ar putea spune celui doborât la pământ de sărăcie –, ci celui care poate ușura nevoia săracului; pe acesta îl îndeamnă ca, înainte de a milui pe sărac, să-l încurajeze, uitându-se la el cu față veselă și vorbindu-i cu blândețe.

Deci, dacă episcopul nu ia hrana de la gura văduvelor, dar le acoperă cu mii și mii de ocări, le insultă și se mânie pe ele, nu numai că nu le ușurează deloc tristețea sărăciei lor, ci le-o mai și mărește cu ocările lui. Văduvele sunt într-adevăr silite să se poarte cu obrăznicie, pentru că le silește stomacul, dar le pare rău de silinicia ce o fac. Când văduvele sunt silite să ceară, de teamă să

nu moară de foame, iar din pricina cerutului sunt silite să fie obraznice și sunt ocărâte pentru obrăznicia lor, atunci le cuprinde o tristețe mare și puternică; și tristețea aceasta le întunecă sufletele. Trebuie, deci, ca cel ce poartă grijă de ele să fie atât de îndelung-răbdător, încât nu numai să nu le mărească tristețea prin cuvinte de ocară, ci, dimpotrivă, chiar cea mai mare parte din tristețea lor să le-o aline cu cuvinte de mângâiere. După cum cel care a fost ocărât când a fost miluit, nu simte folosul banilor primiți, din pricina rănii făcute de ocară, tot așa și cel care aude un cuvânt bun și primește milostenia însoțită de cuvinte de mângâiere, se bucură și se veselește mai mult, iar milostenia ajunge de două ori mai mare, din pricina chipului în care i-a fost dată. Cuvintele acestea nu-s ale mele; rostesc spusele acelui bărbat prea înțelept, care ne-a sfătuit și mai înainte. *„Fiule,* spune el, *când faci bine, nu da naștere la plânsete; iar când dai, nu adăuga cuvinte care supără! Oare roua nu potolește chiar arșița ? Așa că e mai bun cuvântul decât datul. Iată că un cuvânt bun este mai bun decât milostenia; dar un bărbat plin de har le are pe amândouă“* (Sirah 18, 15-17).

Cel care poartă grijă de văduve trebuie să fie nu numai blând și răbdător, dar, nu mai puțin, și bun gospodar; dacă-i lipsește această însușire, atunci banii hotărâți săracilor se risipesc iarăși fără rost. Nu de mult i s-a încredințat cuiva această înaltă dregătorie; a strâns aur mult, n-a mâncat banii, dar nici nu i-a cheltuit pe toți cu cei nevoiași, ci numai câțiva; cea mai mare parte de aur a păstrat-o, îngropând-o în pământ, până când, venind vremuri grele, a dat aurul în mâinile dușmanilor. Episcopul, deci, trebuie să fie foarte chibzuit, ca să lucreze

în așa fel, încât nici să înmulțească averea Bisericii, dar nici s-o micșoreze, ci să împartă îndată la cei nevoiași tot ce strânge, iar averile Bisericii să le adune în inimile credincioșilor săi, în voia lor cea bună.

Câți bani crezi, oare, că trebuie pentru găzduirea străinilor, pentru îngrijirea bolnavilor? Câtă luare-aminte și câtă pricepere crezi, oare, că trebuie să aibă episcopii? Pentru găzduirea străinilor și pentru îngrijirea bolnavilor este nevoie de atâția bani cât și pentru întreținerea văduvelor – adeseori e nevoie chiar de mai mulți –, iar episcopul trebuie să agonisească acești bani cu evlavie și înțelepciune, să îndemne pe creștinii bogați să dea din averile lor cu inimă largă și fără supărare, ca nu cumva, căutând să aline durerile celor bolnavi, să rănească sufletele donatorilor.

În purtarea de grijă a bolnavilor, episcopul trebuie să arate mult mai multă dragoste, mult mai mult zel. Cu anevoie le poți intra în voie bolnavilor și cu greutate îi poți face să-ți urmeze sfaturile. Iar dacă episcopul nu se poartă cu multă luare-aminte și cu multă grijă, e de ajuns chiar cea mai mică neatenție, ca să pricinuiască mari rele bolnavului.

CAPITOLUL 13

Despre fecioare

În ce privește purtarea de grijă de fecioare[5], teama este cu atât mai mare cu cât și bunul acesta este mai de

[5] E vorba de fecioarele care și-au afierosit viața Mirelui Hristos, a călugărițelor. În tot acest capitol, cuvântul „fecioară" are acest sens.

preț, iar ceata fecioarelor este mai împărătească decât celelalte. Au și început să năvălească în ceata acestor sfinte, mii și mii de femei pline de nenumărate păcate. De aceea aici e și mai mare jalea.

După cum nu e același lucru când păcătuiește o fată liberă și când păcătuiește slujnica ei, tot așa nu-i același lucru când păcătuiește o fecioară și când păcătuiește o văduvă. A ajuns un lucru obișnuit ca văduvele să flecărească, să se ocărască unele pe altele, să se lingușească, să fie obraznice, să se arate pretutindenea și să se plimbe prin piață. Fecioara însă se pregătește pentru lucruri mai mari; râvnește să trăiască cea mai înaltă filosofie, făgăduiește să arate pe pământ viețuirea îngerilor, își pune în gând ca în acest trup să săvârșească faptele puterilor celor fără de trupuri. Fecioarele nu trebuie să călătorească mult și de prisos; nu le este îngăduit să rostească vorbe deșarte și fără rost; nu li se cade să cunoască ocara și lingușeala nici măcar din nume. Din pricina asta au nevoie de o foarte mare pază și de mai mult ajutor. Dușmanul sfințeniei, diavolul, totdeauna și mai cu seamă pe ele le atacă și stă lângă ele, gata să le înghită (1 Petru 5, 8), dacă ar aluneca cumva și ar cădea. În afară de diavol, oameni, oameni mulți, uneltesc împotriva lor; iar împreună cu toți aceștia le atacă furia firii. Și, ca să spun pe scurt, fecioarele au de dus o îndoită luptă: sunt atacate și din afară, și sunt necăjite și dinăuntru. De aceea mare este teama celui ce poartă grijă de ele; dar mai mare e primejdia și durerea, dacă – Doamne ferește! – se întâmplă vreun lucru nedorit. Dacă pentru un tată fata lui înseamnă *„priveghere, iar*

grija de ea îi alungă somnul" (Sirah 42, 11) – și doar un tată are numai atâta teamă, să nu rămână fata lui nemăritată, să nu poată face copii, să nu fie urâtă de bărbatul ei –, ce va pătimi episcopul, care nu are nici una din aceste griji, ci altele, cu mult mai mari decât acestea ? Aici nu-i necinstit un bărbat, ci însuși Hristos. Neputința de a face copii se mărginește la atâta că aduce ocara asupra ei; răul acesta însă duce la pierderea sufletului. „*Tot pomul care nu face roadă bună,* spune Hristos, *se taie și se aruncă în foc*" (Matei 7, 19). Dacă este urâtă de Mirele ceresc, nu rămâne cu atâta că ia carte de despărțire (Matei 5, 31; 19, 7) și pleacă, ci primește, ca pedeapsă a urii, munca veșnică.

Un tată are multe ajutoare, care îi ușurează mult pązirea fiicei lui: mama, doica, mulțimea slujnicelor și siguranța casei; toate îi dau ajutor tatălui să-și păzească fata. Nu-i îngăduie apoi să iasă des în oraș; iar când iese, n-o silește nimeni să se arate vreunuia din cei cu care se întâlnește, că întunericul serii o acoperă tot așa de bine ca și zidurile casei pe aceea care nu vrea să fie văzută. În afară de aceasta, nu are nici o pricină care s-o silească să se arate în fața bărbaților; nici grija de cele necesare traiului, nici greutățile făcute de oamenii răi și nici altă pricină asemănătoare n-o silește să aibă astfel de întâlniri, că tatăl ei se îngrijește de toate; ea are numai o singură grijă: să nu facă nimic nevrednic, nici să spună vreun cuvânt nepotrivit cu cumințenia ei.

Când e vorba însă de păzirea fecioarelor care și-au închinat viața lui Dumnezeu, multe sunt cele ce îngreunează munca părintelui duhovnicesc. Dar, mai bine

spus, este chiar cu neputință păzirea lor. Episcopul nu le poate avea în casa lui, că locuirea sub același acoperiș nu-i nici cuviincioasă și nici lipsită de primejdie[6]. Chiar dacă nu-și păgubesc cu nimic mântuirea lor, ci-și păzesc sfințenia lor, totuși vor da, pentru sufletele pe care le-au smintit, mai mare socoteală decât dacă s-ar fi întâmplat să păcătuiască amândoi. Așadar, pentru că nu este cu putință lucrul acesta, de aceea nici nu-i este ușor episcopului să cunoască mișcările sufletului lor, ca pe cele dezordonate să le înlăture, iar pe cele ordonate să le deprindă cu mai multă rânduială și să le îmbunătățească; și nici nu-i ușor să cerceteze pe unde și la cine se duc. Că sărăcia lor și lipsa lor de sprijin nu-i dau episcopului putința să cerceteze cu de-amănuntul de au purtări cuviincioase. Că o fecioară care este silită să-și agonisească singură cele de care are nevoie, dacă vrea să nu fie cuminte, are multe pricini să iasă din casă. Iar dacă episcopul îi poruncește să rămână numai în casă, atunci trebuie să înlăture aceste pricini de plecare: să-i dea din destul cele de trebuință traiului și o femeie care să o slujească. Da, trebuie s-o oprească și de la înmormântări și de la slujbele cele de toată noaptea. Că știe, știe șiretul acela șarpe să-și semene veninul său chiar cu ajutorul faptelor bune. Fecioara aceasta trebuie să se îngrădească din toate părțile ca de un zid și să iasă din

---

[6] Despre primejdia locuirii călugărițelor sub același acoperiș cu clericii – obicei răspândit atât în răsărit cât și în apus –, Sf. Ioan Gură de Aur a scris și două tratate speciale: *Către călugării care locuiesc la un loc cu călugărițele* (MG, 47, 495-514) și: *Călugărițele nu trebuie să locuiască la un loc cu călugării* (MG. 47, 513-32).

casă de puține ori pe an și numai când pricini de neînlăturat și grabnice o silesc.

Dacă mi-ar spune cineva că nu-i treaba episcopului să se ocupe cu aceste lucruri, apoi să știe bine acela că atât gândurile ce le au aceste fecioare, cât și învinuirile ce li se aduc, toate îl privesc pe episcop. Este cu mult mai folositor ca episcopul să se ocupe de toate, ca să scape de învinuirile pe care, vrând-nevrând, le va suferi pentru păcatele altora, decât să nu se ocupe deloc de ele și să aștepte cu frică pedeapsa pentru păcatele săvârșite de alții. În afară de asta, omul care face totul prin propriile lui puteri, le duce pe toate cu multă ușurință la bun sfârșit; pe când cel care este silit să ia hotărâri după ce cere și părerile altora, nu are atâta tihnă de pe urma părăsirii efortului personal, câte necazuri și neliniști îi pricinuiesc cei ce se împotrivesc și luptă împotriva părerilor lui.

N-aș putea să enumăr toate grijile pe care le are un episcop ca purtător de grijă al fecioarelor. Nu puțină bătaie de cap îi dă celui ce i s-a încredințat această dregătorie, chiar înscrierea lor în ceata fecioarelor.

Capitolul 14

Despre judecată

Dar și îndatorirea de judecător are nenumărate neplăceri. Dă mult de lucru și are atâtea greutăți câte nu au judecătorii civili. Este greu să descoperi dreptatea și să n-o strici după ce ai descoperit-o. Îndatorirea asta de

judecător nu-ți dă numai mult de lucru și nu e numai plină de greutăți, dar mai e și foarte primejdioasă. Unii oameni mai slabi și-au pierdut credința pentru că n-au avut pe cineva care să-i apere când au venit peste ei unele încurcături. Mulți nedreptățiți urăsc mai mult pe cei care nu i-au ajutat decât pe cei care i-au nedreptățit; nu vor să țină seamă că judecătorului i s-au înfățișat greșit faptele, nici că faptele au fost foarte greu de judecat, nici că puterea preoțească are o limită; nu vor să țină seamă de nimic, ci ei înșiși sunt judecători neiertători; cunosc o singură apărare: să scape de necazurile ce-i apasă. Iar dacă episcopul, ca judecător, nu-i poate scăpa, nu scapă nici el de osânda lor, de-ar aduce mii și mii de motive întru apărarea sa.

Dar pentru că am amintit de sprijinul pe care trebuie să-l dea episcopul credincioșilor săi, hai să-ți descopăr și altă pricină de plângere împotriva episcopului.

Dacă episcopul nu umblă în fiecare zi din casă în casă, mai abitir decât negustorii de mărunțișuri, face mari greșeli. Vor să fie vizitați de episcop nu numai cei bolnavi, ci și cei sănătoși. Nu-i îndeamnă la asta evlavia, ci vor să-și atragă cinste și vază asupra casei lor, prin vizitele episcopului. Dacă se întâmplă ca vreodată episcopul, silit de vreo nevoie, să viziteze mai des pe vreun bogat sau pe vreun înalt demnitar al statului, pentru câștigul obștesc al Bisericii, îndată îi atacă bunul nume, spunând că le face vizite spre a-i măguli și a-i linguși.

Dar pentru ce vorbesc de sprijinul dat de episcop și de vizitele sale pastorale ? Chiar numai salutările, pe

care le dă unuia sau altuia, aduc asupra episcopului o povară atât de mare de învinuiri, încât adeseori este scârbit și doborât de supărare. I se cere socoteală și de felul cum caută cu ochii. Mulțimea îi cercetează cu de-amănuntul faptele și gesturile cele mai obișnuite: tonul glasului, expresia feței, tăria râsului. Și spun: „Cu cutare a râs mai mult, era cu fața veselă și l-a salutat în gura mare; pe mine, mai puțin și de mântuială". Dacă episcopul este în vreun loc unde sunt adunați mulți oameni și dacă nu-și plimbă ochii pe la toți când vorbește, mulțimea socotește lucrul acesta o ocară.

Cum poate face față unor atât de mulți acuzatori, dacă nu este foarte tare de fire, fie pentru a nu i se aduce astfel de învinuiri, fie pentru a scăpa de ele, după ce i s-au adus.

Ar trebui ca episcopul nici să nu aibă acuzatori; dar dacă asta nu-i cu putință, atunci să caute să spulbere învinuirile lor; iar dacă nici acest lucru nu-i ușor, că unora le place să învinuiască pe degeaba și la întâmplare, atunci să stea cu curaj în fața tristeții pricinuite de aceste învinuiri. Cel învinuit pe bună dreptate suportă cu ușurință pe cel ce-l învinuiește – pentru că nu este un acuzator mai aspru decât conștiința, de aceea, dacă suntem ținuți de rău mai întâi de acest prea aspru judecător, suportăm cu ușurință pe acuzatorii din afară, care-s mai blânzi decât conștiința noastră –, dar cel care nu se simte cu vreun păcat pe conștiință, când este învinuit pe nedrept, se mânie repede și este ușor doborât de tristețe, dacă n-a învățat mai dinainte să suporte cu curaj prostiile mulțimii. Că nu-i cu putință, nu-i cu putință

să nu te tulburi și să nu suferi din pricina unei atât de mari nesocotințe, când te vezi clevetit și osândit pe nedrept.

Poți oare să spui ce durere simte episcopul când trebuie să arunce pe cineva afară din sânul Bisericii ? Bine ar fi dacă răul s-ar mărgini numai la durere ! Dar nu, chinul e și mai mare. Se teme ca nu cumva acela, pedepsit mai mult decât trebuie, să nu pătimească cele spuse de fericitul Pavel: *„să nu fie doborât de mai multă mâhnire*" (2 Cor. 2, 7). Și, în astfel de cazuri, episcopul trebuie să lucreze cu foarte multă luare-aminte, pentru ca nu cumva gândul de a fi de folos să-i ajungă pricină de mai mare pagubă. Doctorul, care nu taie bine rana, are parte și el de mânia lui Dumnezeu pentru păcatele săvârșite de acela după o astfel de tăietură.

La câte pedepse, dar, nu trebuie să se aștepte episcopul, când are de dat socoteală nu numai pentru păcatele săvârșite de el, ci este în cea mai mare primejdie și pentru păcatele săvârșite de alții ? Dacă noi tremurăm când ne gândim că avem de dat socoteală pentru păcatele noastre, că nu vom putea scăpa de focul iadului, ce trebuie să sufere acela care se așteaptă să dea cuvânt înaintea lui Dumnezeu pentru atâția și atâția ? Că lucrul acesta e adevărat, ascultă-l pe fericitul Pavel, care spune, dar, mai bine zis, nu pe el, ci pe Hristos, Care grăiește în el: *„Ascultați de mai-marii voștri și supuneți-vă lor, că ei priveghează pentru sufletele voastre, ca unii ce vor da seamă de ele*" (Evr. 13, 17). Oare este mică frica de această amenințare ? Nu pot spune !

Cele spuse până acum sunt îndestulătoare să convingă și pe cei mai neînduplecați și mai împietriți, că n-am fugit de preoție pentru că sunt stăpânit de mândrie și de dragoste de slava deșartă, ci numai pentru că mi-e teamă de mine însumi și pentru că m-am uitat la măreția preoției.

CARTEA A PATRA

Capitolul I

Sunt pedepsiți aspru nu numai cei care singuri se străduiesc să intre în cler, dar și cei care intră siliți de alții dacă, odată ajunși preoți, săvârșesc păcate

După ce Vasile a ascultat spusele mele, a tăcut câtăva vreme, apoi mi-a zis:

Vasile: Dacă tu însuți ai fi umblat să dobândești această înaltă dregătorie, atunci teama ta ar fi fost îndreptățită. Într-adevăr, cel ce umblă pe toate căile să o dobândească, mărturisește prin asta că e în stare să o și îndeplinească; iar dacă face greșeli după ce i s-a încredințat, nu mai poate spune că a făcut aceste greșeli din nepricepere. Și-a tăiat mai dinainte orice cuvânt de apărare, că singur a alergat și a răpit pentru el slujirea aceasta. Cel care de bunăvoie și nesilit de nimeni a venit la această slujire nu mai poate spune: „Fără să vreau am greșit cutare lucru ! Fără să vreau am dus pe cutare pe calea pierzării" ! Domnul, Care va judeca viața lui, îl va întreba: „Pentru ce ai umblat după această înaltă dregătorie, pentru ce ai îndrăznit să-ți iei asupră-ți îndatoriri mai mari decât puterile tale, dacă știai că ești nepriceput și n-ai destulă minte ca să întrebuințezi fără greșeală arta aceasta ? Cine te-a silit ? Cine te-a tras cu forța, când tu te zbăteai și fugeai ?".

Astfel de cuvinte n-ai să auzi niciodată. Nici n-ai să te poţi osândi vreodată că ai umblat după această înaltă cinste. Toată lumea ştie că tu nu te-ai străduit deloc s-o dobândeşti, ci a altora este fapta. Iar ceea ce nu le îngăduie celorlalţi să aibă iertare pentru greşelile lor, tocmai aceea este pentru tine o bună pricină de apărare.

La auzul acestor cuvinte, am clătinat din cap, am zâmbit puţin, m-am minunat de curăţenia sufletească a prietenului meu şi am zis:

Ioan: Aş vrea şi eu ca lucrurile să fie aşa cum spui tu, prea bunul meu prieten, dar nu ca să pot primi preoţia, de care tocmai am fugit. Chiar dacă nu mi-ar fi stat înainte nici o pedeapsă, pentru că m-am ocupat la întâmplare şi fără pricepere de turma lui Hristos, totuşi pentru mine, mai cumplit ca orice pedeapsă, ar fi fost să mă arăt atât de rău în ochii celui care mi-a încredinţat lucruri atât de mari.

Dar pentru ce aş dori ca părerea asta a ta să fie dreaptă ? Pentru ca nenorociţii şi nefericiţii aceia – că aşa trebuie numiţi cei care n-au ştiut să îndeplinească bine slujirea preoţească, de ai susţine tu de mii şi mii de ori că au fost aduşi cu sila şi că au greşit din neştiinţă –, pentru ca nenorociţii şi nefericiţii aceia să poată scăpa de focul cel nestins (Matei 3, 12; Marcu 9, 43-46, 48), de întunericul cel mai din afară (Matei 8, 12; 22, 13; 25, 30), de viermele cel neadormit (Marcu 9, 44, 46, 48), de tăierea în două şi pieirea cu făţarnicii (Matei 24, 51; Luca 12, 46). Dar ce să-ţi fac ? Lucrurile nu stau aşa, nu stau aşa !

Dar, dacă vrei, te voi încredinţa de adevărul spuselor mele. Îţi voi da ca pildă mai întâi demnitatea împără-

tească, deşi ea nu are înaintea lui Dumnezeu atâta preţ cât preoţia.

Saul, fiul lui Chiş, n-a ajuns împărat umblând el singur după împărăţie, ci a plecat să-şi caute asinii. S-a dus să întrebe pe proorocul Samuel despre ei, iar proorocul i-a vorbit de împărăţie (1 Regi 9, 1-10, 16). Şi nici aşa n-a alergat după tronul împărătesc, deşi auzise asta de la un prooroc, ci pregeta şi refuza zicând: „*Cine sunt eu şi ce este casa tatălui meu ?*" (1 Regi 9, 21). Şi ce ? Au putut aceste cuvinte să-l scape de mânia Celui ce l-a făcut împărat, o dată ce a întrebuinţat rău cinstea dată lui de Dumnezeu ? Şi totuşi Saul ar fi putut să-i spună lui Samuel, când îl mustra: „Am alergat, oare, eu după împărăţie ? N-am refuzat eu această putere ? Eu voiam să duc o viaţă de om simplu, lipsită de griji şi liniştită, dar tu m-ai tras spre această dregătorie ! De-aş fi rămas acolo jos, în smerenia mea, aş fi evitat cu uşurinţă aceste greşeli. De-aş fi fost un om din mulţime, un om de rând, nu mi s-ar fi dat această însărcinare şi Dumnezeu nu m-ar fi pus să lupt cu amaleciţii (1 Regi 15, 1-35). Iar dacă nu m-ar fi pus să lupt, n-aş fi săvârşit acest păcat".

Dar toate aceste cuvinte ale lui Saul ar fi fost neputincioase pentru apărare; şi n-ar fi fost numai neputincioase, ci chiar primejdioase, că ar fi aprins şi mai mult mânia lui Dumnezeu. Că omul care a fost cinstit cu o funcţie înaltă, nu trebuie să se servească de înălţimea funcţiei sale pentru a-şi scuza păcatele săvârşite în îndeplinirea acestei slujbe, ci trebuie să folosească dragostea mare a lui Dumnezeu faţă de el ca să-şi îmbunătăţească din ce în ce mai mult viaţa. Iar omul care socoteşte că-i este îngăduit să păcătuiască tocmai pentru că a avut parte

de o funcție mai mare, nu face altceva decât să arate că iubirea pe care i-a arătat-o Dumnezeu e de vină că păcătuiește. Și așa au obiceiul să grăiască totdeauna oamenii necredincioși și cei care-și duc viața cu nepăsare. Noi însă nu trebuie să ne purtăm așa, nici să cădem în aceeași nebunie ca și ei, ci să ne străduim să muncim cât ne stă în putere și să avem pe limba și în mintea noastră numai cuvinte de laudă pentru Dumnezeu.

Nici Eli preotul (1 Regi 4, 13-19) – ca să las demnitatea de împărat și să vin acum la preoție, despre care ne este cuvântul –, nici Eli preotul n-a umblat după preoție. Le ce i-a folosit asta când a păcătuit ? Dar pentru ce spun că n-a umblat după preoție ? Chiar dacă ar fi vrut să scape de ea, n-ar fi putut, pentru că Legea îl silea să se facă preot; era din seminția lui Levi, iar preoția se moștenea din tată în fiu. Cu toate acestea, și el a fost pedepsit cumplit pentru nelegiuirea fiilor lui.

Ce să spunem apoi de Aaron, cel dintâi preot al iudeilor, despre care Dumnezeu a vorbit atâta lui Moise ? Nu era aproape să piară, pentru că nu fusese în stare să se împotrivească nebuniei poporului iudeu, dacă mijlocirea fratelui său n-ar fi potolit mânia lui Dumnezeu ? (Ieș. 32, 1-14).

Dar pentru că am pomenit de Moise, găsesc cu cale să arăt adevărul spuselor mele și cu fapte din viața lui. Atât de departe era de acest mare și fericit bărbat gândul de a lua asupră-și conducerea poporului iudeu, încât, atunci când i s-a dat, a fugit (Ieș. 4, 10-13); când Dumnezeu i-a poruncit, nu s-a plecat și a mâniat pe Cel ce-i poruncea (Num. 11, 11-15). Nu numai atât; ci și după ce a ajuns conducătorul iudeilor, Moise și-ar fi dat cu plăcere viața numai să scape de această dregătorie:

„Omoară-mă, spune Moise, *dacă vrei să-mi faci mie asta !“* (Num. 11, 15). Și ce ? Au putut oare neîncetatele lui refuzuri să-l apere când a păcătuit la apa pricirii ?[1]. Au putut ele să-L înduplece pe Dumnezeu să-l ierte ? Pentru care pricină Moise n-a intrat în pământul făgăduinței ? Nu pentru altă pricină, după cum toți o știm, ci numai din pricina acestui păcat (Num. 20, 12; Deut. 32, 48-52). Din pricina acestui păcat, acel minunat bărbat n-a putut să aibă parte de bunătățile de care au avut parte cei de sub conducerea sa; și după multe dureri, după multe suferințe, după rătăcirea aceea negrăită din pustie, după atâtea războaie și biruințe, a murit în afara pământului pentru care s-a ostenit atâta (Deut. 34, 1-6). A îndurat valurile și furtunile mării și n-a putut să se bucure de bunătățile portului.

Vezi, deci, că sunt lipsiți de apărare, dacă greșesc, nu numai cei care umblă pe toate căile să ajungă preoți, ci și cei care ajung preoți prin străduințele altora. Dacă oamenii care au fugit de preoție, deși i-a hirotonit Dumnezeu, au fost pedepsiți atât de mult și nimic nu i-a putut scăpa de primejdia asta, nici pe Aaron, nici pe Eli, nici pe Moise, fericitul acela bărbat, sfântul, proorocul, minunatul, omul cel mai bun dintre toți oamenii

[1] În pustia Sinai, poporul israelitean nu avea apă și a început să cârtească și să blesteme pe Moise că i-a scos din Egipt. Atunci Dumnezeu s-a arătat lui Moise și i-a spus să ia toiagul, să lovească în stâncă în fața poporului și va ieși apă. «*Moise și Aaron au adunat poporul înaintea stâncii și a zis Moise: „Ascultați-mă, neascultătorilor ! Oare din piatra aceasta voi scoate apă ?“. Și a lovit de două ori cu toiagul în stâncă și a ieșit multă apă și a băut poporul și dobitoacele. Iar Domnul a zis către Moise: „Pentru că nu M-ați crezut și nu M-ați sfințit înaintea fiilor lui Israel, pentru aceea nu veți duce voi adunarea aceasta în pământul pe care l-am dat lor“. Aceasta este apa pricirii; că s-au certat fiii lui Israel înaintea Domnului*» (Num., cap. 20).

de pe pământ (Num. 12, 3), omul care vorbea cu Dumnezeu ca și cu un prieten (Ieș. 33, 11), deci, dacă astfel de oameni n-au scăpat de pedeapsă, cu atât mai puțin noi, care suntem departe de virtutea lui Moise, nu vom putea avea îndestulătoare apărare conștiința că n-am umblat noi după preoție, mai cu seamă când multe din aceste hirotonii nu se fac cu harul lui Dumnezeu, ci cu sârguința oamenilor.

Dumnezeu l-a ales pe Iuda, l-a rânduit în ceata aceea sfântă și i-a dat vrednicia apostolică când a dat-o și celorlalți apostoli; ba lui i-a dat chiar ceva mai mult decât celorlalți: gospodărirea banilor (Ioan 13, 29). Și la ce i-a ajutat aceasta ? A scăpat, oare, de pedeapsă când n-a întrebuințat cum trebuia nici apostolia, nici banii, când a vândut pe Cel pe Care avea îndatorirea să-L predice, când a cheltuit rău banii ce i s-au încredințat ca să-i gospodărească bine ? (Ioan 12, 6). Nu ! Tocmai pentru aceea a primit o pedeapsă și mai mare. Și pe bună dreptate. Că nu trebuie să folosim cinstea dată nouă de Dumnezeu ca să supărăm pe Dumnezeu, ci să o folosim ca să-I plăcem și mai mult. Cel care are pretenția să scape de păcatele pentru care trebuie pedepsit, tocmai pentru că a fost cinstit de Dumnezeu cu mai mare dregătorie, face la fel ca unul dintre iudeii necredincioși, care, auzind pe Hristos spunând: *„Dacă n-aș fi venit și n-aș fi grăit lor, păcat n-ar avea“* (Ioan 15, 22) și: *„Dacă n-aș fi făcut semne între ei pe care nimeni altul nu le-a făcut, păcat n-ar avea“* (Ioan 15, 24), L-ar învinui pe Mântuitorul și Binefăcătorul spunând: „Pentru ce dar ai venit și ai vorbit ? Pentru ce ai făcut minuni ? Pentru aceea, oare, ca să ne pedepsești mai mult ?“. Dar aceste cuvinte ar fi adevărată scrânteală și

curată nebunie. Doctorul n-a venit să te omoare, ci să te vindece, să te scape desăvârșit de boală. Dar tu, de buna ta voie, te-ai lipsit de ajutorul mâinilor Lui. Primește, deci, pedeapsă mai grea ! Că, după cum dacă te-ai fi supus îngrijirilor Lui ai fi fost izbăvit și de păcatele de mai înainte, tot așa, pentru că ai fugit când L-ai văzut venind, nu le mai poți curăți; iar de vreme ce nu le poți curăți, vei fi pedepsit pentru ele. Iar pentru că ai zădărnicit, prin faptele tale, toată sârguința Doctorului, toată vina este a ta. De aceea pedeapsa pe care o vei suferi, după ce ai fost cinstit de Dumnezeu cu această înaltă dregătorie, nu va fi egală cu aceea pe care ai fi suferit-o dacă n-ai fi fost deloc cinstit, ci cu mult mai mare. Este de altfel și drept să fie pedepsit mai crunt cel care nu se face bun nici după ce primește o binefacere de la Dumnezeu.

Ți-am dovedit, deci, dragă prietene, că este slabă apărarea ce-mi propui. Nu numai că nu scapă pe cei ce aleargă la ea, ci îi afundă și mai mult. Trebuie găsită, dar, altă scăpare.

Vasile: Dar ce scăpare mai putem găsi ?, m-a întrebat Vasile. Eu nici pe mine nu mai pot fi acum stăpân, atât de mult m-au înfricoșat și m-au cutremurat cuvintele acestea.

Ioan: Te rog și mă cuceresc, i-am spus eu, să nu-ți pierzi într-atâta nădejdea. Este o scăpare: aceea ca eu, cel slab, să nu mă fac niciodată preot, iar tu, cel tare, să nu-ți pui, după harul lui Dumnezeu, în nimic altceva nădejdea mântuirii decât în aceea să nu faci vreo faptă nevrednică de darul preoției și de Dumnezeu, Care ți l-a dat.

Sunt deci vrednici de cea mai mare pedeapsă oamenii care, după ce au dobândit preoția prin strădunța lor,

au întrebuințat rău preoția, fie din trândăvia lor, fie din viclenia lor, fie din nepriceperea lor. Asta nu înseamnă că sunt iertați de păcate cei care s-au făcut preoți fără ca ei să fi umblat după preoție ! Nu ! Ci și aceștia sunt lipsiți de orice apărare. După părerea mea, aceștia nu trebuia să se uite la cei care-i chemau și-i sileau, de-ar fi fost mii și mii, ci mai întâi să-și fi cercat sufletul lor, să fi cercetat cu de-amănuntul toate și numai după aceea să fi dat ascultare celor care-i sileau. Că nimeni nu îndrăznește să spună că va zidi o casă, dacă nu-i arhitect; nimeni nu încearcă să se apropie de un bolnav, dacă nu cunoaște medicina; chiar de i-ar împinge mulți cu sila, vor refuza și nu se vor rușina să-și mărturisească neștiința lor. Dar cel căruia are a i se încredința purtarea de grijă a atâtor suflete nu se va cerceta, oare, mai întâi pe sine însuși ? Va primi, oare, slujirea aceasta chiar dacă-i cel mai nepriceput om, numai pentru că-i poruncește cutare, pentru că-l silește cutare, pentru ca să nu supere pe cutare ? Nu se aruncă, oare, împreună cu cei ce l-au silit într-o mare primejdie ? Înainte ar fi putut să se mântuie pe sine însuși; dar așa pierde și pe alții împreună cu el. De unde mai poate nădăjdui mântuirea ? De unde mai poate dobândi iertare ?

Deci, cine va mijloci pentru mine la dreapta judecată ? Poate cei ce mă silesc acum și care mă trag cu sila ? Dar pe aceștia cine-i va mântui în timpul înfricoșătoarei judecăți ? Că și ei au nevoie de alți mijlocitori ca să scape de focul cel veșnic.

CAPITOLUL 2

Cei care hirotonesc pe cei nevrednici sunt tot atât de mult pedepsiți ca și cei hirotoniți, chiar dacă nu cunosc pe cei pe care îi hirotonesc

Că nu spun acum aceste cuvinte ca să te sperii, ci ca să vezi care este adevărul, ascultă ce grăiește fericitul Pavel către ucenicul său Timotei, iubitul și adevăratul său fiu sufletesc: *„Mâinile degrab să nu-ți pui pe nimeni, nici nu te fă părtaș la păcate străine“* (1 Tim. 5, 22).

Ai văzut de câtă mustrare, dar și de câtă pedeapsă am scăpat eu, atât cât depinde de mine, pe cei care voiau să mă hirotonească ?

După cum celui hirotonit nu-i este îndestulător pentru apărare să spună: „N-am venit de capul meu la hirotonie“, tot așa și celor care l-au hirotonit nu le poate folosi la ceva spusa că n-au cunoscut pe cel hirotonit. Dimpotrivă, tocmai pentru asta păcatul lor e mai mare; că au hirotonit pe unul pe care nu-l cunoșteau, iar aparenta lor apărare le mărește vina. Nu-i, oare, absurd ca atunci când vrei să cumperi un sclav să-l arăți la doctori, să ceri garanții la vânzarea lui, să te interesezi de el pe la vecini și, după toate acestea, încă să nu te încrezi, ci să mai ceri și timp îndelungat ca să-l pui la încercare, iar când e vorba să numești pe cineva într-o slujire atât de mare, să-l hirotonești fără cercare și la întâmplare, după cum i se pare cutăruia să dea mărturie, spre plăcerea sau necazul altora, fără să mai faci vreo altă cercetare ? Cine, oare, va mai mijloci pentru noi în

Ziua Judecății, când cei ce trebuie să ne ajute au și ei nevoie de sprijinitori ?

Prin urmare, și cel ce hirotonește trebuie să facă multă cercetare; dar, cu mult mai multă, cel hirotonit. Deși cel hirotonit are tovarăși de pedeapsă pentru păcatele săvârșite pe cei care l-au ales, totuși nici el nu scapă de pedeapsă, ci primește una și mai mare, afară numai de cazul când cei ce l-au ales au făcut asta mânați de vreun calcul oarecare omenesc, deși își dădeau bine seama că cel ales de ei nu-i bun. Dar dacă alegătorii au făcut o astfel de faptă și au hirotonit pentru vreo pricină oarecare pe unul pe care îl știau nevrednic, sunt pedepsiți la fel și ei și cel hirotonit. Poate însă că o pedeapsă mai mare se dă celui care a hirotonit pe cel nevrednic. Și pe bună dreptate, că cel ce a dat puterea în mâna celui ce voiește să strice Biserica, acela este vinovat de păcatele săvârșite de el. Dacă însă episcopul nu este vinovat de nici una din pricinile de mai sus, ci spune că a fost înșelat de părerea mulțimii, ei bine nici așa nu rămâne nepedepsit; dar i se dă o pedeapsă mai mică decât celui hirotonit. Pentru ce ? Pentru că e firesc ca alegătorii să fie înșelați de faima mincinoasă a cuiva; dar cel hirotonit nu poate să spună: „Nu m-am cunoscut pe mine însumi“, așa cum pot spune ceilalți despre el. Prin urmare, pentru că are să fie pedepsit mai cumplit decât cei care l-au urcat la această treaptă, de aceea trebuie să se cerceteze pe el mai cu de-amănuntul decât îl cercetează aceia. Iar dacă aceia îl silesc, pentru că nu-i cunosc firea și caracterul, el este dator să se ducă la ei și să le arate lămurit pricinile refuzului său. Așa îi va face să nu se mai înșele; și, dovedindu-le că este nevrednic de o astfel de slujire, va scăpa de povara unor îndatoriri atât de mari.

Spune-mi, pentru care pricină, când este vorba de oștire, de negustorie, de plugărie sau de altă îndeletnicire omenească, plugarul nu vrea să conducă corabia, ostașul nu vrea să facă plugărie, iar căpitanul unei corăbii nu vrea să fie ostaș, chiar de i-ai amenința de mii de ori cu moartea ? Nu, oare, pentru că fiecare vede mai dinainte primejdia ce-l așteaptă dacă se apucă de o treabă pe care n-o cunoaște ?

Prin urmare, dacă ne folosim de o atât de mare purtare de grijă în treburile în care paguba este mică și nu dăm ascultare celor ce ne silesc să facem o treabă pe care n-o cunoaștem, pentru ce primim, la întâmplare și fără să ne cercetăm, să facem o treabă plină de atâtea primejdii, cum e preoția, unde e pedeapsă veșnică pentru cei ce nu știu să întrebuințeze cum trebuie preoția ? Pentru ce căutăm să ne scuzăm păcatele spunând că ne-au silit alții ? Hristos, Care ne va judeca în ziua cea mare a judecății, nu ne va primi o astfel de apărare. Ar trebui să arătăm mai multă grijă de cele duhovnicești decât de cele trupești. Așa însă vedem că nu arătăm nici măcar aceeași purtare de grijă.

Spune-mi, dacă am chema pe un om să ne facă o casă, crezând că-i arhitect, fără să fie, și el ar veni; și dacă, punând mâna pe materialul pregătit pentru construcție, ar strica lemnele, ar strica și pietrele și ar zidi în așa fel casa încât să se dărâme îndată, spune-mi ar putea un astfel de om să se apere spunând că a fost silit de alții și că n-a venit el de capul lui ? Deloc ! Și pe foarte bună dreptate, că ar fi trebuit să refuze când a

fost chemat. Dacă cel care strică lemnele şi pietrele nu are unde fugi ca să scape de pedeapsă, cum crede că poate folosi drept scuză silnicia altora spre a scăpa de pedeapsă cel care a pierdut suflete, cel care zideşte de mântuială ? Ar trebui să fie prea prost să creadă aşa ceva.

Nu mai spun că nimeni nu poate sili pe cine nu vrea. Dar să ne închipuim că i se face cuiva atât de mare silnicie şi se întrebuinţează împotriva lui atâtea feluri de viclenii, încât este hirotonit. Această mare silnicie îl va scăpa oare de pedeapsă Nu ! Vă rog să nu ne înşelăm atât de mult, nici să ne facem că nu cunoaştem lucruri pe care le cunoaşte toată lumea ! Această pretinsă neştiinţă nu ne va putea fi de nici un folos în ziua când vom da socoteală de faptele noastre.

Cauţi să te aperi spunând că n-ai umblat tu singur după preoţie, pentru că-ţi ştiai slăbiciunea ? Bine ai făcut ! Dar ar fi trebuit să fugi, mânat de acelaşi gând, şi când alţii te-au chemat să te preoţească. Sau poate că te credeai slab şi nepotrivit pentru preoţie când nu te chema nimeni, dar când s-au găsit cei care să-ţi dea această cinste ai ajuns deodată vrednic ? Nu mai spune ! Te faci de râs şi de basm cu astfel de cuvinte şi-s vrednice de cea mai cumplită pedeapsă. Pentru aceea şi Domnul sfătuieşte pe cel care vrea să zidească turn, să nu pună temelia mai înainte de a se socoti de are cu ce să-l zidească, ca să nu dea pricini nenumărate trecătorilor să râdă de el (Luca 14, 28-30). Paguba aceasta se mărgineşte numai la râs; dincoace însă pedeapsa este chinul, focul cel nestins (Matei 3, 12; Marcu 9, 43-46, 48), viermele cel neadormit (Marcu 9, 44, 46, 48), scrâşnirea dinţilor (Matei 8, 12, 13, 42, 50; 22, 13; 24, 51; Luca 13, 28), întunericul cel mai din afară (Matei 8, 12; 22, 13; 25, 30), tăierea în două şi şederea împreună cu făţarnicii (Matei 24, 51; Luca 12, 46).

Dar cei care mă învinuiesc că am fugit de preoţie nu vor să ţină seama de nici una din aceste primejdii. Altfel ar înceta să mă ţină de rău că n-am vrut de bună voie să mă pierd în zadar.

Aici nu-i vorba să ai grijă de grâu şi de orz, de boi şi de oi, nici de altele asemenea, ci de însuşi trupul lui Iisus. Că Biserica lui Hristos este, după fericitul Pavel, trupul lui Hristos (Col. 1, 24). Şi trebuie ca acela căruia i s-a încredinţat trupul lui Hristos să se nevoiască să-l ţină în bună stare şi într-o frumuseţe nemeşteşugită; să se uite în toate părţile, ca nu cumva vreo pată sau zbârcitură (Efes. 5, 27) sau vreun alt cusur asemănător să strice frumuseţea şi bună-cuviinţa lui. Ce altă îndatorire are, oare, preotul decât aceea de a arăta, după puterea lui omenească, trupul lui Hristos, Biserica, vrednică de Capul (Col. 1, 18) ei, Capul Acela nemuritor şi fericit ? Dacă atleţii, cei ce se străduiesc să-şi menţină trupurile lor în bune condiţii fizice, au nevoie de doctori, de profesori, de o hrană aleasă şi bine chibzuită, de exerciţiu neîntrerupt şi de multe supravegheri, iar cea mai mică neglijenţă strică şi dărâmă totul, ce grijă trebuie să aibă cei ce au primit însărcinarea să poarte grijă de trupul lui Hristos, preoţii, care n-au de luptat cu trupurile, ci cu puterile cele nevăzute ? (Efes. 6, 12). Cum vor putea să-l păstreze întreg şi sănătos, dacă nu vor depăşi cu mult virtutea omenească şi dacă nu vor şti să dea fiecărui suflet leacul potrivit ?

CAPITOLUL 3

Preotul trebuie să fie destoinic în predicarea cuvântului lui Dumnezeu

Nu știi oare că trupul lui Hristos este atacat de mai multe boli și de mai multe suferințe decât trupul nostru, că se îmbolnăvește mai ușor și se însănătoșește mai cu anevoie? Pentru cei ce vindecă trupurile oamenilor, pentru doctori, s-au născocit fel de fel de medicamente, fel de fel de instrumente medicale și de mâncări potrivite pentru bolnavi; a fost de ajuns de multe ori numai schimbarea aerului pentru vindecarea unui bolnav; alteori, un somn binefăcător, venit la timp peste bolnav, scapă pe doctori de orice osteneală. Dar pentru cei care vindecă trupul lui Hristos, pentru preoți, nu s-a născocit nimic asemănător. În afară de pilda prin faptă, preoții n-au decât un singur mijloc, o singură cale de vindecare: învățătura cu cuvântul, predica. Aceasta e instrumentul, aceasta e hrana, aceasta e cel mai bun aer; aceasta ține loc de medicament, aceasta ține loc de cauterizare, ține loc de bisturiu. Dacă preotul trebuie să ardă sau să taie, trebuie neapărat să se folosească de predică. Dacă predica nu-i în stare să facă asta, zadarnice sunt toate celelalte. Prin predică ridicăm sufletul deznădăjduit; prin predică smerim sufletul îngâmfat; prin predică tăiem ce-i de prisos; prin predică împlinim cele de lipsă; prin predică lucrăm pe toate celelalte câte ne ajută la însănătoșirea sufletului.

Viața îmbunătățită a unuia poate să-l îndemne pe un altul la o viață îmbunătățită asemănătoare; dar când sufletul se îmbolnăvește de învățăturile cele rele, atunci e

mare trebuință de predică, nu numai pentru întărirea credincioșilor, dar și pentru lupta cu dușmanii din afară. Dacă ai avea sabia duhului (Efes. 6, 17) și pavăza credinței (Efes. 6, 16), încât să poți face minuni și prin minuni să închizi gurile celor nerușinați, ei bine, atunci n-ai avea nevoie de ajutorul predicii. Dar, mai bine spus, nici atunci nu e fără de folos predica, ci e chiar de neapărată trebuință. Și fericitul Pavel a întrebuințat-o, deși uimea pretutindeni pe toți prin minunile sale. Și altul, din aceeași ceată cu el, ne îndeamnă să ne îngrijim de această putere spunând: „*Fiți gata de răspuns oricui vă cere vouă cuvânt despre nădejdea voastră*“ (1 Petru 3, 15). Iar atunci, în Ierusalim, toți apostolii, în deplină înțelegere, n-au încredințat lui Ștefan și celorlalți diaconi purtarea de grijă a văduvelor pentru altă pricină decât pentru aceea ca ei să se îndeletnicească cu slujba cuvântului (Fapte 6, 1-4). Dacă am avea puterea să facem minuni, nici n-am mai avea nevoie de predică; dar pentru că n-a mai rămas în noi nici urmă din puterea facerii de minuni și pentru că din toate părțile ne atacă mulți și nenumărați dușmani, este neapărată nevoie să ne întărim cu puterea cuvântului, cu puterea de a predica, pentru ca să nu fim loviți de săgețile dușmanilor, ci să-i lovim noi pe ei.

De aceea trebuie să ne dăm toată silința să facem să locuiască din belșug în noi cuvântul lui Hristos (Col. 3, 16).

Nu trebuie să ne pregătim numai pentru un fel de luptă. Nu! Războiul ce-l avem de purtat este felurit, alcătuit din feluriți dușmani. Și nu toți dușmanii noștri întrebuințează aceleași arme și nici nu se gândesc să ne atace într-un singur chip.

CAPITOLUL 4

Preotul trebuie să fie pregătit pentru a lupta cu toți: și cu elenii și cu iudeii și cu ereticii

Cel care are de luptat cu toți acești dușmani, trebuie să cunoască felul de luptă al fiecăruia. Același om trebuie să fie și arcaș, și aruncător cu praștia, și căpetenie, și ostaș, și general, și pedestraș, și cavalerist; să știe să lupte și pe mare și pe metereze. În bătăliile obștești, fiecare ostaș luptă cu arma pe care o are și cu ea atacă și se apără de dușmani; în lupta pe care o are de dus preotul, nu-i așa. Dacă cel care vrea să învingă nu cunoaște toate felurile de luptă, diavolul știe să răpească oile, că bagă înăuntrul Bisericii pe tâlharii săi prin acea parte pe care preotul n-a păzit-o bine. Dar asta nu se întâmplă când diavolul simte că păstorul știe toate științele și cunoaște bine toate vicleniile lui.

De aceea preotul trebuie să se întărească din toate părțile. O cetate, atâta vreme cât este înconjurată de ziduri puternice, își râde de asediatori, că e întărită bine; dar dacă se face în zid o spărtură, numai de mărimea unei portițe, nu mai este de nici un folos celălalt zid înconjurător, deși stă în picioare. Tot așa și cu cetatea lui Dumnezeu. Când înțelepciunea, știința și priceperea păstorului sufletesc o înconjoară din toate părțile, ca niște ziduri puternice, toate meșteșugirile dușmanilor se termină cu rușinea și batjocura lor, iar locuitorii dinăuntrul cetății rămân nevătămați; dar dacă un dușman poate să dărâme o parte din zidul cetății, el, chiar dacă

nu o cucerește toată, totuși prin acea parte vatămă, ca să spun așa, tot restul.

Ce folos are preotul dacă se luptă bine cu păgânii, dar iudeii îi jefuiesc turma? Ce folos are preotul dacă îi biruie și pe păgâni și pe iudei, dar maniheii[2] îi răpesc oile? Ce folos are preotul dacă, după ce îi doboară la pământ pe manihei, îi sfâșie oile dușmanii dinăuntru, care strecoară în sufletele credincioșilor credința că oamenii sunt supuși destinului?

Dar pentru ce să înșir toate rătăcirile diavolului? Dacă păstorul nu știe să combată bine toate aceste rătăciri diavolești, lupul poate mânca, cu o singură rătăcire, cele mai multe oi.

În războaie, victoria sau înfrângerea se așteaptă de la soldații care stau și luptă pe câmpul de bătaie; în luptele duse de preot, lucrurile stau cu totul dimpotrivă. Adeseori în lupta dusă împotriva dușmanilor credinței,

[2] Maniheii, adepții lui Mani. Mani a fost un întemeietor de religie, și nu un eretic creștin, cum este socotit uneori. El considera toate celelalte religii premergătoare religiei sale și strict naționale. Pentru aceasta, tendința religiei sale este universalistă. Și într-adevăr s-a întins în Apus până în Africa de Nord, iar în Răsărit până în China și s-a continuat în ereziile neomaniheice de mai târziu, ale pavlicienilor și bogomililor în Răsărit și a catarilor în Apus. Mani s-a născut pe la 215-216 în Mesopotamia. La vârsta de 24 de ani își începu predica. Călătorește mai întâi în India, unde întemeiază o comunitate, iar în 241 se întoarce în patria sa și, favorizat de regele Sapur I, își continuă predica mai bine de 30 de ani, până când urgia magilor și mânia noului rege, Bahram I, îl duseră la moarte (276). Ideea care stă la baza maniheismului este dualismul. Există două principii opuse, concepute sub forma a două împărății: împărăția luminii – a binelui –, în fruntea căreia stă Dumnezeu, și împărăția întunericului – a răului –, în fruntea căreia stă Satan; fiecare împărăție are câte o serie de eoni. Pe baza acestui dualism este construită întreaga cosmologie, antropologie, soteriologie și eshatologie maniheică, în care elementul mitic joacă un rol precumpănitor.

victoria este de multe ori de partea acelora care n-au luat parte de la început la luptă, nici nu s-au ostenit, ci au stat liniştiţi. Cel care nu-i destul de dibaci în aceste lupte se poate răni cu propria lui sabie şi ajunge de râsul prietenilor şi duşmanilor.

Voi încerca să lămuresc cele spuse, cu ajutorul unor exemple.

De pildă, ereticii care au îmbrăţişat învăţătura nebunească a lui Valentin[3] şi Marcion[4], ca şi toţi cei care au aceeaşi boală ca şi ei, scot din catalogul dumnezeieştilor Scripturi legea dată de Dumnezeu lui Moise; iudeii, dimpotrivă, o cinstesc atât de mult, încât, împotriva hotărârii lui Dumnezeu, se încăpăţânează să mai păzească toate prescripţiile legii, deşi chiar timpul îi împiedică[5].

Biserica lui Dumnezeu însă evită şi o exagerare şi alta, mergând pe calea de mijloc. Nu obligă pe nimeni

[3] Valentin, eretic gnostic din secolul al doilea, s-a născut probabil în Alexandria. A răspândit învăţătura sa în Egipt şi în Asia, iar între anii 136 şi 165, la Roma. Descoperit aici ca eretic, a fost izgonit din Biserică şi a fugit în Cipru.

[4] Marcion, cel mai periculos eretic din secolul al doilea, s-a născut în Sinope din Pont pe la 85 şi a murit pe la 160. Sfântul Policarp al Smirnei l-a numit „întâiul născut al lui Satan". A. V. Harnack, într-o monografie asupra lui Marcion (*Marcion, Das Evangelium vom fremden Gott*, Leipzig, ed. I, 1921), a încercat să reabiliteze şi omul, şi opera. A făcut din el un al doilea Pavel, un autentic interpret al Evangheliei; a văzut în el un Luther al Bisericii primare. Lucrarea lui Harnack s-a bucurat de mare succes. În trei ani au apărut două ediţii. E contestabil dacă Harnack, cu tot talentul şi ştiinţa lui, a reuşit să facă din Marcion un autentic creştin; dar e incontestabil că lucrarea lui a avut o influenţă nefastă asupra spiritului poporului german.

[5] Ideea aceasta o va dezvolta Sfântul Ioan Gură de Aur mai târziu, în *Cele opt cuvântări către iudei* (MG, 48, 813-942), în care demonstrează, pe temeiul Scripturilor Vechiului Testament şi al istoriei, că, o dată cu distrugerea templului din Ierusalim, cultul iudaic a încetat.

să se supună jugului legii, dar nici nu îngăduie să fie hulită şi aruncată; puterea ei a încetat, dar Biserica o laudă, pentru că a fost de folos într-o vreme.

De aceea, cel care are de luptat cu ereticii amintiţi mai sus şi cu iudeii, trebuie să cunoască această poziţie a Bisericii faţă de legea lui Moise. Că dacă, voind să înveţe pe iudei că nu mai e nevoie de păzirea prescripţiilor legii vechi, ar începe să o critice fără cruţare, atunci ar da nu mică pricină ereticilor, care vor să o defaime; şi, dimpotrivă, dacă în strădania sa de a închide gura ereticilor, care defaimă legea lui Moise, ar începe să o laude fără măsură, să o admire, spunând că e de neapărată trebuinţă şi acum, atunci ar deschide gura iudeilor.

O altă pildă. Ereticii înnebuniţi de nebunia lui Sabelie[6], şi ereticii turbaţi care urmează rătăcirea lui Arie[7], şi

[6] Sabelie a fost un eretic antitrinitar modalist. Originar probabil din Cirenaica, a început să predice erezia sa la Roma, pe timpul papilor Zefirin (199-217) şi Calist (217-222). Excomunicat din Biserică, s-a dus în Egipt, unde a continuat răspândirea ereziei sale. Sabelie neagă dogma Sfintei Treimi. După Sabelie, Sfânta Treime nu are o existenţă reală, ci una modală. Unicul Dumnezeu are trei moduri de apariţie şi trei moduri de lucrări în cursul istoriei: ca Tată, este creator, ca Fiu, este mântuitor, iar ca Duh Sfânt, sfinţitor.

[7] Arie s-a născut în Libia pe la mijlocul secolului al doilea şi a fost ucenic al preotului Lucian din Antiohia şi al ereticului Pavel din Samosata. Stabilit în Alexandria, s-a amestecat ca laic în schisma meletiană; întors în sânul Bisericii, este hirotonit diacon de episcopul Petru al Alexandriei (+311). Datorită talentului său oratoric şi culturii sale filosofice, reuşeşte să fie numit de episcopul Ahila (311-312) preot la cea mai de vază biserică din Alexandria. Pe la 315, sub episcopul Alexandru (312-328), Arie a început să răspândească prin predici şi scrieri învăţăturile lui eretice. A fost condamnat în 318 de un sinod local din Alexandria, iar în 325 de întâiul Sinod ecumenic. Arie însă, prin legăturile pe care le avea la curtea imperială, reuşeşte să determine pe împăratul Constantin cel Mare (+337) să-l exileze pe episcopul Alexandriei, Sfântul Atanasie

unii și alții, din pricina lipsei lor de măsură, s-au depărtat de credința cea sănătoasă. Și unii și alții se numesc creștini; dar dacă ai cerceta învățăturile lor, ai vedea că sabelienii nu sunt cu nimic mai buni decât iudeii – se deosebesc de ei numai cu numele –, iar arienii au o erezie asemănătoare cu erezia lui Pavel din Samosata[8], amândoi depărtați de adevăr.

Mare este primejdia în lupta cu acești eretici ! Îngustă și anevoioasă este calea și mărginită, de o parte și de alta, de prăpăstii adânci. Frica nu e mică. Te temi ca nu cumva, lovind pe unul, să fii rănit de celălalt. Dacă spui că este o singură Dumnezeire, Sabelie spune îndată că tot așa mărturisește și el; dacă o desparți, spunând că altul este Tatăl și altul este Fiul și altul este Duhul cel Sfânt, se înfățișează Arie, care de la deosebirea dintre persoanele Dumnezeirii te duce la deosebirea de ființă.

De aceea, în lupta pe care o ai de dus cu acești eretici trebuie să știi să te ferești și de nelegiuitul amestec

---

cel Mare (328-373), și să hotărască primirea lui Arie în Biserică. Dar în ajunul duminicii în care urma să aibă loc primirea oficială, degetul lui Dumnezeu l-a lovit pe Arie și a murit în Constantinopol. După învățătura lui Arie, Cuvântul nu este veșnic, că a fost un timp când nu era; a fost făcut din neființă, deci existența Sa are un început. Este Fiu al lui Dumnezeu numai prin har, așa cum au fost și drepții; nu este Dumnezeu adevărat, ci străin de Dumnezeu și întru totul neasemănător Tatălui. Este o creatură care, crescând în har și merite, a ajuns vrednic de a fi slăvit. A fost creat pentru două scopuri: să creeze lumea și să mântuie pe oameni. Pentru a mântui pe oameni, Cuvântul s-a întrupat, dar a luat un trup fără suflet, căci Cuvântul a luat locul sufletului.

[8] Pavel din Samosata a fost episcopul Antiohiei între 260-268, dar în același timp și vicerege al reginei Zenobia a Palmirei, care avea stăpânire și peste Siria. Pavel era un om ahtiat după onoruri, fast, bani și plăceri. Asta nu l-a împiedicat să se ocupe și cu teologia și să ajungă reprezentantul cel mai de seamă al ereticilor antitrinitari dinamici. S-au ținut trei sinoade în Antiohia împotriva lui, între 264 și 268.

făcut de Sabelie între persoanele Dumnezeirii, dar să fugi și de nebuneasca deosebire făcută de Arie în ființa Dumnezeirii; să mărturisești că una este Dumnezeirea Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh, dar să adaugi totodată că această unică Dumnezeire are trei ipostase. Așa vom putea respinge atacurile celor două erezii.

Aș putea să-ți vorbesc și de alte multe lupte, în care, dacă nu vei lupta cu curaj și bine pregătit, vei pleca de pe câmpul de bătălie cu mii și mii de răni.

Capitolul 5

Preotul trebuie să cunoască bine dialectica

Ce să spun de flecărelile credincioșilor noștri ? Nu sunt mai mici decât atacurile ereticilor și ale păgânilor, ci dau chiar mai multă bătaie de cap învățătorului Bisericii. Unii credincioși iscodesc, din simplă curiozitate și fără rost, acelea care nu le sunt de vreun câștig de le-ar afla și nici nu-i cu putință să le afle. Alții, iarăși, cer lămuriri despre judecățile lui Dumnezeu și se silesc să măsoare adâncul cel mare al lui Dumnezeu. Scriptura doar spune: *„Judecățile Tale sunt adânc mare“* (Ps. 35, 6). Vei găsi însă puțini credincioși care să se intereseze de dreapta credință și de o bună viețuire; cei mai mulți iscodesc și caută acelea care nu pot fi găsite; și mânie pe Dumnezeu de le caută. Dacă ne silim să aflăm pe acelea pe care Dumnezeu n-a vrut să le aflăm, nici nu le vom afla – căci cum e cu putință, dacă Dumnezeu nu vrea ? –, și singura urmare a acestor iscodiri este că ne

primejduim. Dar cu toate că așa stau lucrurile, totuși preotul riscă să-și capete faima de mândru sau de prost, dacă, întemeiat pe autoritatea slujbei sale, închide gura celor care caută răspuns la aceste întrebări fără de răspuns. De aceea întâistătătorul Bisericii trebuie să se folosească și aici de multă pricepere, ca să îndepărteze și pe credincioși de la astfel de întrebări nesăbuite, dar să scape și de faima de prost și îngâmfat.

Pentru a face față tuturor acestor greutăți, nu i s-a dat preotului alt ajutor decât ajutorul cuvântului. Dacă este lipsit de puterea cuvântului, atunci sufletele credincioșilor săi – vorbesc de credincioșii mai slabi în credință și mai iscoditori – nu vor avea o soartă mai bună decât corăbiile veșnic amenințate de furtună. De aceea preotul trebuie să facă totul ca să dobândească această putere, puterea de a predica.

Capitolul 6

Fericitul Pavel era neîntrecut în dialectică

Vasile: Pentru ce atunci Pavel, m-a întrebat Vasile, nu s-a străduit să dobândească această putere și nici nu-și ascunde nedestoinicia sa în arta vorbirii, ba, dimpotrivă, mărturisește deschis că este neiscusit în cuvânt (2 Cor. 11, 6). Și asta o mărturisește în Epistola către Corinteni, admirați pentru talentul lor oratoric și mândri de el.

Ioan: Această părere, i-am răspuns eu, această părere i-a pierdut pe mulți și i-a făcut să nu se mai îngri-

jească de învățătura cea adevărată. Că ei, neputând pătrunde adâncimea gândurilor apostolice, nici pricepe înțelesul cuvintelor lui Pavel, își petrec toată viața dormind și căscând și prețuiesc o altă neștiință, nu pe aceea în care Pavel a spus că este neînvățat, o altă neștiință, de care s-a depărtat atât cât nu s-a depărtat nici unul din oamenii de sub cerul acesta.

Dar despre asta am să vorbesc la timpul potrivit. Deocamdată spun numai atât: Să admitem, așa cum vor unii, că Pavel era neiscusit în arta oratorică. Ce-i încălzește asta pe oamenii din vremea noastră ? Pavel avea o putere cu mult mai mare decât puterea cuvântului, în stare să săvârșească lucruri mai mari. Era înfricoșător dracilor numai ce se arăta, fără să scoată vreun cuvânt. De s-ar aduna la un loc toți cei din vremea noastră, cu mii și mii de rugăciuni și lacrimi, n-ar putea să facă atâta cât au făcut atunci șorțurile lui Pavel (Fapte 19, 12). Când Pavel se ruga, învia morții (Fapte 20, 7-12); și a făcut și alte minuni la fel de mari, încât păgânii l-au socotit Dumnezeu (Fapte 14, 8-18); iar înainte de a se muta din viața aceasta, a vost învrednicit să fie răpit până la al treilea cer și să audă cuvinte neîngăduite omului să le audă (2 Cor. 12, 2-4). Cum nu se cutremură oamenii din vremea noastră, când încearcă să se compare cu un astfel de bărbat ? Că nu vreau să le spun un cuvânt neplăcut și greu; și nu spun aceste cuvinte cu gândul de a-i batjocori, ci-mi arăt numai mirarea și nedumerirea.

Dacă însă am lăsa la o parte minunile lui și am veni la viața fericitului Pavel și i-am cerceta viețuirea lui îngerească, l-am vedea și aici, mai mult decât prin mi-

nuni, biruitor pe atletul lui Hristos. Ce poți spune de râvna lui, de bunătatea lui, de desele primejdii prin care trecea, de grijile lui, care veneau în valuri, de necontenitele lui supărări pentru Biserici, de mila lui față de cei neputincioși, de multele lui necacuri, de nemaiauzitele lui prigoniri, de morțile care îl amenințau în fiecare zi (2 Cor. 11, 23-28) ? Care este locul din întreaga lume, care este uscatul, care este marea, care să nu fi cunoscut luptele dreptului acestuia ? Pe Pavel și pustiul l-a cunoscut și l-a primit adeseori, când era în primejdii (Gal. 1, 17). A îndurat tot felul de vrăjmășii, dar a și avut tot felul de biruințe ! N-a încetat niciodată lupta, dar niciodată nu i-a lipsit cununa !

Dar, nu știu cum s-a făcut, că m-am pornit să ocărăsc pe marele Pavel. Într-adevăr, faptele lui depășesc orice cuvânt, iar pe al meu tot atât de mult cât mă depășesc și pe mine maeștrii în cuvânt. Dar cu toate că sunt atât de nedibaci, totuși nu mă voi opri – și fericitul Pavel va judeca cuvintele mele nu după felul cum le rostesc, ci după intenția cu care le rostesc –, nu mă voi opri de a vorbi de însușirea aceea mare a lui, care le întrece pe celelalte însușiri amintite mai sus tot atât pe cât întrecea el pe ceilalți oameni. Care este această însușire ? După atât de mari fapte, după atât de multe și nenumărate cununi, se ruga să ajungă în iad și să fie dat muncii veșnice, pentru ca să se mântuiască și să vină la Hristos iudeii (Rom. 9, 3), care de atâtea ori l-au lovit cu pietre (Fapte 14, 19; 2 Cor. 11, 25) și l-ar fi omorât dacă le-ar fi stat în putere. Cine a dorit așa de mult pe Hristos ca Pavel ? Dacă poate fi numit acesta dor, și nu ceva mai mult decât dor ! Și ne mai comparăm noi cu

Pavel după atâta har pe care l-a primit de sus, după atâta virtute pe care a arătat-o ! Ce îndrăzneală poate fi mai mare ca aceasta ?

Rămâne acum să arăt că Pavel nici nu era așa neiscusit cum îl socotesc unii. Aceștia numesc „neiscusit" nu numai pe omul care nu-i deprins cu subtilitățile oratoriei păgâne, ci și pe cel care nu știe să lupte pentru dogmele adevărului. Și gândesc bine. Numai că Pavel n-a spus că-i neiscusit într-amândouă, ci numai în una din ele. Și, ca să întărească asta, a făcut o distincție precisă, spunând că este „neiscusit în cuvânt, dar nu în știință" (2 Cor. 11, 6).

Dacă aș cere de la preot să aibă dulceața cuvântărilor lui Isocrate[9], majestatea lui Demostene[10], gravitatea lui Tucidide[11], înățimea lui Platon[12], da, atunci ar trebui să

[9] Isocrate, orator atenian, a trăit între 436 și 338 î.Hr. A fost elevul sofiștilor Prodic, Gorgia și Socrate. A deschis o școală de elocință, celebră în toată Grecia. Ne-au rămas de la el 21 de discursuri, dintre care celebru e *„Panegiricul Atenei"*. Discursurile lui se disting prin armonia frazei și ritmul oratoric.

[10] Demostene a fost cel mai strălucit orator grec; a trăit între anii 384 și 322 î.Hr. Demostene demonstrează, prin viața și opera sa, că nu te naști orator, ci ajungi prin muncă și stăruință. Era gângav din naștere. Pentru a-și corecta defectul vocal, declama bucăți întregi cu gura plină de pietricele. Avea vocea slabă. Pentru a-și întări glasul, se ducea pe malul mării și se lua la întrecere cu vuietul valurilor. Pentru ca să nu iasă între oameni și să fie silit să stea acasă, ca să studieze, își rădea jumătate de cap. Și așa, închis în casă luni întregi, medita, exersa compunând discursuri pentru orice ocazie, citea, scria. Se spune că în aceste retrageri ale sale a copiat de opt ori pe Tucidide. Ne-au rămas de la el vreo 60 de discursuri, dintre care celebre sunt discursurile împotriva lui Filip al Macedoniei, numite *„Filipicele"*, și discursul *„Pentru cunună"*. Stilul său este un model de puritate și concizie. Elocința sa este convingătoare; în ea se simte putere și viață.

[11] Tucidide, cel mai mare istoric grec, a trăit între 460 și 395 î.Hr. În lucrarea sa *„Istoria războiului peloponeziac"*, Tucidide se vădește nu

mi se pună înainte această mărturie a lui Pavel. Dar aşa nu cer de la preot nici una din aceste însuşiri. Nu cer nici podoaba căutată a cuvântărilor oratorilor păgâni şi nici nu mă interesează cum îi sunt fraza şi stilul. Să fie preotul sărac în cuvinte ! Să-şi aranjeze simplu şi fără meşteşugire cuvintele în frază ! Numai să nu fie neiscusit în ştiinţă, să nu fie neiscusit în precizia dogmelor; nici să răpească fericitului Pavel cea mai mare din bunătăţile lui, capul laudelor lui, ştiinţa, ca să-şi acopere propria-i trândăvie !

CAPITOLUL 7

Fericitul Pavel a fost strălucit nu numai prin minuni, ci şi prin elocinţă

Spune-mi cu ce putere a tulburat Pavel pe iudeii din Damasc (Fapte 9, 22), când încă nici nu începuse să facă minuni ? Cu ce putere a învins pe elenişti ? (Fapte 9, 29). Pentru ce a fost trimis în Tars ? (Fapte 9, 30).

numai un mare istoric, dublat de un filosof, care caută să descopere în evenimentele istorice legile şi cauzele lor, dar şi un mare artist, cu un stil strălucitor prin conciziunea şi gravitatea sa.

[12] Platon, celebrul filosof grec, a trăit între 429 şi 347 î.Hr. A fost elevul lui Socrate şi dascălul lui Aristotel. Opera sa filosofică este alcătuită din dialoguri, în care Socrate este personajul principal. Ne-au rămas de la el 42 de dialoguri, din care 15 sunt apocrife. Filosofia sa este idealistă şi are ca metodă dialectica. Prin dialectică, adică prin eliminarea deosebirilor dintre existenţe şi prin descoperirea asemănărilor, se ajunge la idei, tipuri pure ale fiecărui grup de existenţe. Aceste idei au o ierarhie; în fruntea lor stă ideea supremă, ideea de bine, identificată cu Dumnezeu. Ideea de bine, principiul întregii existenţe, este pentru lumea ideilor ceea ce este soarele pentru lumea fenomenelor.

Nu pentru că îi biruia desăvârşit prin cuvânt şi-i încolţea atât de mult, încât i-a aţâţat spre ucidere, nesuferind înfrângerea ? Nu începuse încă să facă minuni, nici nu putea spune cineva că mulţimea îl socotea om minunat pentru slava minunilor săvârşite şi că cei ce luptau cu el erau geloşi de faima lui Pavel ! Deocamdată, îi biruia numai prin cuvânt.

Cu ce armă lupta şi discuta Pavel cu credincioşii din Antiohia, care încercau să trăiască la fel cu iudeii ? (Gal. 2, 11-14). Iar vestitul Areopagit, cel din oraşul cel mai păgân, nu l-a urmat pe Pavel împreună cu soţia lui, numai în urma unei singure cuvântări ţinute în public ? (Fapte 17, 34). Pentru ce a căzut Eutih de pe fereastră ? (Fapte 20, 7-12). Nu pentru că Pavel se îndeletnicea cu cuvântul învăţăturii lui până noaptea târziu ? Ce-a făcut în Tesalonic şi în Corint ? Ce a făcut, oare, în Efes şi în Roma ? Nu-şi petrecea, oare, toate zilele şi toate nopţile de-a rândul cu tălmăcirea Scripturilor ? Ce poţi spune de discuţiile (Fapte 17, 18-20) lui cu epicurienii[13] şi cu stoicii[14] ? De aş vrea să înşir totul, s-ar lungi mult cuvântul.

Când vedem, dar, că Pavel se foloseşte mult de cuvânt şi înainte de a face minuni şi în timp ce făcea mi-

[13] Epicurienii sunt discipolii filosofului grec Epicur, care a trăit între anii 341 şi 270 î.Hr. Sistemul său filosofic, senzualist, naturalist, materialist, atomist şi utilitarist, este opus platonismului şi aristotelismului. După Epicur, supremul bine este plăcerea, dar nu plăcerea senzuală, de moment, ci plăcerea de durată pe care o dobândeşte omul prin cumpătare, prin evitarea plăcerilor costisitoare şi a pasiunilor vătămătoare.

[14] Stoicii sunt discipolii filosofului Zenon, care a trăit în sec. IV î.Hr. Întreaga filosofie stoică este străbătută de o idee: ideea de forţă. Forţa guvernează totul, este sufletul lumii, este Dumnezeu; pătrunde materia, umple spaţiul, creează mişcarea şi armonia în univers. Supremul bine moral – virtutea – se dobândeşte tot prin forţă, prin efortul personal al omului.

nuni, cum va mai îndrăzni cineva să spună că a fost un neiscusit, când toți îl admirau pentru discuțiile sale și mai ales pentru cuvântările sale ținute înaintea poporului ? Pentru ce licaonii (Fapte, 14, 12) au socotit că este zeul Hermes ? Licaonii i-au luat pe Pavel și Barnaba drept zei, din pricina minunilor (Fapte 14, 8-18), iar pe Pavel l-au luat drept zeul Hermes[15]; nu din pricina minunilor, ci a cuvântului (Fapte 14, 12). Prin ce a întrecut fericitul acesta și pe ceilalți apostoli ? Pentru ce numele său este de-a lungul și de-a latul lumii și în toate gurile ? Pentru ce este Pavel admirat nu numai de noi, creștinii, dar și de iudei și mai ales de elini ? Nu oare pentru tăria cuvintelor epistolelor sale, care au fost de folos nu numai credincioșilor de pe vremea lui, ci și celor de după el și până azi și vor fi de folos și celor ce vor fi, până la a doua venire a lui Hristos, și nu vor înceta de a face asta cât va fi om pe pământ ? Ca un zid făcut din oțel, epistolele lui Pavel întăresc Bisericile din întreaga lume. Ca un luptător prea viteaz stă și acum Pavel în mijlocul nostru, *„robind orice gând spre ascultarea lui Hristos și surpând gândurile și toată înălțarea ce se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu“* (2 Cor. 10, 5). Pe toate acestea le face prin minunatele lui epistole lăsate nouă, pline de dumnezeiască înțelepciune. Nu ne sunt de folos epistolele lui numai pentru combaterea învățăturilor celor greșite și pentru întărirea celor drepte, ci ne ajută, nu puțin, la o bună viețuire. De acestea, încă și acum, folosindu-se întâistătătorii Bisericilor, îndreptează și întocmesc Biserica, fecioara cea curată, pe care a logodit-o cu Hristos (2 Cor. 11, 2), și o duc spre frumusețea cea duhovnicească. Cu acestea izgonesc bolile ce vin asupra ei și-i păstrează sănătatea dobândită.

[15] Hermes era zeul elocinței la vechii greci.

Niște doctorii ca acestea, care au atâta putere, ne-a lăsat omul cel neiscusit în cuvânt ! Iar puterea lor o cunosc bine cei ce le citesc des.

Se vede, dar, din cele spuse ce mare preț a pus Pavel pe puterea cuvântului.

Capitolul 8

Fericitul Pavel vrea ca și noi să fim predicatori destoinici

Ascultă ce spune și ucenicului său Timotei, în epistola adresată lui: *„Ia aminte la citit, la îndemnat și la învățătură“* (1 Tim. 4, 13). Apoi adaugă și rodul acestora, zicând: *„Că făcând acestea, te vei mântui și pe tine și pe cei ce te ascultă“* (1 Tim. 4, 13); și iarăși: *„Slujitorul lui Dumnezeu nu trebuie să se sfădească, ci să fie blând cu toți, învățător, îngăduitor“* (2 Tim. 2, 24); iar mai jos spune: *„Tu însă rămâi în cele ce ai învățat și în cele ce ți-au fost încredințate, știind de la cine ai învățat și că din pruncie cunoști sfintele Scripturi, care pot să te înțelepțească spre mântuire“* (2 Tim. 3, 14-15); și iarăși: *„Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu și de folos spre învățătură, spre mustrare, spre îndreptare, spre înțelepțirea cea întru dreptate, pentru ca omul lui Dumnezeu să fie desăvârșit“* (2 Tim. 3, 16-17). Ascultă ce mai adaugă și lui Tit, când îi vorbește despre însușirile episcopilor: *„Trebuie să se țină episcopul de cuvântul cel*

credincios al învățăturii, ca să fie puternic să combată și pe cei potrivnici" (Tit 1, 9).

Cum va putea deci preotul, dacă este neiscusit, cum îl vor unii, să combată și să închidă gura celor potrivnici ? Ce nevoie mai are să se îndeletnicească cu cititul și cu Scripturile, dacă trebuie să fie un neînvățat ? Dar acestea sunt scuze, pretexte și măști ale lenii și trândăviei. Mi se poate spune însă că Pavel a dat aceste porunci preoților. Dar despre preoți vorbim acum ! Dar că Pavel a dat aceeași poruncă și credincioșilor, ascultă ce îi îndeamnă în altă epistolă: „*Cuvântul lui Hristos,* spune Pavel, *să locuiască în voi din belșug, în toată înțelepciunea*" (Col. 3, 16); iarăși: „*Cuvântul vostru să fie totdeauna plăcut, dres cu sare, ca să știți cum trebuie să răspundeți fiecăruia*" (Col. 4, 6). Le-a spus tuturor credincioșilor să fie pregătiți pentru apărarea credinței. Tesalonicenilor le scrie: „*Zidiți-vă unul pe altul, precum și faceți*" (1 Tes. 5, 11); iar când vorbește despre preoți, spune: „*Preoții care cârmuiesc bine să se învrednicească de îndoită cinste, mai ales cei ce se ostenesc cu cuvântul și cu învățătura*" (1 Tim. 5, 17).

Atunci ești un învățător desăvârșit, când și prin cele ce faci și prin cele ce înveți duci pe ucenicii tăi, pe credincioși, la viața fericită, pe care a poruncit-o Hristos. Pentru a învăța nu-i de ajuns numai să faci. Nu-i al meu cuvântul acesta, ci al Mântuitorului. El a spus: „*Cel ce va face și va învăța, acela mare se va chema*" (Matei 5, 19). Dacă prin „a învăța" Hristos ar fi înțeles „a face", n-ar mai fi trebuit să spună: „și va învăța", ci ar fi fost de ajuns să spună atât: „cel ce va face". Dar așa, din pricină că a vorbit separat de amândouă, a arătat că una este a face, și altceva este a învăța cu cuvântul și că e

nevoie de amândouă pentru o desăvârșită zidire sufletească. Oare n-auzi ce spune preoților din Efes vasul cel ales (Fapte 9, 15) al lui Hristos ? „*Pentru aceea privegheați,* spune el, *aducându-vă aminte că trei ani, noaptea și ziua, n-am încetat să vă învăț cu lacrimi pe fiecare din voi*" (Fapte 20, 31). Ce nevoie mai era de lacrimi sau de învățarea cuvântului, dacă viața sa apostolică lumina așa ?

CAPITOLUL 9

Când preotul nu-i predicator destoinic, credincioșii sunt siliți să sufere multă pagubă sufletească

Negreșit, o viață îmbunătățită poate să ne ajute mult la săvârșirea poruncilor lui Dumnezeu, dar n-aș putea susține că ea săvârșește totul. Ce tărie va putea să-i dea cuiva viața sa îmbunătățită, când începe lupta pentru credință și când toți luptă cu argumente din aceleași Scripturi ? La ce-i va folosi mulțimea de sudori, când după acele osteneli cade, din pricina grozavei lui neștiințe, în erezie și se desparte de trupul Bisericii ? Cunosc mulți oameni care au pățit așa. Care-i câștigul strădaniei lui ? Nici unul ! Și, la fel, nu-i de nici un folos o credință sănătoasă alături de o viață stricată. Din pricina asta, mai mult decât toți, trebuie să fie iscusit în astfel de lupte cel care a primit sarcina de a învăța pe ceilalți. Chiar dacă el rămâne nezdruncinat și nu-i vătămat cu nimic de cei potrivnici, totuși, credincioșii care nu sunt destul de întăriți în credință, dacă ar vedea

că povățuitorul lor este înfrânt și că nu mai poate răspunde celor potrivnici, nu pun înfrângerea lui pe seama neștiinței lui, ci pe seama șubrezeniei învățăturii. Și astfel, din pricina neștiinței unui singur om, este aruncat poporul cel mult în cea mai adâncă prăpastie a pierzării. Chiar dacă credincioșii nu trec cu totul de partea potrivnicilor, totuși sunt siliți să pună la îndoială învățăturile în care credeau până atunci; nu mai pot crede cu aceeași tărie în învățăturile de care mai înainte se apropiau cu credință nezdruncinată. Înfrângerea dascălului strecoară atâta tulburare în sufletele credincioșilor, încât răul sfârșește prin a-i îneca.

Cât prăpăd și cât foc se adună pe ticălosul cap al acelui dascăl pentru fiecare suflet pierdut, nu-i nevoie s-o afli de la mine, că tu însuți știi destul de bine acestea.

Este oare mândrie, este oare umblet după slavă deșartă, că n-am voit să ajung pricina pieirii atâtor suflete și că n-am vrut nici să atrag asupra mea o pedeapsă mai mare decât aceea care mă așteaptă acum dincolo ? Cine ar putea-o spune ? Nimeni ! Afară numai dacă cineva ar vrea cu tot dinadinsul să mă țină de rău pe degeaba și să filosofeze pe seama nenorocirilor altora.

CARTEA A CINCEA

Capitolul 1

Cuvântările rostite înaintea credincioșilor trebuie pregătite cu multă osteneală și grijă

Am arătat îndeajuns cât de iscusit și de învățat trebuie să fie dascălul în luptele pe care le are de dus pentru adevăr. Pe lângă cele spuse până acum, mai am de vorbit despre un alt lucru, pricina a mii și mii de primejdii. Dar, mai bine spus, n-aș putea numi acest lucru pricină, ci pe cei care nu știu să se folosească bine de el, că în sine lucrul acesta este pricinuitor de mântuire și de multe bunătăți, când este întrebuințat de bărbați sârguincioși și buni. Dar care este acest lucru ? Este osteneala cea multă pe care trebuie să ne-o dăm pentru alcătuirea predicilor pe care avem să le rostim înaintea poporului.

Mai întâi, cea mai mare parte dintre credincioși nu vor să socotească pe predicatori ca învățători ai lor, ci părăsesc rolul de ucenici și-l iau pe acela de spectatori de la întrecerile atletice. Și după cum acolo mulțimea spectatorilor se împarte, unii țin cu un atlet, alții cu altul, tot așa și în biserică, credincioșii se împart și ei: unii laudă pe un predicator, alții pe altul; și ascultă predicile lor cu dragoste sau cu ură.

Dar nu-i numai asta greutatea, ci și alta, nu mai mică decât asta. Dacă se întâmplă ca un predicator să țeasă în predicile lui ideile și cuvintele altor predicatori, atunci

este ocărât mai rău decât borfașii. Adeseori, pe simplă bănuială, fără să fi luat ceva de la cineva, este osândit ca și cum ar fi fost prins asupra faptului. Dar pentru ce vorbesc de ideile și cuvintele luate de la alți predicatori ? Nu-i este îngăduit să se slujească des nici de propriile lui cuvinte, pentru că mulțimea obișnuiește să asculte predicile nu pentru a se folosi, ci pentru a-și desfăta auzul. Stă la predică așa cum stau criticii la spectacolele de teatru sau la concerte. Și arta oratorică, pe care am osândit-o adineauri[1] este atât de dorită de predicatori, cât n-o doresc nici sofiștii[2], când sunt siliți să se ia la întrecere în cuvânt unii cu alții.

Viteaz suflet trebuie să aibă în această privință predicatorul – care să depășească cu mult puținătatea mea –, ca să înfrâneze această plăcere nesocotită și nefolositoare a credincioșilor și să poată îndrepta atenția ascultătorilor spre ceea ce le este de folos, încât poporul să-i urmeze și să i se supună, iar nu să fie condus el de dorințele ascultătorilor săi.

[1] Cartea a patra.

[2] Sofiștii au fost filosofii-retori din secolul al cincilea înainte de Hristos și până în secolul al patrulea după Hristos. Ei umblau din oraș în oraș și vindeau pe bani știința lor tinerilor doritori de înțelepciune. Cei mai celebri sofiști și dascăli ai sofiștilor au fost sofiștii din secolul al cincilea dinainte de Hristos: Protagoras, care făcea din om măsura tuturor lucrurilor, și Gorgias, care învăța că nu putem cunoaște niciodată adevărul lucrurilor, ci numai aparența lor.

CAPITOLUL 2

Preotul rânduit să vorbească înaintea credincioșilor trebuie să disprețuiască laudele și să fie puternic în cuvânt

Acest lucru nu se poate dobândi decât prin două lucruri: prin disprețul laudelor și prin puterea în cuvânt. Dacă lipsește una din ele, cea rămasă este nefolositoare, din pricina despărțirii de cealaltă. Dacă un predicator disprețuiește laudele, dar nu face ca predica sa să fie plăcută și dreasă cu sare (Col. 4, 6), credincioșii îi întorc spatele și nu are nici un folos de pe urma acestei măreții sufletești; iar dacă vorbește plăcut și cu gust, dar este subjugat de slava dată de aplauze[3], ajunge tot acolo: vorbește și spre paguba lui sufletească și spre paguba sufletească a ascultătorilor săi, pentru că, de dragul laudelor și al aplauzelor, își dă silința să vorbească mai mult spre plăcerea ascultătorilor decât spre folosul lor. Și după cum predicatorul care nu umblă după laude și aplauze, dar nu știe nici să vorbească, nu se pleacă într-adevăr plăcerilor credincioșilor, dar nici nu le poate fi de mare folos, tocmai pentru că nu știe să vorbească, tot așa și predicatorul care este atras de dorul aplauzelor și al laudelor și știe să vorbească, poate face

[3] În secolul al patrulea, credincioșii subliniau cu aplauze cuvântările predicatorilor. O urmă a vechilor aplauze sunt astăzi cuvintele „Să trăiți !" sau „Să ne trăiești, părinte !", de la sfârșitul predicii. Despre aplauzele în biserică din timpul predicii a scris John. Zellinger, *Der Beifall in der altchrist. Predigt*, în: *Festgabe Alois Knöpfler zur Vollendung des siebzigsten Lebensjahr...*, hersg. von M. Gietl und G. Pfeilschifter, Freiburg i. Br., 1917, 403-415.

într-adevăr pe credincioşi mai buni, dar el, în loc să-şi aleagă subiecte de zidire sufletească, alege mai mult subiecte care pot încânta pe credincioşi, pentru că prin acestea culege aplauze furtunoase.

CAPITOLUL 3

Dacă nu are aceste două însuşiri, nu va fi de folos credincioşilor

În amândouă aceste privinţe, dar, trebuie să fie tare conducătorul cel bun al turmei lui Hristos, pentru ca nu cumva prin lipsa unei însuşiri să facă netrebnică pe cealaltă.

Dacă un predicator, suit pe amvon, rosteşte cuvinte care pot zgudui şi trezi sufletele celor care duc o viaţă stricată, dar dacă în timpul predicii se poticneşte, se întrerupe şi, din pricina sărăciei cuvintelor sale, este silit să roşească, ei bine, un astfel de predicator pierde îndată tot câştigul spuselor sale. Ascultătorii săi, ale căror păcate au fost biciuite, suferă de pe urma cuvintelor lui; şi pentru că nu pot să se răzbune altfel, îl batjocoresc, spunându-i că-i un neînvăţat şi un prost, crezând că aşa îşi acoperă ocara. De aceea predicatorul, ca un vizitiu prea bun, trebuie să ţină bine în mâinile sale aceste două însuşiri, ca să le poată întrebuinţa pe amândouă, după nevoie. Când nu i se poate găsi nici un cusur, atunci poate mustra şi mângâia pe toţi credincioşii săi cu câtă autoritate voieşte; înainte de asta însă, nu-i este uşor s-o facă. Dar măreţia sufletească a conducătorului turmei nu trebuie să se arate numai în dispreţuirea laudelor şi a aplauzelor, ci trebuie să se întindă şi mai departe, pentru ca să nu-i fie nedesăvârşit câştigul.

CAPITOLUL 4

Predicatorul trebuie să dispreţuiască mai ales invidia

Ce altceva mai trebuie să dispreţuiască întâistătătorul Bisericii ? Criticile şi invidia. Nu trebuie să se teamă, nici să tremure peste măsură de criticile neîntemeiate – şi este inevitabil ca întâistătătorul Bisericii să sufere şi critici neîntemeiate –, dar nici nu este bine să le treacă cu vederea; dimpotrivă, trebuie să încerce să le stingă îndată, dacă sunt neîntemeiate şi pornesc de la oameni nepricepuţi. Că nimic nu sporeşte atât faima rea sau bună a cuiva ca mulţimea nepricepută; mulţimea, de obicei, nu verifică nici ce aude, nici ce grăieşte; repetă fără socoteală tot ce-i vine la ureche, fără să caute adevărul. De aceea întâistătătorul Bisericii nu trebuie să nesocotească spusele nedrepte ale mulţimii, ci să surpe aceste critici neîntemeiate îndată ce se ivesc; să-i convingă de greşeală pe cei ce-l critică, de-ar fi cei mai nepricepuţi oameni; să nu lase nimic din cele ce pot înlătura o părere nedreaptă; iar dacă vede că, în ciuda tuturor sforţărilor, criticii lui rămân neînduplecaţi, atunci să dispreţuiască părerea lor nedreaptă. Că dacă se lasă doborât de aceste păreri nedrepte, atunci nu va putea vorbi niciodată cu curaj şi bine, că tristeţea şi necontenitele griji sunt în stare să-i doboare sufletul şi să-l facă să ajungă cel mai slab predicator.

Așa trebuie să se poarte preotul cu credincioșii săi, cum se poartă un părinte cu copiii lui mici de tot. După cum părinții nu se supără pe copilașii lor când aceștia îi ocărăsc, îi lovesc sau când plâng, dar nici nu se îngâmfă când râd sau vorbesc cu drăgălășenie, tot astfel nici preotul nu trebuie să se îngâmfe când credincioșii îi laudă predicile, dar nici să cadă abătut de durere când e criticat fără temei.

Dar asta e greu, scumpe prietene, și poate, după socotința mea, chiar cu neputință. Nu cunosc om care să fi reușit să nu se bucure când e lăudat; iar dacă se bucură, urmează că și dorește să dobândească laude; iar dacă dorește să le dobândească, atunci neapărat trebuie să se întristeze, să se supere, să se amărască și să sufere când nu le dobândește. După cum cei care se bucură când se îmbogățesc, se simt nenorociți când sărăcesc, iar oamenii obișnuiți cu luxul și cu desfătările nu pot îndura o viață simplă, tot așa și predicatorilor care doresc să fie lăudați, li se lâncezește sufletul ca de foame, nu numai când sunt criticați pe nedrept, dar și când nu sunt lăudați des, mai cu seamă când au fost hrăniți cu laude sau când aud că alții sunt lăudați. Câte necazuri și câte dureri sufletești crezi, oare, că nu are un preot, care predică și învață cu dorința de a fi neapărat lăudat ? Nici marea nu-i lipsită vreodată de valuri, dar nici sufletul lui de griji și de tristețe !

CAPITOLUL 5

Predicatorul talentat trebuie să se pregătească mai mult decât un predicator slab

Preotul nu-i scutit de muncă sârguincioasă și continuă nici când are un deosebit talent oratoric – și sunt puțini de aceștia ! –, pentru că nu te naști cu talent oratoric, ci îl dobândești prin studiu. De-ai ajunge în vârful lui, chiar atunci te părăsește, dacă nu-ți cultivi talentul oratoric prin necontenit studiu și prin neîntrerupt exercițiu. Prin urmare, predicatorii mari trebuie să muncească mai mult decât predicatorii slabi. Dacă nu muncesc, pagubă îi așteaptă și pe unii și pe alții; dar nu aceeași pagubă; ci paguba suferită de predicatorii mari este tot atât de mare pe cât de mare este și deosebirea dintre talentul oratoric al unora și al altora. Pe predicatorii slabi nimeni nu-i ține de rău dacă vorbesc prost; pe predicatorii mari însă toți îi critică dacă nu se întrec necontenit pe ei înșiși. Mai mult încă, predicatorii slabi sunt lăudați mult chiar pentru predicile bunicele; predicatorii mari, dimpotrivă, nu numai că nu sunt lăudați, ba și mult criticați, dacă predicile lor nu sunt excepționale și surprinzătoare. Că ascultătorii judecă predica, nu după cuvintele predicii, ci după faima predicatorului.

Prin urmare, când un predicator mare întrece pe toți ceilalți predicatori în cuvânt, atunci mai cu seamă trebuie să muncească pentru pregătirea predicilor mai mult decât toți. Lui nu-i este îngăduit să țină o predică proastă, lucru care poate să i se întâmple în chip obiș-

nuit oricărui om; dimpotrivă, dacă predica sa nu-i la înălțimea renumelui său, pleacă din fața ascultătorilor încărcat de nenumăratele batjocuri și critici. Nimeni nu se gândește că poate i-a fost întunecată limpezimea minții de tristețe, de neliniște, de grijă, iar adeseori chiar de mânie, și că din pricina aceasta gândurile sale n-au mai putut fi rostite așa cum i s-au născut în minte. Nimeni nu se gândește că, în definitiv, este și el om și nu poate fi totdeauna la fel, nici nu poate fi excepțional în orice predică, că este firesc să greșească uneori și să facă predici mai prejos de talentul său oratoric. Dar, după cum am spus, ascultătorii lui nu vor să se gândească la asta, ci îl critică, judecându-l ca și cum ar fi înger. De altfel, omul trece de obicei cu vederea faptele bune ale aproapelui său chiar când sunt multe și mari; dar dacă face vreo greșeală, oricât de mică ar fi și oricât de veche, o vede îndată, o critică cu ușurință și și-o aduce aminte totdeauna. Iar o greșeală de aceasta, mică și neînsemnată, a micșorat de multe ori slava marilor predicatori.

Capitolul 6

Predicatorul nu trebuie să disprețuiască întru totul părerile nesocotite ale mulțimii, dar nici să le pună întru totul la inimă

Vezi, dar, dragă și scumpe prietene, că mai cu seamă predicatorul cu talent oratoric trebuie să muncească mai

mult pentru pregătirea predicilor lui. Dar în afară de muncă mai are nevoie și de atâta răbdare de câtă n-au nevoie toți cei despre care ți-am vorbit mai înainte. Mulți îl atacă pe nedrept și fără pricină; și pentru că nu-i pot găsi alt cusur decât acela că e vorbit de bine de toți, îl urăsc. Și trebuie să sufere cu curaj invidia lor amară. Acești invidioși, pentru că nu-și pot ascunde blestemata lor ură, strânsă în zadar în sufletul lor, îl ocărăsc, îl critică, îl clevetesc în ascuns, și-și arată răutatea lor pe față. Iar dacă predicatorul începe să se întristeze și să se supere pentru orice clevetire, sfârșește prin a fi doborât de durere. Invidioșii nu-l atacă numai personal, ci încearcă să facă asta și prin alții. De multe ori, ca să-i întunece faima, aleg pe câte un predicator slab, îl încarcă cu laude și-l admiră mai mult decât trebuie. Unii fac asta din prostie, alții și din prostie și din invidie, numai ca să strice bunul nume al predicatorului; dar nici într-un caz ca să arate bun pe un predicator slab.

Un predicator mare însă n-are de luptat numai cu invidioșii, ci adeseori și cu nepriceperea tuturor credincioșilor săi. Nu-i cu putință ca toți credincioșii care vin la biserică să fie oameni învățați; cea mai mare parte a credincioșilor din biserică e alcătuită din oameni simpli și neînvățați; unii dintre ei sunt mai pricepuți, dar și aceștia pot judeca o predică tot atât de puțin cât o pot judeca și toți ceilalți, așa că abia de se găsesc unul sau doi credincioși care să fie în stare să judece cum trebuie o predică. Din pricina asta un mare predicator se vede silit să culeagă mai puține aplauze, ba sunt și cazuri când se dă jos de pe amvon fără să fie lăudat.

Predicatorul trebuie să fie pregătit să întâmpine cu curaj toate aceste greutăţi; pe cei care din pricina neştiinţei nu-i pot judeca cum trebuie predicile, să-i ierte; pe cei care din pricina invidiei îi critică predicile, să-i plângă ca pe nişte ticăloşi şi ca pe nişte oameni vrednici de milă; iar pe el, nici neştiinţa unora, nici invidia altora, să nu-l facă să creadă că a pierdut ceva din talentul său oratoric. Un pictor celebru, care întrece pe toţi ceilalţi pictori prin arta sa, nu trebuie să se descurajeze când vede că un tablou al său, pictat cu mult talent, este batjocorit de nişte oameni care nu se pricep la pictură şi nu trebuie să socotească proastă pictura lui, din pricină că o critică nişte necunoscători; după cum, iarăşi, nu trebuie să socotească minunată şi fermecătoare o pictură cu adevărat proastă, din pricină că o admiră nişte nepricepuţi în artă.

Capitolul 7

Predicatorul trebuie să-şi alcătuiască predicile în aşa fel încât ele să placă numai lui Dumnezeu

Un scriitor mare trebuie să fie el însuşi criticul operelor sale; el însuşi, cu ajutorul minţii care le-a creat, să judece de sunt bune sau rele; să nu ţină niciodată seama de părerea greşită şi necompetentă a altora.

Tot aşa şi cel ce a primit sarcina să lupte pentru învăţătura creştină să nu ia aminte la laudele credincioşilor săi, dar nici să cadă abătut când nu este lăudat, ci

să-şi alcătuiască în aşa fel predicile lui, ca ele să placă lui Dumnezeu. Dumnezeu să-i fie lui singurul îndreptar şi singura călăuză pentru alcătuirea desăvârşită a predicilor lui, nu aplauzele, nici laudele. Dacă e lăudat şi de ascultători, să nu respingă laudele lor; dacă nu-l laudă, să nu le-o ceară, nici să se mâhnească. Îi este lui destulă mângâiere pentru ostenelile lui, mai mare decât toate, gândul că şi-a alcătuit şi şi-a întocmit predicile spre plăcerea lui Dumnezeu.

Capitolul 8

Predicatorul care nu dispreţuieşte laudele va avea de suferit o mulţime de neplăceri

Predicatorul care ajunge robit de dorinţa de a fi lăudat fără socoteală, nu mai are nici un folos nici de pe urma încordatei lui munci pentru alcătuirea predicii, nici de pe urma talentului său oratoric; că un suflet care nu poate suferi criticile nesocotite ale mulţimii, se descurajează şi pierde dragostea de a predica. De aceea predicatorul trebuie să fie învăţat să dispreţuiască, mai mult decât orice, laudele. Pentru a-ţi păstra talentul oratoric nu-i de ajuns numai să ştii să vorbeşti, mai trebuie să ai şi puterea să dispreţuieşti laudele.

Dacă ai cerceta bine şi pe un predicator slab, ai vedea că are şi el tot atâta nevoie să dispreţuiască laudele ca şi un predicator mare. Este silit să facă multe greşeli, dacă urmăreşte slavă de la ascultători. Şi pentru că nu poate să se ridice la înălţimea marilor predicatori, nu se

sfiește să-i clevetească, să-i pizmuiască, să-i critice pe nedrept și să facă și alte multe păcate la fel cu acestea; va îndrăzni orice, de-ar trebui să-și piardă chiar sufletul, numai și numai să pogoare numele și slava lor la nivelul propriei sale josnicii. În afară de asta, nu va mai transpira muncind la alcătuirea predicilor lui; un fel de toropeală îi va cuprinde sufletul. Neputând trăi fără laude, se descurajează și-l cuprinde somn adânc, când vede că adună puține laude de pe urma îndelungatei sale munci. Că și un plugar, care muncește un pământ slab și este silit să are un pământ pietros, se lasă repede de treabă dacă nu îi este dragă munca sau dacă nu-l silește teama că are să moară de foame. Dacă marii predicatori au nevoie de atât de mult exercițiu și de atâta muncă pentru ca să-și păstreze cunoștințele dobândite, spune-mi, te rog, câtă greutate, cât zbucium și câtă tulburare nu va avea, ca să strângă cu mult chin puține gânduri pentru predica sa, predicatorul care n-a adunat mai dinainte nici o cunoștință, ci este silit să-și adune materialul atunci când trebuie să vorbească? Iar dacă vreunul din cei mai mici decât el, unul cu o slujbă mai mică, predică mai strălucit decât el, ei bine, atunci trebuie să aibă un suflet dumnezeiesc, ca să nu fie cuprins de invidie și doborât de tristețe. Trebuie să aibă un suflet de diamant, nu un suflet obișnuit ca al nostru, ca să suporte cu bărbăție să fie întrecut, el, cu o slujbă mai mare, de un altul mai mic decât el. Dacă cel care predică frumos este blând și foarte smerit, atunci durerea mai e de suportat; dar dacă e obraznic, îngâmfat și iubitor de slavă, atunci moartea lui e dorită în fiecare zi, că

îi face viața amară, îl disprețuiește în văzul lumii, îl batjocorește pe ascuns, îi răpește mult din autoritate și vrea să fie el totul. Cel mai mare ajutor în toate acestea îi dă aceluia talentul său oratoric, interesul arătat de mulțime predicilor lui și dragostea tuturor credincioșilor.

Nu vezi, oare, cu câtă dragoste ascultă acum creștinii predicile? Nu vezi, oare, că oratorii sunt mai prețuiți decât toți, nu numai de păgâni, dar și de creștini? Cum poate, dar, suferi un predicator atâta rușine, ca la predica lui ascultătorii să nu aplaude, să se plictisească, să aștepte sfârșitul cuvântării ca pe o odihnă după o muncă grea, iar la predica altuia ascultătorii să-l asculte cu răbdare, deși vorbește mult, ba chiar să-și arate nemulțumirea când are de gând să termine și să se mânie când vrea să tacă?

Aceste lucruri, deși ți se par acum lucruri neînsemnate și ușor de disprețuit, pentru că nu le-ai trăit, totuși ele sunt îndestulătoare să stingă râvna de a predica și să slăbească puterea sufletului, dacă predicatorul nu se desprinde de toate aceste slăbiciuni omenești și nu caută să ajungă asemenea puterilor celor netrupești, care nu sunt stăpânite nici de invidie, nici de dragostea de slavă și nici de vreo altă patimă asemănătoare. Iar dacă este un astfel de om, care să poată călca în picioare slava de la oameni, această fiară greu de biruit, de doborât și de îmblânzit, care să-i poată tăia multele ei capete, dar, mai bine spus, nici să n-o lase să-i crească capetele, ei bine, atunci va putea să alunge cu ușurință aceste multe atacuri și să se bucure de liniștea portului; dar

dacă nu-i scăpat de dragostea de slavă, atunci va aduce peste sufletul lui fel de fel de lupte, necontenite tulburări, necurmate supărări și roiul celorlalte patimi. Pentru ce să-ți mai înșir și celelalte greutăți, pe care nici nu le poți spune, nici nu le poți cunoaște, dacă nu le-ai trăit ?

CARTEA A ȘASEA

CAPITOLUL 1

Preoții vor da seamă și de păcatele credincioșilor lor

Greutățile de aici de pe pământ, pe care le-ai auzit, așa sunt. Dar pe acelea de dincolo, cum le vom suferi, când vom fi siliți să dăm socoteală de fiecare credincios încredințat nouă ? Paguba nu se mărginește la rușine, ci ne așteaptă chin veșnic.

Nu voi trece sub tăcere nici acum cuvintele apostolului Pavel, deși le-am spus mai înainte[1]: „*Ascultați de mai-marii voștri și supuneți-vă lor, că ei priveghează pentru sufletele voastre, ca unii ce vor da seama de ele*" (Evr. 13, 17). Teama de această amenințare îmi zguduie necontenit sufletul. Dacă celui care sminteşte numai pe un singur om, și încă pe cel mai mic, îi este de folos să i se atârne o piatră de moară de gât și să fie aruncat în mare (Matei 18, 6) și dacă toți cei care lovesc cugetul fraților lor păcătuiesc față de Hristos (1 Cor. 8, 12), ce vor păți oare preoții, ce pedeapsă vor primi când pierd nu numai unul sau doi sau trei, ci un număr atât de mare de credincioși ? Nu pot da vina pe nepricepere, nu-și pot găsi scăparea în neștiință, nici nu pot pune înainte silnicia sau forța. Credincioșii ar putea întrebuința, dacă ar fi cu putință, această scuză pentru păcatele lor mai ușor decât întâistătătorii Bisericii pen-

[1] Cartea a treia.

tru păcatele credincioșilor lor. Pentru ce ? Pentru că cel rânduit să îndepărteze neștiința din sufletul păstoriților săi și să vestească mai dinainte când se apropie războiul cel diavolesc, nu poate pune înainte neștiința, nici nu poate spune: „N-am auzit trâmbița, nu știam mai dinainte de război !". Că pentru asta a fost pus, după cum spune Iezechiel, ca să trâmbițeze și celorlalți și să vestească mai dinainte greutățile ce au să vină (Iez. 33, 3). De aceea pedeapsa e de neînlăturat, chiar de-ar fi unul cel care are să se piardă. Că spune proorocul Iezechiel: *„Dacă atunci când vine sabia, străjerul nu trâmbițează poporului și nici nu dă semn, iar sabia, la venirea ei, ia un suflet, sufletul acela a fost luat din pricina fărădelegii lui, dar sângele lui îl voi cere din mâna străjerului"* (Iez. 33, 6).

CAPITOLUL 2

Preoții au nevoie de mai multă luare-aminte decât monahii

Încetează, dar, dragă prietene, de a mă împinge spre o pedeapsă de care n-aș putea scăpa. Nu e vorba aici de comanda unei oștiri, nici de ocârmuirea unei împărății, ci de o slujire care cere virtute de înger.

Sufletul preotului trebuie să fie mai curat decât înseși razele soarelui, pentru ca Duhul cel Sfânt să nu-l părăsească niciodată și ca să poată spune: *„Iar de acum nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine"* (Gal. 2, 20).

Dacă cei ce locuiesc în pustie, care au scăpat de oraș, de piață și de zgomotele din ele, care se bucură necontenit de adăpost și liniște, nu vor să aibă încredere în paza ce le-o dă traiul lor departe de zgomotele lumii, ci adaugă și alte nenumărate mijloace de pază: se îngrădesc din toate părțile și se silesc să fie cu mare băgare de seamă în tot ce spun și în tot ce fac, ca să se poată, atât cât omenește e cu putință, apropia de Dumnezeu cu îndrăznire și curăție desăvârșită; deci, dacă monahii fac atât de mari sforțări ca să se păstreze curați, spune-mi, te rog, câtă putere, câtă tărie socotești că-i trebuie preotului, ca să-și poată smulge sufletul din orice întinăciune și să-și păstreze nevătămată frumusețea cea duhovnicească ? Și preotul are nevoie de mult mai mare curăție decât monahii. Iar cel care are nevoie de mai mare curăție, acela este supus la mai mari ispite, care-l pot murdări, dacă nu-și ferește sufletul printr-o neîncetată priveghere și dacă nu folosește mai multă tărie sufletească.

Frumusețea chipului femeiesc, mișcările afectate, mersul legănat, dulceața vocii, încondeierea ochilor, rumenitul obrajilor, împletitul și vopsitul părului, luxul hainelor, felurimea bijuteriilor de aur, frumusețea pietrelor prețioase, mirosul plăcut al parfumurilor și toate celelalte, în care se pricep femeile, sunt în stare să tulbure sufletul dacă nu ajunge ca de piatră prin asprimea castității.

Nu e deloc de mirare să fii tulburat de toate aceste farmece femeiești. Dar ca diavolul să poată doborî și săgeta sufletele oamenilor prin contrariul acestor farmece, ei bine, asta e ceea ce mă miră și mă lasă nedumerit.

CAPITOLUL 3

Monahul se bucură de mai multă uşurinţă decât întâistătătorul bisericii

Unii au scăpat de mrejele femeilor frumoase, dar au căzut în mâinile unor femei lipsite de orice frumuseţe: urâte la faţă, cu părul neîngrijit, cu hainele murdare, cu ţinută obişnuită, cu apucături de rând, simple la vorbă, cu mers necăutat, cu voce neprefăcută, sărace, dispreţuite, fără nici un sprijin, singure. I-au atras mai întâi spre milă, iar de acolo i-au dus spre prăpastia pierzării.

Mulţi preoţi au scăpat de mrejele femeilor frumoase, împodobite cu bijuterii de aur, parfumate, îmbrăcate cu haine scumpe, au scăpat de toate farmecele femeieşti amintite mai sus, dar au căzut uşor şi au pierit din pricina unor femei urâte şi pocite. Când şi femeia săracă, dar şi cea bogată, când şi femeia gătită şi împodobită, dar şi cea îmbrăcată prost, când şi femeia cu purtări căutate, dar şi cea cu purtări neprefăcute, şi, ca să spun pe scurt, când şi femeile frumoase, dar şi femeile urâte iscă război în sufletul bărbatului care le priveşte, iar meşteşugirile femeieşti îl înconjoară de pretutindeni, spune-mi, te rog, cum va mai putea preotul răsufla, când stau în jurul lui atâtea curse ? Ce loc de scăpare să găsească, nu spun ca să nu cadă – că asta nu-i prea greu –, dar ca să-şi păstreze sufletul netulburat de gândurile cele spurcate ?

Nu mai vorbesc de cinstea şi preţuirea date de credincioşi preotului, pricini de nenumărate păcate. Când este cinstit şi preţuit de femei i se slăbeşte tăria cu minţeniei lui şi adeseori îl doboară, dacă nu ştie să rămână totdeauna treaz în faţa unor astfel de atacuri; dar când este cinstit şi preţuit de bărbaţi, preotul, dacă nu are multă tărie sufletească, ajunge stăpânit de două patimi cu totul potrivnice: de linguşeală slugarnică şi de îngâmfare prostească. Este silit să se plece celor ce-l cinstesc, iar din pricina cinstei date lui de aceştia se semeţeşte faţă de cei mai mici şi este împins în prăpastia mândriei.

Eu spun numai atât. Dar câtă pagubă pricinuiesc toate acestea unui preot, n-o poate şti bine decât numai acela care-i preot ! Că nu numai aceste ispite, ci şi altele, cu mult mai primejdioase, vin fără doar şi poate asupra preotului trăitor în mijlocul lumii.

Cel care iubeşte pustia, monahul, este scăpat de toate acestea. Dacă îi trece cumva prin minte vreun gând necurat, închipuirea lui este săracă şi poate stinge îndată gândul cel necurat, că nu vede nimic în jurul său, care să-i mărească flacăra. Monahul se teme numai pentru el. Dacă e silit uneori să se îngrijească şi de alţii, apoi aceştia sunt foarte puţini la număr; dar chiar dacă ar fi mai mulţi, totuşi sunt cu mult mai puţini decât credincioşii din biserică şi dau cu mult mai uşoare griji stareţului lor, nu numai din pricina numărului lor mic, dar şi din pricină că toţi s-au lepădat de grijile cele lumeşti, nu au nici copii, nici soţie şi nici vreo altă grijă asemănătoare. Asta îi face pe monahi să fie foarte supuşi egumenilor lor, iar viaţa de obşte dă putinţă stareţilor să le vadă bine greşelile şi să le îndrepte; că supravegherea neîncetată a dascălilor ajută nu puţin la sporul vieţii duhovniceşti.

Capitolul 4

Preotului i s-au încredințat apărarea întregii lumi și alte lucruri înfricoșătoare

Cu credincioșii lucrurile nu stau așa. Cea mai mare parte din cei rânduiți sub supravegherea preotului sunt legați cu griji lumești și asta îi face mai trândavi pentru lucrarea celor duhovnicești. De aceea preotul trebuie neapărat să semene, ca să spun așa, în fiecare zi, ca, prin continuă repetare, cuvântul său de învățătură să poată fi ținut minte de cei ce îl aud. Bogăția mare, măreția funcției, trândăvia înnăscută de pe urma luxului și a plăcerilor și altele multe pe lângă acestea înăbușă semințele aruncate; adeseori desimea spinilor nici nu lasă ca cele semănate să ajungă până la fața pământului. Dar și supărările mari, nevoia sărăciei, necontenitele necazuri și altele asemenea acestora, cu totul contrarii celor amintite mai înainte, îndepărtează pe credincioși de râvna celor dumnezeiești. Cât despre păcatele credincioșilor, preotul nu le poate cunoaște nici în cea mai mică parte. Și cum să le cunoască, când pe cei mai mulți nu-i cunoaște nici din vedere?

Greutăți așa de mari întâmpină preotul în îndeplinirea îndatoririlor sale față de credincioși. Dar dacă ai cerceta îndatoririle lui față de Dumnezeu, ai vedea că cele față de credincioși sunt o nimica; cer și mai mare râvnă și mai multă purtare de grijă.

Ce fel de om trebuie să fie cel ce se roagă pentru tot orașul – dar pentru ce spun tot orașul, pentru toată lumea –, care se roagă să facă pe Dumnezeu îndurător

față de păcatele tuturora, nu numai ale celor vii, dar și ale celor morți? Socot că nu-i de ajuns pentru o rugăciune atât de mare nici îndrăznirea lui Moise și a lui Ilie. Ca și cum i s-ar fi încredințat întreaga lume, ca și cum ar fi tatăl tuturor oamenilor, așa se apropie preotul de Dumnezeu, rugându-se să se stingă războaiele de pretutindeni, să înceteze tulburările și cerând, atât în rugăciunile din casă, cât și în rugăciunile din biserică, pace, an îmbelșugat, izbăvire grabnică de toate necazurile ce supără pe fiecare. Preotul trebuie să se deosebească atât de mult în toate de toți cei pentru care se roagă cât se deosebește un conducător de supușii săi.

Spune-mi, te rog, unde-l vom pune pe preot, când cheamă Duhul Cel Sfânt, când săvârșește prea înfricoșătoarea jertfă și când atinge necontenit pe Stăpânul obștesc al tutorora? Cât de mare curăție, cât de mare evlavie îi vom cere? Gândește-te ce fel trebuie să fie mâinile acelea care slujesc, ce fel trebuie să fie limba aceea care rostește acele cuvinte? Nu trebuie să fie oare mai curat și mai sfânt decât oricine altul sufletul care a primit atâta Duh? Atunci și îngerii stau împrejurul preotului. Tot altarul și locul din jurul jertfelnicului se umple de puterile cerești în cinstea Celui ce se află pe jertfelnic. Cele ce se săvârșesc atunci pe Sfântul Altar sunt îndestulătoare să ne încredințeze de toate acestea. Am auzit odată pe cineva povestind că un bătrân, bărbat minunat, care avea adeseori descoperiri, i-a spus că a fost învrednicit odată de o vedenie ca aceasta: în timpul săvârșirii Sfintei Jertfe a văzut dintr-odată, atât cât i-a fost cu putință, mulțime de îngeri, îmbrăcați în veșminte strălucitoare, stând în jurul altarului, cu ochii plecați în jos, așa cum stau soldații când împăratul este de față.

Şi eu o cred. Un altul mi-a spus – n-o aflase de la altul, ci el însuşi fusese învrednicit să vadă şi să audă – că dacă cei care pleacă de pe lumea aceasta s-au împărtăşit cu Sfintele Taine cu conştiinţa curată, când îşi dau sufletul, sunt însoţiţi de aici de îngeri, din pricina Sfintei Împărtăşanii pe care au luat-o.

Tu nu te cutremuri încă să duci un suflet ca al meu să săvârşească o taină atât de sfântă? Nu te cutremuri să urci la vrednicia preoţească pe un om ca mine, îmbrăcat cu haine murdare, pe care Hristos l-a scos afară din ceata celor chemaţi la nuntă? (Matei 22, 11-13). Sufletul preotului trebuie să lumineze ca lumina, care luminează toată lumea; iar sufletul meu, din pricina conştiinţei mele păcătoase, este înconjurat de atâta întuneric, încât trebuie să se ascundă, ca să nu mai poată niciodată căuta cu îndrăzneală la Stăpânul său. Preoţii sunt sarea pământului (Matei 5, 13); iar neştiinţa şi nepriceperea mea în toate, cine altul le poate suferi cu uşurinţă, afară de tine, care te-ai obişnuit să mă iubeşti peste măsură?

Nu numai atât de curat, ca unul care a fost învrednicit de o slujire atât de mare, trebuie să fie preotul, ci şi foarte priceput şi încercat în multe. Trebuie să cunoască viaţa în întregul ei tot atât de bine ca şi mirenii, dar să fie desfăcut de viaţă tot atât de mult ca şi monahii, care trăiesc în munţi; pentru că preotul trebuie să aibă neapărat legături cu bărbaţi care au soţii şi cresc copii, care au slugi şi slujnice, cu bărbaţi foarte bogaţi, cu bărbaţi care fac politică, cu bărbaţi cu funcţii înalte. Deci pentru că preotul trebuie să aibă legături cu oameni atât de feluriţi, felurită trebuie să fie şi purtarea lui faţă de ei. Iar când spun felurită, nu spun ca preotul

să fie viclean, linguşitor, făţarnic, ci liber la cuvânt şi plin de îndrăzneală. Să ştie să fie îngăduitor cu folos, când împrejurările o cer; să fie bun, dar şi aspru. Nu trebuie să se poarte la fel cu toţi credincioşii. Că nici doctorii nu se folosesc de un singur mijloc pentru vindecarea bolnavilor şi nici căpitanii corăbiilor nu cunosc numai o singură cale în lupta cu vânturile. Dese vânturi şi dese furtuni înconjoară şi corabia Bisericii; iar furtunile acestea nu o lovesc numai din afară, ci se nasc şi înăuntru. Din pricina asta preotul trebuie să se poarte cu credincioşii săi cu multă îngăduinţă, dar şi cu deosebită luare-aminte.

Toată această felurită purtare a preotului are un singur scop: slava lui Dumnezeu, zidirea Bisericii.

CAPITOLUL 5

Preotul trebuie să fie destoinic în toate

Mare este lupta monahilor şi grea e truda lor! Dar dacă ai pune faţă în faţă sudorile unui călugăr cu sudorile unui preot care-şi îndeplineşte bine slujirea sa, ai vedea că este atâta deosebire între ei câtă este între un om de rând şi un împărat. Chiar dacă truda monahului e mare, totuşi la lupta aceasta iau parte deopotrivă şi sufletul şi trupul; dar, mai bine spus, cea mai mare parte din luptă e dusă de trup; că dacă trupul e slab, are numai râvnă pentru nevoinţele călugăreşti, dar nu le poate săvârşi; că şi postul aspru, şi culcatul pe pământul gol, şi privegherile, şi neîmbăiatul, şi multa sudoare, şi toate celelalte cu câte se îndeletnicesc monahii pentru chinui-

rea trupului lor, toate se lasă la o parte când nu-i puternic trupul care trebuie pedepsit. Preotul însă luptă numai cu sufletul; nu are nevoie de bunăstarea trupului, pentru ca sufletul să-și afle virtutea lui. La ce ne ajută într-adevăr puterea trupului, ca să nu fim obraznici, certăreți, mânioși, ci treji, cumpătați, cuviincioși și să avem și toate celelalte însușiri, cu care fericitul Pavel completează icoana preotului adevărat ?

Capitolul 6

Nu monahul, ci preotul care îndrumează bine pe credincioși dă dovadă de răbdare

Dar asta nu se poate spune de virtutea monahului; ci, după cum acrobații au nevoie de o mulțime de scule, de roți, de funii și de cuțite, iar filosoful își are toată arta lui în sufletul său, fără să aibă nevoie de ceva din afară, tot așa și cu monahul și cu preotul.

Monahul are nevoie de sănătate trupească, de locuri potrivite pentru locuit, care să nu fie nici prea îndepărtate de locuințele omenești, dar să aibă și liniștea pustiei; să nu fie apoi aceste locuri lipsite de o climă dulce, în tot timpul anului, că nimic nu este atât de nesuferit celui care se nevoiește cu posturile ca asprimea aerului. Câte necazuri sunt siliți să îndure monahii pentru facerea hainelor și a mâncării – că pe toate trebuie să le facă cu mâinile lor –, nu mai e nevoie să ți le spun acum.

Preotul n-are nevoie să facă astea pentru întreținerea lui; este lipsit de aceste griji și ia parte la toate manifestă-

rile nevătămătoare ale lumii, avându-și toată știința conducerii turmei sale strânsă în vistieriile sufletului său.

Dacă ai admira pe monah pentru că stă singur și pentru că fuge de legăturile cu lumea, aș mărturisi și eu că într-adevăr monahul prin asta dă dovadă de răbdare, dar nu dă dovadă îndestulătoare de bărbăția sufletului său. Cel care stă la cârma corăbiei în port nu ne face dovada că știe să conducă bine corabia; dar nimeni nu poate spune că nu-i un minunat conducător de corabie cel care, în mijlocul furtunii, poate scăpa corabia de înec.

Deci nici pe monah nu trebuie să-l admirăm mult și peste măsură, că trăind singur nu se tulbură și nici nu săvârșește păcate multe și mari; că nici nu are prilejuri de ispite, care să-i ațâțe și să-i îmboldească sufletul. Dar dacă un monah s-ar pune pe sine însuși în slujba mulțimii și ar fi silit să poarte păcatele celor mulți și ar rămâne totuși neclintit și tare, ocârmuindu-și sufletul pe timp de furtună, ca pe vreme bună, ei bine, un astfel de monah merită să fie lăudat și admirat de toți; a dat dovadă îndestulătoare de bărbăția sa (1 Tim. 3, 2-4).

Capitolul 7

Altele sunt nevoințele monahului, omul care trăiește singur, și altele nevoințele preotului, omul care trăiește în mijlocul lumii

Nu te mira, dar, dragă prietene, că n-am mulți pârâși ! Nu am mulți, pentru că am fugit de lume și de ori-

ce legătură cu oamenii. N-ar trebui să te minunezi că nu păcătuiesc ! Nu păcătuiesc, pentru că dorm. Nu cad, pentru că nu lupt. Nu sunt rănit, pentru că nu iau parte la luptă. Spune-mi, te rog, cine va putea grăi împotriva mea și-mi va descoperi ticăloșia mea ? Acoperișul acesta ? Căsuța aceasta ? Dar ele nu pot slobozi glas. Poate mama, care știe mai bine decât toți viața mea ? Dar ea, mai cu seamă, nu se amestecă în viața mea și nici nu m-am certat vreodată cu ea. Dar chiar dacă s-ar fi întâmplat asta, nici o mamă nu este atât de lipsită de dragoste față de fiul ei și nu-și urăște atât fiul, încât, fără pricină constrângătoare și fără să o silească cineva, să-l vorbească de rău și să-l bârfească la toți pe cel pe care l-a purtat în pântece, pe care l-a crescut și l-a alăptat. Dar dacă cineva ar vrea să cerceteze bine sufletul meu, ar vedea că-i plin de multe păcate. Tu știi lucrul acesta destul de bine, deși obișnuiești, mai mult decât toți, să mă lauzi înaintea tuturor. Nu spun asta acum din smerenie. Adu-ți aminte de câte ori ți-am spus, pe când stăteam adeseori de vorbă despre preoție, că, dacă mi-ar propune cineva să aleg unde aș vrea să strălucesc mai mult: în conducerea Bisericii sau în viața călugărească, îți spuneam că aș prefera de nenumărate ori pe cea dintâi. Nu încetam de a ferici în discuțiile pe care le aveam cu tine pe cei care au putut să-și îndeplinească bine îndatoririle slujbei preoțești. Și nimeni nu mă va contrazice, că dacă aș fi fost în stare să îndeplinesc toate îndatoririle preoției n-aș fi fugit de ceea ce admiram. Dar ce să fac ? Nimic nu este atât de păgubitor pentru conducerea Bisericii ca această trândăvie și nepăsare a mea, pe care alții le socotesc o minunată schimnicie; eu însă le socotesc ca pe o perdea aruncată peste ticăloasa

mea viață, cu care îmi acopăr cea mai mare parte din scăderile mele și nu le las să se vadă. Omul obișnuit să ducă o viață atât de scăpată de grijile lumii și să trăiască într-o desăvârșită sihăstrie, de primește o astfel de slujbă, chiar dacă are mari însușiri firești, se tulbură și se neliniștește din pricină că nu-i deprins să aibă legături cu lumea și pierde prin asta mare parte din puterea lui; iar dacă mai este și greoi la minte, nedeprins cu astfel de legături și de lupte, așa cum sunt eu, nu s-ar deosebi întru nimic de pietre.

De aceea, puțini din cei proveniți dintre monahi strălucesc în luptele pe care le are de dus un preot. Cei mai mulți își vădesc slăbiciunea, cad și suferă necazuri grele și mari. Și nu-i de mirare, că dacă luptele și exercițiile nu sunt făcute în vederea luptelor pe care le are de dus un preot, atunci cel ce luptă nu se deosebește întru nimic de cei ce nu s-au exercitat.

Omul care intră în stadionul luptelor preoțești trebuie să disprețuiască mai cu seamă slava, să nu se mânie și să fie tare priceput. Cel căruia îi place viața singuratică, monahul, nu are nici o pricină să se exercite în aceste virtuți. Nu are în jurul său mulți oameni care să-l supere, ca să se exercite în a-și înfrâna mânia. Nu are nici mulți care să-l laude și să-l aplaude, ca să aibă nevoie să învețe să disprețuiască laudele oamenilor; iar de priceperea care se cere pentru chivernisirea treburilor bisericești și pentru păstorirea credincioșilor, monahii nici nu aduc vorba. De aceea monahii, când intră în luptele pentru care nu s-au pregătit mai dinainte, rămân nedumeriți, amețesc, sunt neputincioși și, în loc să propășească în virtute, mulți dintre ei își pierd și virtuțile pe care le aveau când au părăsit pustia.

CAPITOLUL 8

Monahii săvârşesc mai uşor virtutea decât cei care au grijă de mulţi

Vasile: Atunci ce-i de făcut ? Vom pune la conducerea Bisericii oameni care trăiesc în mijlocul lumii, care se ocupă de afacerile lumeşti, care-şi pierd timpul în lupte şi în ocări, care sunt plini de viclenii, care-s învăţaţi să trăiască în lux şi desfătări ?

Ioan: Nu, o, fericite prietene, i-am spus eu. Nici nu trebuie să ne gândim la astfel de oameni când e vorba să faci pe cineva preot, ci mă gândesc la un om care să aibă şi legături cu oamenii, care să se descurce şi în toate treburile vieţii, dar să-şi poată păstra, întregi şi nezdruncinate, mai bine decât monahii, curăţia vieţii, liniştea sufletească, sfinţenia, răbdarea, înfrânarea şi celelalte virtuţi ale monahilor. Un om cu multe scăderi, dacă trăieşte în singurătate, poate să le ascundă şi să le facă nelucrătoare, pentru că nu are legături cu nici un om; dar dacă vine între oameni, nu va reuşi să facă altceva decât să se facă de râs şi să-şi primejduiască şi mai mult mântuirea. Asta era aproape s-o păţesc şi eu, dacă purtarea de grijă a lui Dumnezeu n-ar fi ridicat iute focul de pe capul meu. Un om cu atâtea cusururi nu poate să şi le ascundă când este pus la treabă, ci le dă pe toate pe faţă.

După cum focul cearcă tăria metalelor, tot aşa şi preoţia arată cum e sufletul oamenilor; de e supărăcios, mic la suflet, iubitor de slavă, îngâmfat, de are vreun alt cusur, pe toate le descoperă; dezgoleşte toate cusururile; dar nu le dezgoleşte numai, ci le face şi mai grozave şi mai mari. Rănile trupului, când sunt zgândărite, se vindecă mai greu; tot aşa şi patimile sufletului, când sunt aţâţate şi întărâtate, se sălbăticesc mai mult şi silesc pe cei ce le au să păcătuiască şi mai mult. Îl fac pe cel ce nu ia aminte la sine însuşi să îndrăgească slava, să ajungă mândru şi să-i placă banii, îl târăsc pe nesimţite spre desfătări, spre petreceri, spre tihnă şi trândăveală; şi încetul cu încetul îl împing la păcate mai mari decât acestea, la păcatele ce se nasc din acestea.

Multe sunt în lume prilejurile care pot slăbi tăria sufletului, care pot tăia drumul către Dumnezeu. Mai întâi de toate convorbirile cu femeile. Întâistătătorul Bisericii, omul care se îngrijeşte de întreaga turmă, nu poate să se ocupe numai de bărbaţi şi să neglijeze femeile; ele au nevoie mai ales de mai multă grijă, pentru că alunecă uşor spre păcat. Episcopul trebuie să se îngrijească şi de sănătatea lor, dacă nu mai mult decât de a bărbaţilor, dar cel puţin la fel. Să le cerceteze când sunt bolnave, să le mângâie când sunt întristate, să le certe când se trândăvesc, să le ajute când sunt în nevoi. Iar dacă nu se îngrădeşte cu foarte mare pază când dă aceste ajutoare femeilor, vicleanul diavol găseşte o mulţime de prilejuri ca să strecoare în sufletul preotului veninul ispitei sale. Ochiul oricărei femei aruncă săgeţi şi tulbură sufletul; nu numai ochiul femeii desfrânate, ci şi ochiul femeii cuminţi; linguşelile lor îl moaie, iar cinstea ce i-o dau îl robeşte. Şi astfel, dragostea clocotitoare de aproapele – această pricină a tuturor bunătăţilor – ajunge pricină a mii şi mii de păcate pentru cei care nu ştiu să o întrebuinţeze bine.

În afară de asta, necontenitele griji ale preotului îi întunecă ascuţimea minţii şi, din înaripată cum era, o

fac mai grea decât plumbul. Mânia, apoi, când se năpustește asupra lui, învăluie ca fumul tot sufletul.

CAPITOLUL 9

Nu trebuie disprețuită părerea mulțimii, chiar când e greșită

Pentru ce să mai vorbesc de celelalte necazuri, de ocările, de clevetirile, de dojenele, atât de la cei mari, cât și de la cei mici, atât de la cei pricepuți, cât și de la cei nepricepuți ? Mai cu seamă aceștia, nepricepuții, oamenii lipsiți de dreapta judecată, sunt cei care îl dojenesc mai mult și nu-i îngăduie nici măcar să se apere. Întâistătătorul, care-și păstorește bine turma, nu trebuie să-i disprețuiască nici pe aceștia, ci să stea de vorbă cu toți și să spulbere cu multă blândețe și bunătate mustrările ce i le fac; să le ierte mai degrabă mustrările lor neghioabe decât să se supere și să se mânie. Dacă fericitul Pavel s-a temut să nu fie bănuit de ucenicii săi de furt și pentru asta a luat și pe alții la chivernisirea banilor, *„ca să nu ne defaime cineva,* spunea el, *în acest belșug de daruri slujit de noi*" (2 Cor. 8, 20), cum nu trebuie să facem noi totul ca să înlăturăm bănuielile nedrepte, fie că sunt mincinoase, fie că sunt nesocotite, fie că sunt cu totul străine de gândul nostru ? Și totuși nici un păcat nu e atât de străin de noi cât de străin era de Pavel furtul. Și cu toate că Pavel era atât de străin de această faptă rea, totuși s-a gândit că mulți oameni ar putea să bănuiască asta, deși era o prostie și o nebunie. Nebunie era într-adevăr să bănuiești de furt pe fericitul și minunatul acela bărbat. Cu toate acestea, Pavel a surpat de la început pricinile acestei bănuieli atât de nesocotite, pe care numai un nebun ar fi putut-o avea. N-a disprețuit prostia mulțimii și nici n-a spus: „Cui i-ar putea trece vreodată prin minte să bănuiască despre mine așa ceva, când toți mă cinstesc și mă admiră și pentru minunile săvârșite și pentru viața mea îmbunătățită ?". Pavel n-a grăit așa, ci cu totul dimpotrivă; a prevăzut și s-a așteptat la o astfel de bănuială rea. A smuls-o din rădăcini; dar, mai bine spus, nici n-a lăsat-o să încolțească. Pentru ce ? O spune însuși Pavel: *„Pentru că purtăm de grijă de cele bune nu numai înaintea Domnului, ci și înaintea oamenilor*" (2 Cor. 8, 21).

Trebuie, dar, să ne grăbim tot atât de mult, dar, mai bine spus, chiar mai mult, nu numai să smulgem și să împiedicăm zvonurile rele, care încep să se înfiripe, dar chiar să și prevedem de unde s-ar putea ivi, ca să tăiem mai dinainte pricinile din care s-ar putea naște și să nu așteptăm să se înfiripe și să fie purtate de gurile mulțimii. Că atunci nici nu-i ușor să le spulberi, ci chiar foarte greu și poate chiar cu neputință și nu fără pagubă, pentru că ai făcut asta după ce bănuieli nedrepte au vătămat pe mulți.

Dar când mă voi opri de a vorbi de greutăți, care n-au sfârșit ? Să înșir toate greutățile preoției înseamnă să măsor marea. De-și va curăți preotul sufletul de orice patimă, lucru cu neputință, chiar și atunci va fi silit să înfrunte mii și mii de greutăți, ca să îndrepte păcatele celorlalți. Dacă mai este însă încărcat și cu păcate proprii, vezi-i noianul ostenelilor și grijilor lui ! Câte trebuie să sufere de vrea să biruie și păcatele lui, și pe ale păstoriților săi !

CAPITOLUL 10

Nu-i mare lucru să te mântui pe tine singur

Vasile: Acum însă mi-a spus Vasile, tu n-ai de dus nici o luptă și n-ai nici o grijă, pentru că trăiești singur !

Ioan: Am și acum, i-am răspuns eu. Cum este, oare, cu putință ca, având de dus această viață plină de osteneli, să fii lipsit de griji și de neliniști ? Totuși nu-i același lucru a călători pe mare și a merge cu corabia pe lângă malul unui râu. Atât de mare e deosebirea între greutățile pe care le are de înfruntat un om care trebuie să se îngrijească numai de mântuirea sa și un preot, care trebuie să se îngrijească și de mântuirea altora. Aș vrea și eu, așa cum mă găsesc acum, și doresc mult să pot fi de folos și altora. Dar dacă nu voi putea fi de folos și altora, mă voi mulțumi cu atâta, de voi reuși să mă mântui pe mine și să scap de furtună.

Vasile: Dar crezi că faci mare ispravă cu asta ?, m-a întrebat Vasile. Socotești oare că te poți mântui fără să fii de folos și altora ?

Ioan: Bine și frumos ai grăit, i-am răspuns. Nici eu nu pot să cred că se poate mântui cel care nu muncește pentru mântuirea aproapelui său. Nici sluga cea vicleană și leneșă n-a avut vreun folos că și-a păstrat întreg talantul, ci s-a pierdut tocmai pentru că nu l-a înmulțit și nu l-a îndoit (Matei 25, 24-30). Totuși socot că voi fi pedepsit mai blând pentru vina de a nu fi mântuit și pe alții, decât dacă, ajungând mult mai rău după o atât de mare cinste, aș fi dus la pieire și pe alții și pe

mine. Așa, însă, cred că pedeapsa va fi atât pe cât o cere mărimea păcatelor mele; dar dacă aș fi primit preoția, pedeapsa nu mi-ar fi fost numai de două ori sau de trei ori mai mare, ci de nenumărate ori, și pentru că aș fi smintit mai mulți oameni, dar și pentru că, după ce aș fi primit o mare cinste, aș fi supărat pe Dumnezeu, Cel ce m-a cinstit.

CAPITOLUL 11

Cu mult mai cumplit sunt pedepsite păcatele preoților decât păcatele mirenilor

Din pricina asta Dumnezeu, învinuindu-i mai tare pe israeliți, le-a arătat că sunt vrednici de pedepse mai mari, tocmai pentru că au păcătuit după ce fuseseră cinstiți de El. Uneori le zice: *„Numai pe voi v-am cunoscut din toate semințiile pământului; pentru asta vă voi pedepsi pentru păcatele voastre“* (Amos 3, 2); iar alteori: *„Am luat dintre fiii voștri pentru a fi profeți și dintre tinerii voștri spre sfințenie“* (Amos 2, 11). Înainte de vremea profeților, Dumnezeu, voind să arate că mult mai mare pedeapsă se cuvine păcatelor săvârșite de preoți decât celor săvârșite de oamenii de rând, a poruncit ca pentru păcatele preoților să se aducă o jertfă tot atât de mare cât se aducea pentru păcatele întregului popor (Lev. 4, 3, 14). Asta nu arată altceva decât că păcatele preotului au nevoie de mai mare ajutor, tot atât de mare cât ajutorul dat întregului popor. Și n-ar avea

nevoie de un ajutor mai mare dacă păcatele lui n-ar fi mai grele; și sunt mai grele, nu prin natura lor, ci prin dregătoria preotului care le săvârșește (Lev. 21, 9).

Dar pentru ce vorbesc de preoți ? Chiar fiicele preoților, care nu aveau nici o legătură cu preoția, erau pedepsite pentru aceleași păcate cu mult mai aspru, tocmai din pricină că părinții lor erau preoți. Păcatul săvârșit era același ca și cel săvârșit de fetele oamenilor de rând – amândouă păcate de desfrânare –, totuși fiicele preoților erau pedepsite cu mult mai aspru.

Vezi cât de lămurit îți arată Dumnezeu că pedepsește pe preot cu mult mai mult decât pe credincioși ? Că Dumnezeu, Care pedepsește pe fiica preotului mai mult decât pe fiicele celorlalți oameni, din pricina tatălui ei, nici pe tatăl ei, care a fost pricina sporului ei de pedeapsă, nu-l va pedepsi la fel cu ceilalți oameni, ci cu mult mai mult. Și pe bună dreptate, că prin păcatul său preotul nu mărginește paguba sufletească numai la el, ci vatămă și sufletele credincioșilor mai slabi care îl văd. Asta vrea să spună și Iezechiel, când desparte la judecată berbecii de oi (Iez. 34, 17).

CAPITOLUL 12

Înfățișarea prin exemple a durerii și fricii simțite în așteptarea preoțirii

Vezi, dar, că am dreptate să mă tem de preoție ? Pe lângă cele spuse mai înainte, îți mai spun că, chiar dacă trebuie să mă ostenesc mult și acum ca să nu fiu biruit

desăvârșit de patimile sufletului, totuși mă ostenesc și nu fug de luptă. Sunt stăpânit și acum de dragostea de slavă deșartă; deseori mă trezesc și-mi dau seama că am fost stăpânit; uneori îmi și pedepsesc sufletu-mi robit. Dorinți păcătoase năvălesc și acum asupra mea; dar flacăra pe care ele o aprind e mai slabă, că ochii mei trupești nu pot găsi materie pentru foc. Am scăpat cu totul de a mai vorbi de rău pe altul și de a auzi pe altul vorbind de rău, că n-am cu cine să vorbesc; zidurile acestea, într-adevăr, nu pot slobozi glas. Dar n-a fost cu putință să scap și de mânie, deși nu-i nimeni care să mă pornească spre mânie. Îmi aduc aminte adeseori de oameni stricați și de faptele lor; iar amintirea lor face să mi se răzvrătească inima; dar nu până în sfârșit, că îndată îi potolesc aprinderea și o înduplec să se liniștească, spunându-i că nu se cade, că-i cea mai mare ticăloșie să lași păcatele tale și să le iscodești pe ale altora. Dacă însă aș veni printre oameni și aș fi prins de mii și mii de griji și de necazuri, n-aș mai putea să-mi dau aceste sfaturi și să găsesc gânduri care să-mi dea aceste îndrumări. M-aș asemăna cu cei care-s împinși în prăpastie de un șuvoi de apă sau de altceva; după cum aceia pot prevedea pieirea prin care se vor sfârși, dar nu pot descoperi vreun ajutor, tot așa și eu: dacă voi cădea în marea vâltoare a patimilor, voi putea vedea cum îmi crește zi de zi pedeapsa, dar nu-mi va mai fi la fel de ușor ca acum să mă reculeg și să pedepsesc patimile ce ar năvăli de pretutindeni cu furie asupră-mi. Mi-e slab sufletul, mi-e mic; e robit cu ușurință nu numai de acestea patimi, dar și de invidie, cea mai amară dintre toate; nu știe să îndure cu măsură nici ocările, nici ono-

rurile; ocările îl doboară, iar onorurile îl îngâmfă peste măsură. După cum fiarele sălbatice când sunt grase și pline de putere biruiesc pe cei care se luptă cu ele, mai ales când aceștia sunt neputincioși și neiscusiți, dar dacă le slăbești prin foame, potolești furia lor și stingi cea mai mare parte din puterea lor, că poate lupta cu ele chiar un luptător nu prea viteaz, tot așa și cu patimile sufletului; dacă nu le dai de mâncare, le supui gândurilor celor bune; dar dacă le hrănești mereu, lupta cu ele ajunge mai grea; ți le faci atât de înfricoșătoare, că trăiești tot timpul robit și îngrozit de ele.

Care este hrana acestor fiare sălbatice ? Slava deșartă se hrănește cu onoruri și cu laude; îngâmfarea se hrănește cu puterea și măreția funcției; invidia se hrănește cu succesele celor din jur; iubirea de arginți se hrănește cu dărnicia credincioșilor; desfrânarea se hrănește cu traiul bun, cu petrecerile și cu statul necontenit de vorbă cu femeile. Fiecare patimă are hrana sa.

Dacă aș intra în vălmășagul lumii, toate aceste fiare sălbatice s-ar năpusti cu furie asupra mea; mi-ar sfâșia sufletul, m-ar îngrozi și mi-ar face și mai crâncen războiul cu ele. Chiar așa, stând aici, cu mare greutate le voi învinge; dar le voi învinge cu harul lui Dumnezeu, și lor nu le va mai rămâne decât urletul.

De asta nu părăsesc căsuța aceasta, nu ies nicăieri, nu vorbesc cu nimeni, n-am nici o legătură cu nimeni și îndur să aud și alte nenumărate învinuiri la fel cu cele pe care le-am auzit. Cât n-aș da ca să le împrăștii ! Dar nu pot. De asta mă întristez și sufăr. Nu mi-e ușor să trăiesc și în vâltoarea vieții și să-mi păstrez și siguranța de acum. De aceea te rog și pe tine, dragă prietene, ca,

în loc să mă învinuiești, să ai mai degrabă milă de mine, cel apăsat de o greutate atât de mare.

Dar încă nu te-am convins ! E timpul, deci, să-ți dezvălui o taină ce o țineam numai pentru mine. Poate că multora le va părea de necrezut. Dar nici așa nu mă voi rușina s-o spun. Chiar dacă cele ce voi spune vor vădi cugetul meu cel rău și nenumăratele mele păcate, totuși ce folos voi putea avea că oamenii nu-mi cunosc păcatele, când le cunoaște pe toate cu de-amănuntul Dumnezeu, Care are să mă judece ?

Care este, dar, taina inimii mele ?

Din ziua aceea în care mi-ai împărtășit bănuiala că e vorba să fiu hirotonit, am fost adeseori în primejdia de a-mi amorți desăvârșit trupul; atâta frică și atâta tristețe mi-a cuprins sufletul. Când mă gândeam la slava, la sfințenia, la frumusețea aceea duhovnicească, la înțelepciunea și bună-cuviința Miresei lui Hristos și mă gândeam și la păcatele mele, nu conteneam să o plâng pe ea, iar pe mine să mă nefericesc, să suspin neîncetat și să-mi spun plin de nedumerire așa: Al cui a fost, oare, gândul să mă hirotonească pe mine ? Cu ce a păcătuit așa de greu Biserica lui Dumnezeu ? Cu ce a mâniat așa de cumplit pe Stăpânul ei, să-mi fie dată mie, celui mai netrebnic om dintre toți oamenii și să sufere o atât de mare rușine ? Aceste gânduri îmi treceau adeseori prin minte; și nemaiputând suferi aducerea-aminte de o necuviință atât de mare, zăceam cu gura deschisă, ca paralizații, fără să pot vedea sau auzi ceva. Când neputința asta așa de cumplită mă lăsa – că uneori se depărta –, urmau lacrimi și tristețe. După ce mă săturam de lacrimi, venea în locul lor iarăși frica, care-mi tulbu-

ra, îmi zăpăcea și-mi zguduia mintea. Într-o așa de mare tulburare și frământare sufletească am trăit de când am auzit că e vorba să fiu hirotonit. Tu nu știai nimic, credeai că sunt tare liniștit.

Acum voi încerca să-ți descopăr furtuna sufletului meu ! Poate așa mă vei ierta că am fugit de hirotonie și nu mă vei mai învinui.

Cum, cum să ți-o descopăr ? De-ai voi s-o vezi bine, apoi n-ar fi altă cale decât să-mi scot inima din piept și să ți-o arăt. Dar pentru că asta e cu neputință, voi încerca, pe cât voi putea, cu ajutorul unei pilde destul de palide, să-ți arăt negura tristeții mele; iar tu, din această pildă, culege numai tristețea.

Să ne închipuim că fata unui împărat, care stăpânește tot pământul de sub soare, este logodită cu un tânăr. Fata aceea este neînchipuit de frumoasă; așa de frumoasă, că întrece orice frumusețe omenească; cu frumusețea ei bate pe toate femeile din lume, iar cu virtutea sufletului ei lasă în urmă cu mult pe toți bărbații, și pe cei ce au fost și pe cei ce vor fi. Cu bună-cuviința purtărilor ei depășește toate hotarele filosofiei; iar față de frumusețea chipului ei, frumusețea celorlalte chipuri piere. Logodnicul ei nu-i mistuit de dragoste numai pentru însușirile și frumusețea fecioarei, ci, în afară de acestea, o iubește cu atâta patimă, că prin patima lui pune în umbră pe cei mai mari îndrăgostiți, care au trăit cândva. Și pe când este îndrăgostit așa de tare de fata de împărat, aude de undeva că minunata lui iubită se mărită cu un om de jos, cu o lepădătură, cu un om de neam prost, cu o pocitanie, cu un stricat fără pereche.

Ți-am înfățișat, oare, prin această pildă o mică parte din durerea mea ? E de ajuns, oare, să mă opresc aici cu pilda ? Socot că e de ajuns, ca să cunoști tristețea mea. Că numai pentru aceasta am întrebuințat-o.

Dar ca să-ți arăt și mărimea fricii și a spaimei mele, am să-ți dau iarăși o altă pildă. Să ne închipuim o oștire, alcătuită din pedestrași, călăreți și marinari. Marea e acoperită de mulțimea corăbiilor de luptă cu trei rânduri de vâsle; iar câmpiile și vârfurile munților, pline cu trupe de pedestrași și călăreți. Arama armelor scânteiază în bătaia soarelui, iar strălucirea coifurilor și a platoșelor se ia la întrecere cu razele trimise de arama armelor. Zăngănitul sulițelor și nechezatul cailor se înalță până la cer. Nu se mai vede nici marea, nici pământul. Pretutindeni numai aramă și fier. În fața acestei oștiri stau și dușmanii, oameni sălbatici și cruzi. Timpul începerii luptei se apropie. Apoi deodată este adus pe câmpul de bătălie un tânăr crescut în mijlocul naturii, care nu cunoaște altceva decât fluierul cel păstoresc și toiagul. Îl înarmează cu arme de aramă, îl poartă printre toți ostașii, îi arată trupele și pe mai-marii trupelor; pe arcași, pe aruncătorii cu praștia, pe căpetenii, pe generali, pe opliți[2], pe călăreți, pe lăncieri; îi arată corăbiile cele cu trei rânduri de vâsle, pe comandanții acestor corăbii, pe ostașii care se găsesc în corăbii, mulțimea mașinilor de război din corăbii; îi arată și toată tabăra dușmanilor, chipurile lor groaznice, diferitele feluri de arme, mulțimea nenumărată de ostași, văgăune-

[2] Ostaș pedestru, greu înarmat, cu coif, platoșă, apărătoare pentru fluierele picioarelor, pavăză, sabie și suliță.

le, prăpăstiile adânci și munții greu de trecut; îi arată încă la dușmani și cai care zboară cu ajutorul unei vrăjitorii, opliți care umblă prin văzduh și tot felul de puteri vrăjitorești. Îi înșiră apoi și nenorocirile războiului, norul de sulițe, ploaia de săgeți, ceața deasă, întunecimea și noaptea aceea pe care o face mulțimea săgeților, care cu desimea lor opresc razele soarelui; colbul care întunecă vederea luptătorilor tot atât de mult ca și întunericul; pâraiele de sânge, vaietele celor căzuți, chiotele și strigătele celor care luptă, grămezile de morți, roțile carelor de luptă scăldate în sânge, caii, care, din pricina mulțimii morților, cad grămadă cu călăreți cu tot; pe pământ, cad de-a valma, la un loc, de toate: sânge, arcuri, săgeți, copite de cai, capete de oameni, brațe, gâturi, piepturi spintecate, creieri lipiți de săbii, vârfuri rupte de săgeți cu câte un ochi în ele. Îi înșiră și nenorocirile luptei de pe mare: unele dintre corăbiile cu trei rânduri de vâsle aprinse în mijlocul apei, iar altele scufundate cu opliți cu tot; vuietul apelor mării, zgomotul marinarilor, strigătele soldaților, spuma valurilor amestecată cu sânge, care năvălește în toate corăbiile, morții de pe puntea corăbiilor, cei înecați, unii plutind pe mare, alții aruncați la țărm, iar alții, învălurați de valuri, încurcă drumul corăbiilor. Îi arată cu de-amănuntul toate grozăviile războiului; apoi îi vorbește și de grozăviile căderii în mâinile dușmanilor, robie mai cumplită ca moartea. Și după ce îi spune toate acestea, îi poruncește să încalece repede pe cal și să ia comanda întregii oștiri. Crezi oare că tânărul acela va fi în stare să asculte tot ce i se spune ? Nu-și va da, oare, sufletul chiar de la început ?

CAPITOLUL 13

Ispita diavolului este mai cumplită decât orice război

Să nu crezi cumva că am mărit cu cuvântul peste măsură lucrurile ! Să nu socotești spusele mele o exagerare pentru că, închiși în trupul acesta ca într-o închisoare, nu putem vedea nimic din cele nevăzute. Ai vedea o luptă cu mult mai mare și mai înfricoșătoare decât aceasta pe care ți-am descris-o, dacă ai putea vedea cumva cu ochii aceștia trupești întunecata tabără de luptă a diavolului și războiul lui cel înverșunat dus împotriva noastră. În lupta aceasta, diavolul nu întrebuințează aramă și fier, nici cai și care de luptă și roți, nici foc și săgeți și nici mașinăriile acestea văzute, ci altele cu mult mai înfricoșătoare. Războinicii diavolului n-au nevoie de platoșă, nici de scut, nici de săbii, nici de lănci; e de ajuns numai vederea acestei blestemate oștiri ca să înghețe sufletul, dacă nu-i destul de viteaz și dacă, înainte de vitejia lui, nu se bucură și de multă purtare de grijă din partea lui Dumnezeu. O, de-ar fi cu putință să fii dezbrăcat de trupul acesta sau chiar îmbrăcat cu trup să poți vedea aievea, curat și fără teamă, toată tabăra de luptă a diavolului și războiul ce-l duce el împotriva noastră ! N-ai vedea râuri de sânge, nici trupuri moarte, ci atâtea și atâtea suflete căzute și răni atât de grele, că toată descrierea războiului ce ți-am făcut-o adineaori ai socoti-o mai degrabă jucării și jocuri de copii decât război. Atât de mulți sunt cei răniți în fiecare zi. Rănile căpătate în acest război nu omoară la

fel cu rănile din celălalt război; dimpotrivă, pe cât de mare este deosebirea dintre trup și suflet, pe atât de mare este și deosebirea dintre o moarte și alta. Când sufletul primește o rană și cade, nu zace în nesimțire ca trupul, ci se chinuie aici, mustrat de conștiința lui cea rea, iar după ce scapă de aici, este dat, la vremea judecății, pedepsei veșnice. Dacă un om nu simte rănile făcute de diavol, chinul lui va fi mai mare din pricina nesimțirii lui. Că omul care nu simte mustrări de cuget de pe urma celei dintâi răni, primește cu ușurință o altă rană și după aceea alta. Că spurcatul diavol, când dă de un suflet nepăsător, care nesocotește rănile de mai înainte, nu se oprește de a-l lovi până la cea din urmă suflare.

Dar dacă ai vrea să cercetezi și felul în care luptă diavolul cu oamenii, ai vedea că lupta lui este cu mult mai crâncenă și cu mult mai felurită. Nimeni nu știe atâtea feluri de hoții și de viclenii câte știe spurcatul acela. Asta îi dă și mai mare putere. Nici nu poate avea cineva o vrăjmășie mai neîmpăcată față de cel mai mare dușman al său, câtă are vicleanul acesta față de om.

Iar dacă ai cerceta și înverșunarea cu care luptă diavolul cu oamenii, ai vedea că e de râs să comparăm înverșunarea oamenilor cu înverșunarea diavolului. Dacă ai alege pe cele mai înfricoșătoare și mai sălbatice fiare și ai vrea să pui față în față furia lor cu furia diavolului, ai vedea, prin comparație, că fiarele acestea sunt cele mai blânde și cele mai pașnice animale. Atâta mânie suflă diavolul când se năpustește asupra sufletelor noastre !

Pe câmpul de bătălie, lupta dintre oameni ține puțină vreme; și chiar în acest scurt timp, de multe ori, lupta

se oprește. Venirea nopții, oboseala măcelului, timpul de hrană și multe alte pricini dau putință ostașilor să se odihnească, să lepede armele, să răsufle puțin, să se întremeze cu mâncare și băutură și să-și redobândească puterea de mai înainte și în alte multe chipuri. Dar în lupta cu vicleanul diavol nu poți pune niciodată armele jos, nici nu poți da somn ochilor tăi, de vrei să rămâi nerănit. Aici trebuie să se întâmple una din două: sau să cazi și să pieri, dacă lepezi armele din mâini, sau să stai mereu înarmat și să fii totdeauna treaz. Că și diavolul cu oastea lui stă totdeauna înarmat, pândind trândăvia noastră. Și pune diavolul mai multă râvnă pentru pierderea noastră decât punem noi pentru mântuirea noastră. Pentru că războiul acesta este nevăzut și izbucnește pe neașteptate – și asta e pricina a nenumărate nenorociri; de aceea războiul acesta este, pentru cei ce nu priveghează necontenit, cu mult mai periculos decât celălalt război.

În acest război ai vrea tu să fiu eu generalul ostașilor lui Hristos ? Dar ar însemna să fiu generalul diavolului. Când cel care e dator să comande și să instruiască pe ceilalți este mai nepriceput și mai neputincios decât toți, iar din pricina nepriceperii lui îi dă pe mâna diavolului pe cei încredințați lui, atunci acela luptă mai mult pentru diavol decât pentru Hristos.

Dar pentru ce suspini ? Pentru ce lăcrimezi ? Viața mea de acum nu-i vrednică de lacrimi, ci de bucurie și de veselie.

Vasile: Dar nu și viața mea, mi-a spus Vasile. Viața mea e vrednică de mii și mii de bocete ! Abia acum am putut vedea în ce nenorociri m-ai băgat. Venisem la

tine cu nevoia să aflu ce să răspund pentru apărarea ta celor ce te învinuiau; și iată plec de la tine încărcat cu altă grijă în locul aceleia. Nu mă mai interesează acum ce voi spune învinuitorilor tăi pentru apărarea ta, ci ce voi răspunde pentru mine și pentru păcatele mele înaintea lui Dumnezeu. Dar te rog și mă cuceresc ție, dacă te mai interesează soarta mea, *„de este vreun îndemn la Hristos, de este vreo mângâiere a dragostei, de este vreo milostivire și îndurare“* (Filip. 2, 1) – știi doar că tu mai mult decât toți m-ai vârât în această primejdie –, întinde-mi mâna, spune și fă cele ce pot să mă pună pe calea cea dreaptă. Să nu mă părăsești vreo clipă. Acum, mai mult decât înainte, am nevoie să trăim la un loc.

Am zâmbit și i-am spus:

Ioan: Cu ce-aș putea să te ajut, cu ce-aș putea să-ți fiu de folos în niște treburi atât de mari ? Dar pentru că dorești asta, îți spun: Curaj, scumpe și iubite prietene ! În clipele în care vei putea răsufla de grijile ce-ți dă păstorirea credincioșilor tăi, voi fi lângă tine, te voi mângâia și-ți voi da ajutorul ce-mi stă în putință.

La auzul acestor cuvinte, Vasile s-a ridicat lăcrimând și mai tare. L-am îmbrățișat și l-am sărutat pe obraji; l-am petrecut și l-am sfătuit să îndure cu curaj tot ce s-a întâmplat. Apoi i-am spus:

– Am credință în Hristos, Care te-a chemat și Care te-a pus peste oile Lui, că de pe urma slujirii tale vei dobândi atât de mare îndrăznire înaintea Lui, că în ziua cea înfricoșătoare, când voi fi în primejdie, mă vei primi și pe mine în cortul tău cel veșnic.

Omilia rostită când a fost hirotonit preot, către sine, către episcop și către mulțimea de popor[1]

1. Sunt adevărate, oare, cele petrecute cu mine ? S-au petrecut, oare, cu adevărat cele petrecute ? Nu m-am înșelat ? Tot ce văd în jurul meu nu-i, oare, noapte și vis ? Este, oare, cu adevărat zi ? Suntem, oare, toți treji ? Că cine, oare, poate crede ca ziua, în amiaza mare, când toți oamenii au părăsit somnul, când toți sunt treji, să fie ridicat la înălțimea atât de mare a preoției un tânăr neînsemnat și de nimica ? N-ar fi deloc de mirare de s-ar petrece noaptea unele ca acestea ! Unii betegi, care n-au nici pâinea cea de toate zilele, se văd în vis oameni întregi și frumoși, ospătându-se la mese împărătești; dar tot ce văd ei este somn și vis înșelător. Așa sunt visele ! Viclene și minunate. Ne bucură când ne desfătează cu lucruri cu neputință de trăit aievea. Dar aceasta n-ai putea-o vedea întâmplându-se aievea, ziua în amiaza mare.

---

[1] Traducerea de față a fost făcută după ediția Anne-Marie Malingrey, *op. cit.*, 388-419, și ediția din Migne, *Patrologia greacă*, 48, 693-700. Pentru ediția sa, Anne-Marie Malingrey folosește 11 manuscrise, dintre care trei sunt din secolul al X-lea. După datele oferite de editor, omilia a fost tipărită prima dată de Saville, apoi de Fronton du Duc și de Montfaucon; din acest din urmă editor, de abatele Migne. – În limba română a fost tradusă de Pr. prof. Ioan G. Coman: *Prima predică a Sfântului Ioan Gură de Aur: Către sine, către episcop și către mulțimea poporului, cu prilejul hirotonirii sale în preot,* și publicată în: *Glasul Bisericii*, 1957 (16), p. 883-888, fiind prefațată de o amplă și bogată introducere: *Hirotonirea în preot a Sf. Ioan Gură de Aur. Considerațiuni pe marginea primei sale predici cu acest prilej*, în: *Glasul Bisericii,* 1957 (16), p. 867-883.

Acum însă, după cum vedeți, toate acestea s-au întâmplat, s-au petrecut, s-au împlinit ! Da, acestea, mai de necrezut ca visele ! Că un oraș atât de mare, cu atât de mulți oameni, un popor minunat și mare stă încremenit în fața nimicniciei mele, cu nădejdea că va sorbi din gura mea cuvinte mari și minunate ! Dacă în gura mea ar fi izvoare de cuvinte și ar curge așa cum curg izvoarele cele nesecate, totuși în fața unei mulțimi atât de mari, care a alergat să mă asculte, râurile de cuvinte s-ar opri de frică îndată și revărsările de apă s-ar întoarce înapoi. Dar când n-am nici râuri de cuvinte, nici izvoare, ci un șipot neînsemnat și mic, cum să nu mă tem că și acest mic șipot va seca de frică și se va usca și se va întâmpla cu el ceea ce se întâmplă de obicei cu lucrurile ?

Dar ce se întâmplă cu lucrurile ?

Adeseori, din pricina unei spaime puternice, dăm drumul din mâini lucrurilor pe care le aveam în mâini și le strângem cu degetele, că de spaimă ni se slăbesc nervii și ni se moleșește tăria trupului.

Mi-e teamă să nu pățească așa ceva și sufletul meu astăzi ! Mi-e teamă ca nu cumva gândurile pe care le-am adunat pentru voi cu multă trudă, gânduri neînsemnate și fără preț, cuprinse de spaimă, să nu-și ia îndată zborul și să plece, lăsându-mi mintea pustie.

Pentru aceea vă rog pe toți la fel, și pe cei cu înalte dregătorii, și pe simplii credincioși, ca prin căldura rugăciunilor voastre către Dumnezeu să-mi insuflați tot atâta curaj câtă teamă mi-ați băgat în suflet prin îmbulzeala voastră de a-mi asculta cuvântul. Să rugați *„pe Cel Care dă cuvânt celor ce bine vestesc cu putere multă“* (Ps. 67, 12), *„să-mi dea și mie cuvânt la deschiderea gurii mele“* (Efes. 6, 19). Negreșit vouă, care

sunteți atât de mulți și înzestrați cu atâtea daruri, nu vă este deloc greu să întăriți din nou sufletul slăbit de frică al unui tânăr. Ar fi drept să ascultați această cerere a mea, că și pentru voi am aruncat zarul acesta, pentru voi și pentru dragostea voastră, decât care nimic nu este mai silnic și mai tiranic; că dragostea aceasta m-a înduplecat să vă vorbesc – deși nu sunt destul de deprins să predic – și tot ea m-a făcut să intru în stadionul învățăturii, deși mai înainte n-am făcut deloc exerciții în vederea unor astfel de lupte, ci totdeauna am fost rânduit între cei care fac ascultare și am dus viață călugărească, liniștită și fără griji lumești.

Dar pot fi eu, oare, atât de crud și atât de neînduplecat, chiar de-aș fi cel mai lipsit de talent de predicator, să las adunarea voastră fără de cuvânt și să nu vă adresez cuvânt, când vă văd că sunteți atât de dornici să mă auziți ?

Pentru că vorbesc pentru întâia oară în biserică, aș voi ca prima mea predică s-o adresez lui Dumnezeu, Care mi-a dat această limbă. Și așa se cade. Că trebuie să dăm lui Dumnezeu-Cuvântul nu numai pârga de la arie și de la lin, ci și pârga de cuvinte, și pârga de cuvinte cu mult mai mult decât pârga de roade, cu cât și rodul cuvintelor ne este mai propriu și nouă și este mai plăcut și lui Dumnezeu, pe Care Îl cinstim. Adâncurile pământului, pe care apele ploilor le hrănesc și mâinile plugarilor le cultivă, dau naștere grâului și strugurilor; evlavia sufletului însă dă naștere imnului sfânt, pe care îl hrănește cugetul cel bun, iar Dumnezeu îl primește în hambarele cerurilor. Cu cât este mai bun sufletul decât pământul, cu atât este mai bun rodul sufletului decât rodul pământului. De aceea și un profet, bărbat minunat

și mare, Osea, numele lui, îi sfătuiește pe cei ce au păcătuit înaintea lui Dumnezeu și vor să-L facă îndurător spre ei, spunându-le: „*Luați cu voi*“, nu cirezi de boi, nici atâtea și atâtea măsuri de făină curată, nici turturea și porumbel, nici altceva asemănător acestora ! Nimic din acestea ! Dar ce ? „*Luați cu voi cuvinte*“ (Osea 14, 3), le spune profetul.

– Dar ce fel de jertfă este cuvântul ?, m-ar întreba poate cineva.

– Este, dragul meu, cea mai mare jertfă, cea mai sfântă și cea mai bună dintre toate jertfele !

– Și cine spune asta ?

– Omul care a cunoscut mai bine decât toți lucrurile acestea, vrednicul și marele David. Aducându-i odată lui Dumnezeu jertfă de mulțumire pentru o victorie avută într-o bătălie, David grăia așa: „*Lăuda-voi numele Dumnezeului meu cu cântare; mări-L-voi pe El întru laudă*“ (Ps. 68, 34). Apoi, ca să ne arate cât de mare este jertfa aceasta, a adăugat: „*Și va plăcea lui Dumnezeu mai mult decât vițelul tânăr, căruia îi răsar coarne și unghii*“ (Ps. 68, 35).

Aș fi voit ca astăzi să aduc și eu aceste jertfe și să umplu cu sângele jertfelor acestora jertfelnicul cel duhovnicesc.

Dar ce să fac ? Un bărbat înțelept îmi închide gura și mă înfricoșează spunându-mi: „*Nu este frumoasă lauda în gura păcătosului*“ (Sirah 15, 9).

Și după cum la împletitul coroanelor nu este de ajuns să fie curate numai florile, ci și mâinile care împletesc florile, tot așa și la alcătuirea imnurilor celor sfinte, nu sunt de ajuns numai cuvintele de evlavie, ci trebuie să fie evlavios și sufletul care le împletește. Sufletul meu însă este ticălos, fără îndrăznire și plin de multe păcate. Iar pe cei cu astfel de suflet îi oprește să înalțe laude numelui lui Dumnezeu nu numai legea aceasta, ci și o altă lege, mai veche decât aceasta, dată chiar înainte de ea. Ne-a spus-o David, care ne-a vorbit de curând de jertfe, atunci când a zis: „*Lăudați pe Domnul din ceruri, lăudați-L pe El întru cele înalte*“ (Ps. 148, 1), „*lăudați-L pe Domnul toți cei de pe pământ*“ (Ps. 148, 7). Prin aceste cuvinte, David a chemat să laude pe Domnul pe cele două feluri de creaturi, pe cele de sus și pe cele de jos, pe cele înzestrate cu simțuri și pe cele spirituale, pe cele văzute și pe cele nevăzute, pe cele de deasupra cerului și pe cele de sub cer; a alcătuit din cele două feluri de creaturi un singur cor și le-a poruncit să laude așa pe Împăratul universului; pe păcătos însă nicidecum nu l-a chemat, ci și aici i-a închis ușa.

2. Dar, ca să fie mai lămurit ceea ce vă spun, vă voi citi psalmul de la început: „*Lăudați pe Domnul din ceruri, lăudați-L pe El întru cele înalte; lăudați-L pe El toți îngerii Lui, lăudați-L pe El toate puterile Lui*“ (Ps. 148, 1-2). Ai văzut că Îl laudă îngerii ? Ai văzut că Îl laudă arhanghelii ? Ai văzut că Îl laudă heruvimii și serafimii și puterile cele de sus ? Când David a spus: „*Toate puterile Lui*“, a cuprins în aceste cuvinte tot poporul cel de sus. Ai văzut, oare, undeva pe păcătos ?

– Dar cum e cu putință să-l vezi pe păcătos în cer ?, m-ar putea întreba cineva.

– Haide, însă, să te pogor și pe pământ, să te duc și la cealaltă parte a corului lăudătorilor lui Dumnezeu ! Dar nici aici nu-l vei vedea pe păcătos ! „*Lăudați pe Domnul toți cei de pe pământ, balaurii și toate adâncu-*

rile (Ps. 148, 7), *fiarele și toate dobitoacele, târâtoarele și păsările cele zburătoare*" (Ps. 148, 10).

Nu în zadar și nici la întâmplare am tăcut după ce am spus cuvintele acestea. Mi s-a tulburat gândul minții mele și mi-a venit să lăcrămez cu amar și să mă vait tare. Spune-mi, te rog, poate fi, oare, ceva mai de plâns ? Scorpionii, viperele, balaurii sunt chemați să laude pe Făcătorul lor și numai păcătosul lipsește de la acest sfânt cor !

Și pe bună dreptate ! Păcatul este o fiară vicleană și neîmblânzită; nu-și arată răutatea sa numai împotriva trupurilor care sunt împreună slujitoare cu păcatul, ci-și varsă veninul vicleniei sale și împotriva slavei Stăpânului. „*Din pricina voastră,* spune Scriptura, *este hulit numele Meu între neamuri*" (Isaia 52, 5; Rom. 2, 24). Asta e pricina că profetul David a alungat pe păcătos din întreaga lume, ca dintr-o patrie sfântă, și l-a pus să locuiască în afara hoatarelor ei. Așa face un bun muzicant: înlătură de la chitara sa o coardă discordantă, pentru ca nu cumva să strice armonia celorlalte coarde; așa face un doctor priceput: taie mădularul putred, ca nu cumva de la el să se întindă boala și la celelalte mădulare sănătoase; tot așa a făcut și profetul David: a înlăturat, ca pe o coardă discordantă, ca pe un mădular bolnav, pe păcătos din tot corpul creației.

Ce-ar trebui, deci, să fac ? Trebuie negreșit să tac, pentru că am fost aruncat, pentru că am fost tăiat !

Spune-mi: Voi tăcea ? Nu-mi vor îngădui oamenii să laud pe Stăpânul nostru ? În zadar am chemat în ajutorul meu rugăciunile voastre ? În zadar am alergat la mijlocirile voastre către Dumnezeu ? Nu ! N-am alergat în zadar ! Ferească Dumnezeu ! Nu, pentru că am găsit

și alt chip de laudă, luminat fiind în mijlocul acestei nedumeriri de rugăciunile voastre, ca de niște fulgere care luminează în întuneric. Că este cu putință să laud pe cei ce sunt împreună cu mine robi; iar când sunt aceștia lăudați, slava se urcă la Stăpân. Că Stăpânul este slăvit și în acest chip, ne-o spune Însuși Hristos, când zice[2]: „*Să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri*" (Matei 5, 16). Iată dar și alt chip de laudă a lui Dumnezeu, pe care și păcătosul îl poate rosti, fără să calce legea !

3. Pe cine dar, pe cine dintre cei împreună robi voi lăuda ? Pe cine altul decât pe dascălul obștesc al patriei[3], iar prin patrie, și dascăl obștesc al întregii lumi ! Că după cum el v-a învățat să luptați până la moarte pentru adevăr, tot așa și voi ați învățat pe ceilalți oameni să se despartă mai degrabă de suflet decât de dreapta credință. Vreți, dar, ca, pornind de aici, să-i împletesc cununile de laude ? Aș vrea și eu, dar văd un ocean nemărginit de fapte mari și mă tem ca nu cumva, coborându-mă până în adânc, cuvântul meu să nu mai poată ieși iarăși la suprafață. Ar trebui neapărat să vorbesc de faptele mari săvârșite mai demult de dascălul nostru: călătoriile, privegherile, grijile, ideile, luptele, trofeele după trofee și victoriile după victorii, fapte care depășesc nu numai puterea limbii mele, ci puterea oricărei limbi omenești; fapte care au nevoie de glasul

---

[2] „Când sunt aceștia lăudați... Însuși Hristos, când zice", traducere făcută după ediția Migne; ediția Anne-Marie Malingrey are următoarea lectură: „Când sunt aceștia lăudați, slava se urcă negreșit la cer, după cum Însuși spune".

[3] Este vorba de episcopul Flavian al Antiohiei (391-404).

unui apostol mişcat de Duhul Sfânt, care poate spune şi învăţa totul. Voi trece însă pe lângă această mare întinsă a vieţii dascălului nostru şi voi intra într-o altă mare, mai puţin primejdioasă, pe care poate călători şi mica mea corăbioară.

Haide, dar, să vorbesc despre înfrânarea lui, şi să spun cum şi-a înfrânat stomacul, cum a dispreţuit desfătarea, cum şi-a bătut joc de mesele luxoase, cu toate că a fost crescut într-o casă plină de bogăţii şi lux. Nu-i deloc de mirare când un om care a trăit în sărăcie se înjugă la o viaţă aspră şi anevoioasă; că sărăcia lui de până atunci îi este tovarăş de câştig, tovarăş de drum şi-i uşurează zilnic povara vieţuirii. Dar e cu totul de mirare când face asta un om care a trăit în mjlocul unei mari bogăţii; că un om care a fost stăpânul unei mari bogăţii nu scapă uşor de lanţurile bogăţiei; atât de mare este roiul patimilor care zboară în jurul unui suflet ca acesta; nor de patimi, gros şi întunecos, astupă vederile minţii şi nu le lasă să caute spre cer, ci le sileşte să se uite în jos şi să se minuneze de tot ce-i pe pământ. Nu este, nu este o altă piedică în călătoria noastră la ceruri, ca bogăţia şi ca păcatele pe care le naşte bogăţia ! Cuvântul acesta nu-i al meu ! Hotărârea vine chiar de la Hristos, Care a spus: *„Mai lesne este a trece cămila prin urechile acului, decât bogatul în împărăţia lui Dumnezeu“* (Matei 19, 24). Şi iată că greutatea aceasta, dar, mai bine spus, acest lucru cu neputinţă a ajuns cu putinţă. Şi lucrul de care altădată Petru era nedumerit şi căuta să-l afle de la Dascăl (Matei 19, 25), pe acesta toţi l-am cunoscut cu proprii noştri ochi; dar, mai bine spus, mai mult decât atât. Că nu s-a ridicat numai la cer dascălul nostru, ci a băgat în împărăţia cerurilor şi atâta

popor, cu toate că pe lângă bogăţie mai avea şi alte piedici, tot atât de mari: tinereţea şi pierderea de timpuriu a părinţilor, piedici care sunt în stare să împiedice orice suflet omenesc; atâtea ispite au, atâtea farmece izvodesc. Şi totuşi el le-a biruit, a cucerit cerurile, şi-a mutat sufletul la filosofia cea din ceruri şi nu s-a mai gândit la strălucirea vieţii de aici şi nici nu s-a uitat la faima strămoşilor săi; dar, mai bine spus, s-a uitat la faima strămoşilor săi, dar nu a acelora legaţi cu el prin necesitatea firii, ci a acelora care se înrudeau cu el prin credinţă. De aceea a şi ajuns unul ca aceştia.

Dascălul nostru s-a uitat la patriarhul Avraam, s-a uitat la marele Moise, la cel care fusese crescut în casă împărătească, la cel care luase parte la mese sibaritice[4] şi trăise în mijlocul zgomotelor egiptene – şi ştiţi cum sunt moravurile barbarilor; ştiţi de câtă mândrie şi lux sunt pline; s-a uitat la marele Moise, care pe toate acelea le-a dispreţuit şi s-a dus să frământe lutul şi să facă cărămizi, dorind să fie între robi şi între prinşii din război, el, care era împărat şi fiu de împărat. Dar tocmai pentru aceea s-a întors iarăşi cu putere mai mare şi mai strălucită decât aceea pe care o avusese mai înainte şi pe care o lepădase. Că după ce a fugit şi a slujit alături de socrul său (Ieş. 2, 16-21; 3, 1) şi după ce s-a chinuit în pământ străin, s-a

---

[4] „Mese sibaritice“, mese bogate, pline de rafinament, însoţite de voluptăţi. Numele vine de la Sibaris, oraş în Italia, întemeiat de greci în anul 720 î.Hr.; oraşul acesta, prin comerţul său, ajunsese unul din cele mai puternice oraşe din Marea Greciei; datorită bogăţiei sale, locuitorii oraşului duceau o viaţă de desfrâu: premiau pe cei care descopereau noi voluptăţi şi recompensau pe cei care dădeau cele mai măreţe serbări şi banchete; ca să poată avea linişte, au izgonit din oraş cocoşii, care-i trezeau dimineaţa, şi pe meseriaşii care făceau zgomot în atelierele lor. Intrând în conflict cu locuitorii din Crotona – alt oraş grecesc din Marea Greciei –, oraşul Sibaris a fost distrus în 510 î.Hr.

reîntors fiind conducător al împăratului, dar, mai bine spus, fiind Dumnezeu al împăratului. „*Te-am pus pe tine,* spune Scriptura, *Dumnezeu lui Faraon*" (Ieș. 7, 1). Și era mai strălucitor decât împăratul, deși nu avea diademă, nu era îmbrăcat cu mantie de porfiră, nu mergea în car de aur, ci călca în picioare tot luxul acela. Că spune Scriptura: „*Toată slava fiicei împăratului e pe dinăuntru*"! (Ps. 44, 15). S-a întors, deci, Moise purtând sceptru; de aceea nu poruncea numai oamenilor, ci cerului, pământului, mării, firii văzduhului și firii apelor, lacurilor, izvoarelor și râurilor. Toate aceste stihii se schimbau precum voia Moise, iar în mâinile lui creația îmbrăca din nou alt chip și, ca o slujnică ascultătoare, care vede venind pe prietenul stăpânului ei, toate stihiile i se supuneau și ascultau de el ca de Însuși Stăpânul.

La Moise uitându-se și dascălul nostru, a ajuns un bărbat ca acesta, deși era tânăr. Dacă a fost cândva tânăr! Eu n-o cred! Atât era de copt la minte chiar din fragedă copilărie! De pe când era tânăr a deprins toată filosofia și, cunoscând că firea omenească este ca o țarină lăsată în părăsire, a tăiat lesne din sufletul său bolile sufletului cu cuvântul credinței ca și cu o seceră, dând Plugarului brazde curate pentru aruncarea semințelor; și primindu-le pe toate, le-a trimis în adânc, pentru ca avându-și înfipte în adânc rădăcinile să nu le usuce nici razele soarelui și nici, iarăși, să le înăbușe spinii (Matei 13, 6-7).

Așa și-a îngrijit sufletul; iar săltările trupului și le-a potolit cu leacurile înfrânării; a pus trupului, ca unui cal nărăvaș, frâul postului și, cu cruțarea cuvenită, l-a strunit până într-atât încât a umplut de sânge gurile poftelor, dar nici trupul nu l-a strunit atât de mult încât să

împiedice calul să fie folositor pentru slujire și nici nu l-a lăsat să fie prea sănătos, ca, prinzând iarăși multă carne, să se ridice împotriva minții conducătoare, ci se îngrijea în același timp și de sănătatea trupului și de buna rânduială a sufletului. Și dascălul nostru nu a fost așa numai când era tânăr, iar când a trecut de vârsta aceea, i-a slăbit această purtare de grijă, ci și acum, la bătrânețe, când se găsește ca într-un port liniștit, are tot aceeași purtare de grijă. Că tinerețea, dragii mei, se aseamănă cu o mare furioasă, plină de valuri sălbatice și vânturi năpraznice; bătrânețea însă ancorează sufletele celor cu părul alb într-un port neînvălurat și le dă prilejul să se bucure de liniștea adusă de vârstă.

De această liniște se bucură și dascălul nostru acum. Dar, cu toate că stă în port, precum am spus, totuși nu este mai puțin îngrijorat de cei învălurați în mijlocul mării. Frica aceasta a luat-o de la Pavel, care, deși s-a urcat până la cer, a alergat apoi la al doilea cer și a ajuns și în al treilea cer (2 Cor. 12, 2), a zis: „*Mă tem ca nu cumva, propovăduind altora, eu însumi să mă fac netrebnic*" (1 Cor. 9, 27). De aceea și el este necontenit stăpânit de frică, pentru ca necontenit să aibă îndrăznire către Dumnezeu. Stă la cârma corăbiei, nu ca să observe răsăritul stelelor, nici stâncile ascunse sub undele mării și pe cele de care se izbesc valurile, ci ca să observe înverșunările dracilor, vicleniile diavolului și luptele gândurilor; merge de jur împrejurul armatei sale și le dă tuturora siguranță deplină. Nu se uită numai să nu se scufunde corabia, ci face totul ca nu cumva vreunul din cei de pe corabie să nu încerce vreo tulburare oarecare. Datorită lui și înțelepciunii lui, noi cu toții călătorim cu vânt prielnic, cu toate pânzele ridicate.

4. Când am pierdut pe părintele nostru de mai înainte[5], care ni l-a născut pe dascălul acesta, eram cu toții în mare încurcătură și în mare grijă. De aceea și plângeam de ni se frângea inima, că nu mai aveam nădejde că pe scaunul acesta va urma un bărbat asemenea lui. Dar când s-a arătat dascălul nostru și a luat în mâini conducerea Bisericii, a făcut să se împrăștie, ca norul, toată tristețea aceea și toată mâhnirea a pierit. N-a șters încetul cu încetul jalea noastră, ci repede de tot, ca și cum fericitul episcop de mai înainte ar fi înviat din raclă și s-ar fi suit din nou pe acest scaun.

Dar fără să-mi dau seama, din dorința de a lăuda faptele mari ale părintelui meu, am depășit măsura cuvintelor mele, dar nu și măsura faptelor lui mari – că despre ele nici n-am început măcar să vorbesc –, ci măsura cuvenită tinereții mele.

Haide, dar, ca într-un port, să lăsăm să se odhinească iarăși prin tăcere cuvintele mele ! Cuvintele mele însă nu vor să se depărteze ! Se înghesuie și se revoltă, dorind negreșit să se sature de roadele livezii[6]. Dar, copii[7], asta e cu neputință ! Să încetez, deci, eu de a urmări lucruri ce nu se pot ajunge. Sunt de ajuns pentru mângâierea mea și cuvintele pe care 'e-am rostit ! Sunt ș' ele ca parfumurile cele de mult preț. Nu-i nevoie să verși toată sticluța cu parfum, e de ajuns să atingi parfumul numai cu vârful degetelor și parfumezi tot aerul și umpli și pe toți cei de față cu mirosul lui plăcut. Așa cum s-a întâmplat acum. Dar nu din pricina puterii cu-

[5] Este vorba de episcopul Meletie al Antiohiei (360-381), predecesorul lui Flavian.

[6] Livada de fapte mari ale episcopului Flavian.

[7] Sfântul Ioan Gură de Aur numește „copii“ cuvintele sale.

vintelor mele, ci din pricina virtuții faptelor mari ale acestui dascăl.

Să plecăm, dar, să plecăm, punând capăt cuvântului cu o rugăciune. Să ne rugăm ca Biserica, mama noastră obștească, să rămână neclintită și nezdruncinată, iar părintelui acesta, dascălului, păstorului, cârmaciului, să-i dea Dumnezeu viață îndelungată.

Iar dacă cineva dintre voi vrea să pună un cuvânt și pentru mine – că nu voi îndrăzni să mă rânduiesc pe mine printre preoți, deoarece nici nu-i îngăduit să numeri stârpiturile la un loc cu oamenii întregi –, deci dacă cineva dintre voi vrea să pună un cuvânt și pentru mine, ca pentru o stârpitură, atunci rugați-vă să am de sus mult ajutor. Aveam nevoie de întărire și mai înainte, când trăiam singur și duceam o viață netulburată; dar când am fost adus între oameni – și cum am venit, fie prin stăruință omenească, fie prin har dumnezeiesc, nu vreau să discut deloc cu voi, ca să nu spună cineva că mă prefac, deci când am fost adus între oameni și am luat pe umerii mei jugul acesta, greu și împovărător, am nevoie de ajutorul multor mâini, am nevoie de ajutorul a nenumărate rugăciuni, ca să pot da înapoi Stăpânului întreagă averea încredințată mie, în ziua aceea când vor fi chemați cei cărora li s-au încredințat talanții, când vor fi aduși să dea socoteală de ei (Matei 25, 14-30).

Rugați-vă, deci, ca să nu fiu la un loc cu cei legați (Matei 22, 13), nici să fiu aruncat în întunericul cel mai din afară (Matei 8, 12; 22, 13; 25, 30), ci să am parte alături de cei care pot să se bucure de oarecare iertare, cu harul și cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia slava și puterea și închinăciunea în vecii vecilor. Amin.

SFÂNTUL GRIGORIE DIN NAZIANZ

Cuvânt de apărare pentru fuga în Pont
sau
Despre preoție

Cuvânt de apărare pentru fuga în Pont după ce a fost hirotonit și pentru întoarcerea lui de acolo. În acest cuvânt și despre măreția slujirii preoțești[1]

[1] În forma sa actuală acest „Cuvânt de apărare" este mai mult tratat decât cuvânt, pentru că este prelucrarea și îmbogățirea cuvântului rostit în anul 362 în fața părinților săi și a credincioșilor din Nazianz, după întoarcerea sa din sihăstria Pontului, de lângă prietenul său Vasile cel Mare. În ediția „Cuvântul" ocupă locul al doilea în șirul celor 45 de cuvinte ale Sfântului Grigorie din Nazianz (389 sau 390). În *Patrologia greacă* a lui Migne – citată mai departe și în lucrarea aceasta ca și în a Sfântului Ioan Gură de Aur: MG –, este publicată în vol. 35, col. 408-517. După această ediție s-a făcut și traducerea de față.

Frumusețile de gând și de cuvânt ale Sfântului Grigorie Teologul au mai ispitit și pe alții din neamul meu. Și i-au ispitit să le toarne în veșmântul graiului poporului nostru, ca să rodească așa cum au rodit în graiul în care au văzut întâi lumina. După a mea știință, cel dintâi ostenitor care a dat pe românește această minunată apologie a preoției, dar și aspru rechizitoriu al preoților nevrednici, a fost Iosif, episcopul Argeșului: *Al celui întru sfinți părintele nostru Grigorie Nazianzineanul Cuvântătoriului de Dumnezeu Cuvânt pentru preoție*, tâlmăcit de acelaș tâlmăcitoriu carele au tâlmăcit și cealelalte șase cuvinte pentru preoție ale Sfântului Ioan Gură de Aur..., în București, 1821. După trecerea a mai bine de un veac, un alt ostenitor a fost preotul N. Donos, care în 1931, la Huși, ne-a dat o traducere clară și bună: Sf. Grigorie de Nanzianz, *Apologia sau cuvântarea în care arată motivele ce l-au îndemnat să fugă de preoție* și *Elogiul Sf. Vasile*, precedate de o biografie a Sf. Grigorie, alcătuită de preotul Grigorie, Huși, 1931, 47-117.

Vin acum cu o nouă traducere – în prima sa versiune a fost publicată în revista *Biserica Ortodoxă Română*, 1968 (86), p. 127-164 –, care nu caută, nici nu cere să înlocuiască pe cele vechi sau pe cele din manuscris, ci cere drept de cetate alăturea de ele. Încearcă să fie un nou mod româ-

I

Am fost înfrânt și-mi mărturisesc înfrângerea. *„M-am supus Domnului și L-am rugat“* (Ps. 36, 7).

Prea fericitul David să-mi înceapă cuvântul ! Dar, mai bine spus, nu el, ci Cel ce a grăit prin David și grăiește prin el încă și acum ! Că prea bună rânduială este ca cel ce începe să vorbească sau să lucreze, să înceapă cu Dumnezeu și să termine cu Dumnezeu.

Despre pricina împotrivirii mele de la început și a fricii pentru care, fugind, m-am îndepărtat și m-am sălășluit departe de voi[2], poate nu puțină vreme pentru cei ce mă iubesc, și despre pricina îmblânzirii și a schimbării mele de acum, când m-am întors iarăși în mijlocul vostru[3], să creadă și să spună fiecare ce vrea, fie cei ce mă urăsc, fie cei ce mă iubesc. Unii să nu-mi îngăduie să mă dezvinovățesc, iar ceilalți chiar să mă laude. Da, nimic nu le place oamenilor mai mult decât să vorbească de treburile altora, mai cu seamă când sunt împinși de dragoste sau de ură. De aceea, de cele mai multe ori, nici nu se știe unde-i adevărul. Eu însă am să spun adevărul; n-am să mă rușinez de nimic. Voi judeca drept amândouă părțile: și pe cei care mă învinuiesc și pe cei care mă apără cu zel. Mă voi și învinui, dar mă voi și apăra !

nesc de existență a *Cuvântului despre preoție* al Cuvântătorului de Dumnezeu.

Mărturisesc dintru început că munca n-a fost ușoară. N-a fost ușoară pentru că traducerea Sfântului Grigorie din Nazianz este mai mult o problemă de interpretare decât de traducere. Dacă nu-l poți interpreta, reușești, traducându-l, sau să dai un text complet lipsit de înțeles sau să spui altceva decât a vrut să spună autorul. Sfântul Grigorie din Nazianz este un autor dificil, cu adâncuri și taine. Stai de multe ori în fața textului lui ca în fața unei enigme. Cunoști cuvintele textului, îți dai seama de legătura lor, le dai pe românește, dar înțelesul textului rămâne cămară zăvorâtă. Te întrebi ce-a vrut să spună autorul, ce sens au cuvintele folosite de el ? Urmărești coloanele dicționarelor și nu-ți dau alte sensuri cuvintelor decât cele știute. Deschizi alte traduceri, românești și străine, și nu te mulțumesc. Simți că sfântul autor a vrut să spună altceva, altceva mai înalt, mai deosebit decât au scos acești tălmăcitori. Te întorci iar la text; îl citești o dată, de două ori, de mai multe ori; îl legi cu contextul; uneori cu pagini întregi de dinainte și de după el. Bați la poarta textului; bați și nu-ți răspunde. Îl lași și te apuci de alte treburi; dar mintea ta lucrează; ești mereu cu gândul la poarta ferecată. Și, deodată, ți se strecoară în suflet o rază de lumină; te iei pe urma ei, și ea îți dă cheia cu care poți descuia poarta încuiată a cămării Teologului. Ai atunci bucuria descoperitorului.

Așa s-a născut traducerea de față. Din trudă, gând și zăbovire. Nu știu dacă am găsit totdeauna drumul cel bun. Dar m-am străduit să-l găsesc, ca să duc pe acest drum și pe cititorii mei; să-i fac să guste și ei din frumusețea și bogăția de gândire a omului care a vorbit în poezie și a gândit în imagini și metafore. Iar pentru unele îndrăzneli pe care le-am avut față de scrisul metaforic, concis și ermetic al Sfântului Grigorie din Nazianz, cer iertare acelora care sunt încă la dicționar și la gramatică.

II

Și ca să se desfășoare în bună rânduială cuvântul, voi vorbi de teama ce am avut-o la început, de preoție. Că nu vreau să smintesc pe cineva din cei ce caută cu luare-aminte la toate faptele mele, bune sau rele, de vreme ce a binevoit Dumnezeu să fiu și eu ceva (Gal. 6, 3) între creștini. Iar pe cei ce i-am smintit, de sunt unii din aceștia, îi voi tămădui prin acest cuvânt de apărare.

[2] Tatăl Sfântului Grigorie, episcopul Grigorie al Nazianzului, la cererea eparhioților săi, a hirotonit preot pe fiul său, cu toate împotrivirile acestuia. Sfântul avea pe atunci cam 30 de ani; totuși s-a temut atât de mult de înălțimea vredniciei preoțești și de primejdiile ce-l pândesc pe preot, că, îndată după hirotonie, a fugit în Pont, la marele lui prieten, Vasile.

[3] În Pont, locul refugiului său, n-a rămas multă vreme. L-au adus în Nazianz, după cum însuși spune spre sfârșitul acestui cuvânt, mai cu seamă rugămințile, bătrânețile și slăbiciunea tatălui său.

Că bine este să nu fii, atât cât e cu putință și împrejurările o îngăduie, pentru marea mulțime pricină de sminteală sau scandal, nici prin păcate, nici prin bănuieli de păcate. Știu doar că prea grea pedeapsă și de neînlăturat va da nemincinosul Dumnezeu celor ce smintesc chiar numai pe unul din cei mici (Matei 18, 6).

III

Și eu, fraților, am încercat astfel de simțăminte, pentru că nu m-am supus ! Și nu m-am supus, nu pentru că aș fi fost neînvățat și nepriceput, ci, mai mult – ca să mă laud și eu puțin (2 Cor. 11, 16) –, nici pentru că aș fi disprețuit legile și rânduielile dumnezeiești. Nu ! Știu doar că, după cum în trup unele mădulare conduc și stau în frunte, iar altele sunt conduse și supuse, tot așa și în Biserică a rânduit Dumnezeu – atât în virtutea dreptății Sale, care dă fiecăruia după merit, cât și în virtutea purtării Sale de grijă, prin care unește pe toate –, a rânduit ca unii să fie păstoriți și conduși, acei cărora le este mai de folos asta, și să fie îndreptați, prin cuvânt și faptă, spre cele ce se cuvin, iar alții, cei care depășesc marea mulțime în virtute și în asemănarea cu Dumnezeu, să fie păstori și învățători, spre desăvârșirea Bisericii (Efes. 4, 11-12), să fie ceea ce este sufletul pentru trup sau mintea pentru suflet, pentru ca cele două părți, păstoriții și păstorii, unindu-se și împreunându-se între ei, în chipul mădularelor trupului, și legându-se între ei prin legătura Duhului, să arate un trup desăvârșit, vrednic cu adevărat de Însuși Hristos, Capul nostru (Efes. 4, 15).

IV

Știu că nici celorlalte viețuitoare, și nici oamenilor, nu le este mai folositoare anarhia și neorânduiala decât ordinea și rânduiala. Ba, oamenilor mai mult decât tuturora, pentru că anarhia între oameni pune în primejdie bunuri și mai mari. Dacă oamenii nu pot păzi cea dintâi poruncă a rațiunii, adică a nu tulbura buna rânduială dintre ei, apoi mare lucru este să păzească a doua poruncă a rațiunii, adică a-și veni în fire când au greșit. Și de vreme ce este frumos și drept să fie între oameni conducători și conduși, apoi socot că este de asemeni rău și nepotrivit fie ca toți să voiască să fie conducători, fie ca nici unul să nu primească a fi conducător. Dacă toți ar fugi de conducere, oricum ar numi-o, slujire liturgică sau conducere politică, obștea Bisericii ar șchiopăta în cea mai mare parte și și-ar pierde frumusețea. Unde ar mai fi atunci adorat Dumnezeul nostru și cine I-ar mai sluji slujbele acestea tainice, pe care le înălțăm la ceruri, fapta cea mai măreață și mai de cinste din toată viața noastră ? N-ar mai fi atunci nici împărat, nici conducător, nici preoție, nici jertfe, nici toate acelea, așa cum nu le-au mai avut în vechime nici iudeii cei nesupuși, care au fost pedepsiți cumplit pentru marile lor greșeli.

V

Iarăși nu-i ceva străin și neobișnuit pentru mulți dintre cei care filosofează cele dumnezeiești ca cineva să fie urcat din rândul condușilor în rândul conducătorilor. Nu-i ceva care iese din hotarele legiuite ale filoso-

fiei și nici nu aduce ocară. Nu-i ceva neobișnuit, de pildă, ca un corăbier încercat să fie făcut ajutor de căpitan, iar unui ajutor de căpitan, care cunoaște bine vânturile, să i se încredințeze comanda corăbiei. Sau, dacă vrei, o altă pildă: nu-i ceva neobișnuit să i se încredințeze unui soldat viteaz comanda unei cohorte, iar un comandant bun de cohortă să fie făcut comandant de armată și să i se încredințeze conducerea întregului război.

Nu, nu, orice-ar gândi poate cei cu totul nesocotiți și răi, care judecă faptele altora prin patimile lor! Nu m-am rușinat de treapta slujirii de preot pentru că doream o treaptă preoțească mai înaltă![4] Nu sunt atât de nesocotit. Cunosc prea bine și măreția dumnezeiască și micimea omenească! Îmi dau seama ce mare lucru este pentru orice om să se apropie într-un chip oarecare de Dumnezeu, singurul preastrălucit și prealuminos, singurul Care depășește în curăție orice faptă, materială sau imaterială.

VI

Dar atunci ce simțăminte am încercat, de nu m-am supus? Care-i pricina nesupunerii mele?

Multora li s-a părut atunci că nu mai eram în toate mințile, că nu mai eram cum mă cunoșteau, că am ajuns altul; că mă împotriveam și mă încăpățânam mai mult decât era cu cuviință.

Ascultați, dar, pricinile purtării mele! De mult doreați să le cunoașteți.

[4] Aceste cuvinte lasă să se înțeleagă că una dintre acuzațiile pe care i le aduceau dușmanii era și aceasta: că sfântul s-a supărat că n-a fost făcut dintr-o dată episcop.

Nu m-am supus și am fugit, în primul loc, pentru că m-am spăimântat de dregătoria la care nici nu mă gândeam – m-am spăimântat întocmai ca cei ce se înspăimântă de niște zgomote neașteptate – și nu mi-am mai putut stăpâni gândurile. De asta mi-am pierdut sfiala mea obișnuită.

În afară de asta, mi s-a strecurat în suflet dragostea de frumusețea sihăstriei și pustniciei. Eram îndrăgostit dintru început de singurătate, cum nu știu să fi fost îndrăgostit vreodată unul din cei ce studiază arta oratorică! Iar în vremea primejdiilor mari și cumplite prin care am trecut, făgăduisem lui Dumnezeu să trăiesc în pustnicie[5]. Gustasem chiar ceva din viața pustnicească. Ajunsesem oarecum în pridvoarele ei, iar trăirea acestei virtuți mi-a aprins și mai mult dorul de sihăstrie.

De asta n-am îndurat să fiu tiranizat, să fiu împins în mijlocul zgomotelor lumii, să fiu smuls cu sila din sfântul adăpost al acestei viețuiri.

VII

Nimic nu mi se pare atât de frumos ca viața pustnicească! Să-ți încui simțurile, să ajungi în afară de trup și de lume, să te adâncești în tine însuți, să nu te apropii de nimic din cele omenești decât atât cât e de neapărată trebuință, să vorbești cu tine însuți și cu Dumnezeu, să trăiești mai presus de cele văzute, să porți în tine însuți

[5] Pe când se ducea la Atena pentru continuarea studiilor, l-a prins pe mare o furtună cumplită. În primejdie de moarte fiind, a făcut făgăduință că de va scăpa din primejdia aceea își va afierosi întreaga viață lui Dumnezeu.

totdeauna curate chipurile cele dumnezeiești, neamestecate cu chipurile celor pământești și înșelătoare, să ajungi și să fii, cu adevărat și pururea, oglindă nepătată a lui Dumnezeu și a celor dumnezeiești, să primești Lumină în locul luminii, lumina cea dumnezeiască în locul celei omenești, să culegi prin nădejde, chiar de pe acum, roadele bunătăților veacului ce va să fie, să petreci împreună cu îngerii, să fii încă pe pământ, dar să părăsești pământul, să fii urcat de Duhul sus în ceruri ! Dacă cineva dintre voi a fost stăpânit de dragostea de sihăstrie, știe ce spun și-mi va ierta simțămintele pe care le-am încercat atunci când nu m-am supus.

Spunând acestea, poate că pe mulți nici nu-i voi convinge. Li se vor părea de râs spusele mele, pentru că au păreri proaste despre sihăstrie, fie din pricina propriei lor prostii, fie din pricina acelora care nu trăiesc cu vrednicie viața sihăstrească. Li se vor părea de râs spusele mele, pentru că ei dau nume rău unui lucru bun, numind viața pustnicească slavă deșartă; pentru că își iau în ajutor invidia și răutatea mulțimii, care e gata totdeauna să bârfească, pentru ca din două greșeli să facă negreșit una: sau să lucreze răul sau să nu creadă binele.

VIII

Pe lângă acestea am mai încercat și un alt simțământ – că voi spune toate tainele inimii mele; nu știu de e josnic sau nobil simțământul, dar l-am încercat.

Mi-a fost rușine să fiu alături de ceilalți preoți, care, cu nimic mai buni decât gloata – mare lucru dacă nu chiar cu mult mai răi –, intră în locurile cele preasfinte

cu mâini nespălate, cum se spune, și cu suflete necurate; care, înainte de a fi vrednici, se apropie de cele sfinte, se apucă de altar, se înghesuie și se împing în jurul Sfintei Mese, ca și cum ar socoti că preoția nu-i chip de virtute, ci mijloc de trai, nu-i slujire plină de răspundere, ci domnie fără îndatoriri. Și sunt aceștia la număr aproape mai mulți decât cei pe care-i păstoresc. Slabi în credință, ticăloși, cu toată strălucirea lor ! Încât, după părerea mea, cu trecerea timpului și cu creșterea răului, n-au să mai aibă pe cine păstori, căci toți au să fie învățători în loc de ucenici ai lui Dumnezeu, după cum spune profeția (Isaia 54, 13; Ioan 6, 45) și toți vor fi prooroci, ca să fie și Saul printre prooroci, precum spune proverbul și istoria cea veche (1 Regi 10, 11).

Au fost și altădată păcate și s-au terminat; dar niciodată n-au fost ca acum printre creștini atâtea păcate și atâta ocară. Dacă e mai presus de puterile noastre să oprim revărsarea acestor păcate și ocări, totuși e una din îndatoririle cele mai mari ale dreptei credințe să le urâm și să ne rușinăm de ele.

IX

În sfârșit, cea din urmă pricină a fugii mele de preoție este și mai de seamă decât cele amintite mai sus. Mă îndrept acum spre capul pricinilor nesupunerii mele. N-am să mint ! De altfel nici nu-i îngăduit să facă asta un om care vorbește despre preoție.

N-am socotit, și nici acum nu socotesc, că este totuna să păstorești o turmă de oi sau o cireadă de vite și să păstorești suflete omenești. Când păstorești o ci-

readă de vite sau o turmă de oi, e de ajuns ca cireada de vite sau turma de oi să fie grasă și bine hrănită. Și ca să facă asta, păstorul sau văcarul duce vitele sau oile în locuri cu apă bună de băut și cu iarbă grasă, le mână din pășune în pășune, le odihnește, le mișcă din loc și le cheamă înapoi, de puține ori cu toiagul, de cele mai multe ori cu fluierul. Altă treabă păstorul sau văcarul n-are; decât uneori, foarte rar, să se lupte cu lupii și să îngrijească vreun animal bolnav. Cea mai mare parte din zi se îngrijește de copaci cu umbră și de fluier ! Se îngrijește să se întindă pe o pajiște frumoasă, lângă un izvor rece, să-și facă așternut în bătaia vântului, să cânte cu fluierul cântece de dragoste, să vorbească cu vitele sau cu oile și să taie sau să vândă animalul cel mai gras. De virtutea animalelor din turmă sau cireadă, nimeni nu se îngrijește ! Ce virtute să aibă ele ! Sau cine s-a gândit vreodată la binele turmei sau al cirezii mai mult decât la binele său ?

X

Dacă e greu unui om să știe să se supună, apoi firește e cu mult mai greu să conducă pe oameni și mai cu seamă să fie preot, să-i conducă adică pe calea aceasta a noastră, a creștinilor, pe calea aceasta a legii dumnezeiești, care duce la Dumnezeu. Orice om cu judecată își dă seama că pe cât e de mare înălțimea și dregătoria preoției, pe atât e de mare și primejdia.

Mai întâi preotul trebuie, întocmai ca argintul sau aurul, să nu sune niciodată fals, să nu aibă sunet de aramă, oriunde s-ar găsi, în orice împrejurare din viață

și orice treburi ar avea; să nu aibă vreun gând sau vreo faptă rea, care să aibă nevoie de un foc mai iute decât cel de pe pământ. Altfel răul este cu atât mai mare, cu cât preotul are de condus mai mulți oameni; pentru că păcatul care se întinde la mai mulți oameni este mai mare decât acela care se mărginește la un singur om.

XI

Nu se prinde așa de ușor vopseaua de o stofă, nici mirosul plăcut sau neplăcut de obiectele din apropiere și nici boala numită ciumă nu se răspândește așa de ușor în aer și, cu ajutorul aerului, în ființe, pe cât de ușor se prind de păstoriți păcatele întâistătătorului, ale preotului. Se prind cu mult mai ușor decât faptele lui bune, decât virtuțile lui. Păcatul mai cu seamă prin aceea întrece virtutea – și asta mă amărăște când mă gândesc –, că păcatul se imită ușor, că e la îndemâna tuturor; că nimic nu-i atât de ușor ca săvârșirea păcatului, chiar când nu-i nimeni care să te împingă la păcat. Dobândirea virtuții, dimpotrivă, este grea și anevoioasă, chiar când sunt mulți cei care ne îndeamnă și ne atrag. La asta mi se pare că s-a gândit prea fericitul Agheu când a întrebuințat acea minunată și prea adevărată pildă, zicând: „Întrebați-i pe preoți legea: *«Dacă va lua cineva în poala hainei sale carne sfințită și dacă va atinge cu haina lui mâncarea sau băutura sau vas, se sfințesc oare și acestea ?». Iar dacă vor răspunde nu, întrebați-i iarăși: «Iar dacă un obiect din acestea se atinge de necurățenie, oare nu se spurcă îndată ?». Și ei vă vor răspunde că se spurcă și nu rămâne curat, tocmai pentru că s-a atins de necurățenie*“ (Agheu 2, 12-14).

XII

Ce vrea să spună profetul prin aceste cuvinte ? Ceea ce am spus și eu, că virtutea se prinde greu de om, ca și focul de lemne ude; că cei mai mulți oameni sunt înclinați și gata spre păcat, ca și paiele uscate care se aprind iute de la scânteie și de vânt și sunt mistuite din pricina uscăciunii lor. Mai ușor ia cineva mult din puțina răutate a unui om, decât puțin din viața îmbunătățită a altuia. Puțin pelin amărăște foarte iute chiar mierea, pe când mierea nu îndulcește pelinul, chiar de-ai pune de două ori mai multă miere. O piatră mică smulsă dintr-un zăgaz poate porni la vale tot râul; dar de oprit, abia de-l poate opri zăgazul cel mai tare.

XIII

Deci, după cum am spus, noi preoții trebuie să ne ferim în primul loc să fim niște pictori răi ai virtuții, dar, mai bine zis, poate nu pictori răi, ci pilde rele pentru păstoriții noștri, ca să nu ni se spună proverbul, că încercăm să vindecăm pe alții, când noi suntem acoperiți de bube (Luca 4, 23).

XIV

În al doilea loc, nu știu dacă e de ajuns pentru preot, pentru cel care are să învețe pe alții virtutea, nu știu dacă e de ajuns chiar dacă se păstrează curat de orice păcat sau cât mai curat cu putință. Cel căruia i se încredințează păstorirea credincioșilor nu trebuie numai să nu fie rău – că acesta e un lucru plin de mare rușine

chiar pentru cei de sub păstorirea lui –, ci trebuie să strălucească și în bine, potrivit poruncii care spune: „*Să se abată de la rău și să facă binele*“ (Ps. 36, 27). Nu trebuie numai să șteargă din sufletul său pildele cele rele, ci să întipărească în el și pe cele bune, în așa fel încât să covârșească pe credincioșii săi cu virtutea mai mult decât îi depășește cu dregătoria. Nu trebuie să cunoască hotar binelui și propășirii în bine și nici să nu se uite mai mult la câștigul binelui săvârșit decât la paguba ce-o are de pe urma binelui pe care a evitat să-l facă, ci să facă totdeauna din binele săvârșit treaptă pentru pașii următori. Să nu se mândrească dacă întrece în virtute pe păstoriții săi, ci să socotească pagubă dacă viața sa e mai prejos de vrednicia dregătoriei sale. Să-și măsoare faptele sale cu poruncile, nu cu faptele vecinilor, fie răi, fie săvârșitori de oarecare fapte de virtute. Să nu cântărească cu măsuri mici virtutea pe care o datorează Celui Prea Înalt, de la Care sunt toate și în Care sunt toate (1 Cor. 8, 6).

XV

Să nu socotească preotul că aceleași cerințe se potrivesc tuturor oamenilor – și păstorilor și păstoriților –, după cum nu sunt aceleași la toți oamenii nici vârstele, nici trăsăturile fețelor; după cum nu sunt aceleași nici firile vietăților, nici calitățile pământului și nici frumusețea și mărimea stelelor. Preotul trebuie să știe că un credincios de rând este rău când face fapte rele, fapte vrednice de pedeapsă, pentru care legea este un stăpân aspru; iar un preot, un întâistătător, este rău când nu-i bun în cel mai înalt grad, când nu propășește necontenit în bine.

Aceasta pentru că preotul trebuie să atragă pe credincioși pe calea virtuții prin covârșirea virtuții sale. Preotul nu trebuie să-i păstorească prin silnicie, ci să-i aducă la el prin convingere. O faptă făcută fără voie, pe lângă faptul că este o silnicie, nu-i nici de lăudat și nici trainică. Un om care face o faptă fără voia lui, se întoarce iarăși la faptele de mai înainte dacă e lăsat liber, întocmai ca un copac încovoiat forțat cu mâna; dimpotrivă, când face o faptă cu voia lui, fapta lui e statornică și trainică, pentru că e ținută cu legătura dragostei. De aceea Legiuitorul și legea noastră ne poruncesc să păstorim turma „*cu voie bună, nu cu silnicie*“ (1 Petru 5, 2).

XVI

Dar să ne închipuim că cel care vrea să se facă preot nu este rău și că a ajuns la cea mai înaltă treaptă a virtuții. Totuși nu văd ce știință trebuie să aibă acest om și în ce puteri sufletești să se încreadă, ca să îndrăznească să ia această dregătorie. Că mie mi se pare, într-adevăr, că preoția, arta de a conduce pe om – ființa cea mai complexă și cea mai felurită în gând și faptă – este arta artelor și știința științelor. Îți vei da seama de aceasta dacă pui față în față preoția cu medicina, știința vindecării sufletelor cu știința vindecării trupurilor. Comparându-le, vei vedea că medicina e grea, dar preoția e și mai grea și mai de preț; și prin natura materiei, și prin puterea științei, și prin scopul lucrării ei.

Medicina se ocupă cu trupurile, o materie trecătoare și pieritoare, care negreșit se va descompune și se va preface în pământul din care a fost făcută (Fac. 3, 19), chiar dacă, pentru o vreme, știința medicală ajută trupul

să biruie tulburările din el; dar, până la urmă, boala sau bătrânețea descompun trupul; și trupul se supune legilor firii și nu depășește hotarele proprii.

XVII

Preoția se ocupă cu sufletul, care-i din Dumnezeu și dumnezeiesc, care-i părtaș nobleței celei de sus și tinde spre noblețea aceea, deși-i unit cu cel inferior lui, cu trupul.

Sunt poate și alte multe pricini ale unirii sufletului cu trupul, pe care le știe numai Dumnezeu, Care le-a unit, sau cel care a fost înțelepțit de Dumnezeu ca să cunoască taine ca acestea; dar după cunoștința mea și a altora ca mine, sufletul s-a unit cu trupul pentru două pricini. Prima pricină, pentru ca prin nevoință și luptă cu cele de jos, sufletul să moștenească slava cea de sus, curățindu-se în lupta cu cele de aici, cum se curățește aurul în foc; pentru ca bunătățile nădăjduite să nu fie numai dar al lui Dumnezeu, ci răsplată a virtuții. Acesta este semnul celei mai înalte bunătăți a lui Dumnezeu, că a făcut ca binele să fie și bun al nostru; să nu fie numai semănat de Dumnezeu în firea noastră, ci să fie și lucrat de noi prin voia noastră liberă și prin putința noastră de a ne îndrepta spre bine sau spre rău. A doua pricină, ca sufletul să atragă spre el și pe trup, să-l așeze sus, liberându-l puțin câte puțin de greutatea sa, în așa fel ca sufletul să fie pentru trup ceea ce este Dumnezeu pentru suflet, povățuind trupul, materia slujitoare, și împrietenind cu Dumnezeu pe tovarășul său de robie.

XVIII

Doctorul, ca să vindece trupurile, trebuie să cerceteze și locul, și vremea, și anotimpul, și vârsta bolnavului și alte condiții asemănătoare. Prescrie doctorii, dă bolnavului un anumit regim alimentar, îl ferește de tot ce-l poate vătăma, pentru ca nu cumva poftele bolnavului să zădărnicească știința medicală; uneori, când e nevoie, chiar arde, taie și întrebuințează și alte mijloace mai dureroase de vindecare. Dar oricât de anevoioasă și de grea ar părea medicina, totuși nu-i atât de grea ca preoția, unde trebuie să observi și să vindeci purtările oamenilor, patimile lor, viața lor, voința lor și altele asemenea din om; unde trebuie să izgonești din perechea asta a noastră, din suflet și trup, tot ce este animalic și sălbatic și să pui în loc și să statornicești tot ce este blând și plăcut lui Dumnezeu; unde trebuie să împarți cu dreptate ce se cuvine sufletului și ce se cuvine trupului; unde trebuie să nu îngădui trupului să stăpânească sufletul – cea mai mare nedreptate –, ci să supui trupul, al doilea prin fire, sufletului, capul și stăpânul, așa cum cere legea dumnezeiască, aceea care stăpânește peste toată creația, atât cea văzută cât și cea mai presus de simțuri.

XIX

Când e vorba de vindecarea trupurilor, trebuie să mai avem în vedere și aceea că fiecare din mijloacele de vindecare, pe care le-am enumerat și pe care le observă doctorii, rămân așa cum sunt prin natura lor; nu se împotrivesc cu șiretenie și nici nu se arată mai în-

țelepte decât cei ce aplică știința medicală; dimpotrivă, știința medicală stăpânește materia, afară de cazul când se întâmplă ca bolnavul să nu asculte, pentru puțină vreme, de prescripțiile medicale; dar și această neascultare e ușor de învins și de îndepărtat.

Când e vorba însă de vindecarea sufletelor, trebuie să se știe că cele mai mari piedici în calea virtuții, ca niște oștiri îndreptate împotriva celor ce ne ajută, sunt prezumția că suntem oameni deștepți și egoismul, pe care nici nu știm, nici nu vrem să le biruim iute. Iar râvna pe care ar trebui s-o întrebuințăm pentru a ne arăta boala noastră sufletească doctorilor sufletești, o întrebuințăm ca să fugim de vindecare. Suntem viteji împotriva binelui nostru și deștepți împotriva sănătății noastre.

XX

Într-adevăr, sau ne tăinuim în chip josnic păcatele, ascunzându-le în adâncul sufletului, ca pe niște buboaie tainice și rușinoase, ca și cum am putea să ni le ascundem de ochiul cel mare al lui Dumnezeu și de judecata Lui, dacă ni le ascundem de oameni, sau căutăm să ne dezvinovățim păcatele, scornind cuvinte de apărare pentru patimile noastre (Ps. 140, 4); sau ne astupăm auzul, ca o viperă surdă, care-și astupă urechile (Ps. 57, 4) și ne ambiționăm să nu ascultăm de glasul celor ce ne sfătuiesc, ca să nu fim vindecați cu doctoriile înțelepciunii cu care se vindecă sufletul bolnav; sau – culmea ticăloșiei – cei mai cutezători și mai îndrăzneți dintre noi nu ne rușinăm defel de păcat, nici de cei care caută

să ne vindece de păcat, ci ne îndreptăm, cu capul descoperit, cum se spune, spre orice nelegiuire. Ce nebunie ! Sau ce alt nume ar fi mai potrivit unei astfel de purtări ? Prigonim ca pe niște dușmani pe cei pe care ar trebui să-i iubim ca pe niște binefăcători. Urâm pe cei care ne mustră la porțile cetății și ne scârbim de cuvântul cuvios (Amos. 5, 10). Ne gândim să facem rău celor ce vor să ne facă bine, când de fapt prin asta ne facem nouă înșine mai cu seamă rău, ca și cei care-și mușcă trupul, socotind că-l mușcă pe-al vecinului.

XXI

Acestea toate mă fac să socot cu mult mai grea știința vindecării sufletelor decât știința vindecării trupurilor. De asta este și mai de preț.

Medicina se ocupă puțin cu cele din adâncuri; se ocupă mai mult cu cele ce se văd. Preoția însă se străduiește să vindece pe omul cel ascuns al inimii, dă lupte cu cel ce se războiește și se luptă împotriva noastră înlăuntrul sufletului nostru (Efes. 6, 12), care face – grozăvia grozăviilor – din noi înșine arme împotriva noastră (Rom. 6, 13), ca să ne dea morții păcatului.

Pe lângă aceasta, dacă vrem să vindecăm și să curățim bine sufletul – bunul nostru cel mai de preț din câte avem – și să ajungă de cea mai mare valoare, mai avem nevoie de multă și desăvârșită credință, dar și de mai mare ajutor de la Dumnezeu și, după socotința mea, de nu puțină destoinicie din partea noastră, atât în cuvânt, cât și în faptă.

XXII

A mai rămas să cercetăm care e scopul urmărit de fiecare dintre cele două științe de vindecare.

Una, știința medicală, urmărește sănătatea și bunăstarea trupului: sau să-l păstreze sănătos sau să-i readucă sănătatea, dacă a pierdut-o, cu toate că nu știm bine dacă sănătatea e de folos celor ce o au; adeseori boala le e de mai mult folos. Cu sănătatea și boala e la fel ca și cu sărăcia și bogăția, cu slava și lipsa de slavă, cu starea socială smerită și starea socială strălucită și cu toate cele care prin natura lor stau la mijloc între bine și rău și nu înclină mai mult nici într-o parte nici în alta, ci ajung bune sau rele prin voia cea liberă și prin felul cum le întrebuințează cei ce le au.

Cealaltă, știința vindecării sufletelor, preoția, urmărește să întraripeze sufletul, să-l smulgă din lume, să-l dea lui Dumnezeu; să-l facă să păzească chipul lui Dumnezeu (Fac. 1, 26), dacă nu l-a pierdut; dacă e în primejdie să-l piardă, să-i arate calea ca să și-l păstreze; iar dacă și l-a stricat, să-l aducă din nou la starea cea dintâi. Preoția urmărește să facă să locuiască, prin Duhul Sfânt, Hristos în inimile oamenilor (Efes. 3, 17). Și, în sfârșit, scopul cel mai de seamă al preoției este să-l facă dumnezeu și părtaș fericirii celei de sus pe cel ce aparține cetei celei de jos, pe om.

XXIII

Aceasta o vrea de la noi, preoții, legea, care ne este călăuză spre Hristos (Gal. 3, 24); aceasta o vor profeții, care sunt la mijloc între Hristos și lege; aceasta o vrea

Hristos, desăvârşitorul legii celei duhovniceşti şi sfârşitul ei (Rom. 10, 4); aceasta o vrea Dumnezeirea, Care s-a deşertat (Filip. 2, 7); aceasta o vrea trupul pe care l-a luat Dumnezeirea; aceasta o vrea noua unire[6], Dumnezeu şi Om, o singură persoană din cele două firi şi amândouă firile prin această singură persoană.

În vederea acestui scop S-a unit[7] Dumnezeu cu trupul, prin mijlocirea sufletului[8]; s-au unit împreună cele depărtate între ele, Dumnezeirea cu omenitatea, prin apropierea şi de una şi de alta a celui ce a mijlocit unirea, sufletul. Toate s-au unit în Unul din pricina a toate

---

[6] ἡ καινὴ μῖξις. Explicaţia traducerii lui μῖξις prin *unire,* nu prin *amestecare,* caut-o în nota următoare.

[7] Ανεκράθη – s-a amestecat. Termenii: ἀνακεράννυμι, ἀνάκρασις, μῖξις sunt foarte frecvenţi în teologia Sfântului Grigorie. Termenii aceştia au fost osândiţi de Sinodul de la Calcedon ca monofiziţi; pentru Sfântul Grigorie Teologul, însă, ei au un conţinut ortodox şi înseamnă *a uni*, înseamnă *unire* în care elementele unirii îşi păstrează însuşirile lor fireşti. Mai mult, Cuvântătorul de Dumnezeu îi preferă, tocmai pentru că aceşti termeni exprimau mai bine ideea unirii desăvârşite a firii dumnezeieşti cu firea omenească în persoana Mântuitorului; el nu ajungea însă la ideea unei contopiri absolute sau la desfiinţarea, la absorbirea firii omeneşti în firea dumnezeiască, aşa cum au făcut mai târziu monofiziţii, folosindu-se de aceiaşi termeni. De altfel, concepţia hristologică a Sfântului Grigorie din Nazianz se vede în cuvintele sale de mai înainte: τοῦτο ἡ καινὴ μῖξις, θεὸς καὶ ἄνθρωπος ἕν ἕξ ἀμφοῖν χαὶ δι' ἑνὸς ἀμφότερα, care, traduse textual, dau: „aceasta este noua amestecare, Dumnezeu şi Om, unul din amândoi şi prin unul amândouă". Prin nişte termeni osândiţi de Sinodul de la Calcedon se proclamă învăţătura Calcedonului ! În această „nouă amestecare" (citeşte: „unire", aşa cum a gândit Teologul !), se păstrează cele două firi neamestecate (δι'ἑνὸς ἀμφότερα) şi nedespărţite (ἕν ἐξ ἀμφοῖν). Vrednic de observat este folosirea neutrului ἕν, iar ἕν arată pe πρόσωπον. Suntem deci în plin calcedonism, înainte de Calcedon.

[8] Cuvintele „prin mijlocirea sufletului" nu fac din suflet un instrument al unirii celor două firi; ele vor să arate că Logosul prin întrupare a luat în întregime pe om, trup şi suflet, împotriva ereziei lui Arie, care elimina sufletul în întruparea Cuvântului.

şi din pricina unui protopărinte; sufletul s-a unit din pricina sufletului protopărintelui care a păcătuit, iar trupul din pricina trupului protopărintelui, care a slujit păcatului şi a fost osândit; sufletul, din pricina sufletului, iar trupul, din pricina trupului. Hristos însă, Cel mai presus de păcat şi mai înalt, din pricina lui Adam, cel ajuns sub păcat.

XXIV

În vederea acestui scop a venit Omul cel nou în locul omului celui vechi. Prin Patimă a fost ridicat cel pătimaş, iar pentru sufletul şi trupul nostru au fost date preţ de răscumpărare sufletul şi trupul Celui mai presus de noi. S-a făcut o taină nouă, întruparea, din dragoste pentru cel ce a căzut din pricina neascultării. Pentru asta Naşterea şi Fecioara. Pentru asta ieslea şi Vitleemul. Naşterea pentru cel plăsmuit (Fac. 2, 7); Fecioara pentru femeie (Fac. 2, 21-24; 3, 17); Vitleemul pentru Eden, ieslea pentru paradis. Aceste mici şi văzute pentru cele mari şi nevăzute. Pentru asta îngerii slăvesc pe Cel din ceruri, apoi pe Cel de pe pământ (Luca 2, 13-14). Pentru asta păstorii văd slavă peste Miel şi peste Păstor (Luca 2, 15-17). Pentru asta steaua este povăţuitoare (Matei 2, 2, 9-10), iar magii se închină şi aduc daruri (Matei 2, 11), ca să piară închinarea la idoli. Pentru asta Iisus a fost botezat şi de sus mărturisit (Matei 3, 13-17). Pentru asta Iisus a postit, a fost ispitit şi a biruit pe cel ce biruise (Matei 4, 1-11). Pentru asta dracii au fost izgoniţi (Luca 8, 27-33), bolile vindecate (Matei 9, 35), iar marea propovăduire încredinţată unor oameni simpli şi dusă la biruinţă.

XXV

Pentru aceasta s-au întărâtat neamurile și popoarele au cugetat deșertăciuni (Ps. 2, 1). Pentru aceasta lemnul Crucii pentru lemnul pomului din paradis (Fac. 2, 17). Pentru aceasta mâinile lui Hristos pentru mâna lui Adam; mâinile cele întinse cu vitejie pe cruce pentru mâna cea întinsă cu lăcomie spre pom; mâinile cele țintuite cu piroane pentru mâna cea slobodă; mâinile cele ce apropie marginile pentru mâna care a fost pricina izgonirii lui Adam (Fac. 3, 24). Pentru aceasta înălțarea pe Cruce a lui Hristos pentru căderea lui Adam; adăparea cu fiere pentru gustarea lui Adam; cununa cea de spini pentru cununa stăpânirii celei rele; moartea lui Hristos pentru moartea lui Adam; întunericul din vremea răstignirii pentru lumina din paradis; îngroparea lui Hristos pentru întoarcerea în pământ a lui Adam; învierea lui Hristos pentru învierea lui Adam și a noastră.

Toate acestea au fost învățătură dată nouă de Dumnezeu și vindecare a slăbiciunii noastre. Vindecarea aceasta a întors pe Adam cel vechi în raiul din care căzuse și l-a apropiat de pomul vieții, de care ne înstrăinase gustarea cea rea și nechibzuită din pomul cunoștinței.

XXVI

Noi toți câți stăm în fruntea credincioșilor suntem slujitorii și lucrătorii (1 Cor. 3, 9; 4, 1) acestei vindecări. De aceea lucrul cel mai mare pentru noi este să ne cunoaștem și să ne vindecăm propriile noastre patimi și păcate. Dar, mai bine zis, lucrul acesta nu-i așa de mare

– că viața plină de păcate a multor preoți m-a făcut să spun cuvântul acesta –, ci cu mult mai mare lucru este să putem vindeca și curăți cu pricepere patimile și păcatele credincioșilor, ca să ne folosim și unii și alții, și cei care au trebuință de vindecare și noi, cărora ni s-a încredințat grija de a-i vindeca.

XXVII

Să punem mai departe față-n față medicina cu preoția. Doctorii au ostenelile, privegherile și grijile pe care le știm. Culeg, după cum spune unul din înțelepții greci[9], necazuri proprii de pe urma unor suferințe străine. Dau bolnavilor sau doctoriile preparate cu trudă și descoperite de ei sau pe cele strânse și luate de la alții. Și nici un medicament, prescris sau interzis de ei, nu este atât de neînsemnat, nici atât de mic, ca să nu fie socotit de mare preț pentru aducerea sănătății sau, dimpotrivă, pentru îndepărtarea primejdiei. Și pentru ce toate acestea ? Pentru ca omul să trăiască mai multe zile pe pământ ! Și se poate ca omul acesta să nu fie un om bun, ci un mare ticălos, care, tocmai pentru că e rău, ar fi poate mai bine să moară mai devreme, ca să scape de cea mai mare boală, răutatea. Dar să ne închipuim că e vorba de un om bun. Pe câtă vreme îi vor lungi viața ? Veșnic ? Nu ! Ei, și ce va câștiga din viața aceasta, când, pentru un om cu adevărat sănătos și cu judecată, dorința de a se despărți de viața aceasta este cel dintâi și cel mai trainic bine ?

[9] Cuvintele sunt din lucrarea: *Despre suflare*; autorul este necunoscut; poate fi a lui Hipocrate.

XXVIII

Dar noi preoții – pentru care grija cea mare este mântuirea sufletului, bunul cel fericit și nemuritor, care are să fie pedepsit sau răsplătit veșnic, pentru răutatea sau virtutea lui –, dar noi preoții câtă muncă credeți că nu trebuie să depunem, câtă știință nu trebuie să avem, ca să vindecăm bine sau să ne vindecăm, ca să schimbăm viața credincioșilor noștri și să supunem lutul duhului ? Nu toți oamenii au aceleași gânduri, nici aceleași porniri. Bărbații unele, femeile altele; bătrânii unele, tinerii altele; săracii unele, bogații altele; cei veseli unele, cei triști altele; cei bolnavi unele, cei sănătoși altele; conducătorii unele, conduşii altele; învățații unele, neînvățații altele; cei fricoși unele, cei îndrăzneți altele; cei mânioși unele, cei blânzi altele; cei cu fapte bune unele, cei păcătoși altele.

XXIX

Iar dacă vei cerceta încă și mai amănunțit lucrurile, vei vedea ce mare deosebire este între cei căsătoriți și cei necăsătoriți; iar la aceștia din urmă, ce mare deosebire este între monahii care viețuiesc singuratici în pustie și monahii care duc viață de obște și trăiesc la un loc; între monahii îmbunătățiți, care duc o viață contemplativă înaintată, și simplii monahi; între orășeni și săteni; între oamenii curați sufletește și cei vicleni; între cei care se ocupă cu afacerile și cei cărora le place viața liniștită; între cei loviți de soartă și cei cărora le merge bine și nu știu ce-i necazul. Mai mare este deosebirea dintre faptele și pornirile oamenilor decât deosebirea dintre chipurile trupurilor lor; iar, dacă vrei, mai mare decât deosebirea dintre amestecul elementelor din care-i alcătuit trupul nostru. De asta nici nu-i ușoară îndrumarea lor.

XXX

După cum nu se dă tuturor trupurilor aceeași doctorie sau hrană, ci diferită, după cum sunt și trupurile, sănătoase sau bolnave, tot așa și sufletele se vindecă cu diferite învățături și prin felurite mijloace. Martori ai diferitelor mijloace de vindecare sunt chiar bolile oamenilor. Pe unii oameni îi vindeci cu cuvântul; pe alții îi îndrepți cu pilda vieții tale. Unii au nevoie de bold, alții de frâu. Pe cei leneși și greu de mișcat spre bine, trebuie să-i deștepți cu lovitura cuvântului; iar pe cei peste măsură de înfierbântați cu duhul, pe cei care-s greu de stăpânit în pornirile lor, care-s ca niște mânji iuți ce sar țarcul lor, pe aceștia îi faci mai buni dacă-i strângi și-i oprești cu cuvântul.

XXXI

Unora le e de folos lauda, altora mustrarea; dar și una și alta la timpul lor; că vatămi dacă lauzi sau mustri fără socoteală și când nu e timpul. Iarăși, pe unii îi îndrepți cu sfatul, pe alții cu mustrarea; dar și aici, pe unii îi îndrepți dacă îi mustri în văzul și auzul lumii, iar pe alții, dacă îi sfătuiești în taină. Că unii obișnuiesc să nesocotească sfaturile date între patru ochi, dar se cumințesc numai când sunt mustrați în public; alții, dimpotrivă, se îndărătnicesc când sunt mustrați în fața lu-

mii, dar se lasă povățuiți de o mustrare făcută în taină și răsplătesc cu supunere dragostea ce li se arată.

XXXII

Față de unii oameni e de neapărată trebuință să fii cu mare luare-aminte la toate faptele lor, chiar la cele mai neînsemnate, anume la aceia care, socotind că faptele lor nu sunt cunoscute, se îngâmfă că sunt oameni cumsecade; că uneltesc și asta. Față de alți oameni este mai bine să treci chiar cu vederea unele din faptele lor, să fii, după cum zice proverbul, ca cel care vede, dar se face că nu vede, ca cel ce aude, dar se face că nu aude, ca să nu-i duci la deznădejde, înecându-i cu asprimea mustrărilor, și până la sfârșit să-i faci să săvârșească orice păcat, pentru că le-ai smuls din suflet rușinea, leacul îndreptării lor. Pe unii trebuie să te mânii uneori, fără ca în sufletul tău să fii mâniat pe ei; să-i treci cu vederea, fără ca în sufletul tău să-i treci cu vederea; să le arăți că ți-ai pierdut nădejdea, fără să ți-o pierzi. Aceasta, față de toți aceia a căror fire cere o astfel de purtare. Pe alții trebuie să-i vindeci cu blândețea și cu smerenia ta, unind eforturile tale cu eforturile lor, în vederea nădejdilor celor bune. Adeseori e mai folositor ca pe unii să-i birui, iar de alții să te lași biruit; să lauzi sau să critici în fața unora bogăția și puterea, iar în fața altora, sărăcia și viața amărâtă și plină de necazuri.

XXXIII

Doctoriile date de noi pentru vindecarea sufletelor nu sunt ca virtutea și ca viciul – virtutea, totdeauna și la

toți, foarte bună și foarte folositoare, iar viciul foarte rău și foarte vătămător –, ci una și aceeași doctorie este, totdeauna și la aceiași, sau plină de putere vindecătoare sau foarte primejdioasă; de pildă, asprimea sau blândețea sau fiecare din celelalte doctorii pe care le-am enumerat mai înainte. Unora le este bună și folositoare o doctorie, altora o doctorie contrară, după cum sunt, socot, timpurile și împrejurările și după cum o primește temperamentul celor ce trebuie vindecați. A le descrie pe toate prin cuvânt și a le cunoaște cu de-amănuntul, ca să cuprinzi într-un capitol toată știința vindecării sufletelor, este cu neputință, oricât de multă sârguință și pricepere ai avea. Numai experiența însăși și cazurile de duhovnicie dau lumină și științei vindecării sufletelor și preotului.

XXXIV

În general vorbind, trebuie să știm că după cum pentru cei care merg pe o frânghie întinsă pe sus este primejdios să se plece într-o parte sau alta sau să se încline puțin, oricât de mică ar părea înclinarea, ci toată siguranța lor stă în ținerea echilibrului, tot așa și pentru noi preoții, dacă înclinăm în vreo parte, fie din răutate, fie din neștiință, primejdia căderii în păcate e mare și pentru noi și pentru credincioșii noștri. Trebuie, dar, negreșit să mergem pe calea cea împărătească, trebuie să nu ne uităm în jurul nostru și să nu ne abatem, nici la dreapta nici la stânga, după cum spun Proverbele (Pilde 4, 27).

Așa sunt bolile sufletești ale oamenilor și atât de grea este munca unui bun păstor care vrea să cunoască bine de tot sufletele credincioșilor turmei sale (Pilde

27, 23) și să le conducă după învățătura pastorală cea dreaptă și adevărată, vrednică de adevăratul nostru Păstor.

XXXV

Iar dacă cineva – ca să vorbesc la urmă de cea dintâi dintre îndatoririle noastre preoțești –, iar dacă cineva cutează și socotește că este un lucru la îndemâna minții oricui predicarea cuvântului, adică a învățăturii celei dumnezeiești și înalte, de care acum toți filosofează, eu mă minunez de deșteptăciunea unui astfel de om, ca să nu spun, de prostia lui. Nu mi se pare un lucru din cele mai ușoare și nici din cele care au nevoie de puțină minte, ca să dai la vreme fiecăruia măsura de grâu a cuvântului (Luca 12, 42) și să chivernisești cu judecată adevărul dogmelor noastre, să vorbești despre toate câte s-au filosofat în Scriptură, despre lume și lumi, despre materie, despre suflet, despre spirit, despre firile cele spirituale, atât ale îngerilor cât și ale demonilor, despre pronia lui Dumnezeu, care unește și cârmuiește totul, despre toate câte par că se întâmplă potrivit rațiunii și despre toate câte par că se întâmplă împotriva rațiunii omenești, rațiunii celei de jos.

XXXVI

Nu mi se pare un lucru din cele mai ușoare să vorbești încă și despre altele câte s-au filosofat în Scriptură: despre facerea cea dintâi a omului, despre replăsmuirea sa din urmă, despre simboale și adevăr, despre

legăminte, despre întâia și a doua venire a lui Hristos, despre întruparea Lui, despre patimile Lui, despre moartea Lui, despre Înviere, despre sfârșitul lumii, despre judecată, despre răsplătirea celor buni și pedepsirea celor răi și, în sfârșit, despre învățătura cea mai înaltă, anume despre toate câte trebuie să cugetăm despre începătoarea și fericita Treime. Da, învățătura despre Sfânta Treime este plină de foarte multe primejdii pentru cei cărora li s-a încredințat grija luminării credincioșilor; o primejdie, ca nu cumva, de frica politeismului, să vorbești de o singură persoană în Sfânta Treime și să înțelegi că aceeași persoană este și Tatăl și Fiul și Sfântul Duh, făcând din numele lor niște simple nume; altă primejdie, ca nu cumva să desparți Sfânta Treime în trei persoane deosebite ca ființă și străine între ele, care nu păzesc rânduiala și nici începătoria, să faci din ele, așa zicând, niște dumnezei care se luptă între ei și să cazi astfel într-o greșeală opusă celeilalte, așa cum se întâmplă cu un pom, pe care trăgându-l prea mult ca să-l îndrepți, îl strâmbi în cealaltă parte.

XXXVII

Trei sunt astăzi rătăcirile cu privire la învățătura despre Dumnezeu: sabelianismul, arianismul[10] și politeismul. Întemeietorul celei dintâi rătăciri e Sabelie Libianul[11], al celei de a doua Arie Alexandrinul[12], și ai celei

[10] În limbajul său metaforic Sfântul Grigorie din Nazianz spune: ἀυεῖας χαὶ ἰονδαῖσμοῦ – ateismul și iudaismul, dar el înțelege prin acești termeni sabelianismul și arianismul, așa cum îi tălmăcește el însuși mai jos.

[11] *V. supra*, nota 6, p. 110.

[12] *V. supra*, nota 7, p. 110.

de a treia unii dintre prea ortodocşii noştri creştini. Care este principiul pe care-l propun eu ? Să evităm tot ce este vătămător din aceste trei rătăciri şi să rămânem în hotarele dreptei credinţe. Să nu fim duşi din pricina acestei tainice învăţături despre despărţirea şi unirea persoanelor Sfintei Treimi la ateismul lui Sabelie şi să hotărâm că toate persoanele Sfintei Treimi sunt o singură persoană sau, mai bine spus, că fiecare persoană nu-i nimic – căci persoanele Sfintei Treimi încetează de a mai fi ceea ce sunt când trec şi se schimbă una în alta – sau să plăsmuim şi să întruchipăm un Dumnezeu compus şi străin doctrinei creştine, cum sunt plăsmuirile ciudate de animale din mitologia păgână. Nici să ajungem, după învăţătura lui Arie, numită pe bună dreptate nebunia lui Arie, prizonierii învăţăturii sărăcăcioase a iudaismului şi să introducem invidie în firea dumnezeiască, împărţind firile şi circumscriind Dumnezeirea numai la Cel nenăscut, la Tatăl, ca şi cum ne-am teme ca nu cumva să înceteze de a mai fi Dumnezeu, dacă este Tată al unui Dumnezeu adevărat şi de aceeaşi cinste cu firea. Şi, în sfârşit, nici să introducem în Dumnezeire trei principii care se războiesc între ele şi să ne întoarcem iarăşi la politeismul elen de care am fugit.

XXXVIII

Nu trebuie să fim aşa de iubitori de Tatăl, încât să-L lipsim de însuşirea de Tată. Cui ar mai fi Tată, dacă Fiul s-ar deosebi prin natură de Tatăl, dacă ar fi străin de El, ca de creaţie ? Că ceea ce e străin nu mai e Fiu ! Cui ar mai fi Tată, dacă Fiul s-ar confunda şi s-ar amesteca cu Tatăl, ceea ce este la fel cu a spune că a încetat de a mai fi Tată ?

Şi iarăşi, nici nu trebuie să fim aşa de iubitori de Hristos, încât să nu mai păstrăm Fiului însuşirea de Fiu ! Cui ar mai fi Fiu, dacă nu s-ar raporta la Tatăl, ca la principiul existenţei Sale ? Să nu fim aşa de iubitori de Hristos, încât să nu-I păstrăm Tatălui vrednicia de principiu al Sfintei Treimi, de Părinte şi Tată ! Altfel, Tatăl ar fi principiul unor lucruri mici şi neînsemnate, dar, mai bine zis, ar fi Tată într-un chip mic şi neînsemnat, n-ar mai fi principiul Dumnezeirii şi al bunătăţii, Care se contemplă în Fiul şi Duhul, în unul ca în Fiu şi Cuvânt, iar în celălalt, ca în Duh purces şi nedespărţit. Pentru că trebuie neapărat să păstrăm şi unitatea lui Dumnezeu şi să mărturisim şi cele trei persoane, fiecare cu însuşirea sa.

XXXIX

Dar ca să înţelegi şi să înfăţişezi îndestulător şi după vrednicie învăţătura despre Sfânta Treime, ar fi nevoie de un cuvânt mai lung decât îmi îngăduie timpul ce-l am la îndemână şi, după părerea mea, chiar decât viaţa mea. Mai bine spus însă, pentru înţelegerea şi tâlcuirea acestei învăţături e nevoie, şi acum şi pururea, de Duhul, singurul prin care se şi înţelege Dumnezeu, se şi tâlcuieşte, se şi aude. Că numai cel curat trebuie să se atingă de Cel curat şi de Cel asemenea.

Dar pentru ce am grăit acum puţin despre dogma Sfintei Treimi ? Ca să arăt că este greu să vorbeşti de lucruri atât de înalte, mai cu seamă în faţa unei mulţimi alcătuite din oameni de diferite vârste şi firi, care, ase-

menea unui instrument muzical cu multe coarde, are nevoie de felurite lovituri ca să găsești cuvântul potrivit, care să-i îndrepte pe toți și să-i lumineze cu lumina cunoștinței.

Pe un predicator al Sfintei Treimi primejdia îl pândește din trei părți: și din partea minții, și din partea cuvântului, și din partea auditorilor. Dacă nu greșește în toate trei, apoi trebuie neapărat să facă greșeli cel puțin în una din ele: sau mintea să nu-i fie destul de luminată sau cuvântul să-i fie slab sau auditorii să nu poată cuprinde taina Sfintei Treimi, pentru că nu-s curați. Așa că, sau din pricina uneia sau din pricina tuturor, adevărul trebuie neapărat să șchiopăteze.

Dar chiar evlavia auditorilor constituie o pagubă și o primejdie pentru predicatorul care vorbește despre Sfânta Treime; evlavia ascultătorilor face să fie primit cu ușurință și bine cuvântul altor predicatori, care tratează alte subiecte.

XL

Într-adevăr, acești credincioși evlavioși, pentru că e vorba de Dumnezeu, suprema existență dintre existențe, de însăși mântuirea și nădejdea care este cea dintâi la toți, cu cât sunt mai fierbinți în credință, cu atât sunt mai potrivnici unei predici despre Sfânta Treime. Socotesc supunerea și primirea celor spuse trădare a adevărului, și nu dreaptă credință; preferă să renunțe la orice decât la ideile cu care au venit de acasă și la obișnuința cu învățăturile în care au fost crescuți. Și nu spun asta de credincioșii cu totul împătimiți în rătăcirile lor, ci de cei mai măsurați, care, într-adevăr, păcătuiesc față de

adevăr, dar păcătuiesc din evlavie, care au râvnă, dar nu după cunoștință (Rom. 10, 2). Aceștia poate că nu vor fi pedepsiți tare și nici bătuți mult, ca cei care din răutate și din viclenie au călcat voința Stăpânului (Luca 12, 48). Poate că au să fie convinși cândva și schimbați chiar de evlavia lor – care-i făcea mai înainte să se împotrivească –, dacă-i atinge vreun cuvânt venit fie din sufletul lor, fie din afară și care lovește la timp, ca amnarul cremenea, mintea lor fecundă și vrednică de lumină, în care, dintr-o mică scânteie, să se aprindă iute de tot lumina adevărului.

XLI

Dar ce să spun de credincioșii aceia care din dragoste de slavă deșartă sau din iubire de stăpânire grăiesc nedreptate spre înălțime (Ps. 72, 8), niște orgolioși ca Iannes și Iambres (2 Tim. 3, 8), care se întrarmează, nu împotriva lui Moise, ci împotriva adevărului și se ridică împotriva învățăturii celei sănătoase ?

Sau ce să mai spun de a treia ceată de credincioși, care din pricina lipsei de învățătură și a obrăzniciei lor, urmare a lipsei de învățătură, năvălesc buluc, ca porcii, asupra oricărei învățături și calcă în picioare frumoasele mărgăritare ale adevărului (Matei 7, 6) ?

XLII

În sfârșit, ce să mai spun de toți acei credincioși, care n-au nici o idee proprie și nici vreo concepție bună sau rea despre Dumnezeu, care adună din toate învăță-

turile și de la toți dascălii, ca din toate acestea să aleagă ce li se pare mai bun și mai fără greșeală, bizuiți pe puterea lor de judecată, ei care sunt niște răi judecători ai adevărului ? Apoi, pentru că li se pare o altă învățătură mai apropiată de adevăr, se îndreaptă spre aceea și o șterg din minte și calcă în picioare orice învățătură de mai înainte; schimbă mulți dascăli și aruncă cu ușurință, cum ai arunca praful în vânt, multe învățături, iar la urmă, obosiți și la auz și la minte – ce prostie ! –, pun deopotrivă la îndoială orice învățătură, își fac o concepție greșită și încep să batjocorească și să disprețuiască credința noastră, spunând că-i nesigură și că n-are nimic sănătos; judecă fără cap învățătura noastră după învățătorii pe care i-au ascultat, întocmai ca cei cu ochii bolnavi sau ca cei cu urechile astupate, care critică soarele sau sunetele, unii spunând că soarele este negru și fără strălucire, iar alții, că sunetele sunt fără viers și tărie.

XLIII

Pentru asta e mai ușor să scrii pentru întâia oară adevărul în suflet, ca pe o tăbliță de ceară pe care nu s-a scris încă nimic, decât să scrii învățătura dreptei credințe peste ceea ce a fost scris, adică peste învățăturile și dogmele cele rele, pentru că se amestecă și se încurcă cele scrise pe urmă cu cele scrise întâi. E drept că e mai bine să mergi pe un drum neted și umblat decât pe unul neumblat și plin de gropi și e mai bine să ari un pământ pe care l-a brăzdat și l-a frământat plugul adeseori; dar e cu mult mai bine să scrii într-un suflet în care n-a fost

săpată învățătura cea rea și nici n-au fost întipărite în adânc cuvintele răutății. Altfel, sufletul trebuie lucrat de două ori de scriitorul cel cinstitor de Dumnezeu: să șeargă mai întâi ce a fost scris mai înainte, apoi să scrie învățăturile cele adevărate, care merită să rămână.

Atât de numeroase, și în privința celorlalte patimi și în privința învățăturii înseși, sunt chipurile și semnele cele rele ale celui viclean ! Atât de anevoioasă este munca preotului, a omului căruia i s-a încredințat îndrumarea și apărarea sufletelor ! Pe cele mai multe le-am lăsat la o parte, ca să nu vorbesc mai mult decât se cuvine.

XLIV

Munca preotului este la fel cu munca unui om care ar încerca să conducă și să îmblânzească o fiară cu multe fețe și cu multe chipuri, alcătuită din multe fiare, și mai mari și mai mici, și mai domestice și mai sălbatice. Negreșit grea i-ar fi munca acestui om și nu mică lupta ca să stăpânească un animal cu o fire atât de neobișnuită și atât de ciudată, de vreme ce fiarele care intră în alcătuirea acestui animal nu preferă toate nici aceleași glasuri, nici aceeași hrană, nici aceleași mângâieri, nici aceleași fluierături, nici același fel de tratament, ci unora le place sau le displace una, altora alta, după firea și deprinderea fiecăreia. Ce ar trebui să facă purtătorul de grijă al unui astfel de animal ? Ce altceva decât ca știința cu ajutorul căreia conduce acest animal să fie multiplă și variată ! Ce altceva decât să dea fiecăreia din fia-

re îngrijirea potrivită cu firea ei, să o conducă bine și să o păstreze sănătoasă ! Tot așa și trupul acesta obștesc al Bisericii este alcătuit din oameni cu multe și variate feluri de purtare și de gândire, întocmai ca animalul alcătuit din mai multe animale deosebite ca fire între ele. De aceea preotul trebuie neapărat să fie simplu și unitar, potrivit cu spiritul de dreptate pe care trebuie să-l aibă în toate, dar și multiform și variat, potrivit cu firea deosebită a fiecărui credincios, iar în cuvânt destoinic și folositor tuturora.

XLV

Într-adevăr, unii credincioși, cei încă prunci la minte și de curând întăriți, după cum se spune, au nevoie să fie hrăniți cu lapte, cu învățături mai simple și mai elementare, pentru că nu pot suporta hrana tare a învățăturii (Evr. 5, 12-13; 1 Cor. 3, 1-2). Dacă le dai o hrană mai presus de puterea lor, se simt strâmtorați și îngreunați, pentru că mintea lor, ca și trupurile copiilor, nu-i în stare să primească și să asimileze învățătura ce li se dă, ba poate că-și mai și vatămă puțina înțelegere ce-o aveau mai înainte.

Alți credincioși, dimpotrivă, au nevoie de învățătura care se grăiește celor desăvârșiți (1 Cor. 2, 6); de o hrană mai substanțială și mai tare, pentru că simțurile lor sunt destul de exercitate ca să deosebească adevărul de fals (Evr. 5, 14). Dacă aceștia ar fi alăptați cu lapte și hrăniți cu legume, cu o mâncare potrivită celor slabi (Rom. 14, 2), s-ar supăra. Și pe bună dreptate, că nu

s-ar mai întări după Hristos, nici n-ar mai crește până la creșterea (Col. 2, 19) aceea vrednică de laudă, pe care o lucrează învățătura care face bărbat desăvârșit pe cel hrănit cu hrană tare și-l duce la măsura vârstei celei duhovnicești (Efes. 4, 13).

XLVI

Cine-i în stare să facă față acestora ? (2 Cor. 2, 16) Eu nu ! Că nu sunt ca cei mulți, ca să pot falsifica cuvântul adevărului (2 Cor. 2, 17) și să amestec vinul cu apa (Isaia 1, 22), adică învățătura care veselește inima omului (Ps. 103, 16) cu învățătura cea multă, ieftină, josnică, fără putere și răspândită în zadar, spre a câștiga ceva din vânzarea acestei învățături falsificate ! Nu sunt ca cei mulți, ca să vorbesc celor ce vin la mine, unora una, altora alta, spre a fi pe placul tuturora, să fiu un ventriloc și un grăitor în deșert, care-mi cultiv plăcerile proprii cu învățături scoase din pământ și apuse în pământ, ca să fiu lăudat cât mai mult de mulțime ! Că mai cu seamă atunci am să mă păgubesc pe mine însumi și am să mă pierd ! Pentru că am să vărs sângele nevinovat al unor suflete nevinovate; suflete ce mi se vor cere din mâinile mele (Iez. 3, 20).

XLVII

Știu că e mai bine să trec frânele din mâna mea în mâna altora mai meșteri, decât să fiu eu conducătorul nepriceput al altora. Știu că e mai bine să-mi plec urechea ascultătoare, decât să mișc limbă neștiutoare.

Așa m-am sfătuit cu mine însumi. Și poate nu cu un rău sfătuitor; iar de nu, măcar binevoitor. Și am hotărât că, de vreme ce nu știu să conduc pe alții, e mai bine să învăț de la alții ce trebuie să grăiesc și să fac, decât să învăț pe alții, fiind neînvățat. Aș fi mulțumit dacă, măcar la adânci bătrâneți, mi-ar veni pe limbă cuvânt înțelept, ca să pot fi de folos unui suflet nou în dreapta credință. Că a încerca să înveți pe alții înainte de a fi tu destul de învățat, să înveți olăritul, după cum spune proverbul, făcând de-a dreptul oale, să înveți tu adică dreapta credință atunci când înveți pe alții, ei bine, acest lucru mi se pare tare nebunesc și îndrăzneț. Nebunesc, pentru că nu-ți dai seama de neștiința ta; îndrăzneț, pentru că cutezi să faci un lucru pe care știi bine că nu-l știi.

XLVIII

Cei mai înțelepți dintre evrei spun că era o lege veche la evrei, lege foarte bună și de toată lauda, ca să nu se dea oricărei vârste orice carte din Scriptură. Că spuneau ei: Nu-i de folos omului să citească la orice vârstă orice carte din Scriptură; că Scriptura nu poate fi înțeleasă îndată de oricine. Înțelesul literal poate vătăma foarte mult pe mulți. De aceea, acele cărți ale Scripturii, al căror sens literal nu smintesc pe nimeni, erau îngăduite de la început tuturora și erau de obște; altele însă erau încredințate numai celor care au trecut de douăzeci și cinci de ani; în sfârșit, acelea care acoperă cu un limbaj de rând frumusețea cea tainică erau încredințate, ca o răsplată a dragostei lor de studiu și a vieții strălucite,

numai celor curați, singurii pentru care înțelesul Scripturii se luminează și se arată. Pentru că numai omul ajuns la această vârstă poate să se ridice deasupra sensului literal al Scripturii și să se urce, așa cum se cuvine, de la litera Scripturii la duhul ei.

XLIX

La noi, creștinii, însă nu este nici un hotar între a învăța pe altul și a fi învățat de altul, așa cum au fost pietrele de altădată hotar între semințiile de dincolo de Iordan și de dincoace de Iordan (Iosua 4, 3-9), nici nu se știe cui trebuie îngăduită îndatorirea de a învăța și cui îndatorirea de a primi învățătură și nici nu este o regulă după care să se constate capacitatea cuiva. La noi atât de mult s-a neglijat lucrul acesta, atât de mult s-au amestecat lucrurile și stăm atât de prost, încât cei mai mulți dintre noi, ca să nu zic toți, aproape înainte de a ne fi ieșit primele fire de păr în barbă, pe când încă gângăvim copilărește, înainte de a fi intrat în curțile cele dumnezeiești, înainte chiar de a cunoaște numele sfintelor cărți, înainte de a cunoaște caracterul Noului și Vechiului Testament și pe autorii lor – ca să nu spun înainte de a ne fi spălat de noroiul și întinăciunile sufletului, pe care păcatul le-a întipărit în noi –, la noi atât de mult s-au amestecat lucrurile și stăm atât de prost, că, dacă am învățat două sau trei cuvinte de-ale credinței, iar pe acestea din auzite, nu din citite, sau dacă cunoaștem puțin Psaltirea lui David sau dacă strângem bine în jurul trupului nostru mantaua de filosof sau dacă filosofăm numai până la brâu, luându-ne chip și

înfățișare de dreaptă credință – vai cât suntem de demni și cât suntem de deștepți ! Ce-i că suntem tineri ? Și Samuel era sfânt chiar din scutece ! (1 Regi 2, 12) – ei bine, îndată ne credem înțelepți, ne credem dascăli, ne credem sublimi în lucrurile dumnezeiești, ne credem întâii între cărturari și legiuitori; ne numim pe noi înșine oameni cerești și cerem să ne spună oamenii: „Rabbi !". Nu ne oprim deloc la litera Scripturii ! Toată Scriptura trebuie înțeleasă duhovnicește ! Visurile din ea, flecăreală goală ! Și ne supărăm dacă nu suntem lăudați în gura mare.

Așa grăiesc cei mai buni dintre noi și cei mai curați la inimă ! Dar să auzi ce grăiesc cei ce se cred mai înduhovniciți și mai de ispravă ! Ne osândesc în fel și chip, de câte ori li se năzare, și după ce ne pun la încercare, fără să ne folosească la ceva, se duc ferindu-se de tovărășia noastră, ca de niște oameni depărtați de dreapta credință.

L

Dacă aș întreba cu blândețe pe unul din acești oameni – care se cred înțelepți și au pretenția să învețe pe alții –, mergând cu judecată din întrebare în întrebare:

– Spune-mi, minunate om, pui vreun preț pe dans și pe cântatul din fluier ?

– Mare, îmi va răspunde.

– Dar pe înțelepciune și pe a fi înțelept, pe care le socotim știința celor dumnezeiești și omenești, pui vreun preț ?

Și-mi va răspunde afirmativ și la această întrebare.

– Dar acum, spune-mi, care din ele este mai bună și mai înaltă ? Dansul și cântatul din fluier sunt mai bune și mai înalte decât înțelepciunea, sau înțelepciunea cu mult mai mult decât altceva ?

Și știu prea bine că-mi va răspunde că înțelepciunea e mai bună decât toate.

Până aici acești oameni gândesc cu cap și judecată.

Dar să-i întrebăm mai departe:

– Oare pentru a învăța dansul și cântatul din fluier, n-ai nevoie de învățătură și ucenicie ? N-ai nevoie, oare, pe lângă asta de timp mult, de muncă istovitoare și de dese sudori ? N-ai nevoie, oare, uneori să-ți plătești lecțiile ? N-ai nevoie de oameni care să te ducă la profesori ? N-ai nevoie oare de călătorii îndepărtate și de alte multe lucruri dintre care pe unele trebuie să le faci, iar pe altele să le înduri, ca să deprinzi dansul sau cântatul din fluier ? Dar înțelepciunea – care este în fruntea tuturora, care are strânse în ea toate bunătățile, încât Însuși Dumnezeu se bucură când aude că e numit mai mult cu acest nume decât cu altul, căci Dumnezeu are multe nume –, dar înțelepciunea să o socotim o știință așa de ușoară și la îndemâna oricui, că e de ajuns să voiești numai, ca să fii înțelept ? Asta-i culmea neștiinței !

Dacă am spune aceste cuvinte acestor oameni, care se cred înțelepți și au pretenția să învețe pe alții, și dacă am încerca să-i îndepărtăm încetul cu încetul de la rătăcirea lor sau dacă ar face asta un alt om, unul din oamenii cu adevărat învățați și pricepuți, aflați că ar semăna pe piatră (Luca 8, 6) și ar grăi unor urechi surde ! Nici atât de înțelepți nu sunt, ca să-și cunoască lipsa lor

de învăţătură ! Mi se pare că este bine să spun despre ei cuvântul lui Solomon: „*Este o răutate, pe care am văzut-o sub soare, aceea ca omul să creadă despre el că e înţelept*“ (Pilde 26, 12). Dar mai mare răutate decât asta este să te crezi în stare să înveţi pe alţii, când eşti neînvăţat şi nici nu-ţi dai seama de asta !

LI

Boala asta, de a te crede învăţat când nu eşti, este vrednică de lacrimi şi de suspine mai mult decât orice altă boală. Adeseori am deplâns boala asta, pentru că ştiu bine că pretenţia aceasta îţi pierde şi bruma de învăţătură ce-o mai ai, iar umbletul după slava deşartă este pentru om mare piedică în calea virtuţii.

Numai unul ca Petru sau ca Pavel poate vindeca şi opri boala aceasta ! Numai unul ca aceşti mari ucenici ai lui Hristos, care au luat şi harul vindecărilor o dată cu puterea de a conduce pe credincioşi cu cuvântul şi cu fapta, care s-au făcut tuturor toate, ca pe toţi să-i dobândească (1 Cor. 9, 22). În ce ne priveşte pe noi ceilalţi, mare lucru dacă ne lăsăm bine conduşi şi păstoriţi de cei cărora li s-a încredinţat vindecarea unor astfel de boli şi ocârmuirea credincioşilor.

LII

Dar pentru că am amintit de Pavel şi de cei asemenea lui, să lăsăm, dacă vrei, pe toţi ceilalţi câţi au fost puşi în fruntea poporului, fie ca legiuitori, fie ca profeţi, fie ca generali, fie cu vreo altă dregătorie, de pildă

pe Moise, pe Aaron, preotul cel vestit, pe Isus al lui Navi, pe Ilie, pe Elisei, pe judecători, pe Samuel, pe David, mulţimea profeţilor, pe Ioan, pe cei doisprezece ucenici, pe ucenicii de după ei, care au ocârmuit şi au îndrumat poporul cu multe sudori şi multe osteneli şi munci, fiecare la timpul său. Să-i lăsăm deci la o parte pe toţi aceştia şi să-l aducem ca martor al spuselor noastre numai pe Pavel, ca să aflăm de la el cât este de mare dregătoria preoţiei, a îngrijirii sufletelor, să aflăm de la el dacă preotul are nevoie de mică osteneală şi de puţină pricepere. Vom cunoaşte şi vom şti asta cu uşurinţă, dacă vom auzi ce spune Pavel despre el însuşi.

LIII

N-am să vorbesc de ostenelile, de nopţile nedormite, de temerile, de suferinţele de pe urma foamei şi a setei, de suferinţele de pe urma frigului şi a goliciunii (2 Cor. 11, 27), de duşmanii din afară, de duşmanii dinăuntru. Las la o parte prigonirile, sinedriile, închisorile, lanţurile, acuzatorii, tribunalele, primejdiile de moarte din fiecare zi şi ceas, coşul, loviturile cu pietre, bătăile cu toiege, călătoriile, primejdiile de pe pământ, cele de pe mare, adâncul, naufragiile, primejdiile de pe râuri, primejdiile din partea tâlharilor, primejdiile de la cei de un neam cu el, primejdiile de la fraţii cei mincinoşi (2 Cor. 11, 23-26, 33; Fapte 9, 24-25), traiul câştigat cu munca braţelor sale (Fapte 18, 3; 20, 34; 1 Cor. 4, 12; 1 Tes. 2, 9), propovăduirea fără plată a Evangheliei (I Cor. 9, 18; 2 Cor. 11, 7), că era privelişte şi îngerilor şi oamenilor (1 Cor. 4, 9; Evr. 10, 33); era la mijloc, între Dumnezeu

și oameni: pentru oameni se lupta, iar lui Dumnezeu îi aducea pe oameni și-i făcea Lui popor ales (Tit 2, 14). Dar în afară de aceasta, cine va putea înfățișa după vrednicie cercetarea de fiecare zi, purtarea de grijă de fiecare credincios, grija de toate Bisericile (2 Cor. 11, 28), simpatia și dragostea frățească față de toți ? Dacă se poticnea cineva, Pavel se îmbolnăvea; dacă altul se smintea, Pavel ardea (2 Cor. 11, 29).

LIV

Cine va putea înfățișa după vrednicie dragostea lui de muncă pentru învățarea credincioșilor ? Dar varietatea mijloacelor de vindecare a credincioșilor ? Dar iubirea lui de oameni ? Dar și asprimea lui iarăși ? Dar purtarea lui, în care amestecă și unește iubirea lui de oameni cu asprimea, ca nici să nu moleșească pe credincioși cu bunătatea lui, dar nici să nu-i îndărătnicească prin asprimea lui ? Dă legi slugilor (Efes. 6, 5-6; Col. 3, 22; 1 Tim 6, 1-2; Tit 2, 9-10) și stăpânilor (Efes. 6, 9), conducătorilor și condușilor (1 Tim. 2, 2; Rom. 13, 1-7), bărbaților și femeilor (Efes. 5, 22-33; Col. 3, 18-19; 1 Cor. 11, 3-15), părinților și copiilor (Efes. 6, 1-4; Col. 3, 20-21), celor căsătoriți și celor necăsătoriți (1 Cor. 7, 1-40), celor care trăiesc în înfrânare și celor care trăiesc în desfătare, celor învățați și celor neînvățați, celor din tăierea împrejur și celor din netăierea împrejur (Rom. 2, 25-29; Gal. 5, 1-6), celor care trăiesc după Hristos și celor care trăiesc după lume (Efes. 2, 1-22; Gal. 5, 24), trupului și duhului (Gal. 5, 16-25). Unora le mulțumește (1 Cor. 1, 4), iar pe alții îi mustră

(1 Cor. 5, 1-13), pe unii îi numește bucuria și cununa lui (Filip. 4, 1), iar pe alții îi învinuiește că sunt fără de minte (Gal. 3, 1); cu unii împreună călătorește și împreună se străduiește cu cei ce umblă drept, iar pe alții îi oprește când călătoresc rău (Fapte 15, 36-39); uneori afurisește (1 Cor. 5, 5), alteori întărește dragostea (2 Cor. 2, 8); uneori plânge (Filip. 3, 18), alteori se bucură (Rom. 16, 19); uneori hrănește cu lapte (1 Cor. 3, 1-2; Evr. 5, 12-13); alteori dezvăluie taine (2 Cor. 12, 1-4); uneori se pogoară cu cei de jos (1 Cor. 9, 19-22), alteori îi ridică împreună cu el; uneori amenință cu toiagul (1 Cor. 4, 21), alteori îndeamnă cu duhul blândeții (1 Cor. 4, 21; 2 Cor. 10, 1); uneori se laudă între cei înalți (2 Cor. 11, 16-23), alteori se smerește între cei smeriți (2 Cor. 11, 29; 1 Cor. 9, 22); uneori spune că-i cel mai mic dintre apostoli (2 Cor. 15, 9), alteori arată că în el vorbește Hristos (2 Cor. 13, 3); uneori dorește să plece din trup (2 Cor. 5, 8; Filip. 1, 23) și se jerfește (2 Tim. 4, 6), alteori hotărăște că e mai de trebuință pentru ei să rămână în trup (Filip. 1, 24); nu caută folosul său, ci caută folosul fiilor săi (1 Cor. 10, 33; 2 Cor. 12, 14), pe care i-a născut în Hristos prin Evanghelie (1 Cor. 4, 15). Că aceasta e regula de purtare a oricărei păstoriri duhovnicești: să nesocotești totdeauna folosul tău în folosul celorlalți !

LV

Se laudă cu slăbiciunile și necazurile lui (Rom. 5, 3; 2 Cor. 11, 30; 12, 9); se împodobește cu moartea lui Iisus ca și cu o podoabă de mult preț (2 Cor. 4, 10); e

mai presus de cele trupești și se bucură de cele duhovnicești; nu e neiscusit în știință (2 Cor. 11, 6), dar spune că vede ca în oglindă și ghicitură (1 Cor. 13, 12); se încrede în duhul său, dar își chinuiește trupul, doborându-l ca pe un potrivnic (1 Cor. 9, 27). Ce ne învață prin toate acestea, ce ne povățuiește ? Să nu cugetăm cele de jos (Col. 3, 2), să nu ne îngâmfăm cu știința (1 Cor. 8, 1), să nu ridicăm trupul împotriva duhului (Rom. 7, 23). Pentru toți se luptă, pentru toți se roagă, pentru toți se sârguiește, pentru toți se aprinde; și pentru cei din afară de lege și pentru cei de sub lege. Este apostol neamurilor, apărător iudeilor ! A îndrăznit chiar ceva mai mult pentru frații lui cei după trup, ca să îndrăznesc și eu grăind așa: din dragoste pentru ei, se roagă să fie aduși ei lui Hristos în locul lui (Rom. 9, 3). Ce măreție sufletească ! Ce duh clocotitor ! Pavel Îl imită pe Hristos (1 Cor. 11, 1), Care S-a făcut pentru noi blestem (Gal. 3, 13), Care a luat slăbiciunile noastre și bolile noastre le-a purtat (Isaia 53, 4; Matei 8, 17); sau, ca să spun mai măsurat, Pavel, primul după Hristos, primește să sufere pentru iudei osândă ca un necredincios, numai ca iudeii să se mântuie (Rom. 9, 3).

LVI

Dar pentru ce să vorbesc despre fiecare faptă a lui Pavel ? Pavel nu trăia pentru el, ci pentru Hristos și pentru predicarea Evangheliei (Gal. 2, 20). A răstignit luiși lumea și s-a răstignit pentru lume și pentru cele din lume (Gal. 6, 14). Pe toate faptele sale le socotea mici și mai prejos de dorința sa (Filip. 3, 8), chiar dacă

predica Evanghelia, din Ierusalim și împrejur până la Iliric (Rom. 15, 19), chiar dacă prin răpire ajungea până la al treilea cer (2 Cor. 12, 2); chiar dacă era privitor al raiului (2 Cor. 12, 4), chiar dacă auzea cuvintele cele nespuse, pe care nu ni se cade nouă a le grăi (2 Cor. 12, 4). Pe acestea le face Pavel și dacă mai este cineva care să aibă un duh asemenea lui !

Eu însă mă tem ca nu cumva, în comparație cu aceștia, să nu fiu un conducător nebun al Taneosului (Isaia 19, 11) sau un cârmuitor care dijmuiește și paiele (Isaia 3, 11) sau unul care fericește poporul cu minciuni (Isaia 9, 16). Voi mai adăuga încă: sau un ocârmuitor care se fericește pe el, tulburând cărarea picioarelor poporului (Isaia 3, 11) sau un batjocoritor care stăpânește (Isaia 3, 3) sau un tânăr care domnește (Isaia 3, 3), nedesăvârșit la minte, sau unul care n-are nici atâta pâine și haine ca să conducă pe alții (Isaia 3, 6) sau un profet care învață fărădelegile (Isaia 9, 15) sau o căpetenie nesupusă (Isaia 1, 23), vrednică de a auzi blestem împreună cu strămoșii lui din pricină că asuprește pe supușii lui prin foamete (Isaia 8, 21) sau un preot care e cu totul departe de a grăi în inima Ierusalimului (Isaia 40, 2).

Pe acestea toate le mărturisește Isaia, cel curățit de serafim și de cărbune (Isaia 6, 6-7), și așa înfruntă cu dreptate pe preotul nevrednic.

LVII

Atât de grea și atât de anevoioasă este preoția pentru cel cu inima simțitoare și înțelegătoare ! Este cu adevărat un vierme în oase (Pilde 14, 31) pentru omul cu judecată !

Crezi oare că primejdia e mică sau de disprețuit căderea ? Nu ! Ci frică mare a băgat în mine și fericitul prooroc Osea, când spune că osândă stă deasupra noastră, a preoților și a conducătorilor credincioșilor, pentru că am ajuns cursă acolo sus, în locul de unde trebuia să vestim poporului primejdia, pentru că am ajuns mreajă întinsă pe muntele Itavirion, întinsă de cei ce vânează sufletele oamenilor (Osea 5, 1). Frică mare a băgat în mine proorocul Osea și când amenință că Dumnezeu va secera pe toți profeții falși (Osea 6, 5), că va mistui cu foc pe judecători (Osea 7, 7), că va înceta puțin a unge împărați și conducători (Osea 8, 10), pentru că au împărățit spre folosul lor, iar nu prin Dumnezeu (Osea 8, 4).

LVIII

Frică a băgat în mine și dumnezeiescul prooroc Miheia, care nu suferă să se zidească Sionul cu sângiuri – prin „sângiuri" înțelege ce vrei: sau sufletul sau trupul –, iar Ierusalimul cu nedreptăți; pentru că povățuitorii lui judecau pentru daruri, pentru că preoții lui dădeau pentru plată hotărâri celor împricinați, iar profeții profețeau pe bani (Mih. 3, 11).

Și ce are să vină peste Sion și Ierusalim pentru aceste păcate ? Sionul ca o țarină se va ara, Ierusalimul ca o colibă a unui păzitor de fructe va ajunge, iar muntele casei Domnului ca un munte împădurit va fi socotit (Mih. 3, 12).

Și plânge Miheia că cei ce fac binele sunt rași de pe pământ, că abia de a mai rămas ici și colo câte unul,

cum rămâne un spic sau un ciorchine după cules (Mih. 7, 1). Acestea toate, pentru că cel ce conduce cere daruri, iar judecătorul hotărăște ca să facă plăcere (Mih. 7, 3). Rostește aproape aceleași cuvinte ca marele David, care spune: *„Mântuiește-mă, Doamne, că a lipsit cel cuvios"* (Ps. 11, 1). Din pricina aceasta, le vor lipsi și bunătățile, fiind mâncate ca de molii.

LIX

Ioil, la rândul său, ne poruncește chiar să plângem; și vrea ca cei ce slujesc la altar să se tânguiască atunci când foametea bântuie (Ioil 1, 9-13). Nu le îngăduie preoților să se desfăteze când cei din jurul lor suferă ! În afară de sfințirea postului și de propovăduirea vindecării nenorocirilor pricinuite de foamete, Ioil poruncește să se adune bătrânii, pruncii și toate vârstele care te pleacă spre milă; să se ducă încă și la templu, îmbrăcați în sac și în cenușă, și să se arunce cu smerenie mare cu fețele la pământ (Ioil 1, 13-14), pentru că s-au pustiit ogoarele din pricina secetei (Ioil 1, 10) și au pierit din casa Domnului libațiile și jertfele (Ioil 1, 9, 13), pentru ca prin smerenie să atragă mila lui Dumnezeu.

LX

Dar Avacum ce spune ? Grăiește și mai înflăcărat ! Se supără chiar pe Dumnezeu și strigă oarecum la Stăpânul cel bun, din pricina nedreptății judecătorilor: *„Până când, Doamne, voi striga,* spune el, *și nu mă vei*

auzi ? Până când voi striga către Tine, când sunt nedreptăţit, şi nu mă vei mântui ? Pentru ce mi-ai arătat mie osteneli şi dureri, ca să văd necazul şi păgânătatea ? În faţa mea s-a făcut judecata şi judecătorul ia daruri. Pentru aceea legea nu are nici o putere şi dreptatea nu iese niciodată“ (Avac. 1, 2-4). Apoi urmează ameninţarea şi spune: „*Vedeţi, defăimătorilor, şi priviţi ! Minunaţi-vă de cele minunate şi pieriţi că lucru lucrez*“ (Avac. 1, 5). Dar de ce să mai spun toată ameninţarea ? Iar puţin mai jos – că mi se pare potrivit să adaug şi cuvintele acestea la cele de mai sus –, după ce îi cheamă pe mulţi şi îi plânge pe cei nedrepţi cu ceva şi răi, la sfârşit îi cheamă şi pe povăţuitorii şi dascălii răutăţii; numeşte răutatea lor băutură tulbure, beţie a minţii rătăcite; spune că adapă cu această băutură pe semenii lor (Avac. 2, 15); le spune să se uite la întunecimea sufletului lor, la vizuinile târâtoarelor şi jivinelor, sălaşurile gândurilor rele.

Aşa sunt şi preoţii de acum şi astfel de învăţături ne dau nouă !

LXI

Dar pe proorocul Maleahi se cade oare să-l trecem cu vederea ? Uneori ţine de rău cu asprime pe preoţi şi-i mustră că defaimă numele Domnului (Mal. 1, 6). Şi spune prin ce l-au defăimat. L-au defăimat că au adus la jertfelnic pâine spurcată, mâncări nefăcute din pârgi (Mal. 1, 7); pe acelea pe care nu le-ar aduce nici unuia din dregătorii lor – că dacă i le-ar aduce, l-ar necinsti –,

pe acelea cu juruinţă se juruiesc să le aducă Împăratului tuturor, adică animale şchioape, bolnave, stricate, cu totul spurcate şi de aruncat (Mal. 1, 8). Alteori le aminteşte de legământul lui Dumnezeu cu leviţii – şi era legământ de viaţă şi de pace –, ca să se teamă de Domnul şi să se ferească de faţa numelui Lui (Mal. 2, 5). „*Legea adevărului,* spune proorocul, *era în gura lui şi nedreptate nu s-a aflat pe buzele lui. În pace drept a umblat cu Mine şi pe mulţi a întors de la nedreptate. Că buzele preotului vor păzi ştiinţa şi lege vor cere din gura lui*“ (Mal. 2, 6-7). Pricina ? Pentru că preoţia este în acelaşi timp şi dregătorie de cinste şi dregătorie înfricoşătoare. „*Pentru că preotul este înger al Domnului Atotputernicul*“ (Mal. 2, 7). Trec peste hula blestemelor aruncate asupra preoţilor – dar mă tem de adevărul lor – şi am să amintesc numai ceea ce este măsurat şi folositor totodată: „*Se mai cuvine, oare,* spune proorocul, *să mai privesc la jertfa voastră sau să mai primesc ceva plăcut din mâinile voastre* ?“ (Mal. 2, 13). Ca şi cum s-ar scârbi tare de ei şi ar refuza slujba lor din pricina răutăţii lor.

LXII

De câte ori îmi aduc aminte de Zaharia, mă cutremur de secera pe care a văzut-o (Zah. 5, 1-4), la fel şi de cele mărturisite de el împotriva preoţilor. Cu tăcere să se cinstească apoi acele cuvinte pe care le spune despre Iosua, preotul cel vestit, Preotul cel mare (Zah. 3, 1-10), pe care, prin cuvânt, îl dezbracă de haina cea murdară şi nevrednică şi-l îmbracă cu haina cea preo-

țească și strălucitoare, ca și cuvintele câte le spune proorocul că i le-a grăit lui Iosua îngerul și i le-a poruncit să le facă –, că acestea se referă poate la lucruri mai mari și mai înalte decât la preoți în general[13]. În afară de asta, nu mi se pare de mică însemnătate, nici vrednic de puțină frică și pază, nici faptul că diavolul stătea în dreapta lui Iosua, ca să i se împotrivească (Zah. 3, 1).

LXIII

Dar cine este atât de curajos și cu suflet de diamant, ca să nu se cutremure și să nu se înțelepțească singur, când aude cuvintele acelea prin care Zaharia mustră și învinuiește cu înverșunare pe preoți ? „*Glasul păstorilor ce plâng*, spune proorocul, *pentru că s-a dus măreția lor; glas de lei ce urlă că au pățit acestea*“ (Zah. 11, 3). Profetul aproape că aude plânsetele lor, ca și cum i-ar fi în față; și plânge și el cu cei ce suferă. Iar puțin mai jos, mai mustrător și mai aspru spune: „*Pașteți oi date spre junghiere ! Cei care le cumpără le junghie și nu le pare rău; iar cei ce le vând spun: «Binecuvântat să fie Dumnezeu, că ne-am îmbogățit» ! Și păstorii lor nu suferă deloc din pricina lor. De aceea nu voi mai cruța nici eu pe cei ce locuiesc pământul, zice Domnul Atotputernicul*“ (Zah. 11, 4-6). Și iarăși: „*Sabie, scoală-te asupra păstorilor !*“ (Zah. 13, 7). Și: „*Bateți pe păstori și scăpați oile*“ (Zah. 13, 7). Și: „*Voi duce mâna Mea asupra păstorilor*“ (Zah. 13, 7). Și: „*S-a

[13] Adică se referă la Domnul nostru Iisus Hristos.

întărâtat mânia Mea pe păstori, și pe miei îi voi cerceta“ (Zah. 10, 3). A cuprins, dar, în amenințarea sa și pe cei ce stau în fruntea poporului.

Cu atâta sârguință stăruie Zaharia în cuvântul său și nu se poate cu ușurință feri să nu amenințe, încât mă tem să nu fiu însumi împovărător dacă aș aminti în șir toate amenințările lui. Așa grăiește, deci, Zaharia !

LXIV

Dar dacă voi lăsa la o parte pe bătrânii din proorocia lui Daniel (Suz. 1-64) – și-i voi lăsa la o parte și pe ei și pe cele bine spuse și profețite de Stăpânul despre ei, că „*a ieșit fărădelegea din Vavilon de la judecătorii bătrâni, care păreau că ocârmuiesc poporul*“ (Suz. 6) –, cum voi putea lăsa la o parte pe Iezechiel, pe văzătorul și tâlcuitorul vedeniilor și tainelor celor mari ? Cum să las la o parte porunca dată străjerilor (Iez. 33, 1-6), ca să nu tacă păcatul și sabia care vine din pricina păcatului ? Că tăcerea nu-i folositoare nici lor, nici celor ce păcătuiesc; iar a vedea mai dinainte și a spune mai dinainte primejdia este de folos și unora și altora; unora dacă o spun, iar altora dacă o ascultă; dar neîndoios celor ce au vestit-o.

LXV

Cum voi putea lăsa la o parte celelalte învinuiri aduse preoților ? Uneori îi învinuiește prin aceste cuvinte: „*Vai peste vai va fi și veste peste veste; și se va căuta*

vedenie de la prooroc și legea va pieri de la preot și sfatul de la cei bătrâni" (Iez. 7, 26); alteori iar și prin alte cuvinte: „*Fiule al omului, zi lui: «Tu ești pământul care n-a fost udat, nici n-a fost ploaie peste tine în ziua urgiei. Povățuitorii tăi, în mijlocul tău, sunt ca niște lei care urlă, care răpesc și care mănâncă sufletele împilându-le»*" (Iez. 22, 24-25). Iar puțin mai jos: „*Preoții tăi au călcat legea Mea și au spurcat sfintele Mele; n-au făcut deosebire între ce e spurcat și ce e sfânt, ci toate le erau la fel; iar de la sâmbetele Mele își întorceau ochii lor și eram pângărit în mijlocul lor*" (Iez. 22, 26). Proorocul amenință apoi zidul și pe cei ce-l văruiesc (Iez. 13, 15), adică și pe cei ce păcătuiesc și pe cei ce acoperă păcatele. Cu alte cuvinte, pe conducătorii și pe preoții cei răi, care duc la cădere casa lui Israel, după inimile lor cele înstrăinate în poftele lor.

LXVI

Am să tac apoi și n-am să mai vorbesc de toate acelea câte le spune profetul Iezechiel despre păstorii care se păstoresc pe ei înșiși, care mănâncă laptele oilor, care se îmbracă cu lâna lor și le taie pe cele grase, dar oile nu le păstoresc; pe cea slabă n-o întăresc, pe cea zdrobită n-o oblojesc, pe cea rătăcită n-o întorc, pe cea pierdută n-o caută, pe cea tare n-o cruță, ci o dă gata cu munca și-și dau silința s-o piardă; așa că oile s-au risipit pe întinsul câmpiei și al muntelui, pentru că nu-s păstori; și au ajuns mâncare tuturor păsărilor și fiarelor, pentru că nu este cine să le caute și să le întoarcă (Iez. 34, 2-6).

Ce mai spune apoi proorocul ?

„*Viu sunt Eu, zice Domnul. Pentru că păstorii s-au purtat așa și pentru că oile Mele au ajuns pradă* (Iez. 34, 8), *iată Eu sunt asupra păstorilor și voi cere oile Mele din mâinile lor. Oile le voi aduna și le voi îngriji*" (Iez. 34, 10-11), iar păstorii vor suferi pedepsele pe care le merită niște păstori răi.

LXVII

Dar ca să nu lungesc cuvântul înșirând pe toți profeții și cele ce-au spus ei, voi mai aminti numai unul, cunoscut înainte de zămislire și sfințit din pântece (Ier. 1, 5) – Ieremia a fost acesta –, iar pe ceilalți îi voi sări.

Ieremia cere apă pe capul lui și izvor de lacrimi ochilor săi, ca să plângă după vrednicie pe Israel (Ier. 9, 1). Nu mai puțin însă plânge și răutatea întâistătătorilor lui Israel.

LXVIII

Dumnezeu îi zice lui Ieremia, mustrând pe preoți: „*Preoții n-au zis: „Unde este Domnul ?". Și cei ce țineau legea Mea nu Mă știau și păstorii au lepădat credința în Mine*" (Ier. 2, 8). Și iarăși spune: „*Păstorii și-au ieșit din minți și pe Domnul nu L-au căutat și de aceea toată turma n-a înțeles și oile s-au împrăștiat*" (Ier. 10, 21). „*Păstori mulți*, zice în altă parte, *au stricat via Mea. Au pângărit partea Mea care-Mi era dorită, ca să ajungă pustie neumblată*" (Ier. 12, 10). Apoi se

adresează iarăși păstorilor: „*O, păstori, care pierdeți și împrăștiați oile pășunii Mele! De aceea acestea zice Domnul celor ce păstoresc pe poporul Meu: «Voi ați împrăștiat oile Mele, le-ați izgonit și nu le-ați cercetat! Iată, Eu mă voi răzbuna pe voi după faptele voastre cele rele»* (Ier. 23, 1-2). Și vrea Ieremia ca păstorii să plângă, iar berbecii oilor să se vaite, că le-a venit vremea junghierii lor (Ier. 25, 34).

LXIX

Dar pentru ce trebuie să vorbesc de cele spuse în legea veche ? Care preot nu va găsi că se depărtează mult de canoanele și regulile pe care le-a dat Pavel episcopilor și preoților, ca să fie treji, cuminți, nebețivi, nebătăuși, destoinici să învețe pe alții (1 Tim. 3, 2-3; Tit 1, 7-9), neprihăniți în toate și neatinși de cele rele ? Ce vom spune de poruncile date de Iisus ucenicilor, când îi trimite la propovăduire ? (Matei 10, 9-10). Capul tuturor acestor porunci, ca să nu le spun pe fiecare, este ca să fie așa de deosebiți în ce privește virtutea, așa de simpli și de măsurați și, ca să spun pe scurt, așa de cerești, încât Evanghelia să se răspândească datorită purtării lor nu mai puțin decât datorită cuvântului lor.

LXX

Pe mine mă înspăimântă și fariseii și cărturarii ocărâți și mustrați de Hristos. Ar trebui ca noi, după cum ni s-a poruncit, să-i întrecem cu mult în ce privește virtutea, dacă într-adevăr dorim Împărăția cerurilor; dar, spre rușinea noastră, suntem mai răi decât ei în ce privește răutatea, încât e firesc să auzim și noi spunându-ni-se ca și lor: șerpi, pui de năpârcă (Matei 23, 33), povățuitori orbi, care strecurați țânțarul și înghițiți cămila (Matei 23, 24), morminte murdare pe dinăuntru și frumoase pe dinafară (Matei 23, 27), blide curate la vedere (Matei 23, 25) și celelalte câte aceia sunt și au auzit.

LXXI

Cu aceste gânduri trăiesc ziua și noaptea. Acestea-mi topesc măduva, acestea-mi macină trupul și nu mă lasă să fiu îndrăzneț și să privesc în sus. Acestea-mi smeresc sufletul, îmi îngenunchează mintea, îmi pun lanț limbii și mă fac să nu mă gândesc la preoție, nici să îndrept și să ocârmuiesc pe alții, lucru mare și covârșitor, ci să pot scăpa de urgia cea viitoare și să pot să-mi scutur puțin rugina păcatului. Trebuie să fiu eu mai întâi curat și apoi să curăț pe alții. Să fiu eu înțelept, ca să înțelepțesc pe alții. Să fiu eu lumină, ca să luminez pe alții. Să fiu eu aproape de Dumnezeu, ca să apropii pe alții. Să fiu eu sfânt, ca să sfințesc pe alții. Ca să conduc cu mâna, ca să sfătuiesc cu pricepere.

LXXII

Dar când vei ajunge să fii așa ?, mă întreabă cei zoriți în toate, dar nu cu temei, cei care cu aceeași ușu-

rință zidesc și dărâmă. Când vei pune lumina în sfeșnic? (Matei 5, 15). Ce faci cu talantul? (Matei 25, 14-30). Că așa numesc ei darul meu!

Aceste întrebări îmi pun și prietenii mei, care-s mai fierbinți în prietenie decât în evlavie.

Când voi ajunge așa, o, prea vrednici prieteni, și care-i răspunsul meu?

Nu-i departe sorocul, nici bătrânețile cele mai de pe urmă! Dar mai bună-i cărunteţea înțeleaptă decât tinerețea fără-nvățătură. Mai bună-i zăbovirea cu cap, decât graba necugetată. Mai bună-i domnia de câțiva ani, decât tirania îndelungată. După cum mai bun e un petec de pământ decât o moșie mare dobândită cu necinste și cu jaf, după cum mai bun e puțin aur decât o grămadă mare de plumb, după cum mai bună e puțină lumină decât mult întuneric.

LXXIII

Să nu se asemene graba voastră, pripită foarte și primejdioasă, cu semințele acelea care au căzut pe piatră și care, pentru ca n-au avut pământ adanc, deși răsăriseră îndată, n-au putut suferi nici cea dintâi rază de soare (Matei 13, 5; Luca 8, 6), sau cu temelia casei pusă pe nisip, care n-a putut ține piept, cât de cât, ploii și vânturilor (Matei 7, 26-27; Luca 6, 48). „*Vai de tine, cetate, care ai împărat tânăr!*", zice Solomon (Eccl. 10, 16). „*Nu fi grabnic la cuvânt*" (Pilde 29, 20) e glasul aceluiași Solomon, că ai mai puțin câștig, spune el, de pe urma pripelii la cuvânt decât de pe urma iuțelii la treabă. Dar, în afară de asta, cine este cel ce crede că poate plăsmui, într-o singură zi, ca pe o statuie de lut, pe preot, pe apărătorul adevărului, pe cel ce va sta împreună cu îngerii, pe cel ce va slăvi pe Dumnezeu împreună cu arhanghelii, pe cel ce va înălța jertfele la jerfelnicul cel de sus, pe cel ce va fi preot împreună cu Hristos, pe cel ce va plăsmui din nou pe om, pe cel ce va restaura în om chipul lui Dumnezeu, pe cel ce va lucra pentru lumea cea de sus și – ca să spun ceea ce-i mai mare – pe cel care va fi dumnezeu și va face pe oameni dumnezei?

LXXIV

Știu ai cui slujitori suntem! Știu unde stăm și unde trimitem! Știu înălțimea lui Dumnezeu și slăbiciunea omenească! Și-i știu și puterea! „*Cerul este înalt, iar pământul adânc!*" (Pilde 25, 3).

Cine din cei încurcați în păcate se va sui la cer? Cine încă înfășurat cu întunericul cel de jos și cu greutatea trupului va contempla curat cu mintea toată Mintea și se va amesteca cu existențele veșnice și nevăzute, fiind încă între cele trecătoare și văzute? Abia unul din cei tare curați de ar putea vedea aici pe pământ chipul Binelui, așa cum vedem soarele în apă!

„*Cine a măsurat apa cu mâna, cerul cu palma și tot pământul cu pumnul? Cine a pus munții cu cântarul și dealurile cu cumpăna?* (Isaia 40, 12). *Care e locul odihnei Lui* (Isaia 66, 1) *și cu care din toate se va asemăna?*" (Isaia 40, 18, 25).

LXXV

Cine a făcut pe toate cu cuvântul (Ps. 32, 6; Ioan 1, 3) și a făcut cu înțelepciune pe om? (Fac. 1, 26; 2, 7). Cine a unit pe cele despărțite și a împreunat lutul cu duhul, alcătuind omul, această ființă văzută și nevăzută, vremelnică și nemuritoare, pământească și cerească, care se atinge de Dumnezeu și nu-L cuprinde, care, cu cât se apropie de Dumnezeu, cu atât se depărtează? Spus-a Solomon: *„Zis-am, mă voi înțelepți! Și înțelepciunea s-a depărtat de mine mai mult decât era"* (Eccl. 7, 24-25). Și într-adevăr *„cel ce adaugă știință adaugă durere"* (Eccl. 1, 18), pentru că nu-i mai mare bucuria pentru știința pe care am dobândit-o decât durerea pentru știința care ne lipsește. E la fel, după părerea mea, cu ceea ce se întâmplă cu cei smulși de lângă izvor când încă li-i sete, sau cu cei care socot că au ceva, dar nu-l pot ține, sau cu cei pe care i-a părăsit îndată lumina de fulger, după ce i-a luminat.

LXXVI

Aceste gânduri mă țineau jos, mă făceau smerit și mă convingeau că e bine să ascult glas de laudă, să rămân simplu credincios, decât să fiu tâlcuitorul celor mai presus de puterile mele, al măreției, înălțimii și vredniciei lui Dumnezeu. Abia firile cele curate de pot cuprinde strălucirea lui Dumnezeu pe Care Îl acoperă adâncul (Ps. 103, 7), al Cărui ascuns este întuneric (Ps., 17, 13), deși este lumină prea curată și, celor mai mulți,

neapropiată. Abia ele de pot cuprinde strălucirea lui Dumnezeu, Care este în tot acest univers și în afară de univers, Care este tot bun și mai presus de tot binele, care luminează mintea, dar scapă iuțelii și înălțimii minții, Care cu cât se depărtează cu cât se înțelege, iar prin această fugă ridică la cele de sus pe cel îndrăgostit de El, că este urmărit tocmai pentru că Se ascunde.

LXXVII

Atât e de înalt și așa este ceea ce se dorește și se urmărește! Și tot așa trebuie să fie și nuntașul și pețitorul sufletelor, preotul!

Eu însă mă tem să nu fiu aruncat, cu mâinile și picioarele legate, afară din cămara cea de nuntă, pentru că, nefiind îmbrăcat cu haină de nuntă, m-am așezat cu îndrăznire printre nuntași (Matei 22, 11-13). Mi-i teamă, cu toate că am fost chemat din tinerețe la preoție; iar ca să spun ceva necunoscut celor mulți, am fost sortit preoției din pântecele maicii mele, am fost făcut dar lui Dumnezeu prin făgăduința mamei mele, și am întărit acest dar mai târziu, în vremea primejdiilor prin care am trecut[14]. Dorul de a fi preot a crescut o dată cu mine, iar cugetul alerga și el cu mine. Am dat toate, aducându-le Celui ce m-a sortit și m-a mântuit: avere, slavă, sănătate, talentul oratoric chiar. Acestea mi-au fost de folos numai la aceea că m-au învățat să le disprețuiesc și să am pe Hristos, pe Care L-am preferat lor. Dulci

[14] Vezi nota 10.

sunt pentru mine cuvintele lui Dumnezeu, ca fagurii de miere (Ps. 118, 103; 18, 11). Am chemat priceperea și am dat înțelepciunii glasul meu (Pilde 2, 3). În afară de celelalte foloase, le-am mai avut și pe acestea: am pus mâniei măsură, mi-am înfrânat limba, mi-am cumințit ochiul, mi-am povățuit stomacul și am călcat în picioare slava care rămâne aici jos. Grăiesc ca un nebun (2 Cor. 11, 23), dar voi grăi. În acestea n-am fost poate mai trândav decât mulți dintre creștini.

LXXVIII

Dar este mai presus de puterile mele să fiu preot, să primesc să conduc și să îndrumez sufletele, când încă nici nu m-am învățat să mă păstoresc bine pe mine însumi și nici nu mi-am curățat sufletul cât trebuie, ca să mi se poată încredința supravegherea turmei – și asta mai ales în vremuri ca acestea, când vezi că ceilalți preoți tulbură și întorc totul pe dos; când e de dorit să fugi din lume, să te retragi sub un acoperiș, să te ascunzi de furtuna și întunecimea aduse de cel viclean; când creștinii se luptă unii cu alții; când s-a dus și bruma de dragoste, dacă a fost cândva; când, de altfel, preotul nu-i decât un nume gol și când se aruncă cu dispreț asupra căpeteniilor duhovnicești, după cum se spune (Ps. 106, 40).

LXXIX

Și de-ar fi preotul numai un nume gol ! Dar să se întoarcă ocara asupra capetelor preoților celor fără de

Dumnezeu ! Orice frică a fost izgonită din sufletul lor și a fost înlocuită cu nerușinarea. Știința și adâncurile Duhului ? E de ajuns să le vrei, ca să le ai ! Toți suntem bine-credincioși numai într-un singur lucru: să osândim necredința altora ! Ne ducem la judecători păgâni ca să ne judece; aruncăm cele sfinte câinilor și punem mărgăritarele înaintea porcilor (Matei 7, 6), făcând cunoscute cele dumnezeiești unor urechi și suflete spurcate. Împlinim, noi ticăloșii, cu sârguință dorințele dușmanilor noștri și nu ne rușinăm să ne desfrânăm în îndeletnicirile noastre (Ps. 105, 38).

Moabiții și amoniții, cărora nici nu le era îngăduit să treacă pe lângă Biserica Domnului (Deut. 23, 3), intră în locurile cele mai sfinte ale noastre. Am deschis tuturora, nu ușile dreptății (Ps. 117, 19), ci ușile ocării și obrăznicirii unora împotriva altora. La noi, cel mai bun preot nu-i acela care de frica lui Dumnezeu nu scoate din gură cuvânt de prisos, ci acela care bârfește cel mai mult pe aproapele său, pe față sau pe ocolite, care învârtește sub limba lui osteneală și durere (Ps. 9, 27), sau, ca să spun mai potrivit, venin de aspidă (Ps. 139, 3).

LXXX

Ne iscodim unii altora păcatele, nu ca să le plângem, ci ca să le bârfim; nu ca să ne vindecăm, ci ca să ne rănim și mai mult și ca să ne acoperim păcatele noastre cu păcatele semenilor noștri. Nu purtările semenilor noștri ne fac să-i socotim răi sau buni, ci dușmănia sau prietenia. Ce lăudăm azi, bârfim mâine; iar cele înfie-

rate de alții sunt admirate de noi. Cu ușurință îngăduim totul unei vieți păcătoase ! Așa de mărinimoși suntem cu păcatul !

LXXXI

Au ajuns toate ca la început, când încă nu era făcută lumea, când nu era nici ordinea, nici frumusețea de acum, ci totul era amestecat și învălmășit și era nevoie de o mână și de o putere care să dea formă haosului. Sau, dacă vrei, toate au ajuns ca într-o luptă pe timp de noapte, când abia luminează luna și nu poți deosebi fețele dușmanilor de ale prietenilor, sau ca într-o luptă mare, pe timp de furtună, când vânturile suflă, marea fierbe, valurile năvălesc, corăbiile se izbesc, vâslele se-ncurcă, comenzile răsună și cei căzuți se vaită; când zgomotul te acoperă, când nu știi ce să faci și n-ai timp de vitejie ! Vai, ce grozăvie ! Cădem unii peste alții și ne mâncăm unii pe alții !

LXXXII

Și nu-i poporul într-un fel, iar preotul în alt fel, ci mi se pare că acum s-a împlinit întocmai ceea ce se spunea în vechime a blestem: „*A ajuns preotul ca și poporul*" (Isaia 24, 2; Osea, 4, 9). Nu sunt cei mulți așa, iar întâistătătorii poporului și conducătorii lui duhovnicești altfel, ci poporul duce pe față război cu preoții, având ca temei de încredințare dreapta lui credință. Și pe toți câți fac asta pentru credință și pentru dogmele cele mai

înalte și de frunte, nici eu nu-i țin de rău, ci, dimpotrivă, dacă trebuie să spun adevărul, îi laud și-s de acord cu ei. O, dacă aș fi unul din cei ce luptă pentru adevăr și sunt urâți pentru adevăr ! Dar, mai bine zis, mă voi lăuda că sunt ! Mai bine un război vrednic de laudă, decât o pace care te desparte de Dumnezeu ! Pentru aceea Duhul pune arma în mâna luptătorului celui blând (Ioil 3, 11), ca să poată lupta mai bine.

LXXXIII

Sunt însă, printre noi, credincioși care luptă pentru lucruri de nimic și de nici un folos, și-și fac, prostește și cu îndrăzneală, tovarăși ai luptei celei rele pe cine pot. Mai mult ! Amestecă credința în toate și târăsc numele sfânt de creștini în certurile lor. Din pricina asta, după cum e și firesc, noi preoții suntem urâți între neamuri – și ceea ce-i mai rău e că nici nu putem spune că nu pe bună dreptate – și suntem bârfiți și de cei mai buni dintre credincioși. Și nu e de mirare dacă suntem bârfiți chiar de credincioșii de rând, care abia de pot înțelege ceva din cele bune.

LXXXIV

Pe la spatele nostru lucrează păcătoșii (Ps. 128, 3) și cele ce gândim unii împotriva altora pe acelea le spun aceia împotriva tuturor creștinilor. Am ajuns priveliște nouă, nu îngerilor și oamenilor (1 Cor. 4, 9; Evr. 10, 33), ca Pavel, cel mai viteaz dintre atleți, care a luptat

cu începătoriile și cu stăpâniile (Efes. 6, 12), ci privelişte tuturor celor răi, aproape. Suntem bârfiți în orice timp și în orice loc ! În piață, la un pahar de vin, la petreceri, la jale ! Am fost puși chiar și pe scenă – aproape că-mi vin lacrimi în ochi când spun asta – și suntem ridiculizați la fel cu cei mai mari stricați. Și nimic nu-i atât de plăcut ascultătorilor și spectatorilor ca atunci când creștinul e batjocorit pe scenă !

LXXXV

Asta a adus asupra noastră războiul cel dintre noi ! Asta au făcut cei ce se luptă pentru bine și blândețe, depășind măsura ! Asta au făcut cei ce iubesc pe Dumnezeu mai mult decât e de folos ! Că nu este îngăduit să lupți decât după cum poruncește legea (2 Tim. 2, 5); nu ți-i îngăduit să dai altă luptă. Atletul care luptă altfel decât îngăduie legile luptei, care nu se luptă după legile puse luptei, este fluierat, ocărât și pierde victoria, oricât de viteaz și iscusit ar fi. Oare când lupți pentru Hristos, nu trebuie să lupți după legile lui Hristos ? Vei face oare bucurie păcii, adică lui Hristos, Care e pacea, când lupți pentru El așa cum nu trebuie ?

LXXXVI

Dracii și acum se cutremură când este chemat numele lui Hristos. Și puterea acestui nume n-a fost slăbită nici chiar de răutatea noastră ! Noi însă nu ne rușinăm să facem de ocară un nume atât de sfânt, realitate

și nume, cu toate că-L auzim pe Hristos strigându-ne în față chiar în fiecare zi: *„Numele Meu este hulit între neamuri din pricina voastră“* (Isaia 52, 5; Rom. 2, 24).

LXXXVII

Nu mă tem de războiul ce ni-l dau dușmanii din afară, nici de fiara care s-a ridicat acum împotriva Bisericilor ![15]. Nu mă tem de pliroma celui viclean[16], chiar de m-ar amenința cu focul, cu sabia, cu fiarele, cu aruncarea în prăpastie și în groapă ! Chiar dacă dușmanul de acum ar fi cel mai crud dintre toți dușmanii care s-au pornit cândva nebunește împotriva Bisericii, chiar dacă va descoperi munci încă și mai cumplite ! Împotriva tuturor acestora am un leac, o cale spre biruință – în Hristos mă voi lăuda (Filip. 3, 3; Gal. 6, 14; 1 Cor. 1, 31) –, moartea pentru Hristos !

LXXXVIII

Dar împotriva războiului dintre creștini nu știu ce să fac, ce ajutor să găsesc, ce cuvânt înțelept, ce har ! Nu știu ce armură să-mi pun împotriva uneltirilor celui viclean (Efes. 6, 11). Care om îl va birui ? Care Moise să-și întindă mâinile pe munte în chipul crucii (Ieș. 17,

---

[15] Prin „fiara care s-a ridicat acum împotriva Bisericilor“, Sfântul Grigorie din Nazianz înțelege pe împăratul Iulian Apostatul (3 noiembrie 361-26 iunie 363).

[16] Prin „cel viclean“, calificativ dat de Sfinții Părinți mai cu seamă diavolului, este gândit tot Iulian, iar prin „pliromă“, tot arsenalul lui de luptă.

11), preînchipuind crucea, ca să biruie ? Care Isus al lui Navi, care să aibă alături de el în luptă pe voievodul oștirilor dumnezeiești ? (Iosua 5, 14). Care David, fie cântând psalmi (1 Regi 16, 16), fie luptând cu praștia (1 Regi 17, 37-52), să fie încins de Dumnezeu cu putere de luptă, căruia Dumnezeu să-i deprindă degetele la război (Ps. 143, 1) ? Care Samuel să se roage pentru popor, să aducă jertfe (1 Regi 7, 5-12), să ungă împărat pe unul în stare să biruie (1 Regi 10, 1) ? Care Ieremia să scrie plângeri pentru Israel și să plângă după vrednicie războiul acesta (Plâng. 1-5) ?

LXXXIX

Care om va striga: „*Cruță, Doamne, poporul Tău și nu da spre ocară moștenirea Ta, ca să o stăpânească neamurile*“ (Ioil 2, 17) ? Care Noe, Iov sau Daniel (Iez. 14, 14, 20) să se roage pentru alții și să fie socotiți ajutători, și să se roage pentru noi ? Care om, deci, se va ruga ca să potolească puțin războiul dintre noi, ca să fim noi înșine, ca să ne cunoștem unii pe alții, ca să nu mai fim Iuda și Israel, nici Roboam și Ieroboam, nici Ierusalim și Samaria, care pentru păcatele lor pe rând au fost dați în mâinile dușmanilor și pe rând jeliți, ci să fim un singur Israel ?

XC

Eu, mărturisesc, sunt mai slab decât acest război. De aceea am fugit, mi-am acoperit fața de rușine (Ps. 68,

9) și am căutat să stau singur (Plâng. 3, 28). Că m-am umplut de amărăciune (Ier. 15, 17). Am căutat chiar să tac, înțelegând că vremurile sunt grele (Mih. 2, 3). Că au azvârlit din picioare cei iubiți (Deut. 32, 15). Că am ajuns să fim depărtați (Ier. 3, 14), noi, via cea cu viță bună (Osea 10, 1), via cea adevărată, roditoare (Ier. 2, 21), toată frumoasă (Ier. 11, 16), care creștea bine cu picăturile cele de sus (Ps. 64, 11).

S-a întors întru necinste diadema frumuseții mele (Înț. Sol. 5, 17), pecetea slavei mele (1 Cor. 9, 2), cununa laudei mele (1 Tes. 2, 19). Dacă este cineva curajos și viteaz, să dea o astfel de luptă ! Îl fericesc pentru curajul și vitejia lui !

XCI

Și încă n-am vorbit de războiul cel dinăuntrul meu, de războiul din mine însumi, de războiul cu patimile, de războiul dus împotriva mea, zi și noapte, uneori pe ascuns, alteori pe față, de trupul cel smerit (Filip. 3, 21), care, ca un val, mă ridică și mă pogoară și mă învârte și prin simțuri și prin vârtejul celorlalte desfătări ale vieții acesteia. N-am vorbit încă de războiul dus împotriva mea de tina noroiului (Ps. 39, 2), în care sunt înfipt de legea păcatului, care se luptă împotriva legii duhului (Rom. 7, 23), care încearcă să strice icoana cea împărătească din noi și revărsarea dumnezeiască câtă a fost pusă de Dumnezeu în noi. Materia, care te trage în jos, abia de o poți birui ! Și o poți birui după ce printr-o îndelungată îndeletnicire filosofică te-ai povățuit pe

tine însuți și ți-ai desprins încetul cu încetul sufletul nobil și luminos de trupul cel smerit și unit cu întunericul sau după ce ai avut parte de mila lui Dumnezeu sau și amândouă acestea, și te-ai îngrijit să privești mai ales la cele de sus. Dar înainte de a birui materia – atât cât omenește e cu putință –, înainte de a-ți curăți mintea îndeajuns și de a ajunge prin apropierea ta de Dumnezeu cu mult mai presus de credincioși, știu că e primejdios să primești sarcina conducerii sufletelor, sarcina de a fi mijlocitor între Dumnezeu și oameni – căci asta este preotul.

XCII

Dar de unde mi-a intrat în suflet frica asta de preoție ? Vă voi spune-o, ca să nu socotiți că sunt mai fricos decât se cuvine, ci, dimpotrivă, să-mi lăudați prudența.

Am auzit de Moise când i-a grăit Dumnezeu. Erau mai mulți chemați la Muntele Sinai: Aaron cu cei doi fii ai lui, tot preoți, și cei șaptezeci de bătrâni din sfat; acestora li s-a poruncit să se închine de departe și numai lui Moise i s-a poruncit să se apropie de munte; poporului însă i s-a poruncit să nu se suie împreună cu ei (Ieș. 24, 1-2), pentru că nu trebuie să se apropie de Dumnezeu toți, ci numai cel care, ca și Moise, poate cuprinde slava lui Dumnezeu. Dar încă și mai înainte, la început, când s-a dat legea, pentru toți ceilalți trâmbițele, fulgerele, tunetele, ceața, muntele fumegând, amenințări pline de groază (Ieș. 19, 16-19; Evr. 12, 18) – *„chiar fiara, de se va apropia de munte, să fie ucisă cu*

pietre“ (Ieș. 19, 13; Evr. 12, 20); și toate celelalte semne asemenea acestora îi țineau jos și mare lucru era pentru ei să audă numai glasul lui Dumnezeu (Ieș. 20, 18-20), cu toate că fuseseră foarte bine curățiți (Ieș. 19, 14). Moise însă s-a suit pe munte (Ieș. 19, 3), a intrat în nor (Ieș. 20, 21), i s-a dat legea (Ieș. 20, 1-23), a primit tablele (Ieș. 31, 18). Pentru cei mulți litera, pentru cei peste cei mulți duhul (2 Cor. 3, 6-8).

XCIII

Am auzit și de Nadab și Abiud, că au fost mistuiți de foc străin numai pentru că au tămâiat cu foc străin (Lev. 10, 1-2); au fost pedepsiți pentru nelegiuirea pe care au săvârșit-o; și și-au găsit pieirea chiar în locul și timpul când au săvârșit nelegiuirea. N-a putut să-i scape nici Aaron, tatăl lor, care era al doilea după Moise înaintea lui Dumnezeu.

Am auzit și de Eli preotul, ca și de Uza, care a trăit puțin mai târziu. Am auzit de Eli că a fost pedepsit pentru nelegiuirea fiilor lui (1 Regi 4, 13-19) îndrăzniță împotriva jertfelor; că au luat înainte de vreme din cazane carnea adusă ca jertfă (1 Regi, 2, 13-18). Și doar Eli nu le încuviințase nelegiuirea, ci, dimpotrivă, deseori îi mustra mult (1 Regi. 2, 23-26). Am auzit și de Uza, că a pierit numai pentru că s-a atins de chivotul lui Dumnezeu, ca să-l țină, când era să fie răsturnat de boii care trăgeau carul cu chivotul (2 Regi 6, 6-7); chivotul a scăpat, dar Uza a pierit, pentru că Dumnezeu păzește sfințenia chivotului.

XCIV

Știu iarăși că nu rămâneau necercetate nici cusururile trupești ale preoților (Lev. 21, 17-23) sau ale jertfelor (Lev. 22, 21-25), ci era legiuit ca cei desăvârșiți să aducă jertfe desăvârșite, simbol, după părerea mea, al integrității sufletești. Nu era apoi îngăduit oricui să se atingă de veșmintele peoțești sau de vasele sfinte (Num. 4, 15). Chiar jertfele nu se puteau mânca de oricine și oricând (Ieș. 29, 32; Lev. 8, 31). Nu era îngăduit să faci untdelemnul ungerii și tămâia alcătuirii așa cum faci untdelemnul și tămâia obișnuită (Ieș. 30, 9, 25). Nu era îngăduit să intre în templu cel care avea cea mai mică necurăție trupească sau sufletească. Atât de puțin trebuia să îndrăznească cineva să intre în Sfânta Sfintelor, încât intrarea în Sfânta Sfintelor era îngăduită numai o singură dată pe an și numai unei singure persoane (Ieș. 30, 10; Lev. 16, 34; Evr. 9, 7). Atât de puțin era îngăduit cuiva să vadă sau să se atingă de catapeteasmă sau de acoperământul împăcării sau de chivot sau de Heruvimi !

XCV

Știind dar acestea și că nimeni nu-i vrednic de marele Dumnezeu, de jertfă, de arhiereu, dacă nu s-a adus mai întâi pe el lui Dumnezeu jertfă vie și sfântă (Rom. 12, 1), dacă n-a arătat slujbă cuvântătoare bine plăcută lui Dumnezeu (Rom. 12, 1), dacă n-a jertfit lui Dumnezeu jertfă de laudă (Ps. 49, 15) și duh umilit (Ps. 50, 18), singura jertfă pe care o cere de la noi Cel ce dă toa-

te; știindu-le, dar, pe acestea, cum aș fi îndrăznit eu să-I aduc lui Dumnezeu jertfa euharistică, antitipul[17] marilor taine ? Cum aș fi îndrăznit să îmbrac chip și nume de preot înainte de a-mi desăvârși mâinile cu fapte cuvioase, înainte de a-mi obișnui ochiul să vadă netulburat creația numai spre admirarea Creatorului, iar nu spre paguba Plăsmuitorului; înainte de a-mi deschide urechile la învățătura Domnului (Is. 50, 6), de a-mi adăuga ureche care să poată auzi ușor (Is. 50, 5), de a-mi atârna cercel de aur cu piatră de sardion de mare preț, cuvânt înțelept la ureche ascultătoare (Pilde 25, 12), înainte de a-mi deschide gura, buzele și limba; gura, ca să se deschidă și să tragă duh (Ps. 118, 131) sau ca să se lărgească și să se umple (Ps. 80, 9) de tainele și de dogmele care se grăiesc în Duh (1 Cor. 14, 2); buzele, ca să se lege, după cum spune Înțelepciunea lui Solomon, cu pricepere dumnezeiască (Pilde 15, 7) – iar eu aș mai adăuga: să se și dezlege la timp; limba, ca să se umple de bucurie (Ps. 125, 2), ca să ajungă pană de dumnezeiască cântare, înălțată spre slavă, deșteptată dimineața (Ps. 56, 11), până ce se lipeste de gâtlej (Ps. 136, 7) de

[17] Sfântul Grigorie din Nazianz vorbește aici despre identitatea jertfei euharistice cu jertfa de pe cruce. Acesta este sensul cuvântului ἀντίτυπον, folosit aici de Teolog. Termenul acesta tehnic, cunoscut și de Scriptura Noului Testament (Evr. 9, 24 și I Petru 3, 21) înseamnă: *identitate, reprezentare exactă, înfățișare* aidoma, nu: *chip,* sau, mai rău, *închipuire,* cum este tradus la noi îndeobște în Noul Testament. În această traducere am întrebuințat cuvântul în forma lui originală: antitip, ca fiind mai expresiv, mai cuprinzător, mai bogat decât termenul de *înfățișare aidoma* sau *reprezentare exactă*. De altfel, teologia ortodoxă are termeni intraductibili și e bine și potrivit ca și în traducere să fie întrebuințați ca atare. Traducându-i, le știrbești sfera și le întuneci înțelesul, dacă nu cumva îi răstălmăcești de-a dreptul.

oboseală; înainte de a-mi sta picioarele pe piatră (Ps. 39, 3), desăvârşite ca ale cerbilor (Ps. 17, 36), înainte de a mi se îndrepta paşii mei după Dumnezeu, fără să se abată cât de cât din cale, înainte de a ajunge orice mădular al meu armă de dreptate (Rom. 6, 13) şi înainte de a lepăda tot ce e muritor, fiind înghiţit de viaţă (2 Cor. 5, 4) şi făcând loc Duhului ?

XCVI

Care om ar îndrăzni să îmbrace chip şi nume de preot, când încă nu i s-a aprins inima de cuvintele cele curate şi în foc lămurite (Ps. 11, 6) ale lui Dumnezeu, spre a i se deschide Scripturile (Luca 24, 45); când încă nu le-a scris întreit pe latul inimii[18], ca să aibă gândul lui Hristos (1 Cor. 2, 16); când încă n-a ajuns înăuntrul vistieriilor, ascunse mulţimii credincioşilor, înăuntrul vistieriilor celor nevăzute şi întunecoase (Col. 2, 3), ca să contemple bogăţia din ele şi să poată îmbogăţi şi pe alţii, lămurind pe cele duhovniceşti cu cele duhovniceşti ? (1 Cor. 2, 13).

XCVII

Care om ar îndrăzni să îmbrace chip şi nume de preot, când încă n-a contemplat, cum se cuvine să contempli, frumuseţea Domnului, cercetând Biserica Lui (Ps. 26, 8), dar, mai bine spus, când încă n-a ajuns, în duh, biserică a Dumnezeului Celui viu (2 Cor. 6, 16) şi locaş

[18] Potrivit celor trei sensuri ale Scripturii literal, moral şi alegoric.

viu al lui Hristos ? (Efes. 2, 22). Care om ar îndrăzni să îmbrace chip şi nume de preot, când încă nu cunoaşte care e înrudirea şi deosebirea dintre tipuri şi adevăr, ca să se depărteze de tipuri şi să se alăture de adevăr, ca să fugă de vechimea literei şi să slujească noutăţii Duhului, ca să se mute curat în legea împlinită duhovniceşte în har, prin desfiinţarea literei ?

XCVIII

Care om ar îndrăzni să îmbrace chip şi nume de preot, când încă n-a trecut prin faptă şi contemplaţie, toate numele lui Hristos şi puterile acestor nume, atât ale celor înalte şi dintâi, cât şi ale celor smerite pentru noi şi de pe urmă[19]: *Dumnezeu* (Ioan 1, 1), *Fiu* (Ps. 2, 5; Evr. 1, 5; Ioan 1, 18), *Chip* (2 Cor. 4, 4; Col. 1, 15.), *Cuvânt* (Ioan 1, 1), *Înţelepciune* (1 Cor. 1, 24, 30), *Adevăr* (Ioan 14, 6), *Lumină* (Ioan 1, 4), *Viaţă* (Ioan 14, 6; 1, 4; 11, 25; Col. 3, 4), *Putere* (1 Cor. 1, 24), *Abur* (Înţ. Sol. 7, 24), *Revărsare* (Înţ. Sol. 7, 24), *Strălucire* (Înţ. Sol. 7, 25; Evr. 1, 3), *Făcător* (Ioan 1, 3; Col. 1, 16), *Împărat* (Matei 2, 2; Luca 19, 38; 23, 3; Fapte 17, 7; 1 Tim. 1, 17; 6, 15), *Cap* (Efes. 4, 15; Col. 1, 18), *Lege* (Rom. 8, 2; Gal. 6, 2), *Cale* (Ioan 14, 6), *Uşă* (Ioan 10, 9), *Temelie* (1 Cor. 3, 11), *Piatră* (Matei 16, 18; Efes. 2, 20), *Mărgăritar, Pace* (Efes. 2, 14), *Dreptate* (1 Cor. 1, 30), *Sfinţenie* (1 Cor. 1, 30), *Răscumpărare* (1 Cor. 1, 30), *Om* (Ioan 19, 5; Filip. 2, 7), *Rob* (Filip. 2, 7), *Păstor* (Ioan 10, 11), *Miel* (Ioan, 1, 29, 36), *Arhiereu* (Evr. 3, 1;

[19] Adică numele lui Hristos, cele de dinainte de întrupare şi cele de după întrupare.

5, 5, 10; 7, 26-27; 9, 11), *Jertfă* (Evr. 10, 12), *Întâi-Născut înainte de creație* (Col. 1, 15), *Întâi-Născut din morți* (Col. 1, 18), *Înviere* (Ioan 11, 25) ? Care om ar îndrăzni să îmbrace chip și nume de preot, când ascultă încă[20] cu nepăsare aceste nume și realități și încă nu s-a unit cu Cuvântul și nu s-a împărtășit cu El, potrivit puterii și numirii fiecăruia din aceste nume ?

XCIX

Care om ar primi cu bucurie și cu dragă inimă să stea în fruntea Bisericii lui Hristos, când încă nu s-a îndeletnicit, nici n-a învățat să vorbească înțelepciunea lui Dumnezeu cea ascunsă (1 Cor. 2, 7) întru taină, când încă este prunc (Gal. 4, 3), când încă se hrănește cu lapte (1 Cor. 3, 2; Evr. 5, 12, 13), când încă nu este între cei numărați în Israel (Num. 4, 2-3), nici între cei rânduiți în oștirea lui Dumnezeu (Num. 31, 3-5), când încă nu poate să ia ca un bărbat crucea lui Hristos (Matei 10, 38; 16, 24; Marcu 8, 34; Luca 9, 23; 14, 27), când încă nu este poate un mădular din cele mai de cinste ale Bisericii lui Hristos ? Eu nu l-aș sfătui să o facă, de m-ar lua judecător și sfătuitor.

Aceasta-i cea mai mare dintre temeri, aceastea-i cea mai grozavă dintre primejdii pentru orice om care pricepe și măreția slujbei preoțești bine îndeplinite, și prăpădul nereușitei.

[20] Tradus după lectura mss. Reg. și Colb. 3.

C

Altul să călătorească pe marea aceasta ca să neguțătorească, îmi spuneam eu ! Altul să străbată oceane îndepărtate, să fie purtat necontenit de vânturi și de valuri, să câștige și mult și, dacă așa i-e soarta, să se primejduiască. Altul, care e și bun corăbier, și bun negustor ! Eu prefer să rămân pe uscat, să ar o brazdă mică și plăcută, să salut de departe câștigurile și marea, să trăiesc așa cum voi putea, cu puțină și sărăcăcioasă hrană. Prefer să duc o viață sigură și neînvălurată, decât să mă arunc în îndelungate și mari primejdii pentru câștiguri mari.

CI

Pentru un om mare și vrednic e o pagubă dacă nu întreprinde lucruri mari, dacă nu întinde asupra multora puterile lui, dacă se mărginește la lucruri mici. S-ar asemăna cu o lumină mare, care luminează o casă mică sau cu o armură grea pusă pe un trup de copil. Pentru un om mic este însă de folos să se ocupe de lucruri mici, ca nu cumva, încercând lucruri peste puterile lui, să se facă de râs și să-și adauge și primejdie. Nu se cuvine să zidească un turn altul decât cel care are cu ce să-l termine, așa precum am auzit din Sfintele Scripturi (Luca 14, 28-30).

CII

Aceasta-i apologia fugii mele de preoție. Și o apologie poate cam lungă. Acestea-s, prietenilor și fraților,

pricinile care m-au făcut să plec dintre voi, pricini pline de întristare pentru mine și poate pentru voi, dar cu totul constrângătoare, după cum socoteam atunci.

Dar m-au readus la voi mai cu seamă dorul de voi și presimțirea că și voi la fel mă doreați. Nimic nu întărește atât dragostea ca dragostea împărtășită.

CIII

A doua pricină a întoarcerii mele este o grijă personală, o îndatorire proprie: bătrânețea și slăbiciunea sfinților mei părinți, care sufereau mai mult din pricina mea decât din pricina vârstei lor – a acestui patriarh Avraam, cap cinstit al meu și numărat împreună cu îngerii, și a acestei Saara, care m-a născut și duhovnicește, prin învățătura credinței –, ca să le fiu toiag bătrâneților și sprijin slăbiciunii. Aceasta-i una din cele dintâi făgăduințe pe care le făcusem și cred că am îndeplinit-o cât mi-a fost cu putință, că am renunțat chiar la viața sihăstrească, pentru mine cel mai de preț bun și nume din toate; sau, ca să grăiesc mai adevărat, abia acum duc viață sihăstrească, acum când parcă nu sihăstresc. N-am vrut să zădărnicesc toată osteneala vieții mele pentru o singură pricină, nici să pierd binecuvântarea părintească, pe care unul din cuvioșii din vechime chiar a furat-o, înșelându-l pe tatăl lui, cu o mâncare și cu o haină păroasă, vânând prin vicleșug, nu într-un chip bun, bunul (Fac. 27, 1-29).

Acestea două sunt pricinile înfrângerii și îmblânzirii mele. Și poate că nu-i o faptă nesocotită ca gândurile mele de mai înainte să se plece și să se supună acestor

două pricini, pentru că sunt prilejuri când trebuie să fii și înfrânat, după cum sunt, socot, prilejuri pentru orice lucru (Eccl. 3, 1). E mai bună o înfrângere aducătoare de bine, decât o biruință necinstită și aducătoare de primejdii.

CIV

A treia pricină este și mai mare. După ce voi spune-o și pe aceasta, le voi trece sub tăcere pe celelalte. Mi-am adus aminte de zilele cele de demult (Ps. 142, 5) și am alergat la una din istoriile cele vechi. De acolo mi-am scos sfat pentru împrejurarea de acum. Să nu socotim că aceste istorii s-au scris în zadar, nici că mulțimea de cuvinte și de fapte din Scriptură a fost alcătuită pentru distracția ascultătorilor, ca o momeală pentru auz, care urmărește numai plăcerea. Să facă asta miturile și elenii, care, îngrijindu-se puțin de adevăr, înșală și auzul, și sufletul cu frumusețea născocirilor lor și cu podoaba cuvintelor lor.

CV

Noi însă, care urmărim adevărul chiar până la cea mai neînsemnată virgulă și linie, nu vom admite niciodată că aceste istorii din Scriptură s-au scris pentru distracția ascultătorilor. Că nici n-ar fi fost cuvios lucru să se fi scris de autorii lor în zadar cele mai mici fapte și să se fi păstrat până acum. Ele s-au scris și s-au păstrat ca să ne fie de aducere-aminte și învățătură, atunci când timpul aduce peste noi fapte asemănătoare, ca pe

unele să le evităm, iar pe altele să le săvârşim, slujindu-ne de pildele celor de dinainte de noi, ca de nişte îndreptare şi reguli.

CVI

Care este, dar, istoria şi ce sfat mi-a dat? Este bine să o istorisesc spre întărirea credincioşilor!

A fugit şi Iona de faţa lui Dumnezeu (Iona 1, 3); dar, mai bine spus, socotea că fuge. A fost însă prins de mare, de furtună (Iona 1, 4), de sorţi (Iona 1, 7), de pântecele chitului, de îngroparea cea de trei zile (Iona 2, 1), simbol al unei taine mai mari. Iona a fugit, ca să nu ducă ninivitenilor o veste rea şi tristă şi pe urmă, când cetatea Ninive va fi mântuită prin pocăinţă, să fie arătat profet mincinos. Că nu se întrista Iona de mântuirea celor răi, ci se ruşina că e pus în slujba unei minciuni. Era oarecum gelos de vrednicia de credinţă a profeţiei şi vedea că această vrednicie de credinţă era în primejdie de a fi compromisă chiar prin profeţia lui; că mulţimea nu putea înţelege adâncul rânduielii Domnului.

CVII

Dar după cum am auzit de la un bărbat priceput în Scripturi, nu de puţin ajutor la înţelegerea acestei istorii, în aparenţă absurde, şi în stare să pătrundă adâncul profetului Iona, alta ar fi pricina care l-a făcut pe fericitul Iona să fugă şi să se ducă la Iope, iar din Iope să se suie la Tars şi să încredinţeze mării hoţia sa. Că nu se poate presupune că Iona, care era profet, să nu fi cunoscut gândul lui Dumnezeu, că Dumnezeu adică a rânduit, potrivit marii Lui înţelepciuni, potrivit judecăţilor Lui de nepătruns şi căilor Lui a căror urmă n-o găsim, nici n-o putem înţelege (Rom. 11, 33), ca tocmai prin ameninţarea cu pieirea, ninivitenii să nu îndure pedeapsa ameninţării; iar dacă îl cunoştea, să nu se fi supus lui Dumnezeu, care meşteşugea mântuirea ninivitenilor în chipul în care voia. Iar a socoti că Iona nădăjduia că se poate ascunde în mare şi că poate scăpa cu fuga de ochiul cel mare al lui Dumnezeu, este o absurditate şi o prostie. Nu-i cu cale a crede aceasta nu numai un profet, dar nici un alt om cu judecată, care simte cât de cât pe Dumnezeu şi puterea Lui peste toate.

CVIII

Iona, spune acel bărbat care grăia despre Iona, ştia mai bine decât oricine – şi eu o cred – la ce ducea predica lui printre niniviteni; ştia că, plănuind fuga, schimba numai locul, dar nu fugea de Dumnezeu. Nici profetul, nici alt om nu poate fugi de Dumnezeu, de s-ar ascunde în sânurile pământului sau în adâncurile mării, de şi-ar pune aripi ca să zboare în văzduh – de-ar putea născoci cineva asta! –, de s-ar pogorî în locurile cele mai de jos ale iadului, de s-ar învălui cu grosimea norilor; nimic din toate acestea nu-l scapă pe cel ce caută să fugă de la faţa lui Dumnezeu (Ps. 138, 6-11). De tot ce este în lume poţi scăpa, numai de Dumnezeu nu poţi scăpa şi numai pe Dumnezeu nu-L poţi birui cu nici un chip, când vrea Dumnezeu să te ţină şi să te aibă sub mâna Lui. Dumnezeu ajunge pe cei iuţi, încurcă pe cei

înțelepți, răstoarnă pe cei puternici, smerește pe cei mândri, domolește cutezanța, împilează puterea.

CIX

Cunoștea, dar, mâna puternică a lui Dumnezeu, Iona, care amenința cu ea pe niniviteni ! Deci nici nu se putea gândi că va putea fugi pentru totdeauna de Dumnezeu ! Să nu credem asta ! Iona a fugit pentru altă pricină. Pentru că vedea căderea lui Israel și pentru că simțea că harul proorocesc se mută la neamuri; de aceea zăbovește propovăduirea și amână împlinirea poruncii. A părăsit deci „*turnul bucuriei*“ – că aceasta însemna pe evreiește Iona –, adică vechea înălțime și vrednicie și s-a aruncat în marea întristării. Aceasta e pricina că este prins în furtună, doarme, este în primejdie de a i se scufunda corabia, este deșteptat, este tras la sorți, mărturisește că a fugit, este aruncat în mare, este înghițit de chit, dar nu-i mâncat. Acolo, cheamă pe Dumnezeu. Și, minune, este scos afară a treia zi, ca Hristos.

Dar cuvântul despre Iona să mai aștepte ! Voi vorbi de el mai târziu, mai pe larg, dacă va da Dumnezeu.

CX

Acum însă trebuie să arăt ceea ce-mi propusesem să spun. Profetul avea poate o iertare pentru zăbovirea predicării. Pricina de care am vorbit. Dar eu ce cuvânt mai am sau ce apărare-mi mai rămâne, dacă mă împotrivesc mai mult, dacă refuz jugul slujirii ce mi s-a pus, pe care nu știu cum trebuie să-l numesc: ușor sau greu ?

CXI

Iar dacă unul îmi va îngădui să spun ceea ce are putere numai în aceste împrejurări, că sunt cu mult mai prejos de a fi preot lui Dumnezeu – pentru că trebuie să fii mai întâi vrednic de biserică și apoi de altar și apoi de preoție[21] –, un altul poate nu-mi va ierta vina neascultării. Și cumplită este amenințarea ce stă deasupra neascultării și cumplite sunt și pedepsele pentru neascultare, după cum tot atât de cumplite sunt pedepsele și în celălalt caz, când nu pregeți să iei această slujire, nici nu o refuzi și nici nu te ascunzi, cum s-a ascuns Saul între vasele părintești (1 Regi 10, 22), chiar când ești chemat cu puțină stăruință la preoție, ci ești gata să o primești ca pe un lucru ușor și lesnicios, când știut este că nu-i fără primejdie de o schimbi și nici nu poți îndrepta printr-o nouă hotărâre hotărârea cea dintâi.

CXII

De asta mă munceam cu gândul, căutând să aflu ce trebuie să fac. Stăteam între două temeri; între teama de a rămâne acolo unde mă sălășluisem și teama de a veni aici. Multă vreme am stat nedumerit. Înclinam când într-o parte, când în alta, fiind purtat ca o apă de vânturi

[21] Aici e vorba de o progresivă curățire trupească și sufletească. Curățirea aceasta are trei trepte: întâi, treapta cea mai de jos, curăția aceea care îngăduie catehumenului să se apropie de biserică; apoi, curăția aceea care îi îngăduie credinciosului să se apropie de altar, adică să se împărtășească cu Sfintele Taine; și, în sfârșit, a treia treaptă, cea mai de sus, curăția pe care trebuie să o realizeze preotul, curăția aceea desăvârșită a sufletului și a trupului, singura care îngăduie săvârșirea Sfintelor Taine, singura care îngăduie cuiva să fie preot.

nestatornice, când ici, când colo. În sfârșit, m-am supus temerii celei mai puternice. Am fost biruit și m-a adus aici frica de pedeapsa dată neascultării.

Și uitați-vă cât de cu cale și de drept am judecat asupra acestor temeri ! Mi-am spus că nici nu trebuie să dorești preoția, când nu ți se dă, dar nici să o refuzi când ți se dă. Într-un caz ești îndrăzneț, în celălalt, un neascultător; în amândouă, un nepriceput. Eu însă sunt la mijloc, între cei tare îndrăzneți și cei tare fricoși. Sunt mai fricos decât cei care sunt gata să facă orice, dar mai îndrăzneț decât cei care fug de orice. Așa am cugetat asupra acestor lucruri.

CXIII

Dar să vorbesc încă și mai lămurit. Poate că legea ascultării mă va ajuta să-mi alung din suflet frica de preoție; pentru că Dumnezeu răsplătește ascultarea prin bunătatea Sa și face preot desăvârșit pe cel ce se încrede în El și-și pune toată nădejdea într-Însul. Dar de primejdia neascultării nu știu cine mă va scăpa sau ce cuvânt mă poate face îndrăzneț.

Mi-a fost frică să nu aud cuvintele acestea despre cei ce mi-ar fi fost încredințați: „*Din mâinile voastre voi cere sufletele lor*" (Iez. 3, 18). Și mi-a fost frică și de cuvintele acestea: „*După cum n-ați vrut să fiți povățuitorii și conducătorii poporului Meu, tot așa nici Eu nu voi vrea să vă fiu vouă Împărat*" (Osea 4, 6). Și: „*După cum nu ați ascultat glasul Meu, ci v-ați întors cu spatele și nu v-ați supus, tot așa va fi când Mă veți chema; nici Eu nu Mă voi uita la rugăciunea voastră, nici nu*

vă voi asculta" (Pilde 1, 24, 28). Să nu dea Dumnezeu să vină peste mine aceste cuvinte de la dreptul Judecător, Căruia Îi lăudăm în adevăr mila, dar totodată Îi lăudăm și dreptatea (Ps. 100, 1).

CXIV

Dar mă întorc din nou la cele istorisite în Vechiul Testament. Mă uit cu de-amănuntul la cei mai străluciți și mai vrednici bărbați din vechime și găsesc pe toți cei pe care harul i-a ales conducători sau profeți. Văd că unii s-au supus cu grabă chemării, iar alții amânau harul. Și n-a fost ținută de rău nici una, nici alta; nici sfiala celor ce amânau harul, dar nici graba celor care se supuneau; că unii se sfiiau de măreția slujbei, iar alții se supuneau încrezători în Cel ce-i chema. Aaron a primit îndată (Ieș. 4, 27); Moise însă se împotrivea (Ieș. 4, 1, 10, 13); Isaia a ascultat numaidecât (Isaia 6, 8); Ieremia însă se temea din pricina tinereții sale și n-a îndrăznit să profețească până ce n-a primit de la Dumnezeu și făgăduință, și putere mai mare decât vârsta lui (Ier. 1, 4-10).

CXV

Cu aceste gânduri mă înclin și, încetul cu încetul, mi se pleacă și mi se moaie, ca fierul încins, sufletul. Iau timpul ajutor gândurilor mele, iar sfătuitor, îndreptările lui Dumnezeu (Ps. 118, 24), în care m-am încrezut toată viața mea. De aceea nu sunt neascultător, nici nu mă împotrivesc (Isaia 50, 6) – așa a grăit și Stăpânul meu

(Matei 26, 36, 42, 44), nu fiind chemat la preoție, ci fiind dus ca o oaie la junghiere (Isaia 53, 7) –, ci chiar cad și mă smeresc sub mâna cea tare a lui Dumnezeu și-mi cer iertare pentru pregetarea și neascultarea de mai înainte, de-mi este asta vină.

Am tăcut, dar nu voi tăcea mereu (Isaia 42, 14).

M-am îndepărtat puțin, atât cât să mă cercetez pe mine însumi, să-mi mângâi durerea. Acum însă am primit să-L înalț pe Dumnezeu în adunarea poporului și să-L laud în scaunul bătrânilor (Ps. 106, 32). Dacă pregetarea de mai înainte e vrednică de reproș, apoi supunerea de acum o face vrednică de iertare.

CXVI

Dar pentru ce trebuie să vorbesc mai mult ? Mă aveți, păstorilor și împreună-păstorilor ! Mă aveți, turmă sfințită și vrednică de Hristos, Mai-Marele păstorilor ! (1 Petru 5, 4). Mă ai, tată, întru toate biruit ! Supus mai mult după legile lui Hristos decât după legile omenești ! Ai supunerea mea, dă-mi în schimb binecuvântarea ta ! Îndrumează-mă cu rugăciunile tale, povățuiește-mă cu cuvântul tău, întărește-mă cu duhul tău ! Binecuvântarea tatălui întărește casele fiilor (Sirah 3, 9). Să dea Dumnezeu să fiu întărit și eu, și această casă duhovnicească, pe care am ales-o și care mă rog să-mi fie și odihnă în veacul veacului (Ps. 131, 15), trimițându-mă de la Biserica de aici la Cea de dincolo și la adunarea sărbătorească a celor întâi-născuți înscriși în ceruri (Evr. 12, 23).

CXVII

Atât de mare și atât de îndreptățită e rugăciunea mea ! Iar Dumnezeul păcii (Rom. 15, 33), Cel ce a făcut din cele două una (Efes. 2, 14) și ne-a unit unii cu alții, Cel ce așază pe împărați pe tronuri și ridică de la pământ pe cel lipsit și scoală din gunoi pe cel sărac (1 Regi 2, 8; Ps. 112, 6), Cel ce a ales pe David robul Său și l-a luat de la turmele de oi (Ps. 77, 76), deși era cel mai mic și cel mai tânăr dintre fiii lui Iesei (1 Regi 17, 14; Ps. 151, 1), Cel ce dă cuvânt celor ce binevestesc cu putere multă (Ps. 67, 12) spre desăvârșirea Evangheliei, El să mă apuce de mâna mea cea dreaptă ! Cu sfatul Său să mă povățuiască și cu slavă să mă primească (Ps. 72, 23), să mă păstorească pe mine, păstorul, să mă povățuiască pe mine, povățuitorul, ca să pot păstori cu pricepere turma Lui, și nu cu unelte de păstor neiscusit (Zah. 11, 15); spre binecuvântare, după cum s-a hotărât celor din vechime, iar nu spre blestem. El să dea putere și tărie poporului Său (Ps. 67, 36) și să și-l înfățișeze turmă slăvită și fără pată (Efes. 5, 27), vrednică de staulul cel de sus, în locașul celor ce se veselesc (Ps. 86, 7), întru strălucirea sfinților (Ps. 109, 4), ca în Biserica Lui toți să spunem: slavă (Ps. 28, 9), turma împreună cu păstorii, în Hristos Iisus Domnul nostru, Căruia toată slava în vecii vecilor, Amin.

SFÂNTUL EFREM SIRUL

Cuvânt despre preoție

Cuvânt despre preoție[1]

---

[1] Traducerea acestui *Cuvânt* s-a făcut după ediția: S.P.N. Ephraemi Syri Opera omnia quae exstant Graece, Syriace et Latine, in sex. tomos distributa... opera et studio Josephi Assemani, Roma, vol. III, 1746, 1-6 . *Cuvântul* este editat și printre spuriile Sfântului Ioan Gură de Aur, în Migne, *Patrologia greacă*, vol. 48, 1067-1070, cu acest titlu: „*A aceluiași Gură de Aur, Despre preoție, Cuvântul șapte*". În limba română a apărut întâia oară în: *Cuvintele și învățăturile prea cuviosului părintelui nostru Efrem Sirul*, Mănăstirea Neamțu și Secul, Vol. III, 123, 17-23. Din prefața de la volumul I, scrisă de Iosif Ieromonahul din Mânăstirea Neamțu, aflăm că tâlcuirea *Cuvintelor și Învățăturilor* Sfântului Efrem Sirul s-a făcut de „dascălul și schimonahul Isaac, de la carele", spune Iosif, „și eu începăturile învățăturii meale de a mă deprinde în limba elinească am luat aicea în sfânta Monastire Neamțul". Isaac a făcut traducerea după o „tipăritură veche", în care nu erau toate cuvintele Sfântului Efrem, și după „cea grecească pe prost și cea slavonească". În urmă, ducându-se Isaac la Sfântul Munte „pentru vedere și închinare", a găsit acolo „alt tom ellinesc împreună și latinesc", din care a tradus cuvintele ce lipseau în traducerea de mai înainte. Când a fost să se dea la tipar traducerea lui Isaac, mitropolitul Veniamin Costache i-a dat lui Iosif ieromonahul „trei tomuri ellinești împreună și latinești, tipărite în Roma, cuprinzătoare de toate cuvintele sfântului ceale tălmăcite ellineaște din limba Syrienească, poruncindu-mi ca la tipărire întru toate să urmeze acestora". Și Iosif continuă: „Deci eu, nu puteri meale bizuindu-mă și încredințându-mă, ci prea sfintelor rugăciuni ale preasfinții sale nădăjduindu-mă, după stăpâneasca poruncă, unde am văzut vreo lipsă, precum s-au cuvenit o am împlinit. Iară unde am aflat vreo deosebire, precum m-am priceput, o am îndreptat, ca să fie tălmăcirea întocma după aciastă tipărire în trei tomuri". Deci traducerea *Cuvintelor și Învățăturilor* Sfântului Efrem Sirul s-a făcut de Isaac Dascălul și Iosif Ieromonahul, după ediția de la Roma din 1732-1746, dată lui Iosif de cărturarul și bibliofilul Veniamin Costache, mitropolitul Moldovei. *Cuvântul despre preoție* al Sfântului Efrem Sirul a mai apărut în ediția de la București din 1926 a volumului III din: *Cuvintele și Învățăturile preacuviosului părintelui nostru Efrem Sirul*, pag. 9-13, publicat „din inițiativa tinerilor creștini Constantin C. Marin și Constantin C. Petre. În 1931, la Roman, preotul Toma Gherasimescu reti-

O, minune preaslăvită ! O, putere negrăită ! O, înfricoșătoare taină a preoției ! Spirituală și sfântă, cinstită și fără de prihană, pe care Hristos, când a venit, a dăruit-o celor vrednici. Cad și mă rog cu lacrimi și suspine, ca să mă oglindesc în această comoară a preoției. Că este o comoară pentru cei ce o păzesc cu vrednicie și cuvioșie; este pavăză strălucitoare și neasemuită; este turn neclintit, zid de nedărâmat; este temelie tare, care de pe pământ se înalță până la bolta cerească. Dar ce spun, fraților ? Preoția este atârnată de bolțile cele mai înalte ale cerului; intră fără de împiedicare în înseși cerurile cerurilor și merge strălucit și lesnicios prin mijlocul îngerilor și al puterilor celor netrupești. Dar pentru ce spun prin mijlocul puterilor celor de sus ? Stă de vorbă cu Însuși Stăpânul îngerilor, cu Ziditorul și Dătătorul de lumină. Și, numai ce voiește, că îndată și primește, cu multă îndrăznire, cererile pe care I le face.

Nu încetez, fraților, a cânta și a slăvi treapta vredniciei pe care Treimea a dat-o fiilor lui Adam, prin care lumea s-a mântuit și zidirea s-a luminat; prin care munții și pădurile, dealurile și văile s-au umplut de viețuirea luminoasă și cinstită a neamului celui fericit, adică al monahilor, așa precum a spus Isaia cel cu preastrălucit glas: *„din vârfurile munților vor da glasurile lor“* (Isaia 42, 11) oamenii spre slavoslovie; prin care și fărădelegea de pe pământ s-a ridicat; prin care și cumpătarea pe pământ se sălășluiește; prin care diavolul căzând s-a nimicit, destrăbălații au ajuns povățuitori ai dreptății, iar cei fără de lege, buni și credincioși; prin care stăpâ-

părește *Cuvântul despre preoție* într-o broșură separată, prefațându-l cu un „Cuvânt înainte“.

nirea morții s-a surpat, iadul și-a pierdut puterea, blestemul lui Adam s-a dezlegat, iar Mirele cel ceresc s-a pregătit; prin care firea omenească se schimbă în puterea celor fără de trupuri.

Ce să spun sau ce să laud ? Darul treptei preoțești depășește și gândul și cuvântul. Și, după cum socot, aceasta este aceea de care, spăimântându-se Pavel, o arată atuncea când spune: *„O, adâncul bogăției și înțelepciunii și cunoașterii lui Dumnezeu ! Că nepătrunse sunt judecățile Lui și de negăsit urma căilor Lui !“* (Rom. 11, 33). Preoția zboară de pe pământ la cer, ducând lui Dumnezeu cu foarte mare grabă cererile noastre. Preoția mijlocește pentru robi pe lângă Stăpân.

Să fim cu foarte mare luare-aminte, fraților, la cuvintele acestea tainice și înfricoșătoare, că fără cinstirea preoției nu se dă iertare de păcate. Luați aminte, fraților, voi, în care strălucește lumina învățăturilor, voi, cei îndrăgostiți de buna credință !

Dar ce înțeles au cuvintele pe care le-am spus mai înainte despre taina preoției ? Mlădița viței de vie și bobul de grâu și preoția sunt strâns unite unele de altele. Mlădița de vie și bobul de grâu sunt slujnice, iar preoția, stăpână. Când se adună împreună acestea trei ca să se sălășluiască deasupra comorilor, atunci fiecare din ele aduce Împăratului, întru bună mireasmă, puterea propriilor lor roade: mlădița viței de vie aduce sângele, bobul de grâu aduce pâinea, iar preoția, cu bună îndrăznire, zboară de pe pământ la cer, ca să contemple pe Cel nevăzut; și închinându-se înaintea înaltului scaun, stând, se roagă Stăpânului pentru robi, purtând cu ea lacrimile și suspinele celor împreună robi și le duce Stăpânului; duce de asemeni și ruga și căința lor și cere

pentru ei de la preamilostivul Împărat iertare și milă, ca să vină Duhul-Mângâietorul și să sfințească darurile cele puse înainte aici, pe pământ. Iar când sunt aduse tainele cele înfricoșătoare și pline de nemurire de preotul care face rugăciuni pentru toți, atunci sufletele se apropie și prin sfintele taine primesc curățire de întinăciuni. Vedeți, iubitorilor de Dumnezeu, că cele două – vița de vie și bobul de grâu – nu lucrează pe pământ dacă nu vine hotărârea cea cerească și sfințește darurile ?

Ai văzut, omule, strălucitoare facere de minunii ? Ai văzut cum treapta sfântă a preoției curățește cu lesnire întinăciunile sufletelor ? Binecuvântat fie Mântuitorul, Care a rânduit pe pământ acest prea strălucit și curățitor dar, Care a luminat cu har pe preoți ca să lumineze ca niște luminători în lume !

Poporul cel mai înainte de noi a primit corn purtător de untdelemn (1 Regi 16, 1, 13), care aducea spor; iar noi, nevrednicii robi ai Celui binecuvântat, n-am primit nici corn, nici untdelemn, ci pe Însuși Cel ce este Cap, pe Cel înalt și înfricoșător, Care S-a pogorât din cer și ne-a dăruit, prin punerea mâinilor, Duhul Său Care a venit ca foc peste apostoli (Fapte 2, 3). O, putere negrăită, care ai fost învrednicită să locuiești în noi prin punerea mâinilor preoților ! O, ce mare treaptă este înfricoșătoarea preoție ! Fericit este cel care viețuiește în ea curat și nepătat ! Petru, cel numit Chefa (Ioan 1, 42), cel care a fost prins în mreajă pe țărmul lacului (Matei 4, 18-20), de care a dat mărturie Marele Păstor, zicându-i: „*Pe această piatră voi zidi Biserica Mea*“ (Matei 16, 18), prin preoție a primit și cheile cerurilor (Matei 16, 19). La fel Pavel, cel altădată prigonitor (Fapte 22,

4; 26, 11; 1 Cor. 15, 9; Gal. 1, 13; Filip. 3, 6), după ce a fost învrednicit de harul preoției, a străbătut ca un înaripat întreaga lume, predicând învierea din morți.

Să ne întoarcem la Abel cel drept, care a fost preot la începutul creației, și să aflăm de la el că dintru început aducea ca preot jertfa sa lui Dumnezeu. Nu s-a pogorât, oare, foc din cer și a mistuit jertfa lui ? Iar când aducea lui Dumnezeu pârgile sale (Fac. 4, 4), precum zice Scriptura, „*a căutat Dumnezeu la jertfa lui Abel, iar la a lui Cain n-a binevoit*“ (Fac. 4, 4-5). Și iarăși Noe, cel mântuit în corabie, când a încetat apa și s-a așezat corabia pe muntele Ararat (Fac. 8, 4), a primit iarăși îndată această preoție și a adus, cu inimă curată, lui Dumnezeu jertfă întru miros de bună mireasmă (Fac. 8, 19-20). De aceea a și făcut Dumnezeu legământ cu el să nu mai aducă potop pe pământ; și i-a dat binecuvântarea să crească și să se înmulțească (Fac. 9, 7-17). Ai văzut facerea de minuni a preoției ? Ai văzut pe cel dintâi preot, pe Abel, întru cea dintâi creație, că Dumnezeu a pogorât foc din cer pe pământ peste jertfa lui cea fără de prihană ? Ai văzut iarăși pe Noe, pe cinstitul preot, întru cea de a doua creație, că Dumnezeu a făcut legământ cu el ? De preoție a fost învrednicit să aibă parte și Avraam, și a adus lui Dumnezeu jertfă pe Isaac; și-a jertfit propria sa inimă (Fac. 22, 1-12). În jertfa aceea Dumnezeu arată taină mare, nașterea Domnului, în copăcelul cel stufos (Fac. 22, 13), creșterea într-o clipeală și binecuvântarea cu care Dumnezeu l-a binecuvântat pe Avraam: „*Întru sămânța ta se vor binecuvânta toate neamurile*“ (Fac. 22, 18). De preoție a fost învrednicit și Moise când s-a suit în Muntele Sinai la Dumnezeu și a primit de la El legea (Ieș.

19, 3). De aceea și fața lui era plină de slavă, că se vedea mai strălucitoare decât soarele (Ieș. 34, 35). La fel și Aaron a fost învrednicit de preoție (Ieș. 28, 27; Lev. 8, 1-12), fiind mijlocitor către Dumnezeu pentru păcatele poporului. „*Moise și Aaron între preoții Lui*“ (Ps. 98, 6), spune Scriptura. La fel și Finees cu atotcinstita preoție a oprit moartea din poporul acela (Num. 25, 11). Iar Ilie, iarăși, fiind îmbrăcat cu preoția, a fost auzit în foc și a înjunghiat pe preoții rușinii (3 Regi 18, 38-40).

Să învățăm, deci, din acestea, fraților, că mare, peste măsură de mare, este vrednicia preoției. Slavă Unuia-Născut ! Slavă Singurului Bun, Care a dat preoția apostolilor Săi, prin noul și sfântul Lui Testament, ca și ei să ne arate pildă prin punerea mâinilor lor peste cei vrednici !

Cu toții, dar, să cinstim cu inimă curată, cu toții să fericim pe cei care au treapta cinstitei preoții, cunoscând că dacă cineva iubește pe prietenul Împăratului, pe acela cu mult mai mult îl iubește Împăratul. Să iubim, dar, pe preoții lui Dumnezeu, pentru că sunt prieteni ai lui Dumnezeu și mijlocesc pentru noi și pentru lume. Cinstește pe preoți, împlinind porunca lui Hristos, care spune: „*Cel care primește cu bucurie prooroc în nume de prooroc, plată de prooroc va lua*“ (Matei 10, 41). Iară dacă nu știi de este vrednic sau nevrednic de treapta preoției cel ce se întâmplă a fi preot, tu, pentru porunca lui Hristos, nu-l disprețui. După cum aurul cel strălucitor nu se vatămă când este amestecat cu tina și nici mărgăritarul cel luminos nu-și schimbă lumina dacă-l pui lângă materii necurate, tot așa nici preoția nu se întinează cu ceva, chiar dacă e nevrednic cel care e preot. Dacă cineva a fost învrednicit să ajungă la aceastä vrednicie și va umbla în ea cu vrednicie și fără de prihană, aduce asupra lui viață și cunună nestricăcioasă; iar dacă cineva îndrăznește să intre cu nevrednicie în această treaptă, aduce asupra lui întunericul cel mai dinafară (Matei 8, 12; 22, 13; 25, 30) și osândă fără milă.

Altă pildă îți dau, o, omule, ca să nu îndrăznești, întru mândria ta, să iei cu nevrednicie treapta preoției; că Dumnezeu Cel curat nu caută cu bunăvoință spre cei care se hirotonesc mânați de mândrie. Află ce au pățit ticăloșii aceia care s-au împotrivit odinioară lui Moise și lui Aaron, care au îndrăznit cu nerușinare și obrăznicie să tămâieze lui Dumnezeu. Nu i-a mistuit, oare, pe toți foc din cer pentru că au îndrăznit la o treaptă mai presus de ei ? (Num. 16, 1-25). Iarăși și Mariam, proorocița lui Dumnezeu, a defăimat pe Moise, pentru preoția lui, numai cu un cuvânt neînsemnat (Num. 12, 2); și Dumnezeu Cel Preaînalt, pentru o ocară ca aceasta, a hotărât să se umple toată de lepră (Num. 12, 10) și să fie scoasă șapte zile afară din tabără (Num. 12, 14).

Și acum, fraților, trăiți preoția în curăție, imitând pe Moise, pe Aaron și pe Eleazar (Num. 27, 2). Uitați-vă la preoții aceștia binecredincioși, că au nimicit cu preoția taberile dușmanilor. Moise, având preoția, a ridicat mâinile către Dumnezeu și a rănit pe Amalec cu rană nevindecată (Ieș. 17, 8-13). Cu preoția fiind și Avraam încins, a biruit pe împărați (Fac. 14, 14-15). Melchisedec, având preoția, a binecuvântat pe Avraam cel ales, cu binecuvântare deosebită (Fac. 14, 18-20).

Ai fost învrednicit, frate, să primești treapta preoției ? Ai sârguință, ca să placi Celui ce te-a primit în armata Lui ! Slujește-I Lui cu curăție, cu dreptate, cu

înțelepciune duhovnicească și cu feciorie strălucită. Fii râvnitor ca Ilie, purtător de grijă ca Ieremia, cuminte ca Iosif, curat ca Isus al lui Navi, iubitor de străini ca Avraam, iubitor de săraci ca Iov, plin de dragoste ca David și blând ca Moise. Pe cel rătăcit călăuzește-l, pe cel șchiop sprijină-l, pe cel căzut ridică-l, pe cel bolnav ajută-l și fă toate câte sunt asemenea.

Eu mă spăimântez, iubiților, de cele ce obișnuiesc unii a le îndrăzni și de cele pe care le încearcă unii, cu nerușinare și cu obrăznicie, ca să pună mâna pe preoție, fără să fie chemați de harul lui Hristos. Nu-și dau seama, ticăloșii, că foc și moarte grămădesc asupra lor.

Nu-ți spun, omule, să nu primești cu obrăznicie numai preoția, dar nici de vreunul din vasele preacinstitei slujiri să nu te atingi ! Ai citit ce a pățit Uza (2 Regi 6, 3-8), pentru că s-a atins de chivotul lui Dumnezeu ! Adu-ți aminte totdeauna, frate iubite, de acest cuvânt dumnezeiesc al Celui Preaînalt, rostit prin profetul Isaia: „*Spre cine voi căuta fără numai spre cel blând, smerit, liniștit, care tremură de cuvintele Mele*“ (Isaia 66, 2). Adu-ți aminte pururea de porunca aceasta, ca să câștigi comoară gândul cel blând, ca să poți așa să te sui la Ierusalimul cel de sus, să aduci jertfe spirituale Împăratului și lui Dumnezeu pe jertfelnicul cel de sus, unde se împletesc cununile nestricăciunii. Și acolo, înaintea îngerilor, te va încununa Hristos cu cununa nemuririi și împreună cu cetele cele de sus vei cânta Sfintei Treimi imn de biruință, în vecii vecilor. Amin

Cuprins

CARTEA A TREIA

CARTEA A PATRA

CARTEA A CINCEA

CARTEA A ŞASEA

SFÂNTUL GRIGORIE DIN NAZIANZ
Cuvânt de apărare pentru fuga în Pont
sau despre preoţie

SFÂNTUL EFREM SIRUL
Cuvânt despre preoţie

Tipografia MULTIPRINT Iaşi
Calea Chişinăului 22, Iaşi, 700264
tel. 0232-211225, 236388, fax. 0232-211252

DIFUZARE:
S.C. Supergraph S.R.L.
Str. Biserica Alexe nr. 24, sector 4,
040269, București
Tel., fax 021-336.79.13
e-mail: sophia@fx.ro
www.sophia.ro